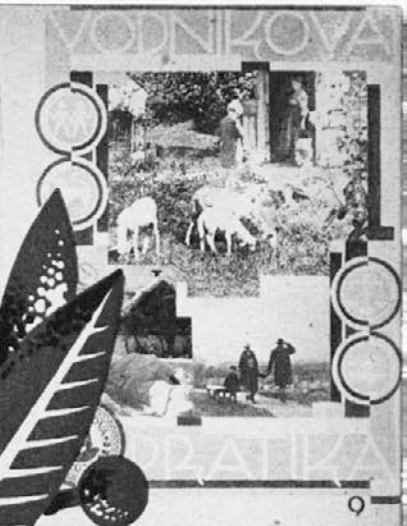
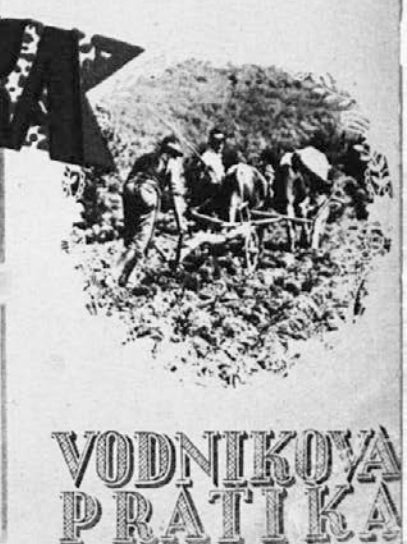

VELIKA
PRATIKA
1927

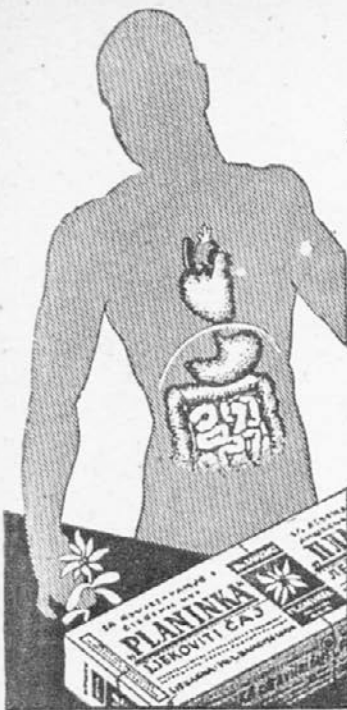
19
VODNIKOVA
PRATIKA
8

1927
VODNIKOVA
PRATIKA

Za čiščenje krvi pijte „Planinka“-čaj Bahovec

Gotovo je že mnogim znano in ne more se nikdar dovolj priporočati, da se morajo dovajati človeškemu telesu od časa do časa, posebno pa jeseni in spomladi, potom naravnega zdravljenja take snovi, ki očistijo telo nabranih zdravju škodljivih tvarin in obnavljajo kri.

Da izvršite to zdravljenje za osvežitev in očiščenje krvi z zares najbolj zdravilnim, to je najbolj naravnim sredstvom, pijte kri osvežujoči in čistilni „Planinka“-čaj, ki ga je sestavil lekarnar Mr. L. Bahovec v Ljubljani in ki je najuspešneje preizkušen. Kakor že ime kaže, je „Planinka“-čaj sestavljen večinoma iz planinskih zdravilnih zelišč. Z največjo pažnjo in skrbjo se določa doba, v kateri se nabirajo posamezna zelišča, ker ni vseeno, v kateri letni dobi se zelišče nabira. Zdravilna zelišča, ki so potrebna za

sestavo osvežujočega in kri čistilnega „Planinka“-čaja, se nabirajo baš v tisti dobi, ko so v največji meri napolnjena z zdravilnimi sokovi.

Kakor je razvidno iz nižje navedenega, se rabi „Planinka“-čaj zaradi svoje sestavine in zaradi zdravilnih snovi zelišč z dobrim uspehom pri sledečih boleznih:

pri zaprtju, pri slabi prebavi, pri napetosti telesa vsled plinov v črevih, pri slabi delavnosti črev, pri boleznih jeter in žolča ter pri žolčnih kamnih, pri zlati žili (hemoroidih), pri odebelelosti (čezmerni debelosti), pri raznih kožnih boleznih (turih, pekočem izpuščaju, priščih, sojedcih itd.), pri poapnenju žil (arteriosklerozii).

Da se izognete vsem tem boleznim in da se morete veseliti trajnega zdravja, je potrebno in se more vsakomur najtopleje priporočati vsakoletno 6-12 tedensko zdravljenje s „Planinka“-čajem Bahovec, sestavljenim večinoma iz najboljših zdravilnih zelišč.

Zahtevajte v lekarnah izrecno samo „PLANINKA“-čaj BAHOVEC v plombaranih paketih z naslovom proizvajalca:

Lekarna
M. L. Bahovec
Ljubljana, Kongresni trg št. 12

Reg. Sp. br. 2834, 1. januarja 1935.

*Ali nisi
še nič trudna
od pranja perila?*

„Kaj še. Zakaj naj bi pa bila trudna?
Poglej samo, koliko sem že oprala!“

„Zares hvale vredno! V tako kratkem času!
In kako je postalo perilo lepo belo.“

„Da, tu se zopet enkrat vidi, kako potrebno
je, da se perilo namoči v raztopini Ženske
hvale. Ali nisi videla na vodi, v kateri se
je namakalo perilo, kako se je nesnaga
čez noč razkrojila? Seveda, potem ima
Schichtovo terpentinovo milo lahek opravek!
Ta način pranja je brezdvomno najboljši.“

SCHICHT^{ovo}

TERPENTINOVNO MILO

... in za namakanje Ženska hvala

BOTOT

Program za nego ust in zob

ZJUTRAJ:

pasta

razkroji in odstrani
vse plasti
z zob

PO KOSILU:

za izpiranje ust **voda za usta**

pospešuje izloče-
vanje ustnih žlez
in osvežuje

ZVEČER:

milo za zobe

nevtralizira vse kisline

*Vaši lasje
so v nevarnost*

če jih ne negujete redno in pravilno. Lase in lasišče morate osvoboditi nesnage in masti, ki dušijo lasne korenine in tako privedejo do izpadanja las. Najboljše sredstvo za nego las je že dobrih 30 let

PIXAVON

in Pixavon Shampoo

Pixavon vsebuje najučinkovitejše sestavine katranastih sokov iglastih dreves, je brez vonja in barve ter prepreči, kakor je klinično preizkušeno, izpadanje las. Pixavon že desetletja priporočajo zdravniki in je znan kot dobro sredstvo za okrepitev lasne rasti, prepreči pa tudi nastanek prhljaja ter napravi lase lepe, duhteče in zdrave.

NARODNA TISKARNA

V LJUBLJANI

Knafljeva ulica št. 5
Telefon št. 23-04

Izdeluje vsakovrstne tiskovine
v vsaki množini, in sicer:

vizitke, kuverte, cenike, račune, memo-
rande, okrožnice, lepake, letake, osmr-
tnice, hranilne in zadržne knjižice kakor
tudi vse uradne in bančne tiskovine

Izvršitev tiskovin točna in
po najnižjih cenah

Zaradi Vaše stare bolezni bi bilo jako koristno
za Vas, če v naši pratiki prečitate objavo o glaso-
vitima zdravinih sredstvih Thierry-Balzanu in
Thierryjevi Centifolijski masti, za katere so prišle
mногоštevilne pohvale in priznanja o izvrstnem
uspehu. Prečitajte torej objave lekarne Thierry v
interesu Vas samih.

FRANJO DOŽAN - CELJE

„ZA KRESIJO“

Kleparstvo in naprava strelodnevov — Pokrivanje streh in zvonikov —
Vodovodne instalacije, naprava modernih higijeničnih kopalnih sob in
klosetov, zdravstvene naprave — Vsa popravila izvršuje točno in solidno
ter po konkurenčni ceni — Proračuni brezplačno.

Manufakturna in modna trgovina MILOŠ PŠENIČNIK, Celje

nudi vedno zadnje modne novosti v volne-
nem kakor tudi svilenem blagu za damske
obleke, plašče, kostume itd.

Priznано najboljši nakup angleškega in
škotskega sukna za moške obleke in površne ke.

Na željo se pošljejo vzorec!

Cene nizke!

Ljudska samopomoč

registrovana
pomožna blagajna

v Mariboru,
Grajski trg 7,

podružnica:

Ljubljana,
Tyrševa 34,

zavaruje:

a) vse zdrave osebe od 17.
do 70. leta za pogrebno
od Din 1000.— do naj-
več Din 0000.—

b) mladoletne od 1. do 16.
leta za doto, ki se izplača
z dovršenim 21. letom in
sicer od Din 1.000.— do
Din 25000.—

Zahtevajte pristopne izjave
zastonj in brez-
obvezno. Zaup-
niki se sprejme-
jo za vsak kraj
Drav. banovine.

Ustanovljena leta 1927.
Na pogrebninah in pod-
porah izplačala nad
20 milijonov dinarjev.

L. M. ECKER, SINOVA

Slavbina, galanterijska
in ornamentska klepar-
nica, lesocementnih streh,
strelodnevne naprave,
Mrzlo- in toplovodne in-
stalacije, sanitarna oprema.
INTERURBAN TEL. 24833.
POŠT. HRANILN. 10.771.

LJUBLJANA, SLOMŠKOVA 4

OCARINJENJE

vseh uvoznih in izvoznih ter
tranzitnih pošilk oskrbi hitro,
skrbno in po najnižji tarifi

RAJKO TURK

carinski posrednik

LJUBLJANA

Vilharjeva cesta št. 33
(nasproti nove carinarnice).

Revizija pravilnega zaračuna-
vanja carine po meni deklarir-
anega blaga in vse informacije
b r e z p l a č n o.

Največjo izbiro

oblek, plaščev,
površnikov, zimskih
sujenj, trenchcoatov
za DAME in GOSPODE
Vam nudi po
nizkih cenah

FRAN LUKIČ

LJUBLJANA

Stritarjeva ulica 9

Lastne vrvarske izdelke in motvoz
nudi po znižanih cenah

Prva kranjska vrvarna in trgovina
s konopnino

IVAN N. ADAMIČ

LJUBLJANA, Sv. Petra cesta št. 31

Telefon 2441

Podružnici: Maribor, Vetrinjska ulica št. 20

Telefon 2454

Celje, Kralja Petra cesta št. 33

D R O G E R I J A

„**ADRIJA**“

Mr. Ph. S. Borčič

LJUBLJANA

Selenburgova ulica št. 1

✱

IVAN BIZOVIČAR

umetni in trgovski vrtnar

Ljubljana, Kolezijska ulica št. 16

priporoča cenjenemu občinstvu svoje bogato opremljeno
vrtinarstvo kakor tudi vence, šopke in trakove.

Dalje ima na razpolago: Magnolije in Klematis v raznih
barvah kakor tudi večjo množino dekoracijskih dreves za
dvorane in balkone. V zalogi so tudi cepljene vrtnice, viso-
kostebne in nizke, v raznih barvah. — Imam tudi vsako-
vrstne sadike najzlahnejših evetlic in zelenjadi. Vsa na-
ročila za Ljubljano in izven nje se izvrše točno in solidno.

Brzjavke: Bizovičar, vrtnar, Ljubljana.
Telefon 26-68.

Droge, kemikalije, toaletne
in fotografske potrebščine,
bolniško-oskrbna sredstva.
Kemikalije za kmetovalce,
za izdelovanje usnja in za
druge obrti. — Barve za
živila in barvanje oblek.

44197

VODNIKOVA PRATIKA

1936

Za obnovo
Univerzitetne biblioteke
v Ljubljani
podaril a *Vodnikova družba*
dne 18/7 1944

030024/55

IZDALA IN ZALOŽILA VODNIKOVA DRUŽBA V LJUBLJANI
NATISNILA DELNIŠKA TISKARNA D. D. V LJUBLJANI. PREDSTAVNIK MIROSLAV AMBROŽIČ

RODOVNIK KRALJEVSKEGA DOMA.

Njegovo Vel. kralj Peter II., rojen dne 6. septembra (24. avgusta) 1923. v Beogradu. Prestol je zasedel po tragični smrti Nj. Vel. viteškega kralja Aleksandra I. Zedinitelja dne 10. oktobra (27. septembra) 1934

Njeno Vel. kraljica - mati Marija, rojena dne 9. januarja 1900. (27. decembra 1899.) v Goti, je bila poročena v Beogradu dne 8. junija (26. maja) 1922.

Njeg. Visoč. knez - namestnik Pavle, sin kneza Arsenija, bratranec blagopokojnega kralja, rojen dne 27. (14.) aprila 1893. v Petrogradu.

Njeg. Visoč. kraljevič Tomislav, brat Njeg. Vel. kralja, rojen dne 19. (6.) januarja 1928. v Beogradu.

Njeg. Visoč. kraljevič Andrej, brat Njeg. Vel. kralja, rojen dne 28. (15.) junija 1929. na Bledu.

Njegovo Visočanstvo kraljevič Jurij, brat blagopokojnega kralja, rojen dne 8. septembra (26. avgusta) 1887. na Cetinju.

Njeno kralj. Visočanstvo kneginja Jelena, sestra blagopokojnega kralja, rojena dne 5. novembra (23. oktobra) 1884. na Reki. Poročila se je z Njegovim Visočanstvom knezom Ivanom Konstantinovičem dne 3. septembra (21. avgusta) 1911. v Peterhofu.

Njeg. Visoč. knez Arsenije Karagjorgjević, stric blagopokojnega kralja, rojen dne 16. (3.) aprila 1859. v Temišvaru.

Njeno Visoč. kneginja Olga, hči grškega kneza Nikole, rojena dne 29. (16.) maja 1903. v Tatoju. Poročena je bila dne 22. (9.) oktobra 1923. v Beogradu z Njeg. Visoč. knezom Pavlom.

Njeg. Visoč. knez Aleksander, sin kneza-namestnika Pavla, rojen dne 13. avgusta (31. julija) 1924.

Domnevno vreme leta 1936. po stoletnem koledarju.

Leto 1936, ki ga bo vladal Mesec, bo bolj mokrotno kakor mrzlo in suho. Zlasti pomlad bo zelo vlažna in precej topla; neprenehljivemu dežju vendar rad sledi hud mraz. Poletje bo večinoma toplo, često pa tudi mrzlo. Jesen in zima bosta rajprej vlažni, srednje mrzli, potem pa jako mrzli in mokrotni; zima bo v sredini tudi zelo zasnežena.

Dozdevno vreme v posameznih mesecih.

Januar.

Vzdržen mraz do 11.; od 12. do 18. mračno in milo; 19. mraz, potem jasno in mrzlo; od 24. do 26. dež; 27. naliv; potem do konca meseca mračno in suho vreme.

Februar.

1. vetrovno; 2. in 3. dež, od 5. do 10. megla in veter; 12. in 13. hud vihar; 14. sneg; 15. in 16. veter in dež; od 17. do 19. mračno in deževno; od 20. do konca meseca lepo, jasno in milo.

Marec.

Od 1. do 5. rezko, mrzlo vreme; od 6. do 10. toplo; 11. dež; od 14. do 16. lepo; od 17. do 19. vsa jutra mraz in slana; 22. mrzel vihar, ki traja do 29.; 31. dež.

April.

Od 1. do 9. vetrovno, mračno in deževno; od 10. do 13. močan dež; od 14. do 18. mraz; 22. lepo; od 26. do konca meseca dež.

Maj.

Od 1. do 7. toplo; od 10. do 19. vroče; od 20. do 23. mrzlo in deževno; 24. mraz in led; od 25. do 27.

mračno in neprijazno; 28. in 29. mrzlo; 30. in 31. oplo.

Junij.

Od 1. do 3. toplo in lepo; 4. in 5. mračno in megleno; 7. dež; od 8. do 26. toplo in suho; od 27. do 29. dež; 30. zelo mrzla noč.

Julij.

1. močna megla; od 3. do 4. stanovitno, potem dež; od 7. do 13. vetrovno; 14. dež, nato lepo do konca meseca.

August.

Do 3. toplo; 10. slana in mraz do 13.; 14. dež; 15. in 16. lepo; 20. velika vročina; od 22. do 26. dež; od 28. do 31. lepo.

September.

Od 1. do 6. lepo in toplo; 8. slana; 9. mračno in mrzlo; od 13. do 16. lepo, potem mračno in deževno do konca meseca.

Oktober.

Do 14. nestanovitno vreme; 23. nenavadno mrzlo; 26. malo dežja; 29. in 30. mraz; 31. dež.

November.

Od 1. do 9. stalen dež, potem znosno dobro; 15. in 16. spet dež; 23. jasno in mrzlo; 24. milo; 29. in 30. se pripravlja zima.

December.

1. mraz; 4. sneg; od 5. do 10. hudi nalivi in plave; od 11. do 14. spet dež; 21. sneg; od 22. do konca meseca precej mrzlo.

Prestopno leto 1936.

ima 366 dni, se prične s sredo in konča s četrtkom.

Astronomski letni časi.

Pomlad se prične dne 20. marca ob 19 uri 58 min.
Poletje se prične dne 21. junija ob 15 uri 22 min.
Jesen se prične dne 23. septembra ob 6. uri 26 min.
Zima se prične dne 22. decembra ob 1. uri 27 min.

Ure se štejejo od 1 do 24, t. j. od polnoči do polnoči po srednjeevropskem času.

Godovinsko število.

Zlato število	18
Epakta ali lunino kazalo	V1
Sončni krog	13
Rimsko število	4
Nedeljska črka	ED
Značaj leta ali praznično število	22
Nedelj in zapovedanih praznikov	60
Letni vladar	Mesec

Nebesna znamenja.

Pomlad:		Jesen:	
 oven	♈	 tehtnica	♎
 bik	♉	 škorpijon	♏
 dvojčka	♊	 strelec	♐
Poletje:		Zima:	
 rak	♋	 kozel	♍
 lev	♌	 vodnar	♎
 devica	♍	 ribi	♏

Znaki za mesečne spremene.

Mlaj		Ščip ali polna luna	
Prvi krajec		Zadnji krajec	

Znamenja za dni v tednu.

Nedelja		Postni dan	
Praznik		Delavnik	

Kvaterni dnevi.

4 marec, 3. junij, 16. september, 16. december.

Državni prazniki.

Vidovdan 28. junija.
Ciril in Metod 5. julija.
Rojstni dan Nj. Vel. kralja Petra II. 6. septembra.
Ujedinjenje Srbov, Hrvatov in Slovencev 1. decembra.

Premakljivi prazniki.

Sedemdesetnica 9. febr. Binkošti 31. maja.
Pepelnična sreda 26. febr. Sv. Trojica 7. junija.
Velika noč 12. aprila. Telovo 11. junija.
Križevo 18., 19., 20. maja. Srce Jezusovo 19. junija.
Vnebohod 21. maja. Prva adv. nedelja 29. nov.

Mrki sonca in lune leta 1936.

Sonca mrkne dvakrat, luna dvakrat v Srednji Evropi pa bosta vidna samo prvi sončni in prvi lunin mrk.

1.) Popolni lunin mrk dne 8. januarja: pričetek mrka ob 17. uri 28 min., konec ob 20. uri 51 min. Mrk bo viden v vzhodnem delu Atlantskega oceana, v Evropi, Afriki, Aziji, na Indijskem oceanu, v Avstraliji in Polineziji, v zapadnem delu Tihega oceana, v severozapadnem delu Severne Amerike in v severnem Lednem morju.

2.) Popolni sončni mrk dne 10. junija: pričetek mrka ob 3. uri 45 min., konec ob 8. uri 55 min. Mrk bo viden v severovzhodni Afriki, v Evropi, razen na Portugalskem in v jugozapadni Španiji, v Aziji, na Grönlandiji, v severnih delih Severne Amerike, v severnem Lednem morju in v zapadnem delu Tihega oceana.

3.) Delni lunin mrk dne 4. julija: pričetek mrka ob 17. uri 27 min., konec ob 19. uri 24 min. Mrk bo viden v zapadnem delu Tihega oceana, v Avstraliji, v Aziji, na Indijskem oceanu, na južnem Lednem morju in v Afriki.

4.) Obročasti sončni mrk dne 13. in 14. decembra: pričetek mrka dne 13. decembra ob 21. uri 27 min., konec dne 14. decembra ob 3. uri 29 min. Mrk bo viden na vzhodnih Sunda-otokih, na južnih Filipinih, v Avstraliji in Polineziji, na južnem delu Tihega oceana, v južnem Čilu in na južnem Lednem morju.

Vremenski ključ

po zvezdoslovcu J. W. Herschlu.

Kadar se spremeni mesec, pomeni:

ob uri	poletje	pozimi
od 24. do 2.	lepo	mrzlo, če ni jugozapadnik
od 2. do 4.	mrzlo in dež	sneg in vihar
od 4. do 6.	dež	sneg in vihar
od 6. do 10.	spremenljivo	sneg ob severozapadniku, sneg ob vzhodniku
od 10. do 12.	veliko dežja	mrzlo in mrzel veter
od 12. do 14.	mnogo dežja	sneg in dež
od 14. do 16.	spremenljivo	lepo in prijetno
od 16. do 18.	lepo	lepo
od 18. do 22.	lepo ob severu ali zapadniku, dež ob jugu ali jugozapadniku	dež in sneg ob jugu ali zapadniku
od 22. do 24.	lepo	lepo

Opomba. Vse leto se razdeli na dva dela: poletje in zimo. Za poletje velja čas od 15. aprila do 16. oktobra, ostali čas pa za zimo.

PROSINEC + JANUAR

*Zvezda sije na snežene ceste ...
Sveti trije kralji, kam pa greste?
Srečo voščiti se pri vas ustovimo,
bob, kolače v cekurje pospravimo.*

Novo leto

1

2

3

4

Genovefa

3

Sv. 3 kralji

6

5

6

Valentin

7

7

8

Pavel, p.

10

9

10

Ernest

12

11

12

Veronika

13

13

14

Hilarij

14

15

16

Anton, p.

17

17

18

Sebastijan

20

19

20

Neža

21

Vincenc

22

Spreob. Pavla

25

Franč. Sal.

29

Peter Nol.

31

21

22

23

24

25

26

27

28

29

30

31

1	S	Novo leto. Obrezov. Gospodovo
2	Č	Makarij; Miljeva
3	P	Genovefa; Slavimir
4	S	Tit; Angela

5	N	po Novem letu; Telesfor, p.
6	P	3 kralji ali razgl. G.; Darinka
7	T	Valentin, šk.; Svetoslav
8	S	Severin, op.; Bogoljub, muč.
9	Č	Julijan
10	P	Pavel I., p.; Dobroslav
11	S	Higin, p. m.; Božidar, op.

12	N	1. po razgl. G.; Ernest, šk.
13	P	Veronika, d.; Zorislava
14	T	Feliks (Srečko); Neda
15	S	Mavrij, op.
16	Č	Marcel, p.
17	P	Anton, pušč.; Ratislav
18	S	Sv. Petra stol v R.; Priska, d. m.

19	N	2. po razgl. G.; Kanut, kr.
20	P	Fabijan in Sebastijan, m.
21	T	Neža, d. m.; Janja
22	S	Vincenc (Vinko), m.;
23	Č	Alfonz; Zaroka M. D.
24	P	Timotej, šk.; Milislava
25	S	Spreob. Pavla; Kosava

26	N	3. po razgl. G.; Polikarp, šk.
27	P	Janez Zlatoust; Slavoja
28	T	Egidij; Julijan, šk.
29	S	Frančišek Sal., šk.
30	Č	Martina, d. m.; Hiacinta, d.
31	P	Peter Nolaški, sp.; Divna

B e l e ž k e.

Dan je dolg od 8^h 25' do 9^h 26'.
 Dan zraste za 1^h 1'.
 Solnce stopi v znamenje vodnarja dne
 21. ob 6^h 15'.

Prvi krajec dne 1. ob 16^h 15'.

Ščip dne 8. ob 19^h 15'.

Zadnji krajec dne 16. ob 20^h 41'.

Mlaj dne 24. ob 8^h 18'.

Prvi krajec dne 31. ob 0^h 36'.

SVETČAN FEBRUAR

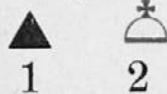
*Ples in smeh, šegávi dirindaj ...
Krepke roke, ljubezniv smehtaj ...
Kaj od srca se do srca spleta,
očka, mamca zvedeti ne smeta.*

Ignacij

1

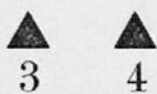
1

2

Svečnica

2

3

4

Blaž

3

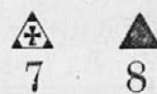
5

6

Agata

5

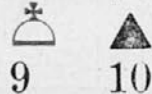
7

8

Apolonija

9

9

10

Katarina

13

11

12

Valentin

14

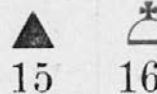
13

14

Julijana

16

15

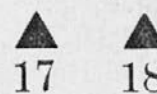

16

Simeon

18

17

18

Konrad

19

19

20

Aleksander

Maksimilijan

Stol sv. Petra

Pust

Roman

20

21

21

23

22

25

25

27

28

29

1	S	Ignacij (Igo, Ognjesl.); Budimil
2	N	4. po razgl. G.; Svečnica
3	P	Blaž, šk.; Oskar
4	T	Andrej (Hrabroslav); Daroslav
5	S	Agata, dev.
6	Č	Doroteja; Amand
7	P	Romuald, op.; Malina
8	S	Ivan od Mata; Zvezdodrag
9	N	1. predpepel.; Apolonija
10	P	Sholastika, dev.; Viljem, p.
11	T	Deziderij; Adolf, šk.
12	S	Evlalija
13	Č	Katarina, dev.
14	P	Valentin (Zdravko); Cvetna
15	S	Favstin; Ljuboslava
16	N	2. predpepel.; Julijana, d. m.
17	P	Frančišek Kle.; Kristijan, m.
18	T	Simeon; Dobrana
19	S	Konrad, pušč.
20	Č	Aleksander
21	P	Maksimilijan; Miroslava
22	S	Stol sv. Petra v A.
23	N	3. predpepel.; Peter Damj., šk.
24	P	prestopni dan
25	T	Pust; Matija, ap. (Bogdan)
26	S	Pepelnica; Valburga, dev.
27	Č	Matilda, dev.
28	P	Viktor; Leander; Baldomir
29	S	Roman, op.

Beleške.

Dan je dolg od 9^h 28' do 10^h 58'.

Dan zraste za 1^h 30'.

Solnce stopi v znamenje rib dne 19 ob 20^h 34'.

 Ščip dne 7. ob 12^h 19'.

 Zadnji krajec dne 15. ob 16^h 45'.

 Mlaj dne 22. ob 19^h 42'.

 Prvi krajec dne 29. ob 10^h 28'.

SUŠEC

MAREC

*Vedi, sinček, za bodoča leta:
Zemlja skrbna je in dobra mati;
kar ji daš, stotero ti povrne —
ali treba težko je dajati.*

Albin

Kunigunda

Evzebij

Janez od Boga

40 mučencev

1

3

6

8

10

1

2

3

4

5

6

7

8

9

10

Gregor

Matilda

Jedert

Edvard

Jožef

12

14

17

18

19

11

12

13

14

15

16

17

18

19

20

Benedikt

Mar. oznanjenje

Rupert, šk.

Janez Kap.

Benjamin

21

25

27

28

31

▲
21☽
22▲
23▲
24△
25▲
26☩
27▲
28☽
29▲
30▲
31

Beleške.

1 N 1. postna; Albin (Belko), šk.
2 P Simplicij, p.; Milena
3 T Kunigunda, ces.; Tician, spoz.
4 S kv.; Kazimir, spoz.
5 Č Janez Jožef od Križa
6 P kv.; Evzebij; Danica; Fridolin
7 S kv.; Tomaž Akvinski, c. uč.

8 N 2. postna; Janez od Boga, spoz.
9 P Frančiška Rim.; Danimir
10 T 40 mučencev; Viktor, m.
11 S Sofronij, šk.; Heraklij
12 Č Gregor I., p.; Božana
13 P Rozina; Teodora, muč.
14 S Matilda; Desimir

15 N 3. postna; Klemen; M. D., sp.
16 P Hilarij, m.; Ljubislava
17 T Jedert, dev.; Patricij
18 S Edvard; Ciril, c. uč.
19 Č Jožef, ženin M. D.
20 P Aleksandra, muč.; Joahim
21 S Benedikt, op.

22 N 4. postna (sredpost.); Katarina
23 P Jožef Oriol; Oton
24 T Gabrijel, nadangel
25 S Marijino oznanjenje
26 Č Emanuel, muč.; Dizma; Srdan
27 P Rupert, šk.; Janez Dam., c. uč.
28 S Janez Kapistran

29 N Tiha ned.; Bertold, sp.; Ciril
30 P Janez Klimak; Radivoj
31 T Benjamin, m.; Modest, šk.

Dan je dolg od 11^h 2' do 12^h 48'.
Dan zraste za 1^h 46'.
Solnce stopi v znamenje ovna dne 20.
ob 19^h 58'.

Začetek pomladi.

Ščip dne 8. ob 6^h 15'.Zadnji krajec dne 16. ob 9^h 55'.Mlaj dne 23. ob 5^h 15'.Prvi krajec dne 29. ob 22^h 22'.

MAJI TRAVEN

APRIL

*V prožnem loku se vihti desnica:
„Daj nam, oče, naš vsakdanji kruh;
v bajti čaka nanj otrok kopica
in spet nova pride k nam sestrica.“*

Hugon

1

1

2

Rihard

3

3

4

Vincencij Fer.

5

5

6

Viljem, op.

6

7

8

Albert

8

9

10

Velika noč

12

11

12

Justin

14

13

14

Helena

15

15

16

Rudolf

17

17

18

Ema

19

19

20

Simeon

21

Adalbert

23

Jurij

24

Marko

25

Peregrin

27

21

22

23

24

25

26

27

28

29

30

1	S	Hugon, šk.
2	Č	Frančišek Pavl.; Gojmir
3	P	Rihard, šk.
4	S	Izidor, šk.; Dušica

5	N	Cvetna ned.; Irena, d. m.
6	P	Viljem, op.; Sikst, p.
7	T	Herman Jožef; Helena, kr.
8	S	Albert, šk.
9	Č	† Vel. četrtek; Marija Kleof.
10	P	† Vel. pet.; Ezekijel; Matilda
11	S	† Vel. sobota; Leon I., p.; Rada

12	N	Velika noč; Viktor; Julij I.
13	P	Vel. poned.; Ida, d.; Milutina
14	T	Justin, m.
15	S	Helena, kr.; Teodor, m.
16	Č	Benedikt; Turišij
17	P	Rudolf, m.
18	S	Apolonij, m.; Gradislava

19	N	1. povel. (bela); Ema, vd.
20	P	Sulpicij; Neža Mont.
21	T	Simeon, šk.
22	S	Soter in Kajetan
23	Č	Adalbert (Vojteh)
24	P	Jurij, m.
25	S	Marko, ev.; Tugomir

26	N	2. povel.: Klet in Marcellin
27	P	Pavel od kr.; Vital, m.
28	T	Peregrin, sp.; Peter K.
29	S	Robert, op.; Peter, m.
30	Č	Katarina Sienska, d.; Samorad

Beleške.

Dan je dolg od 12^h 51' do 14^h 28'.
 Dan zraste za 1^h 37'.
 Solnce stopi v znamenje bika dne 20.
 ob 7^h 51'.

Ščip dne 6. ob 23^h 46'.

Zadnji krajec dne 14. ob 22^h 21'.

Mlaj dne 21. ob 15^h 32'.

Prvi krajec dne 28. ob 12^h 16'.

VELIKI TRAVEN

MAJ

*Spominčice že sanjajo kraj brega,
pesem slavca se v večer preliva,
vsa skrivnostna, sladka, zapeljiva ...
če ni še slajša — fantova prisega.*

Filip in Jakob

Najdenje sv. križa

Florijan

Stanislav

Gregorij N.

1

3

4

7

9

1

2

3

4

5

6

7

8

9

10

Antonin

Servacij

Izidor

Janez Nep.

Pashal, sp.

10

13

15

16

17

11

12

13

14

15

16

17

18

19

20

Vnebohod

21

Urban

25

Magdalena

29

Angela Mer.

31

Binkošti

31

21

22

23

24

25

26

27

28

29

30

31

1	P	Filip in Jakob, ml. ap.
2	S	Atanazij, šk.; Živana
3	N	3. povel. Najdenje sv. križa
4	P	Florijan (Cvetko)
5	T	Irenej, šk.; Pij, p.
6	S	Benedikta; Janez Ev.
7	Č	Stanislav, šk. m.
8	P	Prikazen sv. Mihaela
9	S	Gregorij Nacijan
10	N	4. povel. Antonin, šk.
11	P	Frančišek; Mamert
12	T	Pankracij, m.; Ahilej in Nerej
13	S	Servacij, m.
14	Č	Bonifacij, šk.
15	P	Izidor; Zofija
16	S	Janez Nepomuk, muč.
17	N	5. povel. Pashal, sp.
18	P	Erik, kr.; Venancij
19	T	Celestin, pr.; Ivo, sp.
20	S	Bernardin Sienski
21	Č	Vnebohod; Feliks (Srečko), sp.
22	P	Julija, Emil (Milan)
23	S	Deziderij, šk.
24	N	6. povel.: Mar. Dev., pom. kr.
25	P	Urban I., p.
26	T	Filip Nerij
27	S	Janez, p.; Beda Čast.
28	Č	Avguštin, šk.
29	P	Magdalena, p.
30	S	Ferdinand, kr.
31	N	Binkošti; Angela Mer., d.

B e l e ž k e.

Dan je dolg od 14^b 31' do 15^b 46'.Dan zraste za 1^b 15'.Solnce stopi v znamenje dvojčkov dne 21. ob 7^b 8'.
 Ščip dne 6. ob 15^b 1'.

 Zadnji krajec dne 14. ob 7^b 12'.

 Mlaj dne 20. ob 21^b 34'.

 Prvi krajec dne 28. ob 3^b 46'.

ROŽNIK

JUNIJ

*Kam pa s panji v mlado zarjo, mož?
Ej, s čebelami na letovanje,
treba pašo bo dobiti zanje.
Dal obilne jim, svetnik Ambrož!*

Klotilda

5

1

Bonifacij

5

2

3

4

Norbert

6

5

6

Medard Primož in Felicijan

8

7

8

9

9

10

Telovo

11

11

Anton Pad.

13

12

13

14

Bazilij

14

15

16

Vid

15

17

18

Alojzij

21

19

20

Ahac

Janez Krstnik

Ladislav

Vidov dan

Peter in Pavel

22

24

27

28

29

21

22

23

24

25

26

27

28

29

30

1	P	Binkoštni poned.; Fortunat
2	T	Erazem, šk., m.
3	S	kv.; Klotilda, kr.
4	C	Kvirin; Frančišek Kar.
5	P	kv.; Bonifacij, šk., m.; Valerija
6	S	kv.: Norbert; Milutin

7	N	1. pobink.; Pavel, šk.; Robert
8	P	Medard, šk.
9	T	Felicijan in Primož
10	S	Marjeta, kr.
11	Č	Telovo; Barnaba, sp.
12	P	Janez Fakund, sp.
13	S	Anton Padovanski, sp.

14	N	2. pobink.; Bazilij, šk.
15	P	Vid, muč.; Sv. Trojica
16	T	Janez; Franc; Jošt
17	S	Adolf, šk.
18	C	Efrem Sirski, c. uč.
19	P	Gervazij in Protazij
20	S	Silverij, p.; Milava

21	N	3. pobink.; Alojzij (Vekoslav)
22	P	Ahac, m.; Pavlin; Miloš
23	T	Agripina
24	S	Janez Krstnik
25	C	Prosper; Viljem, op.
26	P	Rudolf, šk.; Janez in Pavel
27	S	Ladislav; Hema, vd.

28	N	4. pobink.: Vidov dan; Leon, šk.
29	P	Peter in Pavel, ap.
30	T	Spomin sv. Pavla

Beleške.

Dan je dolg od 15^b 48' do 16^b 3'.
 Dan zraste do 21. za 19' in se potem skrči
 do 30. za 4'.
 Solnce stopi v znamenje raka dne 21.
 ob 15^b 22'.

Začetek poletja.

Ščip dne 5. ob 6^b 22'.Zadnji krajec dne 12. od 15^b 5'.Mlaj dne 19. ob 6^b 14'.Prvi krajec dne 26. ob 20^b 23'.

MALI SRPAN

JULIJ

*Zlatolasa, polna je pšenica,
rdečelična, brhka je ženjica,
koscu v solncu kosa se blešči,
škrjanček poje himno dobrih dni.*

Obiskovanje M. D.

Urh

Ciril in Metod

Vilibald

Elizabeta

2

4

5

7

8

1

2

3

4

5

6

7

8

9

10

Moh. in Fort.

Marjeta

Aleš

Vincenc Pavl.

Elija

12

13

17

19

20

11

12

13

14

15

16

17

18

19

20

Magdalena

22

Apolinarij

23

Jakob

25

Ana

26

Ignacij

31

21

22

23

24

25

26

27

28

29

30

31

1	S	Teobald, pušč.
2	Č	Obiskovanje Mar. Dev.
3	P	Lev II., p.
4	S	Urh, šk.; Berta, dev.
5	N	5. pobink. Ciril in Metod, šk.
6	P	Izaija, pr.: Bogomila
7	T	Vilibald, šk.
8	S	Elizabeta (Špela), kr.
9	Č	Veronika Jul., dev.
10	P	Amalija, d.; Ljubica
11	S	Pij I., p.; Savin, m.
12	N	6. pobink.; Mohor in Fortunat
13	P	Marjeta, d. m.; Dragan
14	T	Bonaventura; Just, m.
15	S	Vladimir, kr.
16	Č	Dev. Mar. Karmelska; Bogdan
17	P	Aleš, sp.
18	S	Miroslav (Friderik)
19	N	7. pobink.; Vincenc; Avrelija
20	P	Elija, pr.; Margareta, dev.
21	T	Daniel, Angelina
22	S	Marija Magdalena, spok.
23	Č	Apolinarij, šk.
24	P	Kristina, dev.
25	S	Jakob (Radoslav)
26	N	8. pobink.; Ana, mati M. D.
27	P	Natalija (Božena), m.
28	T	Peregrin, sp.; Viktor, m.
29	S	Marta, dev.
30	Č	Abdon in Senen, m.
31	P	Ignacij (Ognjeslav)

B e l e ž k e.

Dan je dolg od 16^h 3' do 15^h 5'.
 Dan se skrči za 58'.
 Solnce stopi v znamenje leva dne 23.
 ob 2^h 18'.

Začetek pasjih dni.

Ščip dne 4. ob 18^h 34'.

Zadnji krajec dne 11. ob 17^h 28'.

Mlaj dne 18. ob 16^h 19'.

Prvi krajec dne 26. ob 13^h 36'.

VELIKI SRPAN

AVGUST

*Trudno, zlato klasje je požeto
in v bahave, težke snope speto.
Zdaj se cepec v pesem bo pognal,
za življenje naše bo koval.*

Petra vezi

Alfonz Lig.

Dominik

Marija Snežnica

Lovrenc

1

2

4

5

10

1

2

3

4

5

6

7

8

9

10

Klara

Veliki Smaren

Rok

Bernard

Ivana Fr. S.

12

15

16

20

21

11

12

13

14

15

16

17

18

19

20

Timotej, muč.

Filip Benicij

Jernej

Avguštin

Obgl. Janeza

22

23

24

28

29

21

22

23

24

25

26

27

28

29

30

31

1	S	Vezi Petra, ap.
2	N	9. pobink.; Porciunkula
3	P	Najdenje sv. Štefana
4	T	Dominik, sp.
5	S	Marija Snežnica; Ožbolt, kr. m.
6	C	Sikst, p.
7	P	Kajetan, sp.; Donat
8	S	Cirijak in tov., m.
9	N	10. pobink.; Afra, m.
10	P	Lovrenc, m.; Jurica
11	T	Suzana in Tiburcij, m.
12	S	Klara, dev.; Hilarija, m.
13	Č	Kasijan in Hipolit, m.
14	P	Anastazija, dev.
15	S	Vnebovz. Mar. Dev. (Vel. Gosp.)
16	N	11. pobink.; Rok, sp.
17	P	Emilija (Milica)
18	T	Helena; Agapit (Ljubo)
19	S	Ludovik, šk.
20	Č	Bernard, opat
21	P	Ivana Fr. Santalska
22	S	Timotej, m.
23	N	12. pobink.; Filip Ben. (Zdenko)
24	P	Jernej, ap.; Borivoj
25	T	Ludovik, kr.
26	S	Cefirin I., pap.
27	C	Josip Kalasan, sp.
28	P	Avguštin
29	S	Obglav. Janeza Krstnika
30	N	13. pobink.; Roža Limanska, d.
31	P	Rajko, sp.; Izabela, d.

Beleške.

Dan je dolg od 15^h 2' do 13^h 28'.Dan se skrči za 1^h 54'.Solnce stopi v znamenje device dne 23, ob 9^h 11'.

Konec pasjih dni.

Ščip dne 3. ob 4^h 47'.Zadnji krajec dne 9. ob 21^h 59'.Mlaj dne 17. ob 4^h 21'.Prvi krajec dne 25. ob 6^h 49'.

KIMAVEC

SEPTEMBER

*Ded starina drevje je sadil,
cepil, čakal, a sadu ni ržil ...
Glej ga, svoji deci vnuk njegov
težko nosi sadni blagoslov.*

Egidij

Rozalija

Regina

Rojstvo M. D.

Nikolaj Tol.

1

4

7

8

10

1

2

3

4

5

6

7

8

9

10

Ime Marijino

Notburga

Pov. sv. Križa

Ljudmila

Evstahij

12

13

14

16

20

11

12

13

14

15

16

17

18

19

20

Matevž

21

21

Emeran

22

23

Kozma in Damijan

27

25

Mihael

29

27

Hijeronim

30

30

1	T	Egidij; Ana, pr.
2	S	Štefan, kr.; Antonin
3	C	Doroteja, d. m.
4	P	Rozalija
5	S	Lavrencij Just., šk.
6	N	14. pobink.; kraljev rojstni dan
7	P	Regina; Branislava, m.
8	T	Rojstvo Mar. Dev. (Mala Gosp.)
9	S	Peter Klaver, spoz.
10	Č	Nikolaj Toledski, sp.
11	P	Erna, d.; Prot in Hiacint
12	S	Ime Marijino; Gvido, spoz.
13	N	15. pobink.; Notburga, dev.
14	P	Povišanje sv. Križa
15	T	Nikomed, m.
16	S	kv.; Ljudmila, vd.
17	C	Hildegarda, op.; Lamberti, šk.
18	P	kv.; Irena, m.
19	S	kv.; Januvarij, m.
20	N	16. pobink.; Evstahij; Morana
21	P	Matevž, ap. in ev.; Jona
22	T	Emeran (Jerko)
23	S	Tekla, muč.; Linus, p.
24	C	Rupert; Mar. Dev., rešen. ujet.
25	P	Kamil in tov., muč.
26	S	Ciprijan in Justina
27	N	17. pobink.; Kozma in Damijan
28	P	Venčeslav, kr.
29	T	Mihael, arb.
30	S	Hijeronim, c. uč.

Beležke.

Dan je dolg od 13^h 25' do 11^h 45'.Dan se skrči za 1^h 40'.Solnce stopi v znamenje tehtnice dne 23.
ob 6^h 26'.

Začetek jeseni.

 Ščip dne 1. ob 13^h 37'.

 Zadnji krajec dne 8. ob 4^h 14'.

 Mlaj dne 15. ob 18^h 41'.

 Prvi krajec dne 23. ob 23^h 12'.

 Ščip dne 30. ob 22^h 1'.

VINOTOK OKTOBER

*Solnce v gorice razsipa zlatá,
grozdje se s trte prepolne smehlja.
Čriček o vinski dobroti drobi,
kdor ne verjameš mu, vina ne pij!*

Remigij

1

1

2

Rožnvenska

4

3

4

Francišek Ser.

4

5

6

Brigita

8

7

8

Dionizij

9

9

10

Kalist

14

11

12

Terezija

15

13

14

Gal

16

15

16

Luka

18

17

18

Uršula

21

19

20

Klotilda

Rafael

Evarist

Simon in Juda

Volbenk

23

24

26

28

31

21

22

23

24

25

26

27

28

29

30

31

1	Č	Remigij, šk.
2	P	Angeli varuhi; Miran
3	S	Kandid, m.; Vitomir
4	N	18. pobink.; Frančišek Seraf.
5	P	Placid in tov., m.
6	T	Brunon, sp.
7	S	Sergij, muč.; Justina, dev.
8	Č	Brigita, vd.
9	P	Dionizij; Svetina
10	S	Frančišek Borgia, sp.
11	N	19. pobink.; Aleksander Sauli
12	P	Maksimilijan, šk. m.
13	T	Edvard, kr.
14	S	Kalist, pap. muč.
15	Č	Terezija, d.
16	P	Gal, op.; Florentin, šk.
17	S	Jadviga, kr.; Mira
18	N	20. pobink.; Luka, ev.
19	P	Peter Alkantarski, sp.
20	T	Janez Kancijan
21	S	Uršula in tov., dev. muč.
22	C	Kordula, d. m.
23	P	Klotilda, dev. muč.; Živka
24	S	Rafael, arhangel
25	N	21. pobink.; Krizant in Darija
26	P	Amand; Evarist, p. m.
27	T	Frumencij
28	S	Simon in Juda, ap.
29	Č	Narcis; Ida
30	P	Alfonz Rodriguez, spoz.
31	S	Volbenk, šk.; Srečko

Beležke.

Dan je dolg od 11^h 42' do 9^h 59'.

Dan se skrči za 1^h 43'.

Solnce stopi v znamenje škorpiona dne 23. od 15^h 17'.

☾ Zadnji kraječ dne 7. ob 13^h 28'.

☺ Mlaj dne 15. ob 11^h 20'.

☾ Prvi kraječ dne 23. ob 13^h 53'.

☼ Ščip dne 30. ob 6^h 58'.

LISTOPAD NOVEMBER

*Tu našli so poslednji mirni dom,
v naročju matere jim je topló.
Kak so srečni, da nič več
za naše težke boje ne vedo.*

Vsi svetniki

1

1

2

Verne duše

2

3

4

Karel Bor.

4

5

6

Lenart

6

7

8

Bogomir

8

9

10

Martin

11

11

12

Stanislav Kostka

13

13

14

Leopold

15

15

16

Gregorij Cudod.

17

17

18

Elizabeta

19

19

20

Dar. Marijino

21

21

Cecilija

22

23

24

Katarina

25

25

26

Virgilij

27

27

28

Andrej

30

29

30

1	N	22. pobink.; God vseh svetn.
2	P	Spomin vernih duš; Just
3	T	Viktorin, šk., m.
4	S	Karel Boromej, šk.
5	Č	Emerik; vojv., spoz.; Caharija
6	P	Lenart (Lenko), o.; Ratislav
7	S	Engelbert; Zdenka

8	N	23. pobink.; Bogomir, šk.
9	P	Božidar (Teodor), m.
10	T	Andrej A., sp.
11	S	Martin (Davorin), škof
12	Č	Martin, pap. muč.
13	P	Stanislav Kostka
14	S	Jozafat, šk. m.; Borislava

15	N	24. pobink.; Leopold (Lorko)
16	P	Otmar, o.; Ivan Trogirski
17	T	Gregorij čudodel., šk.
18	S	Hilda; Odon, op.
19	Č	Elizabeta, kr.; Jelisava
20	P	Feliks (Srečko) Val.
21	S	Darovanje Mar. Dev.

22	N	25. pobink.; Cecilija, d. m.
23	P	Klemen, p. m.; Felicita, m.
24	T	Janez od Križa
25	S	Katarina, dev. muč.
26	Č	Konrad; Silvester, op.
27	P	Virgilij, škof
28	S	Eberhart, šk.

29	N	Ladv.; Saturnin, m.
30	P	Andrej (Hrabroslav), ap.

B e l e ž k e.

Dan je dolg od 9^h 57' do 8^h 41'.
 Dan se skrči za 1^h 16'.
 Solnce stopi v znamenje streleca dne 22.
 ob 12^h 26'.

 Zadnji krajec dne 6. ob 2^h 28'.

 Mlaj dne 14 ob 5^h 42'.

 Prvi krajec dne 22. ob 2^h 19'.

 Ščip dne 28. ob 17^h 12'.

GRUDEN

DECEMBER

*Daljne zvezde svetijo na vas
in na trudno, tiho, zasneženo polje ...
S cerkvice samotne vabi glas:
Mir ljudem na zemlji, ki so dobre volje.*

Ujedinjenje

Frančišek Ks.

Barbara

Miklavž

Ambrož

1

3

4

6

7

1

2

3

4

5

6

7

8

9

10

Br. spoč. D. M.

Lucija

Spiridion

Lazar

Tomaž

8

13

14

17

21

11

12

13

14

15

16

17

18

19

20

Božič

25

Stefan

26

Janez Evang.

27

Ned. otročiči

28

Silvester

31

21

22

23

24

25

26

27

28

29

30

31

1	T	Narodno ujedinenje
2	S	Bibijana, dev. muč.
3	Č	Frančišek Ksaverij
4	P	Barbara (Bara), d. m.
5	S	Saba, op.; Stojana
6	N	2. adv.; Miklavž (Nikolaj), šk.
7	P	Ambrož, škof
8	T	Brezmadežno spočetje M. D.
9	S	Peter Faurier, šk.
10	Č	Lavret. Mati božja
11	P	Damaz, p.
12	S	Maksencij; Aleksander, m.
13	N	3. adv.; Lucija, d. m.; Otilija
14	P	Spiridion (Dušan), op.
15	T	Kristina, dekl.; Irenej, šk., m.
16	S	kv.; Albina, dev. muč.
17	Č	Lazar, šk.
18	P	kv.; Gracijan, šk.
19	S	kv.; Urban, p.
20	N	4. adv.; Evgenij in Makarij, m.
21	P	Tomaž, ap.
22	T	Demetrij, m.
23	S	Viktorija, dev. m.
24	C	† Adam in Eva; sv. večer
25	P	Božič, Rojstvo Gospodovo
26	S	Stefan, m.; Zlatka
27	N	1. ned. po bož. Janez Ev., ap.
28	P	Nedolžni otročiči; Zorica
29	T	Tomaž, šk., m.
30	S	Evgenij, škof
31	Č	Silvester, p.

B e l e ž k e.

Dan je dolg od 8^h 39' do 8^h 25'.
 Dan se skrči do 21. za 19', potem zraste
 do konca meseca za 5'.
 Solnce stoni v znamenje kozla dne 22.
 ob 1^h 27'.

Začetek zime.

☾ Zadnji krajec dne 5. ob 19^h 20'.

☺ Mlaj dne 14. ob 0^h 25'.

☾ Prvi krajec dne 21. ob 12^h 30'.

☼ Ščip dne 28. ob 5^h 0'.

Pošne pristojbine.

Pisemske pošiljke. a) Redne pristojbine.

Vrsta pošiljk	V tuzemstvu						V inozemstvu ²		
	v krajevem prometu ¹			v medkrajevnem prometu ¹					
		Din	p		Din	p		Din	p
1. Pisma.									
V tuzemskem in inozemskem prometu je največja teža 2 kg. Razsežnost: Vsota njihove dolžine, širine in višine sme znašati največ 90 cm, pri tem pa največja od teh treh izmer ne sme presegati 60 cm. Pri pismih v obliki zvitka ne sme znašati dolžina in dvakratni premer več ko 100 cm, toda največja izmed teh izmer ne sme presegati 80 cm.									
	do 20 g	1	—	do 20 g	1	50	do 20 g ³	3	50
	„ 50 „	2	—	„ 50 „	2	—	„ 40 „	5	—
	„ 250 „	3	50	„ 250 „	3	50	„ 60 „	6	50
	„ 500 „	5	—	„ 500 „	5	—	„ 80 „	8	—
	„ 1000 „	10	—	„ 1000 „	10	—	„ 100 „	9	50
	„ 2000 „	15	—	„ 2000 „	15	—	itd., za vsakih 20 g 1:50 Din več.		
2. Dopisnice.									
izdane po poštni upravi ali zasebniku, morajo biti iz trdega papirja. Dolžina 15—10 cm, širina 10:5—7 cm.									
				navadne z odgovorom	—	75	navadne ⁴ z odgovorom ⁴	1	75
					1	50		3	—
3. Tiskovine.									
Največja teža 2 kg, za knjige, ki se odpravljajo posebej, pa 3 kg. Razsežnost kakor pri pismih. Proste in nezložene v obliki dopisnice ista razsežnost kakor za dopisnice.									
Se pošiljaje odprte. *									
Pristojbina za «knjižne oglase» in «cenike (kataloge)» je znižana na 5 p za vsak posamezni izvod do 100 g. Če je izvod težji, se plača za vsakih nadaljnjih 100 g ali za del te teže še po 5 p. Noben izvod ne sme presegati 500 g. Ta pristojbina se plačuje ne glede na to, ali ima vsak izvod svoj posebni naslov ali pa gre več izvodov pod enim naslovom.									
Velikost teh pošiljk: kakor tiskovine.									
Pristojbine se plačujejo in zaračunavajo, kakor za časnike in časopise, v gotovini.									
Za dovoljenje, da se smejo razposiljati knjižni oglasi in ceniki po znižanih pristojbinah, je potrebna kolkovana prošnja na pošto: ravnanstvo.									
Naslovna stran oglasov in cenikov z znižano pristojbino mora imeti na levi zgornji strani opombo: «Knjižni oglas», na desni strani pa: «Pristojbina plačana v gotovini».									
	do 50 g	—	25	do 50 g	—	50	do 50 g ⁵	—	50
	„ 100 „	—	50	„ 100 „	—	75	„ 100 „	1	—
	„ 150 „	—	75	„ 150 „	—	—	„ 150 „	1	50
	„ 200 „	1	—	„ 200 „	1	—	„ 200 „	2	—
	„ 250 „	1	25	„ 250 „	1	25	„ 250 „	2	50
	„ 300 „	1	50	„ 300 „	1	50	„ 300 „	3	—
	„ 350 „	1	75	„ 350 „	1	75	„ 350 „	3	50
	„ 400 „	2	—	„ 400 „	2	—	„ 400 „	4	—
	„ 450 „	2	25	„ 450 „	2	25	„ 450 „	4	50
	„ 500 „	2	50	„ 500 „	2	50	„ 500 „	5	—
				itd., za vsakih 50 g 25 par več.			itd., za vsakih 50 g 50 par več.		
4. Vzorci brez vrednosti.									
Vsebina: blago brez prodajne vrednosti.									
Tuzemstvo in inozemstvo: največja teža 500 g. Razsežnost kakor pri pismih. Zaviti morajo biti tako, da se vsebina lahko pregleda.									
Vanje ne sme biti vloženo pismo, spis ali dokument, ki bi imel značaj stvarnega in osebnega dopisovanja, niti ne smejo imeti nobenih drugih z roko zapisanih podatkov razen naslova pošiljatelja in naslovnika, tvorniške ali trgovske znamke, zaporednih števil in opomb, ki se nanašajo na ceno, težo, mero, obseg, količino, izvor, kakovost ali kemično analizo.									
	do 100 g	—	50	do 100 g	—	50	do 100 g	1	—
	„ 150 „	—	75	„ 150 „	—	75	„ 150 „	1	50
	„ 200 „	1	—	„ 200 „	1	—	„ 200 „	2	—
	„ 250 „	1	25	„ 250 „	1	25	„ 250 „	2	50
	„ 300 „	1	50	„ 300 „	1	50	„ 300 „	3	—
	„ 350 „	1	75	„ 350 „	1	75	„ 350 „	3	50
	„ 400 „	2	—	„ 400 „	2	—	„ 400 „	4	—
	„ 450 „	2	25	„ 450 „	2	25	„ 450 „	3	50
	„ 500 „	2	50	„ 500 „	2	50	„ 500 „	5	—

¹ V krajevni promet vsake pošte spada celo njeno ožje in širše dostavno področje. Ako je v kakšnem kraju več pošt, ki dostavljajo pošiljke na dom, se smatrajo pošiljke, ki so predane pri eni izmed pošt v tem kraju, kot pošiljke krajevnega prometa, četudi jih dostavlja kaka druga pošta istega kraja.

² Za tiskovine v republiko Češkoslovaško velja pristojbenik za tuzemstvo.

³ V prometu z Italijo znaša pristojbina za pisma do 20 g 3 Din, za vsakih 20 g pa 150 par več.

⁴ V prometu z Italijo znaša pristojbina za navadne dopisnice 1 Din 50 par, z odgovorom 2 Din 50 par.

⁵ Za časopise in druge periodične publikacije in za pošiljke s knjigami, kadar jih pošiljajo izdajatelji ali knjigotržci in ki gredo v Italijo, se plača za vsakih 50 g 25 par. Teža pošiljk s knjigami je dovoljena do 3 kg.

Vrsta pošiljk	V tuzemstvu		V inozemstvu	
	Din	p	Din	p
5. Tiskovine za slepce (izboklo tiskane). Največja teža 5 kg. Napis, ime založnika in druge označbe, ki se ne smatrajo za pismeno sporočilo, smejo biti pisane ali tiskane z navadnimi črkami. Takisto tudi označba na napisni strani («Tiskovina za slepce») in naslov. Se pošiljajo odprte.	do 1000 g	— 25	do 1000 g	— 25
	„ 2000 „	— 50	„ 2000 „	— 50
	„ 3000 „	— 75	„ 3000 „	— 75
	„ 4000 „	1 —	„ 4000 „	1 —
	„ 5000 „	1 25	„ 5000 „	1 25
6. Mali paketi.¹ Največja teža 1 kg. Razsežnost kakor pri pismih. Vsebina: blago s prodajno vrednostjo razen dragocenosti. Zaviti morajo biti tako, da se vsebina lahko pregleda. Priložen sme biti račun in seznam blaga.	v tuzemskem prometu niso dovoljeni.		do 200 g	6 —
			„ 250 „	7 50
			„ 300 „	9 —
			„ 400 „	10 50
			„ 450 „	12 —
			„ 500 „	13 50
			itd., za vsakih 50 g 1 50 Din več	15 —
7. Poslovni papirji. Največja teža 2 kg. Razsežnost kakor pri pismih. Za poslovne papirje se smatrajo spisi in listine, ki so docela ali deloma pisani ali risani z roko in nimajo značaja osebnih dopisov, n. pr.: pravdni spisi, tovarni listi, nakladnice, računi, poslovni papirji zavarovalnic, rokopisne partiture, delavske knjižice itd. Pošiljajo se odprti.	do 200 g	1 —	do 300 g	3 —
	„ 250 „	1 25	„ 350 „	3 50
	„ 300 „	1 50	„ 400 „	4 —
	„ 350 „	1 75	„ 450 „	4 50
	„ 400 „	2 —	„ 500 „	5 —
	„ 450 „	2 25	„ 550 „	5 50
	„ 500 „	2 50	„ 600 „	6 —
	itd. za vsakih 50 g 25 par več.		itd., za vsakih 50 g 50 par več.	
8. Mešane pošiljke. Tiskovine (razen tiskovin za slepce), vzorci in poslovni papirji od istega pošiljatelja na istega naslovnika se lahko skupaj zavijajo in odpošiljajo. Največja teža 2 kg. Vzorec v tako mešani pošiljki ne sme biti težji od 500 g.	kakor za vzorce; če so pa poslovni papirji vmes, kakor za poslovne papirje.		kakor za vzorce; če so pa poslovni papirji vmes, kakor za poslovne papirje.	

Mali paketi se lahko pošiljajo v te države: Alžir, Argentino, Avstralijo, Avstrijo, Belgijo, Brazilijo, Ceylon, Ciper, Češko-slovaško, Dansko, Estonijo, Etiopijo, Francijo, Gdansk, Gibraltar, Grško, nizozemsko, Indijo, Indokino, Japonsko, Korejo, Liban, Luksemburg, Madžarsko, Malto, Maroko (francoški pas), Mehiko, Nemčijo, Nizozemsko, Novo Gvinejo, Palestino, Perzijo, Sirijo, Švedsko, Svico, Transjordanijo, Tunis, Turčijo, Veliko Britanijo, Zedinjene ameriške države in njene kolonije.

b) Slučajne pristojbine:

Vrsta pošiljk	P r i s t o j b i n a	V tuzemstvu		V inozemstvu	
		Din	p	Din	p
Pisma, dopisnice, tiskovine, vzorci brez vrednosti, poslovni papirji, mešane pošiljke in mali paketi	Prporočnina:				
	a) v krajevnem prometu . . .	2	—	—	—
	b) v medkrajevnem prometu . .	3	—	4	—
	Povratnica:				
	a) ako jo zahteva pošiljatelj ob predaji	3	—	3	—
	b) ako jo zahteva pošiljatelj po predaji	6	—	6	—
	Ekspresnina	3	—	6	—
	Poizvednica	3	—	6	—
	Preklepne pošiljke, izprememba naslova in znižanje ali črtanje odkupnine:				
	a) v krajevnem prometu . . .	3	—	—	—
	b) v medkrajevnem prometu . .	4	50	7	50
	Pristojbina za ocarinjenje inozemskih pisemskih pošiljk	—	—	3	—
Mali paketi	Pristojbina za izročitev malih paketov iz inozemstva	—	—	3	—
	Dostavnina za male pakete¹ . . .	—	—	2	—

¹ Plača naslovník samo tedaj, kadar mu pošta mali paket dostavi na dom.

Pisemske pristojbine

za izterjavanje denarnih zneskov do 5000 dinarjev.

a) Odkupne pošiljke. — b) Poštni nalogi.

Odkupne pošiljke:

1. *Tuzemske*: pristojbine pri predaji: 1.) kakor za priporočeno pošiljko brez odkupnine; 2.) pristojbina za pokaz 1 Din. — Dovoljene so samo priporočene pisemske pošiljke.

Pristojbine pri izdaji: Od izterjane odkupnine se odbije nakaznina za dotični znesek in cena nakaznične golice.

2. *Inozemske*: pristojbine pri predaji: 1.) kakor za priporočeno pošiljko brez odkupnine; 2.) stalna pristojbina 4 Din in 3.) nakaznina pristojbina in sicer do 100 Din 50 par. do 200 Din 1 Din itd. za vsakih 100 Din ali del tega zneska po 50 par.

Pristojbine pri izročitvi: odkupnina, preračunana v dinarje, in 1% tega zneska za ažio.

Odkupne pisemske pošiljke so v mednarodnem prometu dovoljene s temi državami: Avstrijo, Belgijo, Češkoslovaško, Francijo, Italijo, Madžarsko, Marokom, Nemčijo, Rumunijo, Švedo in Tunisom, vendar pa je promet zaradi deviznih omejitev začasno ukinjen.

Poštni nalogi:

1.) Pristojbine pri predaji: za pismo s poštnim nalogom pristojbina za priporočeno pismo in pristojbina za pokaz 1 Din

2.) pristojbine pri izdaji: kakor pri odkupnih pisemskih pošiljkah in eventualna finančna kolkovina.

Poštni nalogi v prometu z inozemstvom še niso uvedeni.

Pisemske pošiljke se *ekspresno* dostavljajo le v kraju, kjer je pošta, odkupne pošiljke in *poštni nalogi* pa se dostavljajo *ekspresno* samo tam, kjer izplačuje pošta nakaznice na domu, sicer se samo obveste. Ekspresno se dostavlja, oziroma obvešča samo med fl. in št. br. če je pa pošiljka odkupna, samo med uradnimi urami.

Za poštne ležeča (poste-restante) pisma in dopisnice plača pošiljatelj poleg običajnih pristojbin še 50 par. Če ta pristojbina pri izročitvi pošiljke naslovniku še ni plačana, se v tuzemskem prometu izterja v dvakratnem, pri pošiljkah iz inozemstva pa v enkratnem znesku od naslovnika.

Predaltnina:

za navadne in priporočene pisemske pošiljke za predal brez ključa po 15 Din, s ključem po 20 Din na mesec. — Za posiljanje za naslovnikom ali za vračanje pisemskih pošiljk se ne zaračunava nobena pristojbina.

Kot porto se zaračuna dvakratni manjkajoči del franka. Pisemske pošiljke pod tek. št. 3 do 8 se morajo oddajati vsaj deloma frankirane, sicer se sploh ne odpravijo, v prometu z inozemstvom pa morajo biti popolnoma frankirane.

Za nefrankirane ali premalo frankirane pisemske pošiljke iz tuzemstva plača naslovnik *dvojno* manjkajočo pristojbino, a *najmanj 100 par.*

Za pravilno frankirane pisemske pošiljke, ki se pošljejo za naslovnikom iz notranjosti kake države v drugo državo (inozemstvo), se plača samo čista razlika med tuzemsko in inozemsko pristojbino.

Kazen za *poštno-dobrodarstveni prestopok* znaša 20kratni znesek predpisane pristojbine.

List za odgovor (coupon réponse) velja 6 Din. Iz inozemstva došli listi za odgovor se zamenjajo za znamko 350 par.

Poštna pooblastila:

Za poštna pooblastila se plača razen kolkovine za prošnjo po tarifni postavki 1. zakona o taksah (sedaj 5 Din) in razen kolkovine po tarifni postavki 16. zakona o taksah (10 Din) še poštne pristojbina za hranitev, ki znaša za pooblastila, ki veljajo samo za enkrat ali za dobo do 15 dni, 1 Din, za pooblastila, ki veljajo za več ko 15 dni, pa 5 Din za vsako koledarsko leto.

Nakaznice.

Za tuzemstvo:

Navadne do 5000 Din.

Navadne pristojbine:

Nakaznina za znesek do			
50 Din 2 Din	2000 Din 8 Din		
100 " 3 " "	3000 " 9 " "		
300 " 4 " "	4000 " 10 " "		
500 " 5 " "	5000 " 12 " "		
1000 " 6 " "			

Slučajne pristojbine:

Ekspresnina	3 Din
Poizvednica	3 " "

Izplačilno obvestilo { pri predaji 3 Din
po " 6 " "

Preklek nakaznice, izprememba naslova:

(Za tako zahtevo se plača pristojbina za priporočeno pismo, eventualno tudi še za brzojavko.)

Opomba:

Ekspresne nakaznice. Pošte ki izplačujejo na domu morajo po posebnem slu dostavljati tudi ekspresne nakazniške zneske, druge pošte pa samo obvestilo. Ekspresne nakaznice dostavlja, oziroma obvešča sel samo med uradnimi urami.

Ce se izvorna nakaznica izvabi, uniči ali pri prejemniku, oziroma (vrnjena nakaznica) pri pošiljatelju poskoduje, se plača za napravo *izplačilnega pooblastila* (dvojnika nakaznice) razen pristojbino za prošnjo (v kolkih) še 4 Din v poštih znakah. Iste pristojbine se plačajo tudi za podaljšanje roka za izplačilo privatnih nakaznic.

Za pošiljanje za naslovnikom ali za vračanje nakaznic se ne zaračunava nobena pristojbina.

Predaltnina za nakaznice znaša v krajih, kjer se izplačujejo zneski na domu, 15 Din na mesec.

Brzojavne do 5000 Din.

Pristojbine:

- a) nakaznina kakor pri navadnih nakaznicah;
- b) brzojavna pristojbina;
- c) ekspresnina 3 Din, tudi tedaj, če gre brzojavna nakaznica v kraj, kjer ni pošte.

Opomba:

Brzojavna nakaznica se lahko pošlje tudi v kraj, kjer ni pošte, oziroma brzojava.

Ce v naslovnem kraju ni brzojava, ampak samo pošta, pošlje zadnji brzojavni urad brzojavno nakaznico pošti kot ekspresno priporočeno pismo. Ce pa gre brzojavna nakaznica v kraj, kjer ni pošte, se ne dostavi, oziroma ne obvesti po posebnem slu, ampak tako, kakor vse druge poštne pošiljke.

Pristojbine se plačajo pri predaji.

Za inozemstvo:

Navadne pristojbine:

Nakaznina do 100 Din	8— Din
od 100 " 200 "	8-50 "
" 200 " 300 "	4— "
" 300 " 400 "	4-50 "
" 400 " 500 "	5— "

potem pa za vsakih 100 Din ali del te vsote še po 0-50 Din.

Slučajne pristojbine:

Izplačilna se pobira pri izplačilu nakaznice od naslovnika, in sicer

do zneska 50 Din	50 par
do 1000 Din	1 Din
do 5000 Din pa	2 " "
Ekspresnina	6 " "
Izplačilno obvestilo	3 " "
Pristojbina za poizvednico, izplačilno pooblastilo in podaljšanje izplačilnega roka	6 " "

Opomba:

Dovoljene so samo navadne poštne nakaznice do najvišjega zneska 3000 Din (brzojavne niso dovoljene), vendar pa je zaradi deviznih omejitev mednarodni nakaznični promet začasno popolnoma ukinjen.

Poleg nakaznega zneska, ki se preračuna v dinarsko valuto, mora pošiljatelj plačati še 1% tega zneska za ažio in nakaznično pristojbino. Znesek mora biti napisan na nakaznici v valuti naslovne dežele z ležadami pa v francoščini.

Z Veliko Britanijo, Kanado in Zedinjenimi ameriškimi državami je uvedena nakazniška služba preko poštne hranilnice. Znesek, ki v prometu z Veliko Britanijo ne sme presežati 3000 dinarjev, v prometu z Zedinjenimi ameriškimi državami in Kanado pa ne 100 ameriških oziroma kanadskih dolarjev, se vplača po poštni položnici na ček račun stev. št. 1221.

Pristojbina za pošiljanje denarja z Veliko Britanijo znaša do zneska 500 dinarjev 5 dinarjev, za vsakih začetih nadaljnjih 100 dinarjev pa po 1 dinar. V prometu z Kanado in Zedinjenimi ameriškimi državami znaša pristojbina za vsakih 1000 dinarjev ali del tega zneska po 10 dinarjev. Položnica velja 25 par.

Pristojbina za čekovno vplačila.

Za vplačila po čekovnih položnicah se plača		
do zneska 500 Din		— 50 Din
preko 500 do 2.000 Din		1.— „
„ 2.000 „ 5.000 „		1.50 „
„ 5.000 „ 10.000 „		2.— „
„ 10.000 „ 50.000 „		3.— „
„ 50.000 „ 100.000 „		4.— „
„ 100.000 „		5.— „

To pristojbino plača vplačnik v gotovini. Za pismena poročila na zadnji strani položnic se ne plača nobena pristojbina.

Vrednostna (denarna) pisma za tuzemstvo.

Pristojbina								
težna						vrednostna		
v krajevnem prometu			v medkrajevnem prometu					
do g	Din	p	do g	Din	p	do Din	Din	p
20	3	—	20	4	50	100	1	—
50	4	—	50	5	—	500	2	—
250	5	50	250	6	50	1000	5	—
500	7	—	500	8	—	5000	10	—
1000	12	—	1000	13	—	potem pa za vsakih 1000 Din ali del te vrednosti še po 1 Din.		

Dostavnina 1 Din, če je naslovljeno pismo v kraj, kjer pošta vrednostna pisma dostavlja na dom.

Obvestnina 50 par, če je naslovljeno pismo v kraj, kjer se pismo na dom ne dostavi.

Poizvednica 3 Din. — Ekspresnina 3 Din.

Pristojbina za pokaz 1 Din, če je pismo obremenjeno z odkupnino.

Povratnica ob predaji 3 Din, po predaji 6 Din.

Za preklic pisma, za izpemembo naslova in za znižanje ali črtanje odkupnine se plača pristojbina za priporočeno pismo in eventualno tudi za brzojavko.

Opombe:

Teža 2 kg, vrednost neomejena.

Sprejemajo se samo zaprta pisma.

Ekspresno denarno pismo se dostavlja po posebnem slu te tedaj, če naslovna pošta poštna nakaznica izplačuje na domu, sicer se dostavi samo obvestilo. Ekspresno denarno pismo z označeno vrednostjo preko 250 Din se nikdar ne dostavi po posebnem slu, ampak se samo obvesti. Prejemnik obvestila o taki pošiljki pa sme zahtevati, da se mu obveščeno pismo dostavi pri naslednjem rednem obhodu, če se take pošiljke sploh dostavljajo na dom in če plača dostavnino. — Ekspresno se denarna pisma dostavljajo ali obveščajo samo od 6. do 21. ure, če je pa pismo odkupno, samo med uradnimi urami. — Za ekspresno denarno pismo se ne plača niti dostavnina niti obvestnina. Pri odkupnih denarnih pismih odbije naslovna pošta od izterjane odkupnine nakaznino za dotični znesek in ceno nakazniške golice.

Če se pošlje vrednostno pismo drugam ali pa vrne sprejemni pošti, se zaračuni samo dostavnina ali obvestnina.

Za denarne pošiljke (pošiljke z denarjem ali vrednostnimi papirji), ki so zavite v obliki paketa se plača pristojbina kakor pri paketih.

Za denarna pisma, naslovljena poste restante ali na vojake, se ne plača dostavnina, ampak samo obvestnina.

Vrednostna pisma (lettres de valeur) za inozemstvo.

Promet z vrednostnimi pismi je dovoljen za sedaj z Albanijo, Argentinijo, Avstrijo, Belgijo, Brazilijo, Bolgarijo, s Ceylonom, Češkoslovaško, Čile, z Dansko, Egiptom, Estonijo, Etiopijo, s Finsko, Fran-

cosko z Alžiro, Korziko in Monakom, z Grško, s Hedjazom, Holandijo, z Gdanskim, Indijo, Indokino, Irsko, Italijo, Japonsko s Korejo, Letonijo, Litvanijo, Luksemburgom, Madžarsko, Marokom, Nemčijo, Norveško, Novo Zelandijo, s Palestino, Perzijo, Poljsko, Portugalsko, z Rumunijo, Rusijo, s Saarsko oblastjo, Siamom, Sirijo in Libanom, Španijo, Švico, Švedsko, Tunisom, Turčijo in z Veliko Britanijo, toda le s posebnim dovoljenjem finančnega ministrstva.

Teža 2 kg, največja vrednost 100.000 Din.

Pristojbina kakor za priporočene pošiljke iste teže in vrednosti pristojbina 5 Din za vsakih 300 frankov (= 4350 Din) ali del te vrednosti.

Opomba:

Posiljatelj mora izpolniti pri predaji brezplačni obrazec „Jamstvo pošiljatelja“, v katerem izjavlja, da v pismu ni večje vrednosti in da jamči za vse posledice napačne vrednostne napovedi. — Vrednost je treba označiti razen v dinarski veljavi tudi v frankih in centimih po relaciji (sedaj 1:1450).

Vrednostne škatle (boîtes avec valeur déclarée) za inozemstvo.

Promet je dovoljen z Albanijo, Argentinijo, Avstrijo, Belgijo, Bolgarijo, s Češkoslovaško, Čile, z Dansko, Gdanskim, Egiptom, Estonijo, Etiopijo, s Francijo z Alžiro, Korziko in Monakom, Hedjazom, Holandijo, z Indokino, Irsko, Italijo, Japonsko, s Kitajsko, Ciprom, Korejo, z Libijo, Eritrejo, Litvanijo, Luksemburgom, Madžarsko, Marokom, Nemčijo, s Palestino, Portugalsko, Saarsko oblastjo, Sirijo in Libanom, Somalijem, Švico, Švedsko, Tunisom in z Veliko Britanijo. Pristojbine:

- težna pristojbina za vsakih 50 gramov po 2 Din, najmanj pa 10 Din;
- priporočnina 4 Din;
- vrednostna pristojbina za vsaki 300 frs (4350 dinarjev) ali del tega zneska po 5 Din.

Opomba:

Za izvoz nakitov, dragocenih predmetov, zlata, srebra, dragega kamenja in kovanege denarja je potrebno dovoljenje generalne direkcije carin v Beogradu.

Izkaznica o istovetnosti (identiteti)

je veljavna tri leta in stane 10 Din.

Za čekovne nakaznice

plača naslovnik izplačnino kakor pri inozemskih poštnih nakaznicah, če gredo v kraj, kjer jih pošta dostavlja na dom.

Zaklenjene torbe.

Prejemniki, ki ne stanujejo v kraju, kjer je pošta, lahko zahtevajo, da se jim navadne pisemske pošiljke in obvestila o drugih pošiljkah pošiljajo po lastnem slu ali po obstoječi poštni zvezi v zaklenjeni torbi, od katere se en ključ hrani na pošti. Torbo si mora prejemnik sam nabaviti. Pošta jo odpira in zapira. Za opremljanje tega dela se plača po 15 Din na mesec.

Casniki in časopisi.

Za vsak izvod časnikov in časopisov, ki jih odajajo na pošto časopisna upravnistva, se plača od vsakih 100 g ali del te teže po 5 par, če ima vsak izvod svoj posebni aslov, če je pa naslov skupen, pa po 2 pari. Za časopisne priloge, ki so

dovoljene do 30 g (za posamezno prilogo), se plača po 2 Din za vsakih 100 kosov, oziroma za del tega števila. Za vse časopise, dnevnike in nednevneke je uvedeno plačevanje poštne pristojbine v gotovini.

Časniki in časopisi, ki jih pošiljajo za sebniki, se morajo frankirati kot tiskovine po pristojbeniku za tiskovine. Prodajalci časopisov plačajo za časopise, ki jih vračajo neprodane upravnistvom po 2 pari za vsak izvod do 100 g teže. Za težje izvode se plača za vsakih nadaljnjih 100 g ali del te teže zopet

po 2 pari. Najmanjša pristojbina takih pošilk je 50 par. največja teža je dovoljena do 10 kg.

Časopisi za ino ozemstvo se morajo frankirati s frankovnimi znamkami po pristojbeniku za tiskovine. Za časnike in časopise, ki gredo v Alžir, Argentino, Avstrijo, Belgijo, Bolgarijo, Češkoslovaško, Francijo in kolonije, Grčijo, Letonijo, Luksemburg, Madžarsko, Marčko, Nemčijo, Paragvaj, Poljsko, Portugalsko in kolonije, Rumunijo, Rusijo, Saro, Sirijo-Liban, Spanijo, Tunis in Urugvaj in ki jih pošiljajo časopisna upravnistva, znaša pristojbina 25 par za vsakih 50 g ali del te teže.

Paketi za tuzemstvo.

P r i s t o j b i n e																						
t e ž n a			vrednostna			obvestnina			dostavnina			nakaznina										
do kg	I. zona		II. zona		III. zona		do Din	Din	p	do kg	Din	p	do kg	Din	p	za odkupnino						
	Din	p	Din	p	Din	p										Din	p					
1	3	—	3	—	3	—	100	1	—	20	1	—	5	2	—	do	50	Din	2	—		
5	8	—	8	—	8	—	500	2	—				20	5	—	"	100	"	3	—		
10	10	—	15	—	20	—	1000	5	—	če je paket naslovljen v kraj, kjer pošta ne dostavlja na dom.			če je paket naslovljen v kraj, kjer pošta dostavlja pakete na dom.			"	300	"	4	—		
15	15	—	22	—	30	—	5000	10	—							"	500	"	5	—		
20	20	—	30	—	40	—	potem pa za vsakih 1000 Din ali del te vrednosti še po 1 Din.									"	1000	"	6	—		
Za ločenko (t. j. obsežni paket ali paket, ki zahteva vočjo opreznost) se plača dvakratna težna pristojbina.																		"	2000	"	8	—
																		"	3000	"	9	—
																		"	4000	"	10	—
																		"	5000	"	12	—

Ekspressna 6 Din. — Povratnica: ob predaji 3 Din, po predaji 6 Din. — Poizvednica 3 Din. — Za prekliz paketa, za izpremembo naslova in za znižanje ali črtanje odkupnine se plača pristojbina za pripočeno pismo in eventualno tudi za brzobjavko.

Opombe:

Največja teža 20 kg, vrednost neomejena.

Za pakete, ki so naslovljeni poste restante ali na vojake, se plača vedno samo obvestnina. Za vse druge pakete, tudi za tiste, ki so naslovljeni na imetnike predalov, se mora plačati dostavnina, oziroma obvestnina.

Za *ekspresni* paket se ne plača niti dostavnina niti obvestnina. Paketi se *ekspresno* dostavljajo samo v krajih, kjer je pošta. *Ekspressne odkupne* pakete dostavljajo po posebnem sluhu samo pošte, ki nakazniške zneske izplačujejo na domu, druge jih samo obveščajo. *Ekspressni* paketi, katerih teža presega 5 kg, se nikdar ne dostavijo po posebnem sluhu, ampak se samo obveščajo. Prejemnik obvestila o takem paketu pa sme zahtevati, da se mu paket dostavi pri naslednjem rednem obhodu, če se take pošiljke sploh dostavljajo na dom in če plača dostavnino. — *Ekspressno* se dostavlja, oziroma obvešča samo med 6. in 21. uro, *ekspresne* pakete z odkupnino pa dostavlja poseben sel le med uradnimi urami.

Za paket z odkupnino se plača ob predaji tudi še nakaznina za odkupni znesek. Tudi ta pristojbina se naleplja v znamkah na spremnico. Pristojbina za pokaz se pri odkupnih paketih ne plačuje, a od izterjane odkupnine se nikakršne pristojbine ne odbijajo.

Predalčina za pakete znaša v krajih, kjer se paketi dostavljajo, po 15 Din na mesec.

Obvestilo o nedostavljivem paketu se izroči zaprti pošiljatelju, ki plača zanj 1 Din 50 p. za inozemski paket pa 3 Din 50 p.

Ležnina za pakete znaša 1 Din za vsak dan, za katerega se ležnina zaračunava.

Za pošiljanje paketov za naslovnikom in za vračanje paketov se zaračunava težna pristojbina, vrednostna pristojbina (če je vrednost označena) in dostavnina, oziroma obvestnina.

Glede paketov z denarjem in vrednostnimi papirji glej opombo k pregledu pristojbin za vrednostna pisma.

Odkupni zneski preko 1000 do 5000 Din se izplačujejo na domu same v ožjem (krajevnem) dostavnem okraju pošte.

Paketi za inozemstvo.

V katere države in do katere teže se pošiljajo paketi v inozemstvo in kakšne so pristojbine, se lahko poizve na vsaki pošti.

Vsaka pošiljka mora biti frankirana že pri predaji. Izvozne pošiljke se lahko predajajo na vseh poštah. V krajih, kjer so carinarnice, skrbe za ocarinjenje pošiljatelj sam, ki potem

pošti predajajo že ocarinjene in plombirane pošiljke. Kjer ni carinarnic, sprejemajo izvozne pakete odotne pošte in jih odpravljajo na najbližjo pošto, kjer je carinarnica.

Zavoj izvoznih paketov naj bo iz močne lepenke, zavite v platno (če mogoče voščeno), ali pa iz močnih lesenih ali pločevnatih zabojev. Naslov naj bo napisan na pošiljki sami, ne s svinčnikom in samo v latinici. Vrednost mora biti označena v frankih besedami (v latinici) in s številkami.

Stvar pošiljateljeva je, da poizve, ali je uvoz predmetov v naslovno državo dovoljen ali ne. Prav tako si mora pošiljatelj sam preskrbeti razna potrebna izvozna in uvozna dovoljenja.

Posiljatelj mora na spremnici označiti, kaj naj se s paketom zgodi, ako bi se naslovniku ne mogel izročiti.

Kolki za listine.

- 1.) Listine o jamstvu in kavcijah 0-1 % polistinjenega zneska.
- 2.) Zadolžnice in pobotnice 0-5 % polistinjenega zneska.
- 3.) Odstopnice 2 % polistinjenega zneska.
- 4.) Pogodbe 2 Din
- 5.) Oporoke 3 "
- 6.) Izpričevala 20 "
- Mojstrsko izpričevalo 60 "
- Pomožniško izpričevalo 5 "
- Izpričevalo osnovnih šol 5 "
- Izpričevalo srednjih šol 10 in 20 "
- Zrelostna izpričevala 50 "
- meščanska, strok obrtna 100 "
- nižji tečajni izpit 250 "
- višji tečajni izpit 250 "
- 7.) Računi trgovcev in obrtnikov:
 - od 20 do 100 Din 50 par,
 - od 101 Din naprej 1 Din
- 8.) Lepaki 1 "
- 9.) Menice, tuzemske, se ne smejo kolkovati, temveč se morajo kupiti znesku primerne gollce.
- 10.) Zastavne listine denarnih zavodov se morajo kolkovati.

Misel, da bi bilo treba ustanoviti književno družbo, ki bi skrbela za širjenje dobrih knjig med najširše narodne vrste, se je pojavljala že med ono mladino, ki se je pred tridesetimi leti zbirala okoli «Omladine» in mnogo razmišljala o našem prosvetnem delu, v katerem je iskala rešitev vsega našega narodnega vprašanja. Ne da bi bila podcenjevala pomen in delo Mohorjeve družbe, katere članstvo je takrat dosegalo že visoko število 90.000, nasprotno, prav tu je imela zgled prave široke ljudske organizacije, katere številke smo radi navajali, kadar smo nastopali pred svetom in vlado s svojimi narodnimi in kulturnimi zahtevami. Toda duh, ki je vladal v nekaterih knjigah Mohorjeve družbe, nikakor ni bil tak, da bi ga mogla odobravati mladina, katere geslo je bilo: *s p r o s v e t o k s v o b o d i!* Ne le, da se je podčrtavala in poudarjala versko nabožna vzgoja — saj Mohorjeva družba je bila v ta namen ustanovljena cerkvena bratovščina — in se je — po mnenju mladine — tiskalo preveč molitvenikov, ki bi se bili dali nadomestiti s primernejšimi, bolj zanimivimi izdanji, ter se je — kar je bilo naravno — proslavljala z raznimi knjigami in članki vdanost Slovencev do Rima in do ljudi, ki so le bore malo storili za naš narod, ampak družba je prav po nepotrebnem preveč poudarjala tudi takratni slovenski

patriotizem in zvestobo, ki je je bilo med ljudstvom že tako preveč. To teptanemu narodu ni moglo prinesiti dosti prave koristi; razen tega pa je bila ta vzgoja glavna ovira vsakega nacionalnega, revolucionarnega dela, ki je bilo tedaj že na obzorju naše domovine. Zato se je v «*Prosveti*» dosti razmišljalo o ustanovitvi družbe, ki bi delovala na podstavi narodne vzgoje. Nekateri so mislili, da je v to že tako poklicana «Slovenska Matica», ki bi se dala v tem zmislu izpopolniti, drugi pa spet, da «Slovenska Matica» ne bo nikoli globoko segla med ljudstvo, da pa bi imela pomen le taka književna družba, ki bi združila okoli sebe široke narodne sloje. Toda tudi za to družbo je veljalo isto, kar je pisal Luka Jeran v «*Zgodnji Danici*» dne 20. maja 1865.: «da Matica ne bo imela zaupanja pri ljudstvu in se ne bo med njim ukoreninila, ako duhovni ne bodo imeli dovolj vpliva do nje». Zakaj Mohorjeva družba uspeva? «Med drugim gotovo tudi zato, ker dovoli duhovščini dosti vpliva in stoji določno na krščanski podlagi.» To je veljalo še petdeset let pozneje. Zavaljo tega svobodomiselna mladina med narodom ni imela te opore in ni mogla upati na enak uspeh pri organizaciji take družbe. Pri vodilnih krogih tako zvane narodno napredne stranke za take stvari ni bilo

prave podjetnosti. Mohorjeva družba se je sicer odtegovala tedanji kranjski politiki, vendar si jo je po njeni miselnosti in njenem delovanju lastila le ena stranka. Zaradi tega bi bilo naravno, da bi morala tudi druga stranka ustvariti zase nekaj enakega, posebno zato, ker so njeni pristaši zbog domačih sporov izstopali iz Mohorjeve družbe in si želeli vendarle podobnih knjig. Splošna kriza predvojnih let ni bila ugodna za ustanavljanje takih organizacij. Po vojni se je ta misel oživila. Dr. Gregor Žerjav, mož velikih načrtov, ki je noč in dan snoval temelje gospodarske in kulturne organizacije, je pogosto poudarjal potrebo take družbe. A politične borbe so le prerade zavlčevale druge načrte. Povsod je manjkalo ljudi za delo. Naposled se je vendar leta 1926. začelo šepetati, da se pripravlja ustanovitev književne družbe za široke narodne vrste. Imenovala naj bi se «Književna Matica Triglav». Bilo je to še v dobi splošnega blagostanja in reči se mora, da je bil čas srečno izbran. Pripravljalna dela je vodil profesor Breznik. Dne 15. februarja 1926. je bil v prostorih ZKD v ljubljanski «Zvezdi» ustanovni občni zbor. Posebnih priprav in člankov po časopisju ni bilo. Na občnem zboru se je takoj od početka razvila razprava glede imena. Dr. Ivan Lah je menil, da imamo «Matic» že dovolj in da je tudi ime Triglav preveč izrabljeno za razne izdelke, pijače itd. Tudi župan dr. Dinko Puc je mislil, da ime ni posrečeno. Profesor Breznik je pojasnil, da je imel pripravljalni odbor na razpolago dolgo vrsto imen, da pa ni mogel najti nič primernejšega. Dr. Lah je predlagal, naj se društvo krsti po kakšnem slovenskem pisatelju ali pesniku; n. pr. Prešernu ali Vodniku. Ker so bila pravila in tiskovine že natisnjene, se je smatralo, da imena ne kaže izpreminjati. Tako se je bližal občni zbor že svojemu koncu, ko je prišlo vprašanje imena še enkrat na vrsto. Večina je soglašala, da je ime društva zelo važno in da «Triglav» ne označuje pravega

pomena in namena društva. Tudi naj bi ne bil naslov ne «Matica» ne «društvo», ampak «družba», kar je bolj poljudno. Dr. Lah je predlagal ime «Vodnikova družba», kar so tudi drugi sprejeli kot najprimernejše. Saj je bil Vodnik ne le prvi pesnik, ampak tudi vzor prosvetnega in kulturnega delavca. Njegovo ime je med narodom znano in priljubljeno ter nosi v sebi že program družbe. Zakaj ne bi za zavetnike naših kulturnih ustanov izbirali naših velikih mož. Tako se je rodila Vodnikova družba.

Gospodar, ki je podal proračun, je račun na 5000 članov. Bili smo torej precej skromni. Odziv med javnostjo pa je daleč presegel naše pričakovanje in presenetil tudi največje optimiste (pesimistov je pri takih prilikah vedno dovolj). Do dne 10. septembra 1926. je bilo vpisanih 120 ustanovnikov in 13.705 letnikov, torej 13.825 članov. Vsega skupaj pa se je vpisalo prvo leto 140 ustanovnikov in 14.623 letnikov, torej 14.763 članov. Med njimi jih je bilo v Ameriki 519. Izdali smo štiri knjige v 72.060 izvodih, veljale so 352.000 Din. Da je bil uspeh prvega leta tako časten, se je morala družba zahvaliti svojim poverjenikom, ki so se rade volje javljali od vseh strani. Dasi je bila organizacija šele v začetku, je bil temelj položen na tako široko podstavo, da smo mogli z zaupanjem gledati v bodočnost. Leta 1927. smo zrasi na 158 ustanovnikov in 17.384 članov. Delovalo je 574 poverjenikov. Leta 1928. je bilo ustanovnikov 163, letnikov 17.872 ali skupaj 18.035 članov. Knjig smo dali natisniti 75.100 v skupni ceni 373.000 Din. Poverjenikov je bilo 650. L. 1929. smo spet napredovali: imeli smo 164 ustanovnikov, 18.947 letnikov, skupaj 19.111 članov. Leta 1930. smo dosegli višek, zakaj bilo je ustanovnikov 169, letnikov 20.652, skupaj 20.821 članov. Delovalo je 628 poverjeništev. Upali smo, da bomo poslej ostali nad številom 20.000, toda gospodarska kriza je posegla v vse ostale književne družbe in tudi naša Vodnikova družba je štela leta 1931. samo

19.400 članov. Leta 1932. smo dosegli število 16.617, leta 1933. še 15.248 članov, a leta 1934. smo nazadovali na 14.500 članov. Leta 1935. smo ostali na številu 15.000 članov.

V desetih letih je bilo torej 170.710 članov. In ker je vsak član prejel po štiri knjige, je dobilo potemtakem naše članstvo 682.840 knjig.

Če pomislimo, da se vsaka Vodnikova knjiga večkrat čita ter da tiskamo po 500 knjig več za prodajo in za javne knjižnice, potem si lahko predočimo pomen, ki ga ima taka književna družba za našo knjigo in prosveto. Izdali smo deset Vodnikovih praktik, dvajset pripovednih in deset poljudno znanstvenih knjig. Vse povesti so izvirne. Pri knjigah so sodelovali samo priznani pisatelji.

Ob desetletnici moremo z zadovoljstvom in zadoščenjem gledati na uspehe, ki smo jih

dosegli. To velja za vse, ki so pri družbi sodelovali. Odbor je samo osrednji organ družbe, pisarna samo središče dela: tam zunaj pa sodeluje nešteto glav in rok. In src! Dà, predvsem src! Mi smo zrasli ob delu in navdušenju za dobro stvar. Družba dela in živi, ker se je člani oklepajo z ljubeznijo. Tudi hude in težavne čase premagujemo samo s tem navdušenjem in sodelovanjem vseh. Saj je to delo za lepo slovensko knjigo. Zato zremo z vero in zaupanjem v bodočnost. Pričakujemo novih prijateljev, članov in ustanovnikov. Upamo, da bomo ob drugi desetletnici v lastni hiši, ki bo dar kakšnega slovenskega mecena. S takimi darovi bi tudi mi mogli pokloniti več svojim članom in narodu. Zato pozivamo ob vstopu v drugo plodonosno desetletje vse na skupno delo za našo ljubljeno Vodnikovo družbo!

DOSEDANJA IZDANJA VODNIKOVE DRUŽBE

1926

Vladimir Levstik: Pravica kladiva.
Juš Kozak: Beli mecesen.
Iz tajnosti prirode. Uredil dr. P. Karlin.

1927

France Bevk: Hiša v strugi.
Zofka Kvedrova: Vladka in Mitka.
Ivan Lah: Vodniki in preroki.

1928

Fran Govekar: Olga.
Ivan Matičič: Na mrtvi straži.
Ivan Lah: V borbi za Jugoslavijo, I. del.

1929

Juš Kozak: Lectov grad.
Slavko Savinšek: Zgrešeni cilji.
Ivan Lah: V borbi za Jugoslavijo, II. del.

1930

France Bevk: Gospodična Irma.
Pavel Brežnik: V senci nebotičnikov.
Ferdo Lupša: V džunglah belega slona.

1931

Ivan Lah: Sigmovo maščevanje.
Ivan Matičič: Moč zemlje.
Mihajlo Pupin-P. Brežnik: Od pastirja do izumitelja, I. del.

1932

France Bevk: Žerjavi.
Davorin Ravljen: Tulipan.
Mihajlo Pupin-P. Brežnik: Od pastirja do izumitelja, II. del.

1933

Fran Roš: Zvesta četa.
Ilka Vaštetova: Vražje dekle.
Martin Muc: Skozi Sibirijo, I. del.

1934

Vladimir Levstik: Dejanje.
Vinko Bitenc: Solnčne pege.
Martin Muc: Skozi Sibirijo, II. del.

1935

Ivo Šorli: Petdeset odstotkov.
Pavel Brežnik: Temna zvezda.
Davorin Ravljen: Pot k mrtvim bataljonom.
Vinko Bitenc: Zlafi čevljički. Pravljiica. (Darilo naši mladini ob desetletnici Vodnikove družbe.)

Poleg navedenih enaintridesetih leposlovnih in poljudnoznanstvenih del še deset bogato ilustriranih Pratik. Prvo je uredil Anton Debeljak, naslednjih devet pa Pavel Karlin.

SLOVENSKI PREGOVORI IN REKI PA NAŠE PRAVO

«Daj mi srečo, a vrzi me v vrečo!» Prijatelji, kaj se vam zdi, ali te besede kaj pomenijo? Nahajamo jih v zbirki «Kocbek-Sašelj: Slovenski pregovori, reki in prilike», izdani leta 1934. Če naj bodo sprednje besede pregovor, rek ali prilika, morajo imeti svoje jedro, neko razumno vsebino. V predgovoru omenjene zbirke, ki ga je spisal vseučiliški profesor Veselin Čajkanović iz Beograda, čitamo, da Srbi upotrebljujejo isti rek. Pristavil je še, da imamo v tem reku «spomin na nekdanjo sakralno (= versko-duhovno) kazen zavezovanja v vrečo in metanja v vodo». Mi pa smo nazora, da kazen ni in ne more biti «sreča», da se mora torej ta rek drugače tolmačiti; na to se še povrnemo.

Kakor se vidi, pregovori niso vselej «ljudska modrost», ampak tuptam nekakšna uganka. Od kod to pride? Ali je pametno, da se sploh bavimo s takšnimi stvarmi, z ugankami in reki?

Če pogledamo stvári do dna, vidimo, da so pregovori ali reki različne vrste. V eni vrsti se skrivajo v njihovem besedilu splošno veljavne resnice, ki včasih niti nimajo posebne notranje vrednosti, ker nam povedó le nekaj takega, kar ni bilo in ne bo nikdar drugače. To so pregovori, reki, ki niso po svojem miselnem jedru niti izvorni niti globoki; n. pr.: «Ni jela brez dela», «Več oči več vidi», «Karte ne peče, ne gasi» in podobno. Zajemljivi pa so lahko po posebni obliki izražanja. Druga vrsta takih pregovorov in rekov so pa tisti, ki se ne tičejo občne mravnosti, morale ali etike, ampak posebne, takšne, ki tvori člen v verigi pravnih predpisov kot podlage pravnega reda. Vse življenje mora biti tako urejeno, da se ljudje in njihove koristi med seboj čim manj tró, da se jim pusti izvestna svoboda v pridobivanju dobrin, nasprotno pa utesni prizadevanje škode svojemu bližnjemu. Če temu ne bi bilo tako, nastala bi zmeda, vojska od osebe do osebe.

Glede pravnega reda pa ima vsak narod svoje poglede; hladno preudarjajoči mož od severa drugače kakor pa vročekrvni južnjak. Tu pa se že pojavljajo pregovori, ki skrivajo v svojem jedru globoke misli, razodetje ljudske pravne zavesti. Prav posebna vrsta takšnih pregovorov (prav za prav samo panoga poprejšnjih) pa so tisti, ki tiče v njih zgodovinski spomini nekdanjih, danes že preživelih se potez ljudske pravne zavesti. Iz njih se nam razodeva razvojna črta, iz njih govori ljudska modrost, ki primerja, kdaj je bilo bolje, nekdanj ali sedaj, ki tehta, ocenja in sodi, kako in kaj bi moralo to biti, ono pa ne. Ti pregovori so zaostala svojina iz narodne preteklosti; ona nam nudi drago-

ceno gradivo za spoznavanje sestavin ljudske duše. Reči smemo, čim več takih pregovorov, rekov ali prilik, ki so odsev pravne zavesti iz preteklosti ali sedanosti, s tem višjo stopnjo narodne samobitnosti pa tudi prosvetljenosti imamo opraviti. Razen tega pa nam dajejo taki pregovori prikladno snov, po kateri moremo s primerjavanjem določevati duhovno sorodnost s sosednimi in daljnimi tujimi narodi. Narod si je ohranil svoje pregovore kakor nekakšno svetinjo iz boljših časov, izgovarjal jih je v resnem razpoloženju tudi tedaj, kadar jih ni več docela razumel. Na nas je, da navzlic temu njihov pravi pomen ugotovimo.

Mislimo torej, da ne bo odveč, če pregledamo vsaj kopicico najznačilnejših pregovorov in rekov, kolikor so v tesni ali vsaj rahli zvezi s pravno zavestjo ljudstva, pa jim tam, kjer so postali nejasni — kakor uvodoma navedeni rek — posvetimo malo razlage. Prav posebno pozornost bomo obračali na tiste pregovore ali reke, ki so odmev iz slovenske pravne zgodovine.

* * *

Slovenci so tvorili in imeli svoj čas svoje države, v kakršnih je vladal red, a ne po pisanem, ampak po običajnem pravu. Danes imamo pisane zakone; nešteto jih je. Čeprav so izdelani po komisijah strokovnjakov, njihova beseda ni vedno razumljiva. Naš narod mnogo, zelo mnogo bere in za vse to ve.

Če čitamo slovenski pregovor: «Običaji od starine so jak ščit domovine», poreče morda kdo na prvi mah: ta-le pregovor pa je skovanka iz dobe modernega življenja. Toda pomisliti moramo, da je slonelo pravo do velikih izdaj zakonov v začetku novega veka po pretežni večini na običajnem pravu, da je bilo n. pr. Švabsko zrcalo (Schwabenspiegel iz l. 1275.), čigar veljavnost je segala tudi na slovensko ozemlje, prav za prav samo zbirka pravil običajnega prava, a da je ono samo proglasilo, da je dobra navada prav tako dobra kakor pisano pravo. Uvaževati moramo, da imajo tudi Hrvati podoben pregovor. Vse to nam kaže, da je naš slovenski pregovor pristen izraz narodne sodbe, da prejšnji časi brez pisanih in natisnjenih zakonov niso bili slabši od dandanašnjih.

Na tiste stare čase pa se nanaša tudi pregovor «Ena glava srenji postava.» Postava so bili pač nezapisani zakoni, ki pa jih je dobro poznal tisti, ki je bil glava srenje in je po njih gospodaril v prid vsem članom srenje. Tu imamo spomin na tisto dobo, ko je starodavno življenje v zadrugah ginevalo, pa so nastale iz prejšnjih zadrug postopoma sosednje (soseske, soseske),

sela in vasi, a gospodarsko središče le-teh v enem okolišju je postala srenja. Patriarhalno sodstvo je bilo potrebno, ko je šlo na primer za spore o razdelitvi deleža na skupnem imetju več sosesk itd.

Zavest o skupnosti prebivalcev sela, ki ne trpi urinjevanja tujcev, da bi kalili mir v selu, se odraža v pregovoru: «Kdor hodi po selu, dobi po čelu», seveda v tem smislu, da bo selo vsakega tujca, ki pride nepoklican in kali mir, dela zdrahe in pod., kot en mož odpravilo s silo iz sela.

Vsa resnoba ljudskega naziranja v pogledu javnega miru se zrcali v pregovoru: «Čast, zakon in oko ne trpé nobene šale.» Najznamenitejše pravne dobrine, ki se morajo vedno in brez izjeme spoštovati, so po narodnem mišljenju osebna čast, zakon med sprogoma in pa oko kot najobčutljivejši činitelj telesnega zdravlja.

Naj omenimo v tej zvezi še priliko: «Drži se kakor lipov bog.» Ona sega v tisto dobo, ko je krščanstvo že prekvasilo slovenski narod ter obsoja vsakogar, ki bi se držal, t. j. obnašal v duhu malikovanja. Lipov bog je pač kip malika iz lipovega lesa, znak preživele vere.

*

V rodbinsko pravo posejajo slovenski pregovori zlasti v tem pogledu, da naglašajo nekakšno nezadovoljnost s pravnimi razmerami današnje rodbine in hvalijo nekdanjše kot boljše. Slovenska ljudska duša je bila, kakor tudi pri vseh drugih slovanskih narodih, od nekdanj ubrana po kolektivističnih načelih, t. j. po načelih, ki se dajo, sicer ne izčrpno, pa vendar precej točno označiti z besedami «vsi za vsakogar, vsakdo za vse». Najlepše se je taka ubranost pravne zavesti izživljala v skupnem združnem življenju, ko je bilo več rodbin istega pokolenja pod eno starešino zbranih za delo in jelo, pa ni smatral noben član imetja zadruge za svoj delež na lastnini, ampak vse imetje zadruge za skupno last vseh. Temu načinu življenja ustreza vsebina pregovora: «Bogni dal enemu človeku vsega, ampak vsem vse», potem: «Drevo se na drevo naslanja, človek na človeka.» Obžalovanje zveni iz reka: «Inokoščina je siromaščina», kar pomeni, da je revež, kdor ne živi v zadruzi, ampak v samosvoji poedini rodbini.

Druga vrsta pregovorov se tiče notranjosti rodbinskega življenja, t. j. razmerja med starši, otroki in še drugim osebam, ki se preživljajo poklicno ali slučajno v krogu rodbine. Tu velja po pregovoru: «Mož ni človek, dokler ga žena ne krsti», da je le tisti pravi mož, ki stopi v zakonsko življenje po krščanski veri. Dom je nekaj svetega; samo on nudi srečo: «Hišni prag je najvišja planina.» Ko stopiš na svoj hišni prag, dosežeš voj dom, si sam svoj gospodar, a to je višek življenja. (Ta pregovor imajo tudi Srbi.) In: «Dober je domek, če ga tudi ni več kakor za en bobek», hvali pregovor. Na drugi strani pa velja: «Kdor po sili z domačega

praga hiti, se usede na tujem v blato.» Prava sreča pa obstoji še v tem, da se gospodar kmalu poroči in kmalu zarodi otroke, kajti: «Pozni otroci — rane sirote.»

Vélíka, sveta skrb za domačo, po očetu podedovano grudo zveni iz pregovora: «Kar dobiš po ôči, varuj po dnevu in po noči!» Vsako dejanje, ki priča o nespoštovanju staršev od strani otrok, se bridko maščuje. «Ako vlečeš očeta do praga, te bodo tvoji otroci čez prag.»

Tudi poslej, ko se je združno življenje s svojimi dobrimi stranmi moralo umakniti načelom rimskega prava, zasidranim zlasti v individualističnem pojmovanju lastnine, se je borila slovenska ljudska duša še dolgo zoper tako zvani dotalni sistem v razmerju med sprogoma. Pregovori se niso mogli sprijazniti z uvedbo «dote». Ta se smatra za nekaj, kar ni v redu, kar ne opravičuje pričakovanja sreče v zakonskem življenju. Za moškega velja pravilo: «Kdor denarja priženi, svojo voljo zaženi»; za žensko pa: «Dota je zmota, revščina ostanje», ali: «Dota projde po potu, a žena ostanje v kotu», in še: «Dota gresvojo pot, a baba v kot.» To so svarila ženi, naj se ne zanaša, da ji bo vprav dota prinesla srečno zakonsko življenje. Žena, ki se ne more opirati na nič drugega nego na svojo doto; ki ni sklenila zakonske vezi iz resnične ljubezni, izgubi kmalu tisto doto, a ne pridobi na veljavnosti v zakonu nič.

*

Tudi pregovori, ki se kretajo okoli dednega prava, kažejo neprijazno stališče nasproti izpremembi, ki jo je prineslo individualistično pojmovanje, da se dopušča poljubno razkosavanje dedne očevine. Stari Slovenci so govorili samo o «dedičih», t. j. o naslednikih dedov, moških prednikov, starešin skupne imovine, ko že pristnih drugih ni bilo več; kajti v zadrukah ni bilo dedovanja. Šele po razrušitvi združnega sožitja pride do možnosti delitve imovine. Ali to mnogokrat ni prineslo blaginje in zadovoljstva. Prepiri med sorodniki nastajajo: «Žlahta je raztrgana plahta, ki pa se ne dá zašiti», pravi pregovor, ki izraža dovolj mrkega pogleda na sorodstvo, ki ne živi več skupno, lepo, mirno v zadruzi. Enako: «Bratje in bratje se daleč narazen najbolj ljubijo», to se pravi, če se že mora imovina po očetu deliti, naj se ne daje prilika, da bi se njihove koristi kresale neposredno druga ob drugo, ker to vodi do sovraštva med najbližjimi sorodniki.

Sploh svari pregovor pred dedovanjem po zakonu (t. j. brez poslednje volje zapustnikove). V združnem življenju je ostalo vedno pri skupnem življenju, tudi če je starešina umrl. Nado-meščen je bil z novim. Po prilikah, ki so nastale po uvedbi že večkrat omenjenega rimsko pravnega pojmovanja o zasebni lastnini, se je pokazala potreba, da določi zapustnik sam s poslednjo voljo nasledstvo, sicer nastopi dedovanje po zakonitih predpisih. Ti pa se ne ozirajo na potrebe posebnega

primera. Dobi na primer lahko kmetijo naslednik, ki bi ga zapustnik sam ne hotel imeti. Za to pravi pregovor: «Kdor živ dá, dá sam, po smrti pa drugi delijo.» Torej kmet, glej, da sam odločiš za živa tako, kakor spoznaš ti za pravo in dobro za svojo grudo; ne daj, da določajo o tem šele po tvoji smrti drugi!

*

Iz stvarnega prava imamo v pregovorih le malo spominov, ali ti so imenitni. Prastar je brez dvoma pregovor, ki veli: «Ni očevine brez krčevine.» On posega daleko nazaj v razmere, ko je bilo dovolj zemlje za vsakogar, a še ni bila razdeljena med posamezne obdelovalce, ker je niso potrebovali. Ko se je pa ljudstvo množilo in ko so Bavarci pošiljali naseljence (koloniste) na slovensko ozemlje, je nastalo tekmovanje, prehitavanje, kdo si bo priboril še zemlje. Zlasti ko se je zadržno življenje prelivalo v življenje posameznih (enodomskih) rodbin, je bilo treba skrbeti za «očevino», rodni dom, za lastno kmetijo, ali to se je dalo samo tako napraviti, da se je iskal in našel še neobdelan, gozdni svet in «krčil», to je z obdelovanjem izpremenil v plodni svet. V tem smislu velja tudi še: «Kar se je še, boš žel.»

Ljudska modrost v pregovorih je spoznala, da skupna lastninska pravica na nobeni stvari, ne na premičnem blagu ne na nepremičninah, ni pametna, priporočljiva, pač zato, ker pride prej ali slej do spora. Drastično pa resnično izraža to pregovor: «Še pes na spolovini rad crkne.»

Rek: «To je grad in pristava» je tudi starinskega značaja. Z njim se hoče poudariti, da obstoji nujna gospodarska potreba, da ostane grad vedno skupaj s pristavo. Grad (dom) in pristava (gospodarsko poslopje) je ena nerazdružna skupina, to je «vse» (Pleteršnik).

V stvarno pravo spada še prilika: «F..ško blago — konjsko meso», ki je po svojem izvoru odsev srednjeveškega običajnega prava, a se je ohranil med Slovenci prav do najnovejših časov. Gre za to, da se smatra blago (zlasti premično blago v kašči in kleti), ki ga zapusti duhovnik, ker nima potomcev, za last njegovih farnov, ki se ga smejo po njegovi smrti poljubno polastiti. V navedeni priliki se prispejeda blago, ki ga je zapustil umrli duhovnik, s konjskim mesom, t. j. z mesom poginulega konja, ki si ga sme takisto vzeti kdor hoče in kolikor se mu poljubi. Da se je navada o dopustnosti poljubne zasežbe zapuščine po duhovniku med Slovenci ohranila preko stoletij prav do naših časov, spričuje do dobra knjiga «Slovenski Pravniki», ki jo je spisal leta 1884. pokojni dr. Ivan Tavčar. V njej krepko pobija omenjeno, o njegovem času še običajno razvado in svari slovensko ljudstvo, naj opusti vsa takšna dejanja; saj so v resnici le tatvine, ki nam v tujini na ugledu silno škodujejo. Vsa podoba je taka, da Tavčarjeve besede niso ostale glas v puščavi.

*

Za vsakdanji promet, ki se tiče življenjskih potrebščin, se sklepajo pogodbe, iz pogodb nastajajo obveznosti strank, a obveznosti morajo biti pametno urejene. Sicer bi se namreč razpaslo vseobče nezaupanje, ki bi pa baš omenjeni promet zelo oviralo ali celo onemogočalo.

Glede obveznosti iz pravnih poslov o nepremičninah naši pregovori nimajo kaj povedati, razen, če bi se smatralo, da se tisti pregovori, ki veljajo za vplivanje vina na pamet, tičejo tudi pogodb o nepremičninah, ki se končavajo z «likofom». Ljudska modrost je dobro označila pomen vina za sklepanje pogodb: «Vino še modreca znori», «Vinski ključ vse odpira.» Ker so «likofi» zaključek, če ne celó pogoj sklepa pogodbe, moramo reči, da tudi pregovori o vinu po pravici obsojajo sklepanje pogodb ob pijančevanju. Izraza «likof» pa ne najdeš v slovenskih pregovorih; saj je likof pravna institucija, ki so jo dobili Slovenci od Nemcev.

Za vseobči promet pa veljajo pregovori in reki: «Bodi mož beseda», «Beseda dolg dela», «Človeka za jezik, vole za robove vezemo» itd. Vse to pomenja odločno edino pot, po kateri naj hodi poštenjak, namreč da drži svojo obljubo, čeprav samo z besedo dano, brez vseh ovinkov ali znikanj. Gospodarsko previden nasvet, ki se tiče prometa v gospodarskem življenju, pa tči v precej samoposebi razumljivem reku: «Drago prodaj, a prav izmeri.»

Kakor znano, katoliško cerkveno pravo še v poznem srednjem veku ni dovoljevalo jemati obresti od posojil. Samo Židje so imeli predpravico, da so dobivali obresti in so jo tudi na vse pretege izkoriščali, ali iz večine le v mestih. Naše kmetiško slovensko ljudstvo, ki je bilo skozi stoletja navajeno živeti po načelu «vsi za vsakogar, vsakdo za vse», pa se ni moglo sprijazniti z dovoljevanjem obrestovanja posojil, kakor se je razvilo že v poznem srednjem veku. Pregovor pravi: «Vrag ne kopa in ne orje, ampak obresti išče.» Višja pravičnost brani po ljudskem prepričanju, da bi kdo prejemal dohodke, ne da bi delal, kakor mora trdo delati kmet.

Tudi poročstvo se ocenjuje po ljudski modrosti neprijazno. Po našem mnenju je temu vzrok zopet notranji, podzavestni odpor zoper institucijo, ki je ob skupnem združnem življenju še mi bilo in je tudi ne bi bilo treba: «Porok je plačevalec», «Porok je do smrti otrok» uči ljudstvo v pregovorih.

Naš kmet obeduje, večerja še danes s svojo družino. To so na eni strani žena, otroci, sploh najbližji sorodniki, na drugi hlapci, dekle, pastirji. Prvo skupino je imenoval v začetku sedemnajstega stoletja škof Hren (Chrön) po narodni govorici — svojast, druga skupina pa se še danes zove služinčad. Družina je obsegala oboje skupin. Medsebojna povezanost družine pa je bila v nekdanjih patriarhalnih časih, ko je hišni gospo-

dar, glava družine, veljal več ko v naših moderno prekušanih časih, gotovo trdnejša ko danes. Tista brezskrajno olajšana možnost, da se služba sprejme pa skoraj poljubno opusti, nekdanji bila dovoljena, vsekako pa se ni odobraval. «Kdor gre iz službe pred božičem, ima kožuh brez rokavov», se glasi pregovor; t. j. on se ne ponaša kakor pravi posed, a se temu primerno ne nagradi drugače nego s kakšnim ničvrednim oblačilom. (Posli se po starem pravu niso nagrajali v denarju, ampak v blagu, predvsem z oblačili in obutvijo.) Na drugi strani pa razodeva pregovor: «Eno leto mora izslužiti, ako bi prav drva sekali na človeku» moško zavest posla, da zna potrpeti, samo da si slovesa dobrega posla ne pokvari.

*

Obilni zakladi spominov na kazensko pravo so zakopani v naših pregovorih in rekih; zde se nam tudi najzajemljivejši. Temu se nimamo čuditi. Saj je nepobitna resnica, da je bilo kazensko pravo prvobitna plast pravnega življenja vsakega naroda.

Za vsako dejanje, ki je povzročilo zlo, torej za vsak zločin, se je čutila potreba maščevanja, da se povzroči zločinu nasprotno zlo. Prvotno se je to prepuščalo vsakemu rodu zase, da si pribori od rodu zločinca zadoščenje za storjen zločin, to pa po načelu svetopisemskega taliona: zob za zob, glava za glavo.

Slovenski pregovori se temu načelu približujejo. «Šilo za ognjilo» pravi rek. Ognjilo je jeklena konica, s katero se kosa zaostrojuje, preden se z brusom ogladi ostrina. Ljudstvo hoče reči: Če te kdo s tako konico dregne, odgovori mu vsaj s šilom kot istovrstnim orodjem, ne da bi iskal drugega orožja. Drugi rek: «Glava za glavo, najkrajše pravo» pomenja: Če ubije kdo osebo, ki ti je blizu po krvi in po srcu, naj bo pripravljen na postopek, ki je krajši od sodnijske poti, namreč, ti izvršiš krvno osveto nad njim; kajti: «Kri se ne zataji.»

Sicer pa ima slovensko ljudstvo izrazit čut za pravičnost, ki odklanja vsako kolebanje, pa bilo iz kakršnegakoli vzroka. Pregovor veli: «Med pravico in krivico ni srede», torej ni možno nobeno posredovanje (kompromis). Posledica tega strogega pojmovanja pa se je kazala v odpornosti zoper vsak formalizem v kazensko-pravnem postopanju (procesu). Po germanskem pravu so morale stranke vsako besedo tako postaviti in izustiti, kakor so to določevala pravila. Stranke so si jemale rajši posebne besednike (Fürsprecher), ki so to stvar razumele, samo da niso trpele škode. Kajti če ni bila prava beseda na pravem mestu izgovorjena, je bila pravda končana, a izgubljena. Slovenec, ki je bil prepričan, da more biti in je pravica samo ena, da se po morebitni pomoti v besedi ne more zapraviti, je dal svojemu prepričanju duška v pregovoru: «Beseda ni konj.» Vzporedno tej izraženi misli gre drug pregovor: «Beseda v časih pamet preleti», prav

zato pa germanski formalizem ni smel obveljati. Nikjer v sodstvu slovenskih ljudskih zborov ga ne najdemo. Če pravi rek: «Sedi krivo, sodi pravo», pomeni to, da Slovenec neče ničesar slišati o formalnostih pri izvrševanju sodstva. Sodnik se lahko kreta ali obnaša pri sojenju čisto svobodno, samo da pravico spozna in izreče.

*

Mnogo spominov si je ohranilo slovensko ljudstvo na kazenski postopek (proces), ki je prišel nedvomno iz germanskega prava. Na germansko pravo, ki je predpisovalo, da se mora vsaka tožba na sodišču predavati s tužnim glasom (Klage), spominja naš pregovor: «Kdor je dolžan, je tužen», samo da je stvar obrnil, s čimer pa se je še bolj približal resnici kakor germansko pravo.

Dokazovanje se je vršilo v kazenskih pravih po germanskem pravu z ordalijami, ki so bili nekakšni sodni obredi. Sloneli so na prepričanju, da božanstvo samo naznači, ali je tožba zaradi kaznivega dejanja zadela pravega krivca ali le nedolžno osebo. Ti dokazi so se istovetili z «božjo sodbo». Trojno sredstvo jim je bilo za podlago: Ogenj, voda in meč. Če naj se osumljeni toženec opraviči z ognjem, se zgodi to tako, da mora prijeti za železo v žerjavici in ga prenesti na drug kraj. Če se ni opeknel, je bil prost. Spomin na ta način pravnega dokazovanja imamo še danes v reku: «Ali se je opekkel», t. j. tvegati je neko dejanje, pa mu ni uspelo: dokazali so mu krivico. Slovensko ljudstvo se torej še vedno nevedé spominja ordala po ognju, pa ga uporablja v smislu, da se osebi, ki se je opekla, prav godi, ker se je drznila vedno pravico, Boga, hoteti varati. Voda je bila v dvojnem pogledu sredstvo ordala. Uporabljala se je sorodno kakor ogenj. Obtoženec je moral seči z golo roko v vrelo vodo, a je bil oproščen obtožbe, če se ni opeknel. Drugi način pa je bil, da so osebo potapljali v vodo; če je bila nedolžna, je prišla srečno iz vode, če ne, je utonila kakor obsojena po božji sodbi: Za prvi način velja zopet spredaj razloženi rek: «Ali se je opekkel», za drugi pa že uvdoma citirani rek: «Daj mi srečo, a vrzi me v vrečo.» Ne gre pa tu za nikakšno izvršitev kazni, ampak za izvajanje ordala. Obtoženec se podvrže sam božji sodbi, da gre v vodo, čeprav ga potaplja v vreči vanjo, ker se zaveda, da pride kot plavač srečno iz nje. Slovensko ljudstvo je s tem rekom izrazilo naravnost pomilovalno sodbo o takšnem načinu dokazovanja nedolžnosti, ki predpostavlja vnaprej «srečo» za obtoženca. O božji sodbi z mečem naši pregovori ne povedo ničesar, pač pa govore o tem slovenske narodne pesmi. Božja sodba z mečem pomenja namreč sodni dvoboj.

*

Postopek z ordalijami je izginil bržčas že kmalu po pokristjanjenju Slovencev. Karel Veliki ga je še izrečno zahteval, cerkev pa je poslej pospeševala njegovo odpravljanje. Nadomestilo se je našlo

v postopku, ob katerem so prišli do veljave pri-sežni pomagači. Čudno je, da so se ohranili spomini na takšen postopek v slovenskem ljudstvu preko tisoč let, in to nezavestno. Da vidimo!

Če je bil kdo na sumu, da je storil hudo, smrti vredno zločinstvo ali pa, da je občenevaren človek, se je mogel rešiti suma in sledeče mu tožbe s tem da je sam z zakletvijo ali prisego zanikal vsako krivdo, obenem pa privedel izvestno število sorodnikov ali prijateljev kot prisežnih pomagačev, ki so z svojo zakletvijo ali prisego vzeli na svojo dušo, da osumljenec ni in ne more biti zločinec.

Dejali smo z «zakletvijo ali prisego», a imamo za to svoje dobre razloge. Prisega je versko duhovni čin; krščanska vera je zahtevala, da tisti, ki stori prisego, «priseže» (danes «poseže») po evangeliju ali razpeli in s tem pokliče neposredno z dejanjem Boga za pričo, da govori resnico. Ali iz prejšnjih poganskih časov se je ohranila prazna vera, da vsako zakletev na božanstvo, če ni pravična in resnična, maščujejo zli duhovi, ki opazijo brezbožno zakletev. Da pa jo zli duhovi tem laže slišijo, se je vršila zakletev v svetišču, zaprisega pa v cerkvi ob namenoma odprtih vratih in oknih. Še danes govore na Blokah (morda tudi še kje drugje), ko opazijo v hiši vse na stežaj odprto, da imajo «vse odprto, kakor bi prisegali». Še danes se slišijo izreki: «Besteplenta j» ali «Strela božja te ubij!» To so preostanki iz davnih časov, ko je stranka zagrozila svojemu nasprotniku, ki ponuja svojo prisego, z razločno željo, naj ga pogubijo «besi» ali «božja strela», če se ob zakletvi ali prisegi zlaže. To je pač «kazen božja». Nekateri učenjaki (na primer pred kratkim umrli Karel Kadlec, češki pravni zgodovinar), so smatrali zaprisego za najblažji način božje sodbe: Bog odloči po kakovosti prisega o usodi pravde.

*

Ko je bilo še dopuščeno, da je ena stranka mogla privedi svoje prisežne pomagače, je prišlo nekako samo sebi do tekmovanja med strankama, katera more večje število privedi. Kdor jih je več privedel, da so z njim in zanj prisegle, ta je v pravdi zmagal. Še nadaljnji razvoj je vedel do tega, da je ena in ista stranka — tožitelj ali toženec — če ni mogla pribaviti in predstaviti večjega števila prisežnih pomagačev, opravila za nje sama prisego, torej ponovno več priseg. Pa je prišlo naposled tudi v tem oziru do tekmovanja med strankama. Še danes govore ljudje na sodišču: «Na to lehkó dvajsetkrat, petdesetkrat, stokrat prisežem.» Ljudje vedo, da sme danes prisego v vsakem procesu ena in ista stranka samo enkrat opraviti, ne zavedajo se pa seveda tega, da je nekaj obstajala takšna možnost. In vendar tiči po našem mnenju v taki rečenici preizročeni izraz starodavnega prepričanja, da daje več priseg več varnosti za resnico, ker je tudi kazen za več krivih priseg večja kakor za eno samo. Brez dvoma pa izvira tudi danes še mnogo uporabljena govornica: «On me je prepetnajstil» ali «prešest-

najstil», prav iz istih časov tekmovanja glede privedbe prisežnih pomagačev ali pa nadkriljevanja števila storjenih priseg iste stranke. Vsekako je ostal ta način pridobitve dokaza in dokazne moči slovenskemu ljudstvu v zelo slabem spominu. Prešestnajstenje (prepetnajstenje) pomeni danes samoposebi razumljivo prevaro. Poleg tega pa ima slovensko ljudstvo tudi vobče izrazito slabo mnenje, skoraj bi rekli, mržnjo zoper vsakogar, ki rad prisega. Pregovor uči in svari: «Boj se tega, ki rad prisega.»

*

Naj dodamo še nekoliko besedi o mišljenju slovenskega ljudstva o sodstvu graščinskih gospodov in o pojmovanju kazni sploh.

Ogromna večina slovenskih kmetovalcev je spadala med podložnike, ki so jim krojile in delile pravico graščine. Strah, nezaupanje, mržnja so izpolnjevali spomine na tisto sodstvo. Pregovori: «Zima in graščina ne prizaneseta», «Kdor ima moč, ima tudi pravico», «Kar gospoda stori krivo, kmetje morajo plačati živo» — pričajo o tem dovolj glasno in jasno.

Beseda «kazen» ima svojo lepo zgodovino. Skrajja je bila Slovincem dobro znana; nemara zato, ker so imeli še priliko vsakojake sodstvo v svoji državi sami izvajati. V najstarejšem slovenskem jezikovnem spomeniku, v tako zvanih freisinških (brižinskih) molitvah, nastalih okoli leta 1000., je naveden izraz za pojem o kazni, a uporabljala se v obliki «po-cazen» (pokazen). V pisanih ali natisnjenih jezikovnih spomenikih od freisinških spomenikov pa do druge polovice osemnajstega stoletja pa ne najdeš nikjer besede «kazen» za naš pojem kazni. Pač pa nam kaže prilika: «Je bil kakor smrtni greh na pokori» ali rek: «Njegova volja, njegova pokora», da je bil v pojem «pokora» zajet tudi pojem kazni, čeprav blažje vrste. Tudi Čehi in Poljaki so imenovali obred, po katerem se je ugotovilo, kaj plača storilec kaznivega dejanja, da se more oprostiti osvete, «pokoro». Pri Slovincih se je ohranil — po Pleteršniku na Štajerskem — rek: «Pokoro mora plačati» v pomenu, da se mora plačati denarna globa. Prilika, da je bil nekdo kakor smrtni greh na pokori, pa priča o tem, da je nekdo zašel v nevšečni položaj, da se mora pokoriti z globo, ker se je hudo pregrešil. Vidi se torej, da preprosto slovensko ljudstvo, ki je imelo sicer svoje avtonomno sodstvo, pa ni imelo pri tem ničesar opraviti s težkimi kaznivimi dejanji ali s hudimi kaznimi, ni imelo potrebe po uporabljanju izraza za pravo, t. j. hudo kazen. (V slovenskih prevodih Gorskih bukev se uporabljajo tužke: pena, kaštiga, strafenga.) Šele s patentom dunajske cesarske vlade z dne 23. novembra 1771. se povrne birokratska slovenščina k staremu izrazu «kazen». Izvor te besede se razlaga (Ramovš) tako, da tiči v njej isti koren kakor v reku: «Jaz ti bom že pokazal.»

* * *

Ob sklepu se smemo povrniti na vprašanja, ki smo jih zastavili v uvodu. Rešili smo «uganko», zapisano na čelu naše razprave. Pokazali pa smo še nekoliko drugih zagonetnih pregovorov, rekov in prilik ter jih razložili. Veselin Čajkanovič je v omenjenem predgovoru poudaril, da imajo slovenski pregovori tudi visoko zgodovinsko in etnografsko, torej znanstveno vrednost. Mi podpisemo to mnenje s polno zavestjo, da je pravilno. Saj smo prav s to-le razpravo hoteli podati znanstveno podprto razlago in sistematično uvrstitev posameznih pregovorov in rekov v pravilno pravno snov.

Pri vsem tem pa mislimo, da se smemo zaradi opravičbe naših raziskovanj sklicevati še na drugo dejstvo, ki izhaja iz celotne naše razlage za slovensko pojmovanje o pravnem redu vobče.

Naš narod še do danes ni popolnoma prebolel prevrata v pravu, ki je po

receptiji rimskega prava postavil za misel-vodiljo v pravnem redu namesto kolektivističnega individualistično pojmovanje. Vdano, možato priznava in upošteva dandanašnji pravni red in skuša, kar največ prilagoditi se mu. V svojih pregovorih, ki se tičejo vprašanj prava, pa si je ljudska duša ohranila znamenite zaklade spominov na stare čase. A ohranila bi si jih ne, če ne bi bila uverjena, da so bili v tem alionem pogledu vsekako boljši.

Pa tudi v bodoče bo narod proizvajal še nove pregovore, reke ali prilike, ki bodo zrcalo sodobne «ljudske modrosti», kakor bodo pač prilike nanjo vplivale. Zbirka Kocbek-Šašelj navaja na petih straneh imena in dela zbirateljev takega narodnega gradiva. Naj bi naša razprava dala pobudo, da se to zbiranje smotrno nadaljuje — iz ljubezni do slovenskega naroda in zaradi spoštovanja njegove prave pravne miselnosti.

IVAN RUDNIK:

ZLATO

Strokovnjaki so izračunali, da bi se dala napraviti iz vsega doslej najdenega zlata kocka, ki bi imela deset metrov dolge stranice. To se nam sicer ne bo zdelo veliko, če pomislimo na ogromno množino zlata, ki se pridela vsako leto; vzlic temu pa je to precejšna množina glede na izredno redkost te najdragocenejše kovine. Poskusimo si torej navedbe s preračunanjem nazorno predstaviti!

Najprej vzemimo denarno vrednost. Naša zlata kocka ima tisoč kubičnih metrov ali milijon kubičnih decimetrov. Ker pa tehta vsak kubični decimeter 19,2 kg, znaša celokupna teža kocke 19.200.000 kg. Vrednost enega kilograma zlata se drži na približni višini 50.220 dinarjev. Zato znaša vrednost vse kocke $19.200.000 \times 50.220 = 196.224$ milijonov dinarjev. Če bi bila kovana kocka v desetdinarških zlatnikih (19.622.400.000 zlatnikov), ki bi jih spreten blagajnik pri štetju v sekundi položil pet na kupček in segel po novih pet, bi potreboval za vso zalogo 3.924.480.000 sekund ali približno 454 let s tri sto delovniki po osem ur na dan. Da bi se delo izvršilo v enem letu, bi bilo treba 454 uradnikov.

Težo smo izračunali na 19.200.000 kilogramov ali 38.400.000 funtov ali 384.000 centov. Ker je nosilna moč enega tovornega voza naših železnic približno 2000 kg, bi potrebovali za naložitev zlate kocke 960 vagonov. To bi dalo približno dva in trideset tovornih vlakov po 30 vagonov in na eni sami tovorni postaji bi moral odpeljati vsakih pet in štirideset minut po en vlak, da bi bil tovor v enem dnevu odpravljen. Pri tem moramo pomisliti, da znaša višina zlatega tovara na enem vagonu le pet in pol metra, ker dá ta višina pri okoli dvaj-

setih kvadratnih metrih (5×4 m) površine kos zlata, ki je težek 20.000 kg. Če bi pa hoteli vse zlato prenesti v nahrbtnikih po 12,5 kg, bi za vseh 19.200.000 kg potrebovali 1.536.000 mož.

Zelo zanimiva postane tudi množina zlata, če si predočimo, kako fino se dá zlato obdelati. Tako je moči iz enega grama zlata izdelati kot pajčevina tenko nit, dolgo dva in pol kilometra. Naša zlata kocka z 19.200.000 kg ali 19.200.000.000 grami bi dala zlato nit, ki bi imela dolžino $19.200.000.000 \times 2,5 = 48.000.000.000$ km. Ker je sonce oddaljeno od zemlje le 150.000.000 km, bi lahko napeli tri sto dvajset takih niti kot prijemljive sončne žarke od sončne površine do zemlje. Če bi pa hoteli vso nit naviti okoli zemlje, ki bi si jo predstavljali kakor ogromen vitel z obodom, dolgim 40.000 km, bi bilo potrebnih 1.200.000 ovojev, da bi zlate niti zmanjkalo. Nadalje je mogoče kovati zlato v ploščice, tenke po eno desettisočinko milimetra. Ker pokriva naša zlata kocka pri desetih metrih višine točno sto kvadratnih metrov, bi pokrivala pri samo enem metru višine že tisoč kvadratnih metrov, pri enem milimetru višine pa milijon kvadratnih metrov ali kvadratni kilometer. Pri desettisočinki milimetra višine pa bi dala deset tisoč kvadratnih kilometrov, to se pravi, da bi zlata kocka zadostovala, da bi pokrili z zlato peno precejšen kos Jugoslavije.

S svojo specifično težo 19,2 je zlato lažje od platin, iridija in osmija, toda težje od vseh ostalih kovin ter stoji s tališčem pri 1064 stopinjah le nad tališčem srebra. Električno prevaja slabše kakor srebro in baker, toda bolje od drugih kovinastih prevodnikov.

Dr. PAVEL BREŽNIK:

SLOVENCİ V JUGOSLAVIJI IN IZVEN NJE

Ko so se naši predniki v teku sedmega veka začeli izseljevati iz svoje daljne domovine za Karpati, so polagoma zasedli veliko, gorato ozemlje od reke Donave do Jadranskega morja, skoraj ves vzhodni del Alp in še precejšen del ogrske ravnine. V teku stoletij se je pa slovenska posest zelo skrčila: mogočnejši sosedji so zavojevali naše dežele ter naselili po njih svoje podložnike. Slovenski živelj, ki je bil ponekod, posebno v goratih krajih, bolj redko naseljen, se je moral umakniti sili ali pa je bil prej ali slej raznaroden. Danes še pričajo v teh pokrajinah slovenska zemljepisna imena o naših postojankah in nam «molče trobentajo», kakor pravi Prešeren, naj budno čuvamo, kar imamo, ker sicer nas more doleteti ista usoda.

Skoraj polovico svojega nekdanjega ozemlja smo izgubili Slovenci, kar je pri tako majhnem narodu kaj bridka in huda izguba. Če si ogledamo sedanje stanje našega naroda, moramo ugotoviti žalostno dejstvo, da živi več kot tretjina, da, skoraj polovica vseh Slovencev izven mej svobodne domovine. Malo je narodov, ki jim je bila usoda tako nemila kakor ravno našemu. Izid svetovne vojne nam je prinesel svobodo in nas združil z brati Srbi in Hrvati v eno močno državo, ki je krepka podstava našega bodočega razvoja in edina straža naše narodne in jezikovne nezavisnosti. Toda močnejši sosedji so si prilastili naše ozemlje na zapadu in severu ter izrezali tako najlepše dele iz živega telesa našega naroda, ki krvavi iz tisoč ran.

Oglejmo si najprej številčno stanje Slovencev v Jugoslaviji, potem v sosednjih državah in naposled naših izseljencev po vsem svetu.

Ni mnogo narodov, ki bi živeli v tako težavnih okolnostih, v kakršnih živi baš naš. Dva sta vzroka teh težkoč: prvič se je naš mali narod naselil med dvema številčno daleko ga nadkriljajoča sosedja, ki imata mogočni državi, med Nemce (80 milijonov) in Italijane (40 milijonov), in to na ozemlju, ki bi ga obadva ta naroda hotela vzeti čimprej, ker je to ozemlje pot za nadaljnja osvajanja. To je vzrok, da smo bili tako okrnjeni na severu in zapadu in da še dandanes naši sosedji kar odkrito priznavajo, da si žele deliti naše ozemlje: Italijani od Trsta do Zidanega mosta, Nemci pa od Zidanega mosta naprej proti severu. Drugi vzrok naših težkoč pa je, da je slovensko ozemlje večinoma ubožno in ne more rediti prebivalstva. Zato so se morali stotisoči Slovencev izseliti na vse vetrove, da so si preskrbeli v tujini kruha, ki jim ga domovina ni mogla dati. Odkar imamo svobodno Jugoslavijo, so mnogi desetstisoči naših ljudi našli zaslužek v Jugoslaviji izven Slovenije. In le svetovna gospodarska stiska je omejila preseljevanje v širšo domovino.

Prud svetovno vojno so se naši rojaki izseljevali v druge dežele Evrope, predvsem v Nemčijo, na premogovno ozemlje v Westfaliji, a šele po vojni

so začeli odhajati v ostale evropske dežele.

Spričo splošne svetovne krize in brezposelnosti je izseljevanje v zadnjih letih skoraj popolnoma prestalo in je bila ta rak rana našega naroda s tem nasilno ozdravljena. Da, izseljenci se celo trumoma vračajo iz tujine, toda na žalost je tudi to v sedanjih hudih časih zlo, zakaj ti izseljenci se vračajo bedni in množijo tako vrste brezposelnih doma.

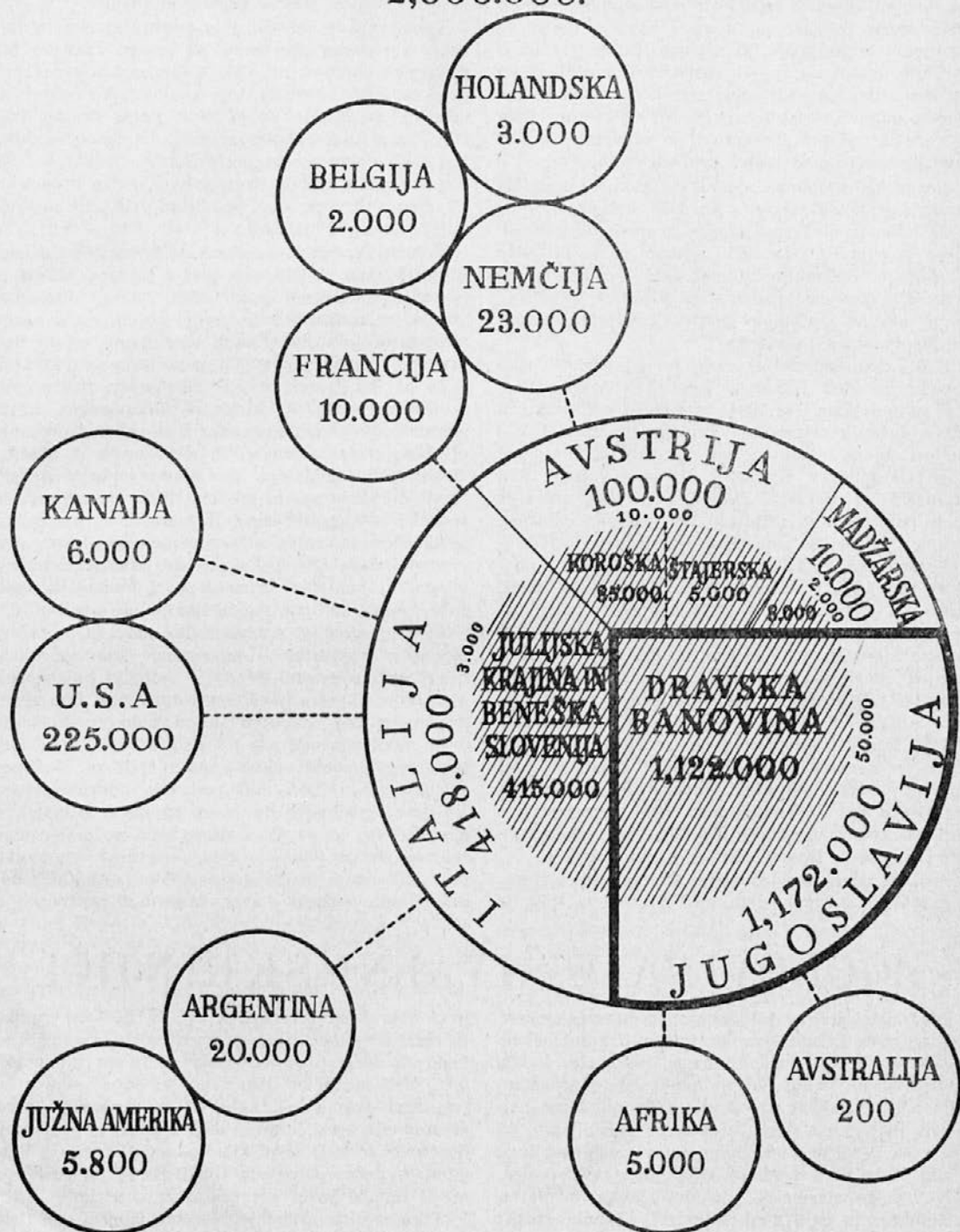
V Ameriki so slovenske naselbine raztresene vse križem od Atlantika do Pacifika, od ogromne Kanade na severu do vroče Mehike na jugu. V Združenih državah (USA) ni ene, ki ne bi imela vsaj nekoliko slovenskih naseljencev. V tem kratkem pregledu hočemo omeniti samo največje naselbine, milijonsko mesto Cleveland v državi Ohio, ki šteje nad 60.000 naših ljudi, in državo Minnesoto, deželo tisočeri jezer, kjer je tekla zibel ameriški Sloveniji. V Brockwayu pri Sv. Štefanu je najstarejša slovenska naselbina. Prvi naši rojaki so prišli tjakaj okoli leta 1865. z Bleda, Gorij in Dovjega. Jeli so kmetovati, tako da je nastala tam farmarska naselbina. S silnim trudom in ogromnim trpljenjem so si ustanovili trdne kmetije in postali samostojni gospodarji. Tu gospodarji zdaj drugi, a v mnogih krajih že tretji rod, ki je večinoma še slovenski zaveden, kajti na kmetih se ljudje ne poameričanijo tako hitro kakor po mestih. Večje slovenske naselbine v Minnesoti so Eveleth (ustanovljena l. 1894.), Chisholm in Duluth. Toda razen teh je še več manjših slovenskih naselbin.

V Minnesoti so delovali med divjimi Indijanci, ki so še takrat tam bivali, tudi slovenski misijonarji (Pirc, Lavtižar, Čebulj, Buh in drugi). Pri razširjanju civilizacije je naš narod v severni Minnesoti, kjer je sedež železne industrije, največ sodeloval. Ko so prvi slovenski pionirji prihajali v te pokrajine, je bil tam sam pragozd. Danes se pa vijejo po njih železnice in cementirane ceste, po katerih drvi avtomobili in ogromni avtobusi. Povsod so krasna, moderno urejena mesta in lepe vasi, ki jih pred petdesetimi leti še ni bilo. Slovenski žulji so tu sodelovali in ustvarili ogromno delo. Bilo je trpljenja, za katero pa današnji rod dosti ne ve. Ko bi slovenski grobovi mogli izpregovoriti, bi svet čul povest trpljenja naših ljudi, ki so pomagali s svojimi krvavimi žulji soustvarjati to, s čimer se dandanes ta del Minnesote lahko ponaša. Nihče ne more zdaj povedati, koliko naših ljudi je zadelo usoda pri nevarnem delu v rudnikih. Koliko vdov in zapuščenih sirot je plakalo za slovenskimi ponesrečenci! Res je, da so dobili naši ljudje v teh krajih kruha, a ta je bil drago plačan s trpljenjem, solzami in krvjo.

Kakor povsod, tako je še prav posebno pri izseljencih moč v organizaciji. Slovenci so si ustanovili v Ameriki dolgo vrsto podpornih organizacij, ki so izvršile naravnost velikansko delo v deset-

ŠTEVILO SLOVENCEV OB KONCU LETA 1935.

2,000.000.

Po načrtu g. Vinka Zormana.

letjih. Brez njih si obstoja ameriške Slovenije sploh misliti ne moremo. Ne le da so podpirale bolne in za delo nesposobne člane in plačevale njihovim svojcem ob smrtnih primerih posmrtnino ter tako tešile gorje in nesrečo, marveč so bile in so še prosvetne organizacije, ki zalagajo časopisje, imajo narodne domove, gojijo v društvi domačo glasbo in dramatiko ter vzdržujejo ponekod celo šole. Ne smemo pa tudi pozabiti slovenskih cerkvenih občin in verskih ustanov, ki opravljajo prav tako veliko prosvetno delo med tamošnjimi našimi ljudmi.

Slovenske podpore «jednote», kakor imenujejo tamkajšnji rojaki svoje podpore organizacije, so sicer hudo trpele zbog strašne gospodarske stiske, ki se je pojavila leta 1929., vendar pa se že kaže izboljšanje. Ob zaključku leta 1934. zaznamujemo namreč te izseljenske združitve prvič izza leta 1930., ko so dosegle višek, spet prirastek članstva in tudi zvišbo denarnega prometa.

Med organizacijami rojakov je najmočnejša Slovenska narodna podpora jednota (SNPJ), ki je bila ustanovljena leta 1904., ima sedež v Chicagu in izdaja dnevnik «Prosveto». Organizacija šteje 47.533 članov, njena imovina pa predstavlja vrednost 6.278.000 dolarjev. Prirastek članstva v letu 1934. je znašal pri njej 1137 članov, a vrednost imovine se je pomnožila za približno pol milijona dolarjev. Druga najmočnejša slovenska organizacija je Kranjsko-slovenska katoliška jednota (KSKJ), ustanovljena leta 1894. v Jolietu, ki šteje zdaj blizu 35.000 članov, a je morala leta 1934. kot edina med slovenskimi organizacijami zaznamenovati izgubo 721 članov. Njena imovina se ceni na 3.344.000 dolarjev, a njen imovinski prirastek je znašal leta 1934. okoli 262.000 dolarjev. Jugoslovenska katoliška jednota (JKJ), ki izdaja «Novo Dobo», je obdržala 18.000 članov. Njeno imetje, ki znaša 1.797.000 dolarjev, je narasla za več ko 200.000 dolarjev. Tudi Slovenska svobodomiselná podpora jednota (SSPJ) v Chicagu, ki izdaja dnevnik «Enakopravnost», je ohranila svoje postojanke ter sta se še zvišala tako število njenega članstva kakor njena imovina.

Prvi Slovenci so dospeli v Chicago in v Iowo leta 1863., a v Omaha leta 1866. Okoli leta 1873. je

bila ustanovljena njihova velika naselbina v Jolietu, a okrog leta 1878. so se začeli naseljevati v New Yorku; toda šele v devetdesetih letih so jeli prihajati v večjem številu preko velike luže.

Kakor smo že omenili, je v mestu Clevelandu največja slovenska naselbina na svetu. Tam so tri slovenske župnije: sv. Vida s slovensko šolo (1520 učencev), sv. Lovrenca tudi s slovensko šolo (670 učencev) in Marije Vnebovzete. Poleg drugih društev imajo tudi Sokola in velik, lep Narodni dom. Narodnih domov so si postavili naši rojaki več širom Amerike, najbolj na zapadu je v San Francisku (Mariposa Street), sredi mesta na griču, ki ga imenujejo Kranjski hrib.

V Južni Ameriki je največ izseljencev iz Gorišče (okoli 10.000). V glavnem mestu Buenos Airesu je največja naselbina (okrog 5000). Tam je tudi Slovenski prosvetni dom. Največja kolonija Slovencev v Braziliji je v Sao Paulu, kjer imajo rojaki dve društvi. V državi Uruguayu so večinoma Prekmurci.

To naj bo kratek pregled Slovencev, raztresenih po širnem svetu. K sklepu naj še povemo, da so ameriški Slovenci mnogo storili za naše osvobojenje ob času svetovne vojne, in sicer ne le z besedo, ampak tudi z dejanjem. Na velikem jugoslovenskem shodu v Pittsburgu jeseni leta 1916., na katerem so se našli zastopniki Srbov, Hrvatov in Slovencev, so se določile smernice za delovanje. Za Slovence je prevzela delo Slovenska narodna zveza. Tem rojakom, ki nas niso zapustili v najtemnejših dneh naše zgodovine, moramo biti zato zelo hvaležni.

Sprednji pregled našega življa doma in na tujem naj bo v premislek. «Ljubo doma, kdor ga imam», pravi naš pregovor. Doma je najbolje in siromak je vsakdo, ki mora živeti izven domovine. Ena misel nas mora vse navdajati in za njeno uresničenje mora vsakdo izmed nas po svoji skromni moči delovati, da napoči nekoč vendar tudi za Slovence veliki čas, ko bodo vsi pod eno domačo streho Velike Jugoslavije, da bodo združeni v celoto z nami še vsi, ki so jih nasilne, krivične meje odrezale od živega telesa naroda, ter da se vrnejo domov in najdejo kruha doma vsi tisti, ki jih je nemila usoda poglala v svet, da se tam preživijo.

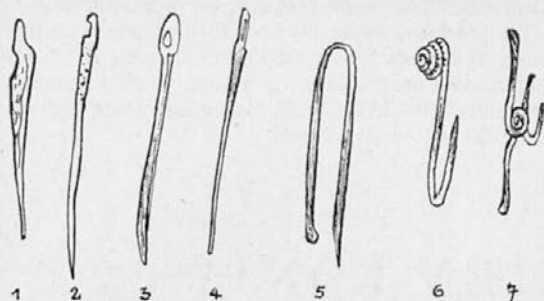
ZGODOVINA V ŠIVALNI SKRINJICI

Pred nami leže v idiličnem neredu vse mogoče šivalne potrebščine: šivanke, igle, niti, gumbi, škarje, naprstniki in še mnoge druge drobnarije, kakor za časa naših babic. Te majhne reči ne predstavljajo bog ve kakšne vrednosti; zato tudi temu primerno ravnamo z njimi, zraven pa pozabljamo, da ima vsak teh drobnikanih predmetov: vsaka majhna, svetla šivanka in vsak bleščeč gumb iz bisernice, dolgo, dolgo zgodovino, da predstavlja ta pestri križemkražem celó majhen muzej, ki nam govori marsikaj o težavah in skrbih naših prednikov.

Vse na svetu je bilo treba nekoč izumiti. Gotovo je bival na zemlji v davni preteklosti človek, ki je

prvi uporabljal šivanko in nit, ki je šival gumbe in rezal živalske kože s preprostimi škarjami. Pred tisoč ali deset tisoč leti so živeli ti spretni izumitelji, tisti možje in tiste žene, ki so s preprostim razumom premišljali, kako bi se zavarovali pred mrazom in različnimi vremenskimi nepravilnostmi. Napravili so si iz živalskih kož ali pletenin iz ličja «umetne kože» po zgledu živali. Da bi jih pa lahko nosili in jim ne bi pri premikanju zdrknile s telesa, so ti delavni ljudje sčasoma izumili vse tisto orodje in tiste pripomočke, katerih izboljšani potomci leže dandanes v šivalnih skrinjicah naših pridnih, varčnih gospodinj.

Najstarejša je gotovo iz žeblja nastala šivanka, to prvo orodje v krojačnici pračloveka. Narejena

šivanka pračloveka je bila iz lesa (1) ali kosti (2). V železni dobi se je iz te igle razvila prava šivanka iz kovine z luknjico na vrhu (3). Norimberška šivanka iz leta 1340. (4); zaponka iz bronaste dobe (5) in starogermanski zaponki (6, 7).

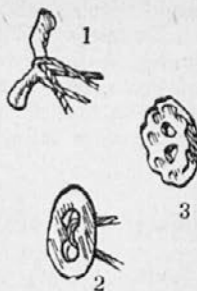
je bila iz lesa ali kosti ter je služila za prebadanje trdih kož in napravo luknjic, skozi katere so nato potezali posušene kite ubitih živali ali vrvice, spletene iz rastlinskih vlaken. Iz takega preprostega šila se je razvila v železni dobi prava kovinasta šivanka z vdolbino na vrhu. Bila je kakor današnja igla za šivanje zavojev in vreč na spodnjem koncu nekoliko zakrivljena in štirioglasto priostrena. V srednjem veku sta prišli z napredujočo tehniko oblačenja vred kmalu na dan fina šivanka z ušesom, tenkim kakor las, in navadna igla, katerih izdelovalci so imeli v Norimbergu v Nemčiji celó lastno zadrugo. Prav toliko, kolikor naša šivanka, je stara tudi zaponka, o kateri izvemo že štirinajst sto let pred našim štetjem — v bronasti dobi; imela je različne oblike, ki se nam zde celó sodobne. V zvezi z nakitom je dobila kmalu lepe, izumetničene oblike. Na zaponke so naleteli na raznih krajih v grobovih naših starih prednikov.

Kdaj je nastala spredena nit, se ne dá natančno določiti. Gotovo je le toliko, da se je bila uporabljala že dolgo pred našim štetjem, zakaj najrazličnejše izkopine, posebno v močvirnih pokrajinah severne Nemčije, kažejo izredno pestrost v raznih tkaninah. V tistih časih so torej že poznali predivo, ki se kajpada kot sukanec še ni uporabljalo, ker so bila oblačila tkana kar v enem kosu. Takratna gospodinja je morala biti pridna predica in tkalka, ki s šivanjem in krpanjem oblek ni imela opravka, ker šivane obleke tedaj niso bile «moderne».

Pozneje so izumili ljudje spretne vezave in vrvice na zadrgo, ki so napravile iz slačenja in oblačenja dolgo trajno in neprijetno opravilo. Saj jim časa ni primanjkovalo! Ko pa je postal čas bolj dragocen, je zagledal beli dan tisti majhni, okrogli predmet, ki je na obleko in modo najodločilneje vplival: gumb. V starem in zgodnjem srednjem veku, ko so zapenjale široka in ohlapna oblačila zaponke in igle, ni bil potreben. Veljavo si je priboril šele v dobi odkritij in prebujajoče se tehnike.

Zgodovina gumba je seveda starejša od njegove splošne uporabe. Gumb je nastal v pradobi, ko so skušali ljudje držati oblačila skupaj z iglami ali klinčki. Toda neredko se je zgodilo, da so se klinčki izgubili. Zategadelj jih je bilo treba privezati. Podolgovato obliko gumba je smatrati torej za najstarejšo, ker je napravljena po vzorcu zataknenega klinčka. Kakor hitro pa so tako iglo privezali, da se ne bi izgubila, je bil gumb izumljen. Lesene gumbje poznamo že iz kamnitne dobe, toda šele tisočletja pozneje se je gumb prav uveljavil.

Ko so jeli ljudje okus izpreminjati in jim je postal čas že bolj odmerjen, so se lotili izdelovanja spredaj prerezanih oblačil, ki so jih zapenjali z gumbi. In šele tedaj se je oživotvoril in pojavil krojaški obrt. Gumb, katerega zapazimo na sukniču šele v štirinajstem stoletju, je pridobil vedno bolj veljavo in uporabljivost. Razvila se je povsod cvetoča industrija, ki je izdelovala gumbje iz lesa, blaga, kosti, stekla in bisernice, dokler ni gumb v romantični in modni dobi okoli leta 1780. znamenito zaslovel.

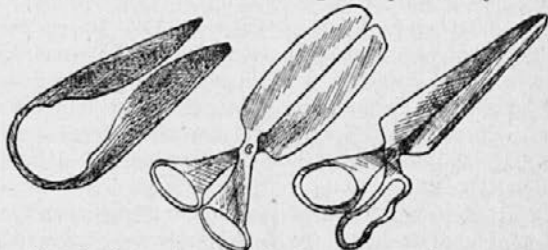

Prvi gumb je imel podolgovato obliko (1). V 14. stoletju pa so pričeli izdelovati gumbje iz lesa, blaga, kosti (2) in iz stekla (3).

Naprstnik je skoraj ravno toliko star kakor šivanje. Tvarina, iz katere so ga izdelovali: slonova kost (1) bron (2), železo (3), baker, za tapetnike so jih izdelovali s širokim robom (4), za krojače v navadni obliki (5).

Kdor hoče nekaj zašiti, potrebuje naprstnik, ki je star prav toliko, kolikor šivanje samo. Tvarina, iz katere so narejeni najstarejši naprstniki, so kost, slonovina in baker. V nemški zgodovini čujemo o naprstniku zelo zgodaj. Učena Hildegard von Bingen ga omenja že leta 1150. in v Norimbergu je obstajala leta 1374. že zadruga «naprstnikarjev».

Škarje iz železne dobe

Škarje iz rimske dobe

Škarje iz srednjega veka

Še starejše od tega kovinastega klobučka, ki moga vtikati šivanko skozi tkanine, so pa škarje, katerih prvotna oblika sta bila brezdvomno dva noža. Nastale so v železni dobi kot navadne škarje na vzmet, v rimski dobi so se pa pojavile že škarje z zapernico. Izumili so jih takrat, ko so pričeli rezati obleko in striči volno na ovcah, ki so jih prej — tako poroča Plinij — skubli kakor gosi.

Slehnerni predmet v šivalni skrinjici nam torej pripoveduje ne le o svojem postanku in razvoju skozi tisočletja, temveč o mnogih neznanih izumiteljih pradobe, ki so se morali neverjetno truditi, da so si te reči šele ustvarili. Čeprav pa ti izumitelji nimajo spomenikov, je vendar vsak najmanjši predmet v šivalni skrinjici časten spomenik njihovi iznajdljivosti in delavnosti.

Dipl. agr. A. JAMNIK:

VLOGA IN POMEN KONJA NA MALEM POSESTVU

Stara navada je pri nas, da imajo tudi manjša posestva vsaj po enega konja, če zmorejo zanj le kolikor toliko dovolj krme. To dejstvo izvira iz našega kmetijskega ponosa ali pa iz bahavosti, vendar ne vem, s čim naj bi bilo to oboje utemeljeno.

Kjer ni prilike, da bi bil konj skozi vse leto na kmetiji zaposlen, ali če ni prilike, da se poleg uporabe konja pri kmetovanju najde zanj še posebej zadosti zaposlitve s prevažanjem (drugim) proti plačilu, tam je vzdrževanje konja silo negospodarsko in pomenja prav veliko razkošje.

Konja moremo v letu zaposliti najmanj kakih dve sto petdeset delovnih dni. Kolikor ga zaposlimo manj, toliko draže nas stane delovni konjski dan. Strošek delovnega konjskega dneva pa ne obstoji samo iz krme in nege, ampak tudi iz izdatkov za kovača, živinozdravnika, zdravila in deleža na tako imenovanih splošnoupravnih ali režijskih izdatkih. Tudi to, če se porablja konj samo skozi dve sto delovnih dni v letu, posameznega konjskega delovnega (vprednega) dneva še ne podraži tako zelo, toda tako majhna uporaba konja, kakor se pri nas, žal, marsikje dogaja (ker gospodar nima za kaj rabiti vprege), tako malenkostno zaposlenje konja pa delovni dan zelo podraži, obteži račun donosnosti vobče in še prav posebno tiste panoge odnosno kulture, za katere se je konjsko delo uporabljalo.

Pred seboj imam knjigovodstvene zapiske neke gorenjske kmetije iz leta 1913. Polja je bilo okoli 1-8 ha, travnikov 7-3 ha ter nekoliko pašnika in gozda. Na travniku in pašniku, navadno tudi v gozdu za konja normalno ni veliko dela. Gospodar si je držal enega konja in koleselj. Aha! Razen za kmetijo ni bilo upravičenosti za konja. Na kmetiji ga je mogel zaposliti v vsem letu samo 41 in pol delovnih dni. Saldo vprege je znašal tisto leto 376 kron 50 vinarjev. Konjski delovni ali vprežni dan je torej stal gospodarja K 9-07 ali v današnji valuti blizu 170 Din.

Kaj bo rekel k temu vsak pametni gospodar? Konja takoj iz hleva, pa še koleselj naj izgine iz lope, kajti pri tako dragem vprežnem dnevu ne bom dolgo gospodaril. Pa bom šel rajši tudi k so-

dišču, na glavarstvo, v cerkev in drugam peš, samo da mi premalo uporabljani konj ne bo podraževal proizvodnje in zaje del grunta.

Spredaj iznesena številka je res tako grozna, da človeka spreletava mraz. Zato jo tudi navajam za zgled, ker vem, da je na žalost zelo veliko naših kmetij, ki se jim godi prav tako. Konj ali prav za prav njegovo vzdrževanje največ iz bahaštva tam, kjer zanj ni zadostne zaposlitve, je za kmeta, če že ne pogin, vendar mogočen vzrok, da ni gospodarskega uspevanja. Tudi izgovor, češ: «Saj imam zanj samo domačo krmo in tudi samo domači izgubljam čas z negovanjem, pa od konja imam tudi gnoj», ne drži.

Ne boš pihal kaše! Vrednost gnoja je v spredaj povedanem primeru že upoštevana in vendar je delovni dan tako drag. Vse doma pridelano — krma, oves, slama — kolikor se je porabilo za konja, bi se lahko prodalo in bi bilo vrglo lepe denarce. Čas, ki so ga domači izgubljali z nego in krmiljenjem konja, bi bili mogli drugače in dosti bolje izkoristiti. Saj dandanes tudi čas ni več zastonj, ampak stane denar. In če ne bi bilo še stroškov za podkovanje, sedlarja itd., bi se bil utegnil marsikak groš porabiti koristneje na drugem mestu, kjer je bilo treba denarne investicije, ki pa je izostala. In koleselj! Ali je tudi ta doma zrasel? In gospodar, kadar se je imenitno vozaril! Ali se ni vozaril dostikrat po nepotrebem, izgubljal čas in denar ter ure kradel kmetiji, da ni mogla biti tako vodena in opravljana, kakor bi bilo treba. In, in, pa še nekolikokrat in. Molčimo rajši!

Naj mi dotični gospodar tega ne zameri. On ni bil tak, kakor za zgled navajam, s tistimi in — i... Ti se njega ne tičejo, so se pa zato v premnogh primerih tikali drugih, ki so kmalu dogospodarili.

Omenjeni gorenjski gospodar je bil pameten mož. Ko je svinčnik izvršil račun, se je naenkrat zavedel, odkod prihaja zlo, in konj je šel in koleselj tudi, pa je bilo brž bolje.

Na kmetiji z manj ko petimi hektari poljsko obdelovane zemlje ni mesta za konja, ker je predrag,

ako se ga s prevažanjem za plačilo ne dá še posebej in dovolj zaposliti.

Pameten gospodar bo zato uporabljal za vprego ali ne prestare vole, ker jih obenem redi za mesarja, ali pa se bo posluževal celó samo krav, ako ima priliko za dobro vnovčevanje mleka, kajti krave pri zmernem delu in ako ni le preveč vprež-

nega dela, zaradi tega ne bodo prav posebno izgubljale mleka.

Pričujoče vrstice bi na videz bolj sodile v kakšen strokovni list, priobčujem pa jih v Vodnikovi praksi zategadelj, da bo ta naš slovenski greh še bolj viden, in ker želim, da bi povedano kaj zalego.

LEPAK V DAVNIH ČASIH

Vsak poskus, vzbuditi pozornost velike množice ljudi s pisano besedo ali risbo, imenujemo lepak. Za najbolj znan, četudi ne najstarejši proizvod te vrste, smatramo lahko tisti, v svetem pismu imenovani dvojni kamen, na katerem je bilo zapisanih deset božjih zapovedi. Te kamenitni tabli sta se uporabljali kot prispodoba starega testamenta ves srednji vek ter veljali kot važno in potrebno sredstvo za vzbujanje npravoverskih predstav. «Knjiga vseh knjig», sveto pismo, čigar vsebina velja lahko za neki najbolj zanesljiv zgodovinski vir, omenja na mnogih mestih različne javne oglase, kakor: pisarji kralja Ahasvera so izgotovili različne proglase in razna pisma na pergamentu, ki so jih z odtiskom kraljevega pečatnega prstana ali nabilj na vrata palače v glavnem mestu ali pa odposlali vsem narodom, vsakemu v njegovem jeziku. Način, podoben modernemu nalepljanju razglasov, to je nameščanje izvestnih sporočil na posebno vidnih mestih, se uporablja skozi ves stari vek. Eden najbolj zanimivih dokazov za to je ogromni kos kamna iz diorita, na katerem je vdolbena v klinasti pisavi zakonodaja kralja babilonskega, Hamurapija. Kamen je zavzemal prvotno prostor na ogromnem dvorišču, kjer je «kralj pravice» izrekal sodbe; odkrili so ga v začetku tekočega stoletja v razvalinah Akropole v Suzi. Nič manj znani niso med pravniki tako imenovani zakoni na dvanajstih ploščah, ki so bile javno razstavljene na rimskem forumu (trgu). Narejene so bile iz litega bronu in so imele namen, ljudstvu razglašati zakone, ki so bili veljavni za časa oblasti konzulov. Iz začetka rimskega pravnega nauka je omeniti tudi table pretorjev, ki so stale za časa njih službenega nastopa na trgu. Te plošče pa so bile glede na to, da so veljale samo leto dni, izdelane iz lesa, prevlečene z belo ilovico in rdeče poslikane. Postavljene so bile poleg govorniškega odra.

V nasprotju z oglasi oblastev, ki so bili bolj pravniškega značaja in deloma velikega pomena za razvoj privatnega prava, imamo še oglase privatnih oseb zasebnega značaja. Tudi ta način oglaševanja se ponaša z visoko starostjo. Faraoni, ki so se dali slaviti kot sinovi sončnega boga in zaradi strogih dvornih običajev skoraj niso prišli v dotiko z ljudstvom, so morali najti sredstva, da so napravili svoj božanstveni izvor verjeten in ugled vladarja popoln. Vse duševne in telesne vr-

line vsakokratnega kralja so razglašali ljudstvu na ogromnih takratnih poslopjih. Tako postane razumljivo, zakaj so reliefne risbe na tempelskih stenah prikazovale kralja v nadnaravni velikosti. Če je naslikan na primer kralj kot borec v vojski, niso smele biti slike sovražnih konj večje ko psi. Če je kralj svečano otvoril novo javno napravo (prekop), so smele sezati ladje le do njegovih kolen in po naslikanem spremstvu sodeč so ga obdajali sami pritikavci. Pohlep po plakatiranju lastnih vrlin je prevzel tudi izvrševalce kraljeve volje. Tako javlja na nekem kosu poliranega granita napis, s katerim se graditelj kraljeve zakladnice hvali, da se je njegovega izvršenega dela razveselil celó bog Osiris. Neki višji gradbeni uradnik, ki je v državnem kamnolomu svojeróčno odkrušil veliko skalo, trdi precej pretirano, da «tako delo še ni bilo izvršeno, odkar svet stoji».

Ker umetniki niso smeli zapisovati svojih imen na izvršena dela, kadar je šlo za državna naročila, so se posluževali zvijače, samo da bi zadostili pohlepu po razglasitvi svojega imena. Tako pripoveduje zgodovinska črtica, da je bil arhitekt Sostratos zelo častihlepen. Da bi se ovekovečil in bi poznali njegovo delo poznejši rodovi, je na svetilniku, ki ga je zgradil na zahtevo kralja Ptolomeja v pristanišču Aleksandriji, vdolbel svoje ime, ga zalil s svinčcem in vse skupaj prevlekel z ometom. Zaradi vplivanja morskoga zraka pa je omet čez nekoliko časa odpadel in ime je prišlo na dan. Po drugi inačici pa je dovolil častihlepemu graditelju sam kralj Ptolomej, da je smel ovekovečiti na zgradbi svoje ime in posvetilo.

Za to, če hočemo dobiti podrobnejši vpogled v vsakdanje življenje starega veka kakor tudi v mišljenje in čutenje njegovih ljudi, nam nudijo najdbe v Pompejih, ki jih že sedemdeset let po določenem načrtu izkopavajo, najbolj prepričevalen nazorni pouk. Velik del izkopanih plakatov se bavi s predstoječimi volitvami, ki sta jih bili seveda prepredčili zasutje in uničenje mesta. Če čitamo vsebino prošenj, pozivov in želj na mestne volivce, jih kaj lahko primerjamo z dandanašnjim strankarstvom. «Dajte moč Luciju Opimiju!» je napisano z živordečimi, pol metra visokimi črkami na zidu neke hiše, gotovo ne v veselje hišnega posestnika, a «Najboljši mož je Lucianus Decius!» takoj poleg srednjega. Veliko število kandidatov, ki se hva-

lijo kot «vredni vseh časti» ali «dobri državljani» pa pismeno prosi za mestna službena mesta. «Peki priporočajo svojega vrlin polnega C. M. Metella za edila. Vpoštevajte vsi ta nasvet!» se glasi proglas neke gotovo zelo konservativno usmerjene zadruga, medtem ko izraža takratna komunistična stranka svoj program v dveh vrstah: «Mi predlagamo razdelitev mestne glavne blagajne, ki je napolnjena z dobrim denarjem!»

Na nekaterih zidovih je stalno urejen popoln prednik naših tako uspešnih malih oglasov. Tu zremo o sestanku, ki si ga želi neki Haphylus z neko Romulo; nadalje čitamo o nagradi, ki jo obljublja nekdo tistemu, ki prinese uteklo ovco ali ukraden bakreni kotel. Veselimo se s ponosnim očetom C. Claudijem, ki se mu je srečno rodil sin, in čestitamo gospodu Castoriju ob njegovi petdesetletnici.

Če je bilo odmerjeno oglasom že v tako majhnem provincialnem mestu, kakršno so bili Pompeji, tako veliko področje, potem si kaj lahko predstavljamo, da je bilo to področje v glavnih mestih tedanje svetovne države, v Rimu, Bizancu, Aleksandriji, Sirakuzah in Antijohiji, mogočno razvito. Rim se-

veda je bil na prvem mestu, kakor kaže obilica lepakov, ki so jih našli pri najnovejšem izkopavanju ob Palatinu v sredini mesta.

Med narodi, ki so pozneje Rim zavojevali, ga oplenili in se ustanovili v Italiji po razpadu rimskega cesarstva, so vladale preproste življenjske razmere. Kaj tudi naj počno vojaki, priganjači živine in kmetje s slikarstvom in pisemstvom velikega mesta! Marmorne sklade iz «malikovavskih» zgradb Rima so žgali za apno in nad grobljem, ki se je nakopičilo na nekaterih mestih tudi do trinajst metrov visoko nad starimi mozaičnimi tlaki, so ropotali kmetje z bivolsko vprego.

Tako je izzvenela kultura starega veka (podobno je bilo ob koncu svetovne vojne) in nastalo je veliko število novih državnih tvorb, katerih kulturna stopnja se ni mogla meriti s kulturo stare velike države, na katere razvalinah je nastala. Pod temi razvalinami so ostali pokopani gospodarstvo, znanost in umetnost. Ker so pisati in čitati umeli samo menihi, ki so sicer te preprosti znanosti tudi gojili, so nedostajali za lepake in oglase kajpada najvažnejši pogoji.

GOSPODINJA:

KAKO JEJMO JABOLKA

Jabolko je v vsakem oziru naš najvažnejši sad. Glede sestave snovi, glede okusa in zlasti še glede velike trpežnosti in vsakovrstne uporabnosti pre-sega daleč vsa druga sadna plemena. Žal ne uživamo tega sadu tako, kakor bi bilo prav, da bi si obrnili v prid vse njegove izredne lastnosti in vrline ter ga popolnoma ukoristili. Najprej moramo poudariti, da je treba jesti jabolka kolikor le mogoče sirova in s kožo vred. To je prvo in najvažnejše pravilo. Tik pod kožo so namreč razne snovi, ki kaj ugodno vplivajo na prebavo in jih vse zavzame vsakdo, kdor jabolka lupi. Vrh tega ravna še jako potratno, ker ne odstrani samo kože, ampak z njo vred tudi dobršen del mesa. Le pretehtajte neolupljena jabolka in potem olupke, pa se boste prepričali, da zavržete četrtno do polovice jabolka, in sicer v zdravstvenem oziru njihov najvažnejši del.

Pređen jabolka jemo, jih korenito umijemo — najbolje pod vodovodno pipo — in trdno zbršemo. Použijmo zmerom tudi peščice, ker je baš v njih mnogo važnih snovi, ki jih v drugem jabolčnem mesu ni, na primer jod. Jabolko je treba vedno korenito prežvečiti, sicer ga prebavila le s težavo predelajo in ga ne morejo popolnoma izrabiti. Za stare ljudi, ki nimajo več zob, moramo sad nastrgati (naribati) na strgalniku, da dobimo kašnatno tvarino, ki se dá použiti tudi brez zob. Da tudi v tem primeru jabolka ne lupimo in porabimo prav tako peščice, se razume samo ob sebi.

Jako nespametno in silo potratno ravna go-spodinja, ki za kuhanje jabolka lupijo. Le zakaj bi jih ne kuhale v koži. Če jih olupijo, zavržejo prav najboljše njihov del! Večina ljudi namreč ne ve, da je neolupljen jabolčni kompot mnogo okusnejši od onega iz olupljenih jabolka ter razen tega še izdatno več vreden, saj vsebuje lepo vrsto dragocenih in okusnih snovi, ki olupljenemu jabolku nedostajajo. Pa kako lupijo ljudje jabolka! Če so bolj drobna, gre kar polovica v olupke in izrezke in nato v pominjak ali med smeti. Seveda devajo kuharice potem v kompot ali čežano mnogo sladkorja, da dobe sladčico, ki ima bore malo okusa po jabolkih. Koliko boljša je vendar čežana iz neolupljenih jabolka! Napravimo jo prav enostavno tako, da oprana jabolka samo razrežemo na krhlje (odpadeta zgolj pecelj in muha) in jih denemo kuhat v nekoliko vode. Kdor je tako razvajen, da bi ga motile kože, naj dá čežano pretlačiti. Tako se izločijo samo kože, snovi pa, ki so bile pod kožo in so se izkuhale iz kože, ostanejo v čežani.

Z lupljenjem jabolka je prav tako kakor s črnim in belim kruhom. Že davno ugotovljena resnica je, da je kruh iz na črno zmlatega žita mnogo redilnejši in zdravju prikladnejši od belega kruha. Kljub temu pa je večina ljudi rajši beli ko črni kruh.

Jejmo jabolka kolikor mogoče pred drugimi jedili, t. j. zjutraj na tešče, pozneje pa pred kosilom in pred večerjo. Tako jih laže prebavimo in nam tudi bolj koristijo.

ODBOR VODNIKOVE DRUŽBE OB DESETLETNICI

Rasto Pustoslemšek
predsednik

Dr. Janko Šlebinger
I. podpredsednik

Josip Breznik
II. podpredsednik

Dr. Pavel Karlin
tajnik

Milan Sterlekar
blagajnik

Fran Vrhovnik
gospodar

Dr. Ivan Lah
knjižni referent

Božidar Borko
odbornik

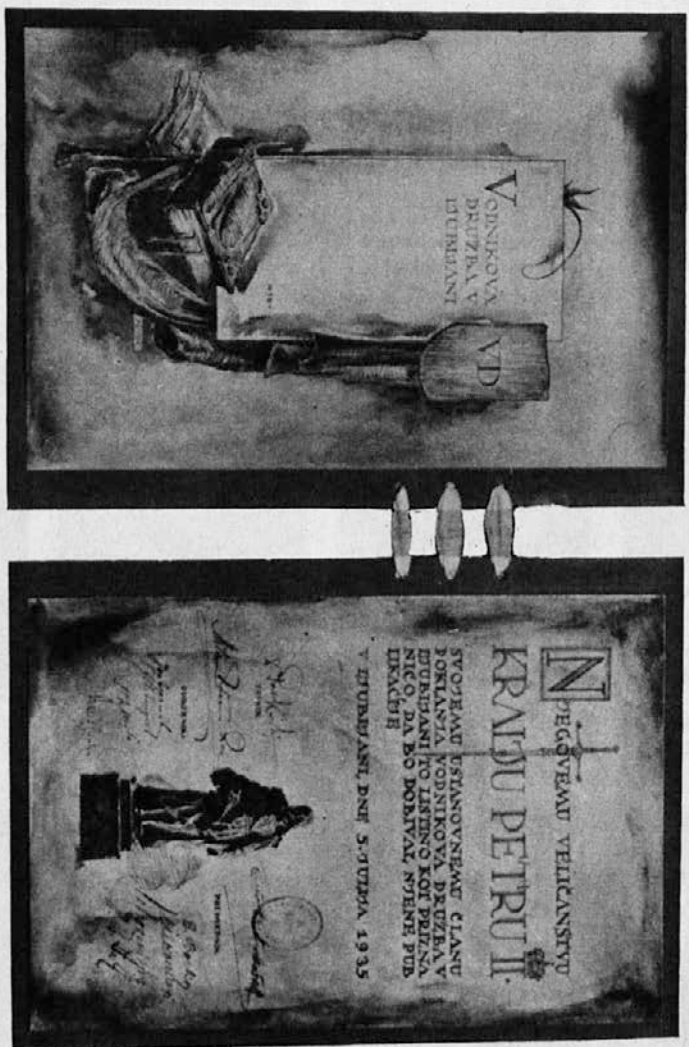
Dr. Rudolf Molè
odbornik

Vilko Mazi
odbornik

Miroslav Adlešič
odbornik

Posnetek priznanice, ki jo je Vodnikova družba ob desetletnici poklonila svojemu novemu ustanovnemu članu Mj. Vel. krajin Petru II.

(Priznanico je izdelal slikar-grafik Elko Justin)

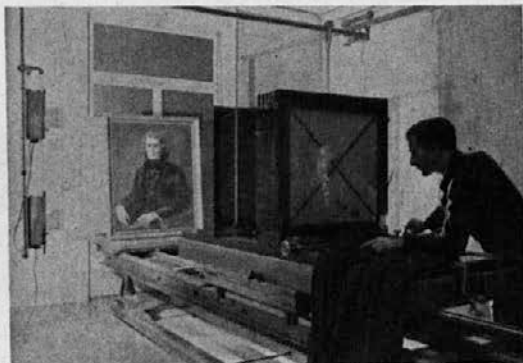
OB TEHNIČNI ZIBELI NAŠIH KNJIG

Poslopje Delniške tiskarne, d. d. v Ljubljani

V pisarni Vodnikove družbe na Miklošičevi c. 16

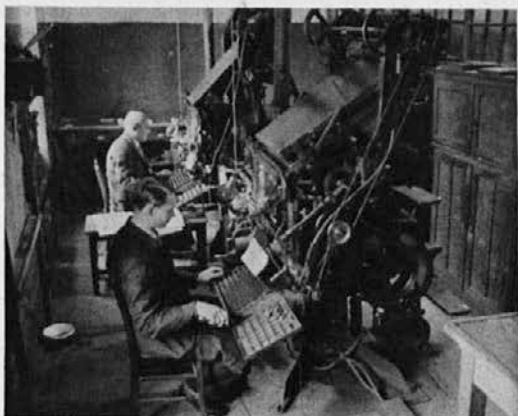
Pri reprodukcijskem aparatu

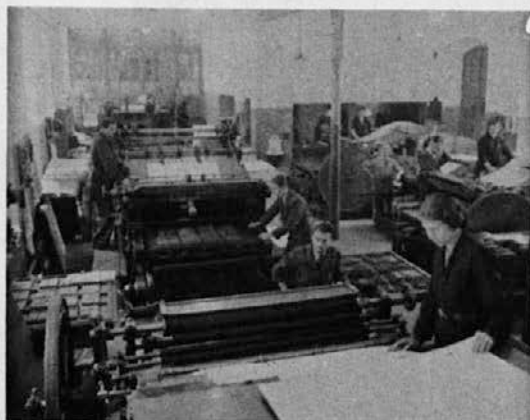
V risarskem oddelku

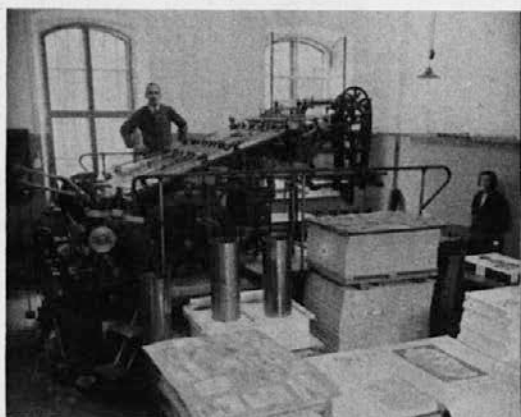
V ročni stavnici

Ob stavnih strojih

Pole naših knjig gredo skozi tiskalne stroje

V strojnici za bakrotisk

V knjigoveznici

Preden odpošljemo knjige v svet ...

Tinček in Tonček sta brata veseljaka. Vsak svojo krčmo imata v mestecu drug drugemu nasproti. Sladko vince točita in trošita zabavljice in nedolžne zbadljive ter se smejeta, saj sta oba navihana šaljivca ter si rada nagajata in se dražita že od otroških nog.

Kadar je proščenje ali sejem, imata godce in tekmujeta med seboj, kdo bo privabil v svojo krčmo več gostov, saj obe gostilni slovita in v obeh se radi ustavljajo ljudje. Ves dan poje harmonika, cvili klarinet in vriskajo plesalci. Brata se zadovoljno in spretno sučeta, strežeta, kimata in si polnita žepe z denarjem. Ako ni v krčmi preveč opravka, stopi rad vsak izmed njiju na prag. Kmalu zagleda kakšnega znanca in že ga zavabi:

«Oha! Vidiš ga, srečne oči! Že dolgo te nisem videl. Danes je pri nas vse veselo, vse na hopsasa. Pridi in priverži si dušo ter si razveseli srce, da bo poskočilo in na vse te gobe pozabilo! Praznujmo, pojmo in poskočimo kakor razposajeni paglavci! Čemu bi se človek vedno cmeil, saj je čmerike že tako preveč na svetu!»

In vsakdo hiti v krčmo, da si privoščičko zarezec vina, piščančjevo bedro, juho ali klobaso z zeljem.

Včasi se brata znajdetata skupaj na pragu in že sta si v laseh. Tinček se dere čez cesto:

«Ali imaš prazno krčmo, da postopaš na pragu? Se pa sam zasučič, če imaš godce in prostora več ko preveč! Prišel sem samo, da zajamem ščepec sape, tako sem že spehan od same potrežbe!»

Tonček ga ošine z očmi in zavpije:

«Ljudje božji! Ali slišite brata, ki laže kakor za stavo? Njegovi godci godejo praznim stenam, a sam lovi po cesti ljudi in jih napada, da se ga že vsakdo boji. Pridite rajši

k meni! Vince je dobro in močno, v milih jeruzalemskih goricah je doma. Hajdimo, poveselimo se!»

In že zginje v krčmo, da bi ne slišal bratovih zbadljivk, ki jih ta urno stresa za njim.

*

Pa se pripeti, da Tonček Tinčku za dolgo zaveže jezik.

Sleherno jutro, ko se oba skoro istočasno prebudita, pristopita vsak k svojemu oknu in ga odpreta.

Komaj se Tonček, ki je običajno prvi, nasloni na okno in se ozre po trgu, že odpre Tinček svoje okno in zavpije čez cesto:

«O, dobro jutro! Pozdravljen, bratec moj! Srečne oči! Ali so te skrbi vrgle tako zgodaj na noge, da nisi mogel več spati? Si pač siromak, ker moraš preveč misliti, kaj bi si sploh privoščil, da bi preveč ne shujšal!»

A Tonček, ki je za nekaj kil težji od brata, mu jo takoj vrne in zakriči nad njim:

«Zato pa moraš ti dlje ležati, da pridobiš masti, ki ti je še manjka, da te bo potem lopnil mrtvoud v predolgi strupeni jezik, ki ti ne dá nikoli miru!»

Pa je s Tončkom sreča. Ni še dolgo poročen, ko postane oče, in to je za Tinčka smola, saj je poslej njegov brat zmagovalec. Komaj se zjutraj vidita, že kriči Tonček nad njim:

«E, Tinček, bog ti daj dobro jutro! Prijetno se ti godi pod božjim soncem! Samo skrbi ti nedostaja, skrbi, ki jih mora imeti vsak pošteni človek. Že tretje leto si poročen, ženo imaš kakor rožo, pa še zdaj nimaš drobiža. Zibka stoji prazna pod streho kakor stara menterga v pozabljenem kotu, pajki spletajo v nji svoje mreže, namesto da bi ležal notri rejen novorojenček in cvilil kakor klarinet!»

Tinček samo nekaj zamrmra, da še ni zadnja ura in da tudi on še dobi potomca. Kregati se ne mara, ker mu je preveč hudo, da ni tudi on oče, kar je njegova najsrčnejša želja.

Ko pa Tonček opazi, da se že drugič oglašava v hiši štorcklja, pošlje ženo v Ljubljano v porodnišnico, a Tinček jih mora še več slišati:

«Poglej, bratec moj, prav nič si nisva podobna. Niti leto dni nisem poročen, pa sem moral poslati ženo že drugič v tisto prijazno belo hišo, kjer penuja štorcklja materam otroke. Ti pa še vedno nič».

«No, no, saj se ni treba hvaliti, če je bilo prvič kar prehitro ter se je štorcklja zmotila in je vaju že tretji mesec obiskala», ga zavrne brat. In to je tudi vse, kar mu more vreči.

Tonček pa vse to presliši. Reži se in draži Tinčka, da bi bilo pač žalostno, če ne bi bilo njega, Tončka Bončka, saj bi moral njihov rod žalostno izumreti, ker ima brata, ki ni vreden očetovske časti, čeprav se rad repenči in šopiri.

In Tinček se razburi. Zobe in pesti stisne, da se ne spozabi in ne skoči bratu v obraz. Nič ne bevskne. Tončku pokaže hrbet, odkaraca v hišo in drleskne duri za seboj, da kar šipe zazvene. V užaljenem srcu pa sklepe, da brata vsaj štirinajst dni ne bo več pogledal, kam li še z njim govoril.

Take obljube, ki jih skrivaj dajemo samim sebi, po navadi niso preveč trdne. Zato Tinček že drugi dan pozabi vso svojo jezo, saj je dobričina, ki mu je brez brata kar dolgočasno. Ko zagleda Tončka, ga prijazno pozdravi skozi okno in se mu nasmehne.

A Tonček je neusmiljen. Takoj zjutraj prične spet Tinčka zbadati, dokler mu ta ne uide v hišo. To draženje mu postane že nekakšna naslada. Široko se reži, ko vidi brata, ki razljučen hiti zapirat svoje okno, kolne in mu zažuga s pestjo.

Ker pa se to ponavlja dan na dan, jame Tinčku že presedati in čedalje huje mu je.

Nekega dne, ko je Tinček ves bolan ter hodi žalosten po sobi z rokama na hrbtu in premišljuje, kako bi bratu zavezal jezik, zagleda prijatelja agenta Henčka, ki jo maha po cesti. Henček je vesel fant, ki ljubi meso in ješprenček, a še bolj slastni vinček.

Tinčku se kar obraz razjasni, prosojen nasmeh nam na njem in že povabi svojega prijatelja:

«Pridi, Henček! Včeraj sem dobil dobro vino prav iz zelenih štajerskih goric. Mi Gorenjci še nikoli nismo srkali take kapljice. Zazdelo se ti bo, da ležiš v prijaznem vinogradu na mehkem senu ter ti ga nataka sam sveti Urban iz blesteče buče v zeleno majoliko, a prinaša ga iz hladnega hramčka, kjer vse diši po slastnih klobasah in drugih omamah. Pridi, povabim te, priveži si dušo!»

In Henček, ki ljubi meso in ješprenček, a še rajši pije vinček, že sedi v krčmi, prigrizuje suho klobaso, kima, pije vino, mlaska z jezikom in hvali krčmarja:

«Tvoje vino je boljše in slajše od same rebulje, pije se kakor olje in krepča kri, a klobase so slastne, da se jih človek nikoli ne preobje, najsi bi jih jedel ves dan!»

«Ali več kaj?» se oglasi Tinček. «Rad te imam in zaupam ti. Poglej, nekaj me teži! Pomagaj mi in hvaležen ti bom. Moj brat Tonček, bes ga plentaj, se je spravil nadme in zdaj me tlači kakor kovač hudiča, ki ga je spravil v meh, stiska me bolj od najhujše more in kar za pet kil sem shujšal, ker mi ne dá več ne miru ne pokoja».

«Zakaj te vendar draži ta Tone tonetasti, saj je vendar prav tak grešnik, kakor si ti? Zaupaj mi, kaj te boli, uboga duša krčmarska! Ali si preveč krstil cviček ter so te zalotili možje postave in ti ga zlili na cesto, da je tvoj brat to videl? Ali ti je sodišče poslalo pismo, da boš moral plačevati alimente deklici, na katero si že pozabil, ko si se oženil? Povej mi vse odkrito in po resnici, da ti svetujem! Za vsako bolezen se najde zdravilo, še za ljubezen, čeprav trdijo, da ga ni!»

In Tinček prisede k Henčku in mu zaupa, da ga brat zbada, ker njegova žena nima otrok, medtem ko je Tončkova že drugič na daljni poti v Rim.

Henček zajija, hlastne z usti, pograbi bokal, ga zvrne in trdo postavi nazaj na mizo, nato potegne z levico čez obraz, pomežikne, zabobna z obema rokama po mizi in odvrne:

«Porodništvo! To je nekaj težavnega! Še bokal ga prinesi, da se glava zjasni in razsvetli. Mnogo domislic je v meni in obilna je moja domišljija, toda vzdriniti je treba pravo misel in jo vščipniti, da kar poskoči in se pojavi pred menoj!»

Henček zvrne drugo čašo vina v žejno grlo, se nasloni na mizo z obema rokama, podpre glavo in premišljuje. Nekaj časa

sedi nepremično, njegova krepka pleča se komaj zaznavno dvigajo, s kostanjastimi lasmi pokrita glava nalahno kima. Nato se mož požene naglo kvišku, se hrzajoče zasmije, lopne po plečih Tinčka, da kar vzdihne, in že se zadere:

«Še preden bo jutri sonce zašlo, bo tvoja duša maščevana in tvoje srce pomirjeno.»

Tinček prinese novo merico, stisne prijatelju desnico in se mu nasmehne: «Vedel sem, da me ne boš zapustil v tej hudi uri.»

Henček zamahne z roko, zvrne v dušku kozarec in se požene na cesto. Nič pametnega mu še ni vzniknilo v možganih, toda on dobro ve, da si že domisli. Navihaneec je in zmerom jo znajde, saj zna še stihe zlagati in v njih pikati kakor komar, da vsakogar zadene tam, kjer je najbolj občutljiv.

Henček ne gre domov. Na sprehod mora. V prijazno prirodo hiti, kjer se mu kmalu porodi domislek. Ko tisti večer obiše Tinčka, kar pripleše skozi gostilniška vrata, objame krčmarja in mu zapoje:

«Tine, fant stare korenine! Imam jo, pa še prav pošteno! Tonček bo zdaj drugače plesal.»

Zdajci izvleče iz žepa staro brzojavko, jo skrbno zradira, naslovi na Tončka in napiše vanjo s svinčnikom:

*DVOJKA MOŠKEGA SPOLA VSI ZDRAVI
ČESTITAMO UPRAVA BOLNIŠNICE*

Tine kar zija in požira sline, ko Henček nadaljuje:

«Zjutraj zarana naj nese to-le brzojavko k tvojemu bratu dekla Urša, ki naj mu reče, da ji jo je izročil pismošoj Janez. Ako bo brat vprašal, kje je potrdilo, naj Urša deje, da se je zmotila, ker je menila, da je brzojavka tvoja; zato jo je izročila tebi, da si jo podpisal. Ko si spoznal napako, si potrdilo popravil kar sam, a njo si z brzojavko poslal k njemu!»

Tinček kar poskoči, si mane roke in treplja Henčka po hrbtu:

«Henček, duša zlata! Vse modrijane na svetu posekaš!»

Agent se veseli pohvale, zadovoljno se hahlja, pije in mežika krčmarju:

«To bo plesal, čakaj, kakor star medved na razbeljeni železni plošči. Se vsaj drugič ne bo več norčeval z bratom!»

Henček je tisto noč zelo pozno prikolovratil domov.

Še preden je Tonček zjutraj vstal, je že v hiši Tinčkova dekla Urša, ki izroči kar natakariji brzojavko in pove, kakor ji je naročil gospodar. Natakarija hiti z brzojavko v stanovanje in jo potisne gospodarju v spalnico kar skozi špranjo pri vratih.

In tako skače tisto jutro Tonček ves srečen po sobi s hlačami v eni, a z brzojavko v drugi roki in glasno vriska.

Ko se naposled vrže v obleko, kar pade v krčmo med goste, ki jih ni še mnogo, saj je še zgodaj. Tako jim sporoči veselo novico. In že stojita poleg guljaža, ki ga zajtrkujejo, dva trebušasta štefana vina. Nato odpre Tonček okno in pogleda čez cesto. Tinček že sloni na svojem oknu in mu prijazen želi dobro jutro, a Tonček kar zapije v eni sapi:

«Pojdi no sem! Naj pa vaša popazi na goste, če ne zmore natakarija vsemu kaj! Likof pijemo in te povabim. Ta novica ni kar si boš!»

In Tinček, prijazen kakor vedno, se brž odpravi čez cesto. Takoj nazdravi bratu in mu čestita. Glas se mu trese, Tonček misli, da od zavisti, a Tinček ve, da zato, ker se

siloma premaguje, da ne izbruhne v krčevit smeh. In potem si nazdravljajo in napivajo vsi vprek. Kdor gre mimo, ga mora spiti kozarec na zdravje dvojčkov in njihove matere.

Naposled se od nekje odtrga tudi Henček. Kmalu sedi med vinskimi bratci ter navidezno presenečen posluša novico o dvojčkih.

Ker pozna paragrafe, se nenadno spomni, da je brzojavka prav za prav javna listina. Prestraši se in si misli:

«Preljubi moj Henče! Tonček bo jezen, ko izve, kako sva ga nalagala. Lahko te naznani zavoljo ponarejanja javne listine.»

Zato prijazno pokima in omeni Tončku: «Ali veš, da je to nekaj posebnega, saj nikomur iz našega mesta štorclja še nikoli ni prinesla dvojčkov. To novico bom priobčil v časopisih. Naj povsod izvedo, kaj se je zgodilo. Da pa uredništvo lista ne bo dvomilo, da je vse to res, mi kar prepusti brzojavko, da jo priložim!»

«O, to pa rad, kar zelo rad! Naj le izvedo, kako srečen oče je Tonček Bonček!» hiti gostitelj in mu takoj izroči brzojavko, ki jo Henček urno spravi v žep in se globoko oddahne.

Tonček odide v klet po vino, a Henček se zaupno nagne k Tinčku in mu svetuje, naj zdaj bratu pove, da sta ga samo potegnili, sicer se lahko pripeti, da se Tonček odpravi še v Ljubljano k ženi gledat svoja dvojčka.

Brat je zadovoljen in Henček izgine kakor kafa, saj se boji Tončkovih krepkih pesti, čeprav je sam pravi hrust.

Tončka ni dolgo nazaj. Z vinom se vrne natakaraica, ki postavi nov štefan na mizo.

«Kje je moj brat?» radovedi Tinček.

«Gospod? Ali vam ni povedal? Napravil se je in odšel na vlak. Dejal mi je, da se odpelje s prvim vlakom v Ljubljano. Svojo družinico hoče obiskati. Za postrežbo sem že naprosila sosedovo Jerico, ki mi vedno pomaga, kadar imamo gnečo.»

«Vsi vragi! Torej jo je strela skrivaj pobrisal v Ljubljano, ne da bi mi o tem bevsknil!» kriči preplašeni Tinček in pogleda na uro.

Pet minut po njegovi uri še manjka do odhoda vlaka. Ker je postaja blizu, jo Tinček kar pobriše, da bi brata še ujel. Toda ko stopi na cesto, prisopiha hlaçon že mimo. Na oknu sloni Tonček z žarečim obrazom.

Ko zagleda brata, mu veselo zamahne v pozdrav.

*

Rudarjeva žena Polona Brezarjeva je tisti dan umrla v porodnišnici. Poleg nje sta ležala v pleteni košari njena otročička, dvojčka. Komaj sta zagledala beli dan, že sta izgubila mater, ki je dala življenje za nju.

Uprava bolnišnice je že prejšnji dan klicala njenega moža, a ga še danes ni bilo na spregled.

Usmiljenka pokrije mrtvo ženo čez obraz, pokliče strežnico in že odneseta otroka v drugo sobo.

Prav tedaj se pojavi pri vhodu v bolnišnico ves zasopljen in znojen naš stari znanec krčmar Tonček Bonček, hoteč kar zdirjati po stopnicah in poiskati svojo ženo in svoja otročiča.

«Tako pa ne pojde, prijatelj!» ga ustavi vratar, potegne iz žepa uro in mu važno pove, da je dovoljeno obiskovati bolnike samo od dvanajste do petnajste ure, da pa je ta trenotek odbila šele enajst.

«Ampak, gospod, jaz prihajam vendar zavoljo dvojčkov!» hiti Tonček ves žareč v obraz in izzivalno gleda vratarja.

«Ali res? Zavoljo dvojčkov ste prišli? Torej ste vi njun oče?»

Tonček se ponosno vzravna in pokaže s kazalcem desne roke na prsi:

«Res je, jaz sem oče dvojčkov!»

«Potem je drugače! Zavoljo dvojčkov imam poseben ukaz. Čakajte, prosim! Takoj se vrnem.»

Vratar odpre sosednja vrata.

Že se pojavi mlada redovnica, ki jo vratar kliče za sestro Evlalijo.

Usmiljenka resno pokima Tončku in ga povabi.

«Gospod! Kar z menoj pojdite!»

Odšla sta po stopnicah in nato po belem hodniku. Usmiljenka se nenadno ustavi:

«Lepa in prijazna otročička imate. Uboga mati, koliko je trpela, toda do konca je vse potrpežljivo prenašala!»

«E, naša mama je pogumna in trdna!» se pohvali Tonček, da ga Evlalija začudeno pogleda.

Ustavita se pred neko dvorano, iz katere se začuje otroški krik in jok.

Usmiljenka odpre vrata.

Tonček stoji pred široko, belo, pleteno košaro, v kateri zagleda dva krepka, rdeča in

lepo rejena dečka, da se mu kar srce zameje. Takoj se mora oglasiti:

«To sta torej moja paglavca? Seveda sta moja, saj me ne moreta zatajiti. Le poglejte, sestra, kako sta mi podobna! Eden ko drugi sta prav kakor iz mene izrezljana! Kajne, da je res?»

Usmiljenka ga samo zamišljeno pogleda, pokima in ne reče ničesar.

Krčmar pograbi prvega in nato drugega otročka ter ju dvigne v naročje:

«Popestovati ju vendar moram, saj sta tako prijazna in tako moja, da mi bo kar dolg čas med tem, ko ju še ne bom imel doma. Ej, to bo življenja pri nas, kakor nikjer drugje!»

Otroka se pričneta kremžiti in nato dreti, kakor bi ju kdo vlekel iz kože.

Presrečni oče ju položi nazaj v košaro in se obrne k usmiljenki:

«Častita sestra! Kje je vendar moja žena? Kako da ste jo ločili od najinih malčkov? To ji bo prazno brez njih!»

«Tako je pač božja volja!» odvrne resno Evlalija.

«Pravite, da je ubožica mnogo prestala! No, hvala bogu, da je vse srečno izteklo in da je zdrava!»

«Nikoli več ne bo bolnal» odvrne sestra in ga otožno pogleda. Nato deje šepetaje:

«Ta žena je bila mati-mučenica!»

Tončka te besede dirnejo, da kar trzne z obrazom, zaskrbljeno pogleda usmiljenko in jo poprosi:

«Pojdiva vendar brž k nji! Tako čudno govorite, da mi je kar hudo, čeprav vem, da je vse dobro in je vse srečno izteklo!»

Usmiljenka sklone glavo in molče odpre vrata.

Že sta spet na hodniku. Neslišno odpre sestra Evlalija druga visoka vrata. Tonček se znajde pred posteljo, kjer leži nepremično žensko telo, pokrito čez obraz.

Začudeno se ozre v redovnico:

«I, zakaj ste jo pa pokrili?»

«Ker je mrtva», odvrne šepetaje usmiljenka in ga sočutno pogleda.

Tonček se strese. Ali je mogoče, da je mrtva njegova žena? Saj je komaj dobil brzojavko, da je zdrava! To mora biti pomota in nič drugega! Hlastno se obrne k Evlaliji:

«Ne govorite o smrti! Uprava bolnišnice mi je vendar brzojavila, da je moja žena zdrava!»

Potem se spomni, pristopi, odstre bel prt raz obraz mrtve in se začudi, da stopi kar korak nazaj:

«Ampak, sestra, to vendar ni moja žena, moja Francka! To je čisto tuj obraz! Kako da ste mi pokazali to ubožico?»

«Potem tudi dvojčka nista vaša otroka! Kako neki ste mogli trdit, da ste Janez Breznik?»

«Saj nisem tega nikoli rekel», hiti Tonček. «Jaz sem vendar krčmar Tonček Bonček in nihče drugi ne. Vrtarju sem povedal, da sem prišel zavoljo dvojčkov, pa me je takoj spustil k vam. Zdaj vas pa prav lepo prosim, povedite me k moji ženi, k moji dragi Francki, da jo pozdravim in ji stisnem roko!»

Ko sta odhajala, so se odprla vrata in vstopil je šibek štiridesetletnik Janez Breznik, nesrečni oče dvojčkov. Klecnil je k postelji svoje mrtve žene in tiho zaihtel.

*

«Preveč si se znosil nad menoj! Kaj takega vendarle nisem zaslužil in tudi ne pričakoval od tebe!» se jezi Tonček drugo jutro in žuga bratu, da mu bo že povrnil njegovo potegavščino z obrestmi vred. Potem se spomni Henčka in vzroji:

«Tudi tvojemu prijatelju bom posvetil, da se bo vedel drugič norčevati iz poštenega človeka. Prisegel bi, da je imel Henček svoje prste vmes, saj vaju poznam in vem, da sta se skupaj zaklela proti meni!»

Tinček se mu smeje in ga miri:

«Kaj se boš jezil! Sam praviš, da ti je kar odleglo, ko si spoznal, da si se zmotil in si našel svojo Francko lepo živo in zdravo. Le pomisli, kako bi bilo zares žalostno, če bi imel zdajle živa dvojčka, ženo pa mrtvo in danes pokopano!»

«To je nazadnje že res! Toda preveč sta me povlekla! Taka šala je vendarle še med brati kar prehuda!»

«Jaz sem kar vse skupaj opravil, a ti si me dražil tedne in tedne. Zato je pač najpametneje, če oba skupaj vse pozabiva in ostane spet, kakor je bilo», hiti Tinček, ki se že boji prehude bratove zamere.

Prav tedaj pa jo primaha po cesti agent Henček. Njegov hudomušni obraz se veselo reži, ko dviga mož roko, v kateri vihti brzojavko, in že od daleč kriči:

«Tonček! Danes pa prinašam pravo pristno brzojavko, komaj spečeno! Pravkar mi

jo je zaupal pismonoša Janez, ki še ne ve nič o naših dvojčkih.»

«Jaz ti bom že uro navil, se boš norčeval iz mene! Zdaj pa še nalašč vleče to stvar na dan. Daj sem brzojavko! Toda nabunkal te bom, če me hočeš tudi zdaj potegniti za nos!»

Henček ponudi Tončku brzojavko. Krčmar urno odtrga omot, prečita in černo deje:

«Tinček! Nič ni s fantom! Bolnišnica mi sporoča, da je štorclja prinesla Francki zdravo punčko.»

«Tudi s punčko si lahko zadovoljen, sina že tako imaš. Le da sta mati in otrok zdrava! Danes ga pa jaz plačam štefan!» se hahlja Tinček in ju povabi k sebi.

Zunaj se smeje toplo poletno sonce, žarki se zaletavajo skozi okno in pozlate čaše, da se rubinsko zaiskre, ko si trije vinski bratci napijejo in dvignejo kozarce.

M. A.:

REDKA SORODSTVA

Preučevanje sklepanja sorodstvenih vezi odkriva vedno dovolj zanimivih zapletljajev, ki jih tudi omejitve na zakonito veljavne zveze ne more zmanjšati. Z omejitvijo izpadejo namreč iz okvira redkih sorodstev posledice vedoma ali nevedoma izvršenih krvoskrunitev. Primera zanje je na primer kralj Oidip, ki je umoril lastnega očeta ter se oženil z materjo, ki mu je rodila dva sina in dve hčeri.

Vprašanje, ali je mogoče, da imata moža, ki si nista v sorodu, isto sestro, slehernega osupne. Toda resnično življenje, ki je v marsičem bolj zvito od človeške pameti, je tudi na to «nezmiselno» vprašanje dalo pritrđen odgovor. Omogočila ga je razporoka s hčerko blagoslovljenega zakonskega para in nova poroka ločencev, ki sta imela v drugih zakonih po enega sina. Sredi devetnajstega stoletja se je primerilo nekaj podobnega pisatelju Eugenu Sueju in dramatik E. Legouvéju. Smrt je bila pokosila prvemu mater, drugemu pa očeta; vdovca sta se bila poročila in rodila se jima je bila hči, ki je bila po poli sestra obeh književnikov, čeprav si nista bila v sorodu. Nedvojno se v dandanašnjem času mnogih razporok dogodi večkrat kaj podobnega.

Naslednja indijska pravljica, ki izvira iz šestega stoletja po Kr., daje odgovor na vprašanje: ali se more zgoditi, da sta si dve osebi vzajemno stric in nečak.

Lakomni sorodniki so pahnili s prestola bogatega kralja. Da se je izognil nasilne smrti, je skupno z ženo in hčerko zbežal v sosedno kneževino. Na begu so ga napadli roparji. Med spopadom je ukazal kralj ženi, naj se skupno s hčerko skrije. Tako sta se obedve rešili smrti, ki je doletela kralja in njegovo spremstvo. Skrivaje se pred zlobnimi ljudmi sta naposled pribežali v gozd, v katerem sta lovila zverjad obdoveli knez sosed in njegov sin. Ko sta

opazila sledove ženskih nog, sta se dogovorila, da bosta ženi poročila, in sicer sin ono z manjšo, oče pa ono z večjo nogo. Sklepala sta namreč, da ima mlajša žena manjšo nogo. Dasi se je pozneje izkazal njun usodni sklep kot napačen, sta dogovor vendar izvršila. Knez je poročil dolgočnega hčerko, kneževič pa njeno mater, obdovelo kraljico. Mlajša žena je postala s poroko mačeha lastne matere. Očim in sin kneginje je obenem postal mladi kneževič. Sinovi iz teh dveh narobe-zakonov so si bili vzajemni strici in nečaki.

V pestri srednjeveški obleki se nam je ohranilo podobno vprašanje v latinskem rokopisu iz trinajstega stoletja. Ženi s svojima sinovoma v naročju sta odgovorili na vprašanje: Čigava sta otroka, tako-le: Dečka sta najina sinova, sinova najinih sinov in brata najinih zakonskih mož, vse v legalnih (zakonitih) zakonskih zvezah.

Imenujmo materi Ano in Marijo, njuna sinova Janeza in Jakoba. Marijin sin iz prvega zakona poroči Ano ter ima z njo sina Janeza, Anin sin iz prvega zakona pa Marijo ter ima z njo sina Jakoba. Janez je Anin sin in Marijin vnuk, Jakob je Marijin sin in Anin vnuk. Obenem je Jakob po poli brat Aninega soproga. Ker velja isto za Janeza, je potrjena izjava obeh žen, ki spretno zakriva sorodstveno vez med Janezom in Jakobom, vzajemnim stricem in nečakom.

S tem pa sprednje vprašanje, kako si moreta biti dve osebi vzajemno stric in nečak, še ni povsem rešeno. Škotski matematik A. Macfarlane je namreč s posebnim sorodstvenim računstvom dokazal, da ima vprašanje te-le tri različne rešitve: 1.) če poroči A mater od B-ja, B pa mater od A-ja; 2.) če poroči žena A očeta od žene B in žena B očeta od žene A; 3.) če poroči A mater žene B, ki se sama spet poroči z očetom A-ja.

Obrnimo se zdaj k sorodstvenim zvezam, ki ne zahtevajo toli dolgih razmotrivanj, ter si oglejmo dvojce zvez ali bolje vprašanj, ki ju je zapisal pravkar omenjeni Škot.

Če je Jakobov oče Tomažev sin, v kakšnem sorodstvu sta si tedaj Jakob in Tomaž? Sester in bratov nimam, toda oče tega moža je sin mojega očeta: Pravilno zvezo bo brezdvomno vsakdo takoj našel, če zve, da je v prvem primeru Jakob Tomažev vnuk, in če v drugem misli besednik samega sebe.

Iz drugega vira posnemamo nekoliko šaljivo vprašanje: Kdaj ti bo mogoče razdeliti tri jabolka med dva očeta in dva sina tako, da bo dobil vsak po eno jabolko? Odgovor je silo enostaven: Kadar bodo skupaj ded, oče in sin.

Francoz G. Brunel, ki se je mnogo bavil s sorodstvenim računstvom, je proti koncu devetnajstega stoletja obogatil svet s temi-le «redkimi sorodstvi»: 1.) Moj nečak ima strica, ki je vnuk mojega deda. 2.) Moj nečak ima strica, ki je sin mojega deda. 3.) Stric mojega deda je bil ded mojega strica. 4.) Moj vnuk je mojega očeta hčere brat. 5.) Imam samo eno vnukinjo, svojo nečakinjo. 6.) Mojemu stricu je moj nečak tudi nečak.

Ker se med čitanjem ne bodo zgnetle čitatelju v mislih sorodstvene vezi, ki bi dovoljno pojasnjevale vseh šest posameznih trditve, naj jih v naslednjih vrsticah nekoliko označimo. Prva trditev je rešljiva z odgovorom «jaz», druga s pripombo, da se je pač poročil stric z lastno nečakinjo, tretja, če upoštevamo, da je mogoča poroka med bratrancem in sestrično iz drugega kolena. Za razvozlanje četrte trditve bo pomembno nastopno razmotrivanje:

Po smrti moje matere se je poročil moj oče, ki je bil že ded odraslega vnuka, z mlado ženo. Iz njunega zakona izvira hčerka, moja po poli sestra. Ko se je zakon med mojim očetom in mladenko razdril (ločitev), se je poročila ločenka (moja mačeha) z vnukom svojega prvega moža. V tem zakonu se je rodil moj vnuk. Peti in šesti stavek sta enostavno rešljiva, ker zahtevata le poroko brata (strica) z nečakinjo.

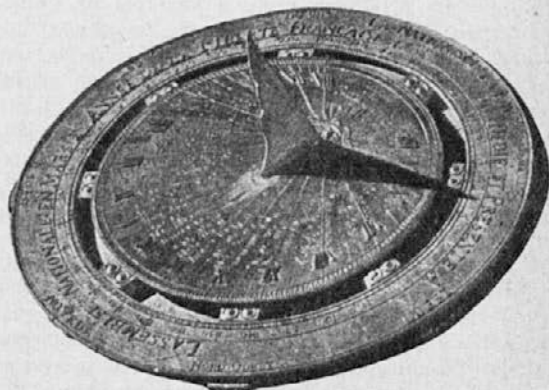
Vrsto sorodstvenih razpletov naj zaključim problem, povzet iz sedem sto let starega rokopisa. «Popotnik sreča redke spreved. Spredej koraka dvanajst starcev, njim sledi dvanajst mož srednje starosti, tem pa dvanajst mladeničev. Na koncu spreveda stopa betežen starček z mlado ženo. Zadnji, najstarejši mož v sprevedu razloži začudenemu popotniku: „Ta žena je moja zakonska žena, mladeniči so moji in njeni sinovi, možje so moji sinovi in njeni očetovi bratje (striči), starčki pa so moji sinovi in njeni materini bratje (ujci).»

Razlaga te svojske srednjeveške sorodstvene zveze je ta: Starčkova prva žena — imela je dvanajst sinov, zdaj starčkov — je bila že prej poročena ter je imela sina A (Antona). Druga starčkova žena — mati dvanajstih mož — je bila tudi že prej poročena ter je imela v prvem zakonu hčerko B (Bereniko). A-nton in B-erenika sta imela zopet hčerko, ki je bila tretja starčkova žena in mati dvanajstih mladeničev. Starčki so torej po poli bratje A-ja (Antona), torej tretji ženi striči, možje pa so po poli bratje žene Berenike, torej ujci zadnje starčkove žene. Dasi je tak primer skoraj povsem neverjeten, se vendar še danes sklada z obstoječimi zakoni in je potemtakem mogoče.

O ZGODOVINI URE

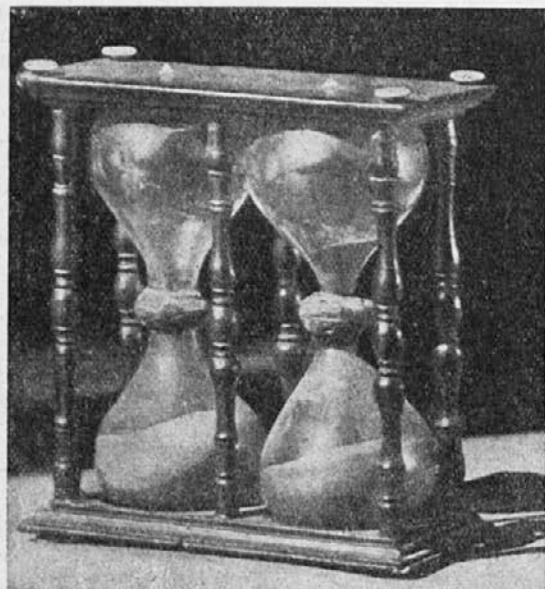
Najstarejši človek ni poznal merila za čas. Do cesarja Avgusta (63. pred do 14. po Kr. r.) so doležali ljudje dnevni čas po dolžini sence lastnega telesa, čeprav sta kulturni dobi, asirsko-babilonska in egipčanska, poznali sončne in vodne ure mnogo let poprej. Staroveški svet se ni zanimal ne za preteklost ne za prihodnost; njegovo mišljenje je bilo izrpano s sedanostjo. V rimskih časih niso poznali vede arheologije in nobenega kulta čaščenja mrtvih ter niso imeli nobenega zmisla za nesmrtnost duše. Nasprotno pa so Egipčani ovekovečili vse svojim potomcem; iz hieroglifov smo zvedeli po štirih tisočletjih za vladarske številke vseh faraonov, ki leže z obraznimi potezami, še zdaj ohranjenimi, v muzejih — od kraljev stare dorske dobe pa nam niso znana niti imena. Medtem ko je apoloničnemu staroveškemu svetu zadostovala sedanost popolnoma ter niso takratni ljudje, recimo, niti vedeli, da je Leukipos, ustanovitelj atomisma in sodobnik Periklejev, sploh živel eno stoletje pred njimi, je temeljila asirsko-babilonska, egipčanska in naša zapadna kultura na poveličevanju

preteklosti. Mi poznamo od Danteja naprej rojstne in smrtne dneve vseh pomembnih ljudi ter zbiramo vse spomine na preteklost, lepo urejene, v muzejih in arhivih. Ker se rimski narod s takimi rečmi ni bavil, zato tudi ure ni poznal.

Navpična sončna ura. Pariz, 1790

Prvi narod, ki je delil dan v posamezne dele, so bili baje Asirci. Le-ti so že za časa Sardanapala II. (okoli 650. pr. Kr. r.) uporabljali vodne ure, valjaste, železne posode, držeeče več vrčev vode, ki je odtekala skozi odprtino, tako da so morali vrče šestkrat na dan napolniti. Vse vodne ure so polnili na znak čuvaja, ki je stal na stolpu sredi mesta. Velik trop nalašč za to najetih klicarjev je oznanjal v ulicah mesta Niniv časovne oddelke.

Peščena ura. Stekli imata različno ozka vratova. Levo kaže polovice ure, desno pa cele. Švica, 1632

Več stoletij je ostala ta ura, imenovana klepsidra, v prvotnem stanju, to je vse dotlej, dokler se ni jela v Aleksandriji uporabljati izboljšana ura te vrste. Neki Egipčan jo je opremil s številnico in kazalcem. Kazalec se je vrtil okoli tečaja, na katerem je bila privezana vrvca s koščkom plutovine na koncu. Kadar je odtekala voda, je padala obenem z gladino vode v posodi tudi plutovina ter spričo večje napetosti vrvice vlekla, odnosno vrtila kazalec. Egipt je bil v tistem času največje tržišče za ure ter je razpošiljal svoje priprave po bajno visokih cenah v vse dežele. Ko je prišel Pompeius (62. pr. Kr. r.) kot zmagovalc nad Antiohom in Mitridatom v Rim, je bila najdragocenejša trofeja med zakladom kralja Pontusa klepsidra. Velika posoda za vodo, ki jo je bilo treba samo enkrat na dan napolniti, je bila zlata, kazalec je bil posejan z majhnimi rubini, a vsaka izmed štiri in dvajsetih številčk je bila izrezana iz enega samega safirja. Posebna četa stražarjev je več mesecev zaporedoma odganjala brezštevilne radovedneže, ki so jo hodili gledat v veliko dvorano na kapitolu.

Germani niso v svoji najstarejši dobi poznali niti sončne niti vodne ure. Ko se je zdnilo, je postavil suženj pred vhod poglavarjevega šatora dva šlema, izmed katerih je bil eden napolnjen s kamenčki, a drugi je bil prazen. Počasi, v enakih presledkih, je metal suženj kamenčke, drugega za drugim, iz polnega v prazni šlem, a drugi suženj je isto delo za njim ponavljal. Ko je bil en šlem prazen, je udaril suženj z mečem na ščit. — Nekatera germanska plemena so merila čas po številu brazd na polju ali ob žetvi po množini bilk. V srednjeveških samostanih (prvega je ustanovil Benedikt leta 523.) so izračunavali menihi čas po številu molitev. Vsak menih je zmolil toliko očenášov, kolikor jagod je na molku (= 30; vsaka jagoda pomeni eno leto Kristovo). Ko je prvi menih končal, je prišel na vrsto drugi, nato pa so konec ene vigilije (molitve) oznanili z udarcem na zvonček samostanske kapele — običaj, ki se je ohranil še do dandanes v marsikaterem samostanu.

Eno stoletje po razpadu rimskega cesarstva je izginila ura iz zapadne Evrope in šele bagdadski kalif Harun al Rašid (786—809) je spet poklonil zapadu staro vodno uro. V znak prijateljstva jo je poslal Karlu Velikemu. Ura iz bronu z zlatimi vložki je imela stekleno številčnico in je udarjala s kroglicami, ki so padale ob določenem času na kovinasto podlago in tako naznanjale čas. Istočasno se je odprlo dvanajst vrat, na katerih se je prikazalo dvanajst jezdecev, ki so pomahali s klobuki in izginili.

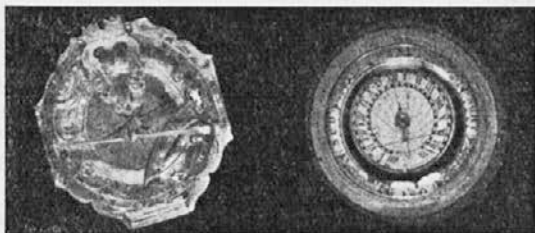
V isti dobi je oživil menih Liutprand iz Chartresa zopetno izdelovanje stekla ter izumel tudi drugo obliko ure — peščeno uro. Cesar Karel Veliki si je omislil takoj po prejemu lepe arabske vodne ure tudi veliko peščeno uro, na kateri so bili posamezni časovni deli označeni z rdečimi črtami. Vsakih dvanajst ur so obrnili velikanski urni kazalec narobe in pesek je pričel teči znova. Na Kitajskem je izumil astronom Hang že veliko pred peščenim časomerom uro, ki je kazala mesece, tedne, ure, poti sonca, lune, vseh petih planetov, sončne in lunine mrke in nešteto drugih astronomskih zanimivosti. Vsako uro se je prikazala v odprtini na številčnici postava, ki je udarila s kladivcem na zvonček in spet izginila.

Počasi so postajale uporabljive ure lastnina tudi manj premožnih slojev. Medtem ko je še kralju Alfredu Angleškemu (leta 900.) naznačevala čas v laterni postavljena sveča iz bičja, ki je enakomerno dogorevala, in je Rihard Levosrčni nekaj let prej, preden je zasedel prestol, prinesel s seboj v domovino prvo vodno uro iz Francije, je leta 1374. napravil Arabec Henri de Vic prvo pravo, 250 kg težko uro z udarjanjem. Izza tistega časa so imela take velike ure že vsa evropska glavna mesta. Prvo sobno uro je poklonil papež Klemen VII. francoskemu kralju Francu I. šele leta 1518. Petdeset let pozneje si je omislil tudi veliki astronom Tycho de Brahe za svojo zvezdarno v Crannisburgu takšno uro.

Z izdelovanjem žepnih ur so pričeli nekaj let poprej. Peter Henlein iz Nürnberga jo je izumil in jo napravil v obliki kolesca z enim kazalcem. Njegove ure so imele namesto peresa prašičjo ščetino in črevesno struno za zvezo med peresom in kolesjem. Medtem ko so bila norimberška «jajca», kakor so takrat imenovali ure, debeli nestvori, podobni krompirju, so šele sto petdeset let pozneje pričeli izdelovati miniaturne urice, vdlane v gumb, ki so služile hkrati kot pušice za dišeča olja. Napravljali pa so urice tudi v obliki hrušk in melon ter jih opremljali z majhnim budilcem (petelinom kakor pri pištoli). Prvi švicarski urar je bil leta 1680. mladi Richard, ki je opravljal to obrt brez poprejšnjega učenja tako izvrstno, da je njegova delavnica postala mati vseh poznejših tvornic za ure. V tistem času je predložil Hugens združenim nizozemskim državam opis ure, sestavljene na Galilejevem nihalnem pravilu, ter z njo in zavojitim peresom poklonil svetu prvo uro z nihalom. Žepne ure, kakršne nosimo dandanes, je kot prvi izdeloval Anglež Hooke (leta 1658.), ure repetirke pa neki amsterdamski urar. Sedeža izdelovalnic ur sta bila mesto Glashütte pri Dresdenu v Nemčiji in v sedemnajstem stoletju Schwarzwald, kjer je strugar Anton Ketterer izumil uro s kukavico.

S takimi običajnimi časovnimi merili se pa dandanes ne zadovoljujemo vedno. V središču zanima

nja je raba popravka ur, ki so ga izumili zvezdoznanci ter služi tehniki in javnemu življenju. Iz velikih opazovalnic oddajajo ob določenih dnevnikih časih optično (z žogo, ki pade) ali akustično (s strelom) znake z električnimi pripravami. Zdaj izvemo čas do desetinke sekunde natančno tudi radiotelegrafsko.

Dve žepni uri. Levo: ekvatorska sončna ura Nikolaja Rugendasa, Augsburg, 1650. Desno: sončna ura v leseni škatlici, Švica, 1673. Obe sta opremljeni z magnetno iglo

Naš svet se giblje dandanes v znamenju ure kot grozne prisposode burno hitečega časa. Minute je treba izrabiti; zaslužek, denar, vse to nam stalno doni na uho. Staroveškemu človeku niso desetletja pomenila nič, indoevropskemu stoletja prav malo, naš svetski nazor pa se suče okoli ene sekunde.

JOŠIP A. PODBREGAR:

PRAKTIČNI KOLEDARSKI RAČUNI

Hitro izračunanje tedenskega dne za katerikoli poljuben datum

Najprej moram navesti nekaj zgodovinsko-astronomskih podatkov, ki so za razumevanje naslednjega potrebni.

Stari Rimljani so imeli za vede zelo malo zmisla in so bili v tem pogledu popolnoma zavisni od Grkov. Zatorej ni bilo nikako čudo, če je bila v njihovem koledarju velika zmeda. Najhujša je bila ta zmeda v prvem stoletju pred Kristovim rojstvom. Zato je sklenil tedanji imperator Julij Cezar, da napravi nevzdržnim razmeram konec. Dal si je po grških zvezdoznancih (astronomih) izračunati natančno čas od enega pomladanskega ekvinokcija (enakonočja) do drugega, da uravna koledar po tako zvanih sončnih letih (sideričen koledar), in to v nasprotju z orientalskimi narodi, ki so imeli koledarje urejene po tako zvanih luninih letih (sinodičen koledar), kakor ga imajo še dandanes na primer Mohamedanci in Židje.

Zaradi tedanjih nepopolnih priprav in računov so grški zvezdoznanci izračunali sončno leto na 365 dni in 6 ur. Po teh podatkih je Julij Cezar uvedel po njem imenovani Julijanski koledar, po katerem ima vsako leto 365 dni. Ker je moral pri

tem zanemariti vsako leto šest ur, kar dá v štirih letih $4 \times 6 = 24$ ur, potemtakem ravno en dan, je določil, da imej vsako četrto leto 366 dni, ter označil to leto za prestopno, medtem ko so se ostala tri leta imenovala navadna. S tem je bilo omenjenih šest ur, ki so jih prejšnja tri leta zanemarili, izravnanih.

Ta koledar, ki ga je prevzela tudi krščanska cerkev, so uvedli sčasoma vsi civilizirani narodi zapada.

Proti koncu šestnajstega stoletja pa so zvezdoznanci ugotovili, da Julijanski koledar ne soglašata popolnoma z astronomskimi pojavi. Preračunali so še enkrat natančno čas enega obtoka zemlje okoli sonca in spoznali, da znaša 365 dni 5 ur 48 minut in 47,8 sekunde. Julijanski koledar je zaostajal zatorej za astronomsko uro, če smemo tako reči. Leta 1582. je imel ta koledar v času pomladnega ekvinokcija šele 11. marec namesto 21. marca. Zaostal je bil tedaj že za deset dni.

Takratni papež Gregor XIII. je zaradi tega sklenil, da reformira (preuredi) Julijanski koledar. Glavni povod za to je bilo dejstvo, da je postajalo

določanje velike noči po Julijanskem koledarju vedno težje. Cerkveni zbor v Niceji leta 325. je bil namreč določil, da mora biti velikonočna nedelja prva nedelja po pomladanski polni luni, to je po prvi polni luni, ki nastopi po pomladanskem ekvinokciju. Po Julijanskem koledarju pa bi bilo prišlo sčasoma tako daleč, da bi pomladanski ekvinokcij padel naposed v mesec januar ali še pozneje celo v mesec december, tako da bi zadela božič in velika noč skupaj, kar bi se izza leta 11.800. tudi res dogajalo.

Vsi ti pomisleki in preudarki so imenovanega papeža napotili, da je reformiral Julijanski koledar tako-le:

Najprej je določil, naj se piše po 4. oktobru 1582. takoj 15. oktober 1582., da se tako izenači deset dni zamude Julijanskega koledarja. Da bi se pa napaka tudi v bodoče več ne ponavljala, je odredil nadalje še nastopno: Julijansko leto je (poprečno) za 11 minut 12,2 sekunde predolgo. V sto letih znaša presežek 18 ur 4 minute in 2 sekundi, a v štiri sto letih 72 ur 16 minut in 8 sekund, to je dobre tri dni, ki jih je bilo treba v štiri sto letih izpustiti. To je dosegel papež s tem, da je v štiri sto letih izpustil tri prestopna leta v navadna s 365 dnevi. Kot navadna leta (namesto prestopnih) je določil leta, ki se končavajo na dve ničli, in sicer ona leta, ki se ne dajo brez ostanka deliti s 4, če izpustimo zadnji dve ničli, ona leta z dvema ničlama pa, ki se dajo brez zadnjih dveh ničel deliti s 4 brez ostanka, ostanejo prestopna. Leta 1600., 2000., 2400., 2800. itd. so prestopna, a leta 1700., 1800., 1900., 2100., 2200., 2300., 2500. itd. navadna, v nasprotju z Julijanskim koledarjem. Tako je postal koledar z astronomsko «uro» skoro soglasen, zakaj razlika Julijanskega koledarja narase v sto letih za toliko, kolikor je že spredaj navedeno. Zavaljo tega je papež v štiri sto letih izpustil tri dni Julijanskega koledarja. Zdaj je pa razdobje štirih sto let za 16 minut in 8 sekund predolgo, kar pa dá šele v 35.712 letih en celotni dan in bo nova reforma (izpustitev enega dne) potrebna šele leta 37.294., računano od leta 1582.

Ta koledar, ki se imenuje po papežu Gregorju XIII. Gregorijanski, je zatorej za dolga tisočletja astronomski pravilen ter so ga prevzeli vsi katoliški narodi, a dne 1. marca 1700. tudi protestantje. Le pravoslavna cerkev je obdržala še do danes Julijanski koledar.

* * *

Zdaj se pa lotimo naše naloge.

Najprej moramo tedenskim dnem dati številke, da moremo z njimi računati. Tako bodi ponedeljek = 1, torek = 2, sredi = 3, četrtek = 4, petek = 5, sobota = 6 in nedelja = 0 (7).

Preden začnemo računati, je treba še nekatere pojme razjasniti.

Ako delimo n. pr. 26 s 7, dobimo $26 : 7 = 3$, o s t a n e k 5. Ta ostanek imenujemo s e d m i n s k i o s t a n e k, ker smo s 7 delili, in pravimo: 26 dá sedminski ostanek 5. Podobno je z drugimi divi-

zorji (ali faktorji). Trinajstinski ostanek od 29 je n. pr. 3, ker $29 : 13 = 2$, ostanek 3 itd. Ti ostanki so za naše račune zelo važni, kakor bomo videli.

Vzemimo zdaj, da se začne neko leto s ponedeljkom, to se pravi, da je 1. I. ponedeljek. Potem je 0. I. nedelja. To se sliši sicer čudno (paradoksko), ali tudi tu mora biti, kakor pri vseh računih brez izjeme, naravna številčna vrsta izhodišče. In ta se začne z ničlo. Kot zgled bodi navedena samo skala toplomera. Zato mora biti tudi pri naših računih izhodišče računa ničla, torej 0. I. Pozneje se bo pokazalo, da je to pravilno.

Ako vzamemo, da se začne neko leto s petkom: 1. I. je petek, potem je 0. I. četrtek = 4. To številko 4 imenujemo d n e v n i c o dotičnega leta. Potemtakem je 1. I. = 4 (dnevnic) + 1 (datum) = 5 (petek); 13. I. = 4 + 13 = 17, sedminski ostanek je $3 (2 \times 7 + 3)$, torej sredi; 26. I. = 4 + 26 = 30 = 2 (sedminski ostanek), torej torek itd. S e d m i n s k i ostanek moramo zato jemati, ker ima teden sedem dni. Tako izračunamo torej takoj poljuben tedenski datum za mesec januar. K datumu prištevamo samo d n e v n i c o dotičnega leta in sedminski ostanek nam že pove tedenski dan, in sicer zanesljivo. S tem je tudi upravičenost računanja dnevnice na 0. I. dokazana.

Mesec januar ima 31 dni, torej tri dni več ko štiri tedne. $31 = 4 \times 7 + 3$. Datumi v mesecu februarju imajo torej dnevnic za tri višjo kakor mesec januar. Zato je pri našem zgledu 22. II. = 4 + 3 + 22 = 29 (manj $4 \times 7 = 28$) = 1, ponedeljek. Mesec februar ima 28 dni, torej točno štiri tedne. Mesec marec ima isto dnevnic kakor mesec februar, $4 + 3 + 0 = 7 = 0$. 19. III. je zato: $19 + 4 + 3 = 26 (-21) = 5$, petek. Mesec marec ima 31 dni, torej tudi tri dni čez štiri tedne. Za mesec april moramo zato torej računati: datum + 4 + 3 + 0 + 3. N. pr. 16. IV. : $16 + 4$ (dl [dnevnic leta] + 3 (I) + 0 (II) + 3 (III) = 26 (-21) = 5, petek. Mesec april ima 30 dni, torej dva dni več ko štiri tedne (28 dni). 23. V. je: $23 + 4$ (dl) + 3 (I) + 3 (III) + 2 (IV) = 33 (-28) = 5, petek.

Kakor je videti, se mora za vsak pretekli mesec z 31 dnevi prišteti k dnevnicu leta še 3 in za vsak pretekli mesec s 30 dnevi še 2. Za mesec februar ni treba ničesar prišteti, ker ima 28 dni (točno štiri tedne). V prestopnih letih ima sicer ta mesec 29 dni, torej en dan čez, vendar pa prihaja ta dan pri računanju prestopnih let v poštev, kar bomo kasneje videli. Za mesec I, III, V, VII, VIII in X je treba tedaj prišteti k dnevnicu po tri dni in za mesece IV, VI, IX in XI po dva dneva.

Izračunajmo za naš zgled na primer 12. IX.: $12 + 4$ (dl) + 3 (I) + 3 (III) + 2 (IV) + 3 (V) + 2 (VI) + 3 (VII) + 3 (VIII) = 35 = 0, nedelja. Ali 23. VI.: $23 + 4$ (dl) + 3 (I) + 3 (III) + 2 (IV) + 3 (V) = 38 = 3 = sredi. Seveda lahko pri teh računih že pri seštevanju odbijamo sproti 7 ali mnogokratnik od 7, kakor to število prekoračimo. Drugi zgled bi bil na primer tak-le: 23 (-21)

$= 2 + 4 = 6 + 3 = 9 = 2 + 3 = 5 + 2 = 7 = 0 + 3 = 3$, sreda. To računanje je dosti enostavnejše in zanesljivejše. Dnevniče (presežke) mesece si lahko računamo (pod mizo) na prste. Kakor se vidi, se račun prav lahko izvrši na pamet brez svinčnika in papirja, samo če vemo, s katerim dnevom se je dotično leto začelo, oziroma če nam je znana njegova dnevnicca. Kako pa se dnevnicca leta izračuna, hočem pokazati v naslednjem.

Navadno leto ima 365 dni. Če delimo to število s 7, dobimo 52 tednov in 1 dan (ostanek 1). To se pravi, da se konča navadno leto z istim tedenskim dnevom, kakor se je začelo. Zaradi tega se začne prihodnje leto z enim dnevom pozneje kakor prejšnje, odnosno njegova dnevnicca je za 1 večja od dnevnice prejšnjega leta. Če bi ne bilo prestopnih let, bi bilo to kaj enostavno. Prestopno leto pa ima 366 dni, torej deljeno s 7, 52 tednov in 2 dni. Zategadelj se začne leto po prestopnem letu za 2 tedenska dneva pozneje kakor prejšnje.

Računa se zdaj tako-le:

Najprej naj povem, da se je leto 1900. po Gregorijanskem koledarju začelo s ponedeljkom. Imelo je torej dnevnicco 0. Zdaj je računanje letne dnevnice za celotno stoletje (1900—1999) zelo lahko. Vzemimo za zgled leto 1926. Dnevnicca bi bila: $0 + 26 = 26$ ($- 21$) = 5, ako bi ne bilo prestopnih let. Tako pa moramo še za vsako prestopno leto prišteti 1. Prestopnih let je od leta 1900. do leta 1926 : $26/4 = 6$ (leto 1900. ni bilo prestopno). Zato moramo k dnevnicci 5 prišteti še 6, to je $5 + 6 = 11$ ($- 7$) = 4. Dnevnicca leta 1926. je torej 4. Ali $26 + 26/4 + 0$ (ds [dnevnicca stoletja]) = $26 + 6 = 32$ ($- 28$) = 4. Zdaj je računanje za neki poljubni datum tega leta lahko (glej spredaj).

Zgleda:

9. VIII. 1935.: $35 + 35/4 + 0 = 35 + 8 = 43$ ($- 42$) = 1; 1 + 3 (I) + 3 (III) = 7 = 0 + 2 (IV) + 3 (V) + 2 (VI) = 7 = 0 + 3 (VII) + 9 (datum VIII) = 12 ($- 7$) = 5, torej petek.

16. II. 1963.: $63 + 63/4 + 0 = 63 + 15 = 78$ ($- 77$) = 1; 1 + 3 (I) + 16 (II) = 20. 20 - 14 = 6, torej sobota.

Dnevnicco 0 leta 1900. hočemo imenovati ds, ker ima vpliv na vseh nadaljnjih 99 let.

Tu moram pripomniti, da bomo v naših računih jemali stoletja od ..00 do ..99 (torej 1900—1999) vključno namesto pravilno od ..01 do ..00 (1901 do 2000) vključno. To pa zato, ker ima leto ..00 (naj je prestopno ali ne) na vseh ostalih 99 let vpliv.

Nadalje je treba pripomniti še to, da se po Gregorijanskem koledarju vzame število prestopnih let vedno $\frac{x}{4}$, ker leta ..00 v treh stoletjih niso prestopna, pri četrtem stoletju pa, kjer je leto ..00 prestopno, je to upoštevano že pri ds dotičnega stoletja. Po Julijanskem koledarju pa je vzeti število prestopnih let vedno $\frac{x}{4} + 1$, ker so vsa leta ..00 brez izjeme prestopna.

Računanje tedenskega dne za poljubni datum in poljubno stoletje je enostavno in takšno, kakršno

za leta 1900. do 1999. (glej sprednje zglede!). Zdaj moramo samo še končnemu rezultatu prišteti dnevnicco dotičnega stoletja in račun je gotov.

Najprej pripominjam, da je v devetnajstem stoletju (1800—1899) ds 2.

Pri prejšnjem zgledu smo dobili za 9. VIII. 1935. dnevnicco 5 (petek). Za 9. VIII. 1835. dobimo zatorej najprej dnevnicco 5 (kakor za leto 1935., pri prejšnjem zgledu). Nato prištejemo še ds 2 in dobimo $7 = 0$. 9. VIII. 1835. je bil torej na nedeljo.

Zdaj pa pogledajmo, kako se računa ds za različna stoletja. Zaradi različnih ..00 prestopnih let po Gregorijanskem in Julijanskem koledarju je tudi računanje ds za posamezna stoletja različno za en ali drug koledar.

1.) Gregorijanski koledar

Prva tri gregorijanska stoletja imajo po 24, četrto pa 25 prestopnih let. Zaradi tega ima vsako izmed prvih treh stoletij po $100 \times 365 + 24 = 36524$ dni, četrto pa $100 \times 365 + 25 = 36525$ dni. Če delimo 36524 s 7, dobimo 5217, ostanek 5. Prihodnje stoletje se prične potemtakem za pet tedenskih dni kasneje (ali za dva dni prej, kar je isto) ko prejšnje. Četrto stoletje ima pa $36525 : 7 = 5217$, ostanek 6, potemtakem se začne prihodnje stoletje za šest tedenskih dni kasneje (ali en dan prej) ko prejšnje.

Kakor smo videli, ima dvašeto stoletje (1900 do 1999) ds 0 (7). Torej ima eno in dvajseto stoletje (2000—2099) ds $0 + 5 = 5$. V tem stoletju pa je leto 2000. prestopno. Zategadelj velja ds 5 samo od 1. I. do 29. II. 2000. Od 1. III. 2000. do 31. XII. 2099. pa velja ds 6, ker se mora zbog prestopnega dne leta 2000. še en dan prišteti. Torej je ds 6 veljavna za celotno stoletje, razen za prva dva meseca leta 2000., za katera velja ds 5.

Stoletje 21.. ima ds = $5 + 6$ ali $6 + 5 = 11 = 4$, v stoletju 22.. je ds = $4 + 5 = 9 = 2$ in stoletje 23.. ima ds = $2 + 5 = 7 = 0$, kakor stoletje 19.. itd. Kakor se vidi, se ds ponavlja v vsakem četrtem stoletju, kar je razumljivo, če izračunamo število dni štirih gregorijanskih stoletij: $36524 \times 3 + 36525 = 36524 \times 4 + 1 = 146097$ dni. Če delimo to s 7, dobimo točno 20871 tednov brez ostanka. Štiri stoletja imajo tedaj točno 20871 tednov in se mora začeti peto stoletje z istim tedenskim dnevom kakor prvo. Sprednje kaže, da imajo stoletja s četrtskim ostankom 0 ds = (5) 6, s četrtskim ostankom 1 je ds = 4, ostanek 2 je ds = 2 in ostanek 3 je ds = 0. To si je lahko zapomniti, razen tega glej nastopno razpredelnico.

Stoletja	Ostane	ds
15.., 19.., 23.., 27.., 31..	3	0
16.., 20.., 24.., 28.., 32..	0	(5) 6
17.., 21.., 25.., 29.., 33..	1	4
18.., 22.., 26.., 30.., 34..	2	2

Stoletja 16., 20., 24., 28.. itd. so prestopna, ker je tudi leto ..00 prestopno. Ostala so neprestopna.

2.) Julijanski koledar

Po tem koledarju so vsa stoletja enako dolga, ker ima vsako 25 prestopnih let, torej $365 \times 100 + 25 = 36525$ dni. Sedminski ostanek je 6. Potemtakem se začne vsako stoletje za šest tedenskih dni pozneje (ali en dan prej) kakor prejšnje, torej je ds za 6 večja (za eno manjša) od ds prejšnjega stoletja.

Leto 1900. se je začelo z nedeljo, zato je ds = 6. Leto 2000. (in z njim vred vse stoletje) ima ds = 6 + 6 = 12 = 5. Leto 2100... ds = 5 + 6 = 11 = 4 itd. Glej nastopno razpredelnico.

Stoletja	Ostane	ds
0., 7., 14., 21., 28..	0	4
1., 8., 15., 22., 29..	1	3
2., 9., 16., 23., 30..	2	2
3., 10., 17., 24., 31..	3	1
4., 11., 18., 25., 32..	4	0
5., 12., 19., 26., 33..	5	6
6., 13., 20., 27., 34..	6	5

Kakor vidimo, se ponavljajo tu ds vsakih sedem stoletij in je sedminski ostanek + ds = vedno 4 (odnosno $4 + 7 = 11$).

Račun je zdaj za oba koledarja zelo enostaven. Najprej izračunamo dnevnicu za zahtevani datum, ne glede na koledar in stoletje. Ko prištevamo k dnevnicu še ds (gregor. ali jul.) je račun gotov. Opozorjam še enkrat na to, da je število prestopnih let gregor. = $\frac{x}{4}$ in jul. = $\frac{x}{4} + 1$. Glede prestopnih

let pa moram še nekaj pripomniti. Za datume mesecev januarja in februarja v letih ..00 je treba po Julijanskem koledarju vedno odšteti od ds 1, po Gregorijanskem pa le v prestopnih stoletjih (1600., 2000., 2400., 2800. itd.), ker tedaj še ni minil prestopni dan stoletja.

Naposled prinašam še formule za izračunavanje dnevnice stoletja in let. Med okrajšavami je: ds = dnevnicu stoletja; st = stoletje (brez zadnjih dveh ničel); dl = dnevnicu leta; l = leto (brez stoletja).

— 7 n in — 4 n pomeni, da je treba odšteti tolikokrat po 7 odnosno 4, kolikorkrat gre (vzeti je sedminski odnosno četrtinski ostanek).

ad 3.) in 4.) pomeni — [1], da je treba pri prestopnih letih za datume mesecev januarja in februarja odšteti 1; [7] pomeni, da je treba odšteti 7, ako se dá.

Formule so:

1.) Julijanski koledar: $ds = 11 - (st - 7n) - [7]$.

2.) Julijanski koledar: $dl = l + \frac{1}{4} + 1 - [1] - 7n$.

3.) Gregorijanski koledar: $ds = 6 - 2(st - 4n)$.

4.) Gregorijanski koledar: $dl = l + \frac{1}{4} - [1] - 7n$.

Kakor se iz sprednjega vidi, ti računi niso baš težki ter jih lahko vsak srednje dober računar popolno reši. Če pa zna dotičnik še kolikor toliko dobro na pamet računati, jih more izračunati celo brez svinčnika in papirja, s čimer bo vsakogar gotovo zelo iznenadil. Prilika za uporabo — god, rojstni dan, razne obletnice itd. — se nudi vedno dovolj. Račun bo vzbujal zmerom obče zanimanje, zlasti če se bo godilo to na pamet.

NEVARNE RASTLINE

Rastline so že stoletja po ustnem izročilu ljudskega zdravilstva velikega in važnega pomena. Toda kakor vsa zdravilna sredstva, tako imajo tudi rastline neprijetno lastnost, da na nepravem mestu bolj škodijo ko koristijo, in to predvsem ljudem s prirojeno povečano občutljivostjo nasproti izvestnim rastlinam. Take nevarne rastline povzročijo lahko hude zdravstvene motnje. Mnogokrat je jako težavno najti izvor bolezni, često pa lahko zdravnik že po kratkem izpraševanju ugotovi navzočnost «nevarnih» rastlin v bolnikovi okolici ter najde tako pot, ki drži k hitri ozdravitvi.

K rastlinam, ki utegnejo povzročiti, če se jih dotaknemo, bolečine in srbeče izpuščaje, se prištevajo vetrnice ali zaspanke in zlatice, več vrst lilij in tudi čebulnice (n. pr. pegasti kačnik ali štrkavec), prav tako ostrha homulica ali bradavičnik, navadni volčih (Daphne Mezereum), več vrst krizantem (katerih cvetovi se predelavajo baš zaradi strupenih snovi v mrčesni prašek), arnika, mleček in kobulnice (n. pr. angelika, dežen, koprice, hmeljeve kobulnice, vaniljeve luščine, semena maka, orhideje, med njimi čevlček, i. dr.). Kakor vidimo, je izbira rastlin, škodljivih zdravju, precej velika, toda bila bi še

večja, če bi prišteli zraven še brezštevne tropične rastline, znane nositeljice dražljivih snovi. Mnogo vrtnarjev ve povedati o prav neprijetnih skušnjah; vnetja kože utegnejo biti tako trdovratna in nevarna, da je kdaj treba menjati celó poklice.

Najbolj znane rastline z lastnostmi, ki dražijo kožo, so nekatere vrste primul ali trobentic, predvsem Primula obcoica; nista pa nevarni naša domača trobentica ali jeglič in zdravilna trobentica (Primula officinalis). Te trobentice vsebujejo neke vrste strup, ki povzroča pri dotiku na koži rdečico in mehurčke, ki močno srbi in bolijo. Lahko pa pride v izjemnih primerih pri močno občutljivih osebah celó do splošnega obolenja, do vnetja ledvic, nespečnosti in oteklih žlez.

Bolezen je neprijetna, dokler je ni mogoče spoznati, zakaj vsako zdravljenje odpove, dokler so te vrste trobentic v bližini obolelega. Najprej mora zahtevati zdravnik, da se odstranijo takoj vse te rastline z vrta ali iz hiše, ker ne le neposredni dotik, temveč tudi dotik roke druge osebe, ki je imela opraviti s takimi rastlinami, je opasen. Kdor je občutljiv nasproti izvestnim rastlinam, naj nosi pri negovanju cvetic rokavice. Celó takrat, kadar

reže ovele liste, mora škarje ali nož po uporabi skrbno obrisati.

Tudi pri nas poznamo izpuščaj, ki ga dobe kopalci, ki leže na prostem v travi. Izpuščaj se pojavi v obliki drobnih mehurčkov na pordečeli koži. Povzroči ga neke vrste bodeči osat, ki je pomešan med travo. Mehurčki se sicer kmalu posuše in zacelijo, toda nelepo marogasta koža kaže včasih tudi vse leto sledove izpuščaja.

Nič manj nevarne niso nekatere vrste bršljana (predvsem tropični Rhus toxicodendron iz Severne Amerike in Vzhodne Azije), ki jih gojijo v parkih in botaničnih vrtovih.

Bolezen, ki jo dobe Japonci pri loščenju, povzroči japonsko lak-drevo ali pa jo učinijo jedki sokki različnih drugih dreves (palisander, atlas in satin).

Pri nameščenih velikih vrtnarskih podjetjih opazajo zdravniki večkrat vnetja pod nohti. Ostri sok narcisovih, hijacintovih in tulipanovih čebulic, ki priteka iz njih, če se lupina rani, zajde pod nohte in draži kožo. Če nosimo primerne usnjene naprtnike, se brezdvomno zavarujemo proti temu zlu.

Pri trdovratnih vnetjih kože nejasnega izvora lahko skoraj vedno mislimo na občutljivost nasproti izvestnim rastlinskim dražljivim snovem, o katerih si celó zdravniki marsikdaj niso na jasnem.

VILKO MAZI:

POMANJKLJIV GOVOR

Ko so se Babiloncem zmešali jeziki, so morali opustiti delo na svojem nebotičniku. Ne nedostajanje gradiva in ne pomanjkanje krepkih rok, temveč edino odpoved na videz tako neznatne mišice — jezika je ustavila tisto veličastno stavbo babilonskega stolpa.

Ze ta svetopisemski primer nam kaže, kako važen činitelj v človeškem življenju je zdrav, gladko tekoč, razumljiv govor. Vse dobrine, ki sta jih v dolgih stoletjih ustvarili kultura in civilizacija, so mogle nastati zgolj s pomočjo govora. In tako je še dandanes in tako bo ostalo vse dotlej, dokler bo živel človeški rod. Z govorom izražamo svoje misli, z govorom sprejemamo svoje znanje, brez njega bi ne bili nikdar to, kar smo: misleča, ustvarjaljoča bitja, «krona stvarstva», kakor se s ponosom imenujemo.

Govor je torej neprecenljiva dobrina, ki pa se je le malokdo prav zaveda. Naposled ni to nič čudnega, ker si to dobrino pridobimo po navadi brez vsakega truda, tako rekoč mimogrede. Otroci začne igrati posnemati glasove, ki jih čuje okrog sebe. Iz teh glasov se polagoma izluščijo prve besede, spčetka še bolj ali manj okorne in okrnjene, toda od dne do dne jasnejše in prožnejše, zmerom bogatejše, dokler ne dozore v samostojen govor, kar se zgodi večidel že v predšolski dobi.

Vselej pa to ne gre tako gladko. Različne otroške bolezni (škrlatinka, davica in tudi na videz tako nedolžne ošpice in gliste), obolenja in okrnitve govornih organov, često nesrečni padeč, udarec, prestrašenje, slabo ravnanje, nezadostna prehrana in ne navsezadnje slabi govorni vzori, vse to utegne kvarno vplivati tudi na govorni razvoj. Vse to more govor docela onemogočiti, največkrat pa občutno okvariti, in sicer lahko za vse življenje. V vseh teh primerih imamo opraviti z govornimi motnjami, ki so se tudi pri nas, zlasti po vojni, neverjetno razširile. Dasi še nimamo točne statistike, vendar ne bo pretirana trditev, da trpi v naši dr-

žavi zbog pomanjkljivega govora preko 200.000 ljudi obojega spola, vendar moških mnogo več kot žensk. Vsakomur, kdor ve, koliko duševnih muk prestanejo taki siromaki in kako hud jim je boj za obstanek, kako jih povsod odrivajo od še tako skromnih služb, in to baš zaradi njihove govorne napake, bo jasno, da gre tu za veliko socialno vprašanje, ki se ga pri nas doslej še dotaknili nismo, medtem ko se zanje naši kulturni sosede že dolga desetletja, zlasti v zadnjem času, zelo zanimajo. Tako so ustanovili po vojni v velikih evropskih mestih obilno opremljene sanatorije, logopedične zavode in ambulatorije, v manjših krajih pa uvedli na šolah posebne razrede in tečaje za odpravljanje govornih motenj. Obsežna je že tudi poljudna književnost, ki skrbi za preprečenje (profilakso) pomanjkljivega govora. In skoro ne dobite družine, ki bi pogrešala knjige, ki razpravlja o tem važnem vprašanju. Plodovi tega skrbstva so se že pokazali, ker število govornih motenj v teh državah več ne narašča in zaznamujejo ponekod že izdaten padeč tega ljudskega zla. Pri nas smo od vsega tega še zelo, zelo oddaljeni. Toda prej ali slej nas bodo že razmere same prisilile, da bomo začeli posvečati potrebno pozornost tudi temu, do danes docela zanemarjenemu vprašanju.

Ena najbolj znanih, a tudi najtrdovratnejših govornih motenj je jecanje. (Jecanje je samo lažja oblika jecanja, ki pa se le malokdaj pokaže. Razlika med obema izrazoma, ki ju tako radi zamenjavamo, je prav ista, kakor med sekanjem in sekljanjem ali med skakanjem in skakljanjem, kakor torej med temi besedami, ki so vsakomur dovolj jasne.) Simptomatičen pojav pri jecanju je neko krčevito zatikanje govora, navadno na začetku in tudi v sredi besede. Pri tem se poedini glas ali zlog večkrat ponavlja (klonično jecanje), ali pa govor dlje časa obvisi na gotovem glasu ter šele po premaganju večje ali manjše težkoče gladko steče dalje do prihodnje ovire (tonično jecanje).

V obeh primerih se pogosto pojavljajo tako zvani sogibi na obrazu kakor tudi na ostalem telesu (zmigavanje z rameni, podrsavanje z ного i. pod.). Zlasti tonično jecanje utegne biti kedaj tako hudo, da govor popolnoma odpove.

Vzrok jecanja je iskati malone vselej v nekem podzavestnem strahu pred gotovimi glasovi, še bolj pa v strahu pred poslušavcem. Zanimivo je, da jecavec poje in deklamira brez težkoč in da mu tudi sam govor v znani družbi teče pogosto brez večjih motenj. Povsem napačno je mnenje, da izvira jecanje od slabega, nepravilnega dihanja, na kar so se doslej opirale mnoge metode. Resnica je baš nasprotna, da je slabo dihanje namreč posledica jecanja in se pojavi šele takrat, ko se govor že zatakne. Prav tako napačno je tudi naziranje, da je neposreden vzrok jecanja kakšna organska napaka v ustih ali v grlu. V takem primeru bi jecavec tudi peti in deklamirati ne mogel brez motenj. Znane so krvave operacije jezika, ki jih je svoj čas tvegala nemški kirurg Dieffenbach na nekaterih jecavcih, toda brez uspeha. Jecanje tudi ni «slaba navada», ki jo je treba izbiti zlepa ali zgrda, kakor mislijo in delajo mnogi roditelji. Res je, da se pridobi jecanje tudi s posnemanjem, da je torej nalezljivo, toda le za človeka, ki se k temu že bolj ali manj nagiblje. Kaj rado se torej zgodi, da postanejo tisti, ki se norčujejo iz jecavca, sami jecavci, če niso dovolj odporni.

Jecanje je nekaka duševna bolezen, ki pa se ne dá ozdraviti ne z medicino ne z operacijo, prav tako ne z masažo govornih mišic, elektriziranjem, obsevanjem, hipnozo, še manj pa z raznimi pripravami, ki jih brezvestna inozemska reklama razpečava za drag denar in z lažnim poroštvom tudi po naših krajih. Zakaj še tako dobrohotni opomini skrbnih staršev ne rode nikakršnega uspeha, pač pa največkrat napako le obutno poslabšajo, kar je pri slabem ravnanju (pretepanje in zmerjanje) tem bolj umevna posledica. Edina pot k odrešenju je metoda, ki zna jecavcu pokazati in dokazati njegove zmotne nazore o govornem delovanju ter mu odvzeti strah pred govorom in poslušavcem. Zmotna je tudi toliko razširjena trditev, da jecanje prestane samo po sebi, ker je tudi tu resnica baš nasprotna, da postaja to zlo od leta do leta hujše. Zato je vsako čakanje in odlašanje prav tako kvarno kakor nepravilno ravnanje z jecavcem. Čim prej mu torej skušamo pomagati tako, kakor je treba, tem prej in tem laže bo mogel nemoteno govoriti. Skraja, dokler se še ne zaveda svoje napake, mu morejo nuditi uspešno pomoč že roditelji sami s primernimi navodili, kesneje pa le izkušen strokovnjak.

Zelo razširjena, toda manj opasna govorna motnja je brbotanje, ki ga kaj radi zamenjavamo z jecanjem, dasi se od njega bistveno razlikuje. To je torej tista govorna napaka, ki utegne prestati tudi sama po sebi in jo je mogoče odpraviti samo

z dobrohotnimi opomini, če ni združena z jecanjem. Brbotavcu uhajajo misli s toliko naglico, da jih govorni organ ne more sproti oddajati. Posledica je hlastav, izprevržen in čestokrat docela nerazumljiv govor. Pripeti se tudi, da trči v tej hlastavosti dvoje ali več glasov drug v drugega. In ker je istočasna izreka nemogoča, govor za trenotek obtiči nekako tako kakor pri toničnem jecanju. Na jecanje spominja še druga skrajnost te govorne motnje, ki se kaže v pogostem ponavljanju in prevračanju zlogov in besed; n. pr.: Na na na hit ni hitem e e na tihem pa si so si pa so si pa pa pa si morda e e e mir mis mru morda morda misli drugače (Na tihem pa si morda misli drugače). Prav za prav manjka brbotavcu samo potrebne pozornosti. Ko ga pripravimo k počasnemu, pazljivemu govoru, izgine tudi njegova motnja. Tu je torej temeljna razlika med brbotanjem in jecanjem. Brbotavec kaže premalo pozornosti za govor, jecavec pa preveč. Brbotavca moramo opozarjati na njegovo napako, ker je sam ne vidi, jecavca ne smemo, ker jo vidi še preveč. Brbotavec nima nikakršnega strahu pred govorom in poslušavcem, kar povzroča jecavcu tolike težave. Z brbotavcem je treba torej povsem drugače ravnati kakor z jecavcem.

Še najmanj nevarna govorna motnja je bebljanje, če ga ne povzroča kakšna organska okvara (preklane ustnice, preklano nebo, polipi, otekle bezgavke, naglušnost i. pod.) in ako ni združeno z jecanjem. Bebljanje se kaže v opuščanju ali pa v pomanjkljivi izreki poedinih glasov, večkrat tudi v nadomeščanju z drugimi glasovi («tapa» namesto «kava», «tuta» namesto «kuhinja» itd.). Bebljavec ne obtiči nikoli pri govoru in nima nikoli krčev in sogibov kakor jecavec. Njegova napaka je enzaka tudi pri petju in deklamiranju, enaka pred znanci kakor pred neznanci. Prav za prav beblja vsak otrok do neke gotove dobe svojega govornega razvoja. Zato je nepotrebno, da si prizadevajo roditelji prezgodaj navaditi otroka pravilne izreke. Baš tu utegnejo napraviti iz njega jecavca. Najbolje je, da ga puste v miru ter mu nudijo samo dovolj prilike, da čuje neprisiljeno, pravilno izreko, ki jo bo ob svojem času začel sam od sebe posnemati. Kjer pa so organske okvare vzrok bebljanja, je treba čimprej poiskati zdravniško pomoč. Mnogo primerov bebljanja bi lahko preprečili roditelji, če bi se posluževali v občevanju s svojimi malčki čiste, prirodne, neizmaličene izreke, ne pa tiste spakedravščine, o kateri mislijo, da se svojemu ljubljenci z njo bog zna kako prikupijo (lokca, panekat, ucke, iglacka, klavca ima mekca...), pri tem pa pozabljajo še to, da otrok ne more nikoli dobiti dobrega govora, če ga nima prilike posnemati.

To so ob kratkem glavne govorne motnje, ki se pojavijo že v času govornega razvoja, to je v predšolski dobi, ter jih je mogoče takrat tudi z najmanjšim trudom preprečiti. Vsako zanemarjanje

pa se utegne maščevati za vse življenje. V današnjem hudem boju za obstanek se bo pač malo-kdo prirnil do primerne službe, če ima pomanjkljiv govor. Saj še popolnoma zdravi ljudje nimajo dela. Kam hočete torej spraviti človeka, ki bi ga vsakdo nerad poslušal! Sveta dolžnost roditeljev je zato, da ne zanemarjajo takega otroka, nego mu skušajo čimprej pomagati. V ta namen jim bo dobro služila moja knjiga «Govorne motnje», če si ne morejo omisliti drugega obsežnejšega dela v tujem jeziku (Gutzmann, «Sprachheilkunde» ali Liebmann, «Sprachstörungen und ihre Behand-

lung»). Knjiga, ki je večinoma napisana po lastnih izkustvih, zlasti glede jecanja, obravnava v poljudni besedi vse govorne motnje ter daje roditeljem in vzgojiteljem dragocena navodila za ravnanje z logopati (govornimi oškodovanci). Imeti bi jo morala vsaka družina in ne šele čakati, da se z napačnim ravnanjem in raznimi «pomočki» napaka že toliko razrase, da ji kesneje še strokovnjak le s težavo pomaga. Preprečiti je bolje kakor zdraviti, velja tudi za govorne motnje, ki so mnogo resnejše vprašanje, kakor običajno ljudje mislijo.

Dr. B. P.:

KAKŠEN BO KONEC SVETA?

Morda se kdo nasmehne, ko prečita v času svetovne gospodarske stiske in političnih zapletljajev naslov tega članka, saj se smatra marsikdo za preveč učenega, da bi se ukvarjal z nekaterimi vprašanji.

Zemlja bo umrla. Kakor se je začela, tako se bo tudi končala. Kakor se je rodila v davni, ko se je kot plinska krogla odtrgala od sonca, tako bo nekega dne popolnoma ohlajena preminila.

Lani je izšla v angleščini knjiga, ki je vzbudila velikansko zanimanje, «The end of the world» (Konec sveta). Spisal jo je Geoffrey Dennis. Angleška kritika je označila knjigo mladega avtorja za duhovito delo. Neka izmed najvažnejših akademij pa mu je podelila nagrado.

«Konec sveta» ni samo znanstveno delo, temveč knjiga, ki povede čitatelja do tako čudovitih idej, do tako izrednih misli, da ga včas kar mraz spreletava.

Zemlja bo umrla.

Toda kdaj in kako?

Ali bo umrla jutri zaradi nepričakovane svetovne katastrofe ali šele čez nekaj milijonov let? Ali se bo končal svet, ker se bo zadela zemlja v repatico? Ali bo človeštvo poginilo od vročine ali zaradi povodnji, zbog mraza ali zastran žeje, ali spričo trčenja s tujo zvezdo? Dasi je svetovni prostor neskončno velik, vendar je omejen. Lahko si ga sicer v mislih povečamo in razširimo, kolikor hočemo, toda nekje je vedno meja in nikoli ne more biti brezkončen. Ideja prostora je nasprotna ideji neskončnosti.

Toda pustimo kraljestvo domnev in vrnimo se k docela znanstvenemu razmišljanju o koncu sveta!

Kakor pride nekoč konec človeka, ki je sin zemlje, tako napoči tudi za zemljo poslednji dan. Čas jo bo premagal. Zemlja je kakor navita ura. Sicer se vrti njeno kolesje zelo dolgo, toda enkrat se bo ustavilo. Zemlja bo postala žrtev večnosti. Smrt vse narave je prav tako gotova reč, kakor smrt vsakega živega bitja. Negotov je samo način, kakšen konec bo storila zemlja.

Ali se bo naša zemlja zadela v repatico?

To je vedno smatralo človeštvo za nekaj najstrašnejšega, toda znanost misli drugače. Od najdavnjših časov, od velikih kitajskih zvezdogledov, ki so sestavili prvi nebesni atlas, od najtemnejših časov človeške prazgodovine pa do naših dedov so se ljudje silo bali, ko so zapazili na nebu ognjeno znamenje — zvezdo repatico ali komet.

Šele moderna znanost je dokazala, da so repatice kaj nedolžne, zakaj sestavljene so iz tako razredčenih plinov, da bi zemlja prav lahko letela skozi nje, ne da bi pri tem ljudje sploh kaj čutili. Sicer je pa možnost takega srečanja tako redka, da jo moremo smatrati za skoraj izključeno. Zemlji preti mnogo večja nevarnost od drugod kakor od kometov, kakršen je bil na primer tisti, ki se je pokazal na nebu, da — kakor so menili tedanji praznoverni Rimljani — oznani državljanske vojne med Cezarjem in Pompejem, ali pa tisti, ki je zažarel na nebu leta 44. pred Kristom in so ga smatrali za dušo maščevalko umorjenega Cezarja.

Razdejanje Jeruzalema je javila druga repatica in tisoč let po rojstvu našega Gospoda se je pokazal strašen komet, da prerokuje konec sveta. Seveda se vsi ljudje niso prestrašili, mnogi so leta 999. mirno sklepali pogodbe za dolge roke.

Dandanes vzbujajo repatice samo še radovednost in obračajo nase pozornost ljudi, ki se brigajo vse preveč za vsakdanje malenkosti, na to, da smo prav za prav vsi potniki vsemirja, jadrajoči na velikem okroglem letalu, pa pozabljajo. Znanstveniki pravijo, da bi se utegnili pri srečanju zemlje z repatico zgoditi, da bi odvzela repatica morda našemu ozračju nekaj dušika in nam zapustila preveč kisika. Posledica tega bi bila, da bi bilo vse človeštvo nekoliko časa kakor pijano. Plesali in noreli bi v pijanosti, v vzduhu, prenapolnjenem s kisikom, in naposled vsi pomrli za srčno kapjo. Kako neizmerno žalosten konec!

Toda bodi to že šaloigra ali žaloigra, znanstveniki računajo, da je en odstotek možnosti, da se svet tako konča.

Obstajajo pa mnogo bolj resne možnosti, kakor na primer, da bo naša zemlja pokončana z ognjem. Vsakih osemnajst metrov v globočino narašča topolina za eno stopinjo, pri tisoč metrih voda v globočini že vre, in če gremo še naprej, pridemo v globočino, kjer vse žari. To je peklenški ogenj. Trda zemeljska skorja je v primeri z žarečo tekočo notranjostjo samo tako debela kakor jajčna lupina. Spričo premikanja tvarine v notranjosti se neprestano trda skorja pretresava, kar povzroča potrese. Pomisliti moramo, da je v teku zgodovinskih stoletij poginilo nič manj ko sedemnajst milijonov ljudi zbog potresov. Tenki zemeljski pokrov se trese in tako se utegne nekoč pripetiti, da se ves lonec razleti.

Preveč se seveda ne smemo bati, kajti kaj takega je tudi zelo malo verjetno. Znanost računa, da je možnost dveh odstotkov, da se zemeljska skorja razbije in da notranji ogenj uniči vse življenje. Zemlja se ne bo razletela. Njena lupina je tenka, a žilava. Notranji ogenj zelo počasi ugaša, kar moremo presojati po izbruhih ognjenikov, ki so čimdalje redkejši in čimdalje slabši.

Kaj pa, če bi voda poplavlila ves svet?

V prejšnjih časih so smatrali to za kaj malo verjetno, toda dandanašnji učenjaki precej računajo s tem.

Kako se je začel svetopisemski vesoljni potop, kako se je nadaljeval, kako so se nebeške zatvornice odprle, kako so vode naraščale, dokler se niso povzpele petnajst čevljev nad najvišjimi gorami, in kako se je edini Noe rešil s svojo barko, to ve vsak krščanski otrok.

O vesoljnem potopu pa nam ne pripoveduje samo sveto pismo, temveč povest nahajamo tudi drugje. Pri starih Grkih ni poslal potopa Jehova, temveč Zevz; zgolj vrh gore Parnasa je ostal izven vodá in nanj sta se rešila Devkalijon in Pira. To vedo dobro naši srednješolci, ki so čitali stare klasike. Prav isto pripovedujejo v precej enaki obliki kaldejski klinopisi. Dà, celó Kitajci in ameriški Indijanci imajo tako povest.

Znanost trdi, da je bil pač večkrat v teku milijonov let potopljen velik del zemlje — dokaz temu so okamenine rib in morskih živali na najvišjih gorah —, vendar ni izginila nikoli vsa celina pod vodo.

Kar pa ni bilo, lahko še pride, kajti morje počasi, a neizprosno odjeda suho zemljo in tudi reke jo odnašajo neprestano v morje. Zemlja se neprestano znižuje in nekoč jo bo pokrilo vesoljno morje, zakaj le-tó je močnejše od nje.

Mogoče pa je tudi, da se pripeti kaj nasprotnega. Zemlja lahko pogine od žeje. Ta nevarnost je še dokaj večja. Možnost vesoljnega potopa računajo znanstveniki z enim odstotkom, možnost pogina zbog žeje pa s petnajstimi odstotki.

Kako in kolikokrat se je že obračalo človeštvo k bogovom in malikom, naj ga rešijo žeje! V sina-

gogah in mošejah, poganskih templjih in krščanskih cerkvah, pod palmami v puščavi so ljudje prosili in prosijo pod različnimi imeni za vodo. Zaman! Zemlja gineva od žeje. Njena hčerka, srebrna luna, je že zdavnaj umrla od žeje. Na njej ni več modrih morij, ni več zelenih gozdov in travnikov. Povsod je sama kamnitna in peščena puščava brez kapljice vode. Luna je podoba telega, kar bo nekdanja naša zemlja, ki bo postala velikanska Sahara. Vesoljnega potopa se je rešilo človeštvo z Noetovo barko, toda zoper izsušenje ni ne barke ne zdravila.

Najbolj se domneva, da bo človeštvo poginilo od mraza. Mraz ima osemdeset odstotkov možnosti. Torej nimamo nobenega povoda za smeh. Dognano je, da zemlja na potu okoli sonca in po vsemirju izgublja venomer nekoliko zraka, ki ga ostavlja v vsemirju. Zraka je vedno manj in svetovni mraz se zato čimdalje bolj približuje. Toda še nekaj bolj strašnega je: naše sonce polagoma ugaša. Postalo je staro. Zvezdoslovci pravijo, da je stopilo v drugo starostno dobo: prešlo je iz belega v rumeni sijaj. In nekoč bo prešlo v tretjo dobo starosti — v rdeči sijaj, ki bo naposled ugasnil. Takrat ne bo naša zemlja odnikoder več dobivala toplote. Vse bo pomrlo od mraza, vsa voda bo zamrznila, nič ne bo več raslo. Kje so davni časi, ko ni bilo ne severnega ne južnega tečaja, temveč je bilo vse zeleno od pola do pola, ko je bil povsod na zemlji takšen pragozd, kakršen je dandanes v Braziliji ali Srednji Afriki. Takrat je bilo v naših krajih bolj vroče, kakor je zdaj na ravniku. Čimdalje hladneje postaja na naši zemlji, severni in južni tečajni led se vedno bolj približujeta ravniku, in napoči čas, ko bo živelo človeštvo samo na toplem, še nekoliko zelenem pasu ob ravniku. Naposled se bosta pa severni in južni led združila in konec bo človeštva. Staro, rdeče sevajoče sonce bo pošiljalo svoje slabe žarke na zemeljsko kroglo, pokrito povsod s snegom in ledom, v katerem bodo počivali zmrznjeni zadnji potomci Adamovega rodu.

In potem bo krožila mrtva zemeljska krogla okoli mrtvega sonca, dokler nekoč ne zadene v drugo zvezdo. O tem ni da bi dvomili, ker prej ali slej se to mora zgoditi. Ali bo to čez sto milijonov let ali čez tisoč milijard stoletij, nima v tem primeru seveda nobenega pomena. Slednjič se mora približati konec zemlje, a ne le zemlje, temveč splošne svetovne katastrofe. Zvezde se skitajo po vesoljnem prostoru, a naposled nekdanj vendar trčijo skupaj. Pri strahovitem udaru trčenja se razvije neznanska vročina, mrtva zvezdna telesa zažare in tako se rodi nov svet: milijone let traja, da se spet ohladi in da lahko potem na njem spet nastane novo življenje. Snov je neuničljiva. Snov naše zemlje bo nekoč sestaven del nove zvezde, novega sonca ali planeta in bo tako živela v neskončnost naprej.

In človek? Kako majhen in neznaten je, če vse to pomisli. A kako sme biti ponosen, da kljub svoji neznatnosti in kljub temu, da živi samo trahico časa, lahko pojmuje in določa takšne stvari.

NAŠI DOSEDANJI PISATELJI

France Bevk

Vinko Bitenc

Pavel Brežnik

Fran Govekar

Juž Kozak

Zofka Kvedrova

Vladimir Levstik

Ferdo Lupša

Ivan Matičič

Martin Muc

Mihajlo Pupin

Davorin Ravljen

Fran Roš

Slavko Savinšek

Ivo Šorli

Ilka Vaštetova

KJE NAJBOLJ ČITAJO VODNIKOVE KNJIGE

Zerjav, p. Črna pri Prevaljah

Sv. Barbara v Slov. goricah

Velika dolina

Sv. Pavel pri Preboldu

Dolenji Logatec

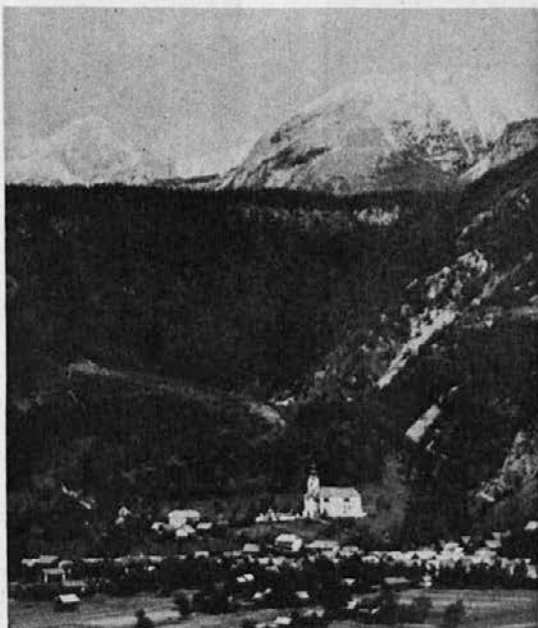
KJE NAJBOLJ ČITAJO VODNIKOVE KNJIGE

Majšperg

Komenda pri Kamniku

Srednja vas v Bohinju

Sv. Peter pod Svetimi Gorami

Več slik naših krajev, kjer pridno bero Vodnikove knjige, bomo objavili tudi prihodnje leto

NAŠI NAJMARLJIVEJŠI POVERJENIKI

Adlešič Albin,
Ljubljana-Šiška

Betriani Božidar,
Kočevje

Borštnik Pavel,
Glince-Vič

Čotar Anton,
Ljubljana

Čuček Jakob,
Novo mesto

Fürst Ljudevit,
Šmarje pri Jelšah

Hlebanje Franc,
Jesenice

Humer Janez,
Škofja Loka

Ivanc Evgen,
Sodražica

Lindič Drago,
Sevnica

Ogorelec Mirko,
Ptuj

Senica Robert,
Žalec-Gotovlje

Seško Ivan,
Ruše pri Mariboru

Svetlin Ana,
Koroška Bela—Javornik

Šentjure Ferdo,
Slovenjgradec

Zule Peter,
Domžale

Objavo slik najzvestejših sodelovalcev naše družbe bomo nadaljevali v prihodnji Pratici

SOCIALNA FIZIKA IN JUGOSLAVIJA

V osemnajstem stoletju je zavladala v narodnem gospodarstvu struja, nazvana fiziokracija. Z njo se je bil pogled gospodarstvenikov usmeril proti poljedelstvu, kjer naj bi bilo treba iskati blaginjo in spas vseh ljudi. V naslednjem stoletju, ko se je vedno bolj in bolj razširjal stroj in je tudi v naravoznanstvu zagospodoval zakon o ohranitvi in neuničljivosti dela ali energije, je pričelo prevladati načelo, da je edino merilo za vrednost posameznih poljedelskih kakor tudi industrijskih proizvodov delo, ki ga je treba opraviti pri pridelovanju ali proizvajanju. Vrhunec pa je dosegla vera v delo v dvajsetem stoletju, ko je vzknila v glavah nekaterih vodilnih ameriških tehnikov in gospodarstvenikov ideja o «tehnokraciji» — vladi tehnike — dela, ki naj bi zamenjala «zastarelo in nesodobno» plutokracijo — vlado denarja. Pretresujoč vse sodobne pereče probleme skušajo tehnokratki dokazati ter prepričati svet, da je edino nadomestilo sedanjega, na vrednosti žlahtnih kovin slonečega denarja — delo ali energija ter da bi le s primerno zamenjavo denarja z delom mogli izbegniti vsem zlim posledicam denarnega gospodarstva.

Ob strani vseh teh struj, ki v neustavljivem vrenju gospodarstva doslej niso mogle najti prave, trdne poti, se skuša uveljaviti socialna fizika. Ona združuje v sebi dve navidezno nasprotujoči si veji socializma, nauka, ki naj poišče poti k srečnemu in zadovoljnemu življenju posameznika v družbi, in fizike, vede, ki raziskuje vzročnost in zakonitost pojavov v naravi. Kajti resnično in zadovoljno življenje človeka zavisi v pretežni meri od dobrin, ki jih nudi posamezniku kakor tudi zajednici narava z zemljo in rudami na eni in prirodnimi silami na drugi strani. — Sovisnost med življenjem in prirodnimi zakladi narekuje zlasti sledeče vprašanje: Ali je v določeni državi dovolj naravnih dobrin, da je z njimi mogoče zadostiti željam državljanov po socialno urejeni državi, v kateri imej vsakdo možnost srečnega in zadovoljnega življenja? Na to vprašanje skuša odgovoriti socialna fizika. Njen odgovor naj obenem pokaže človeku — gospodarju sveta — dejansko in potrebno podstavo za uresničenje teh teženj. Morda je njena naloga preveč vstran od idealizma in romantike, če zavestno trdi, da ne koristijo znanost, umetnost in tehnika, če ni urejeno življenje milijonov, ki jim je naklonila usoda vse preveč bridki občutek prekletstva: «V potu svojega obraza boš jedel kruh!» Če se torej pri svojih raziskavah ozira v pretežni meri na sile v mrtvi naravi, na sile, ki lahko odvzamejo človeku to «prekletstvo», osvetljuje pri tem ono plat družbenih vprašanj, ki jih zgodovinska, politična in moralna razmo-

trivanja puščajo v nemar, ji glede na njen smoter ne smemo in ne moremo odrekati veljave. Posebno zato ne, ker ne vsebujejo njene zasnove nikakršnih fantastičnih načrtov in podmen, ki tako pogosto rišejo lajiku le utopije — nebesa na zemlji. Seveda ne smemo zamolčati dejstva, da so (izven socialne fizike ležeče) posledice izsledkov socialne fizike marsikje v opreki z idejami in načeli mirnega sožitja med narodi. Kajti če pridejo gospodarstveniki preobljudenih držav po neizpodbitnih dejstvih naše vede do spoznanja, da primanjkuje državljanom ne le zemlje, ampak tudi prepotrebne energije, morajo nastati med njimi sredobežne sile, ki se z vnanje plati odražajo kot pohlep po deviških deželah — kolonijah, kot težnja po podjarmljenju in osužnjevanju neciviliziranih prebivalcev, ki žive po večini zelo slabo, čeprav jih obdaja izobilje naravnih dobrin.

*

Vzporedno s trudopolnim delom za obstanek si je prizadeval človek od davnih časov pa vse do danes za to, da bi se osvobodil neprijetne tlake — dela ter ga nadomestil s prijetnejšim in zanj častnejšim umskim delom ali z zabavo. Za to si je vzgojil domačo žival, ustvaril nešteto priprav od pluga in voza do obsežnih poljedelskih strojev in avtomobilov ter se tako dokopal od preprostih piščali in nedostopnih rokopisov do radia in cenene knjige. Ob naglem razvoju tehnike pa se je že večkrat zgrozil; premagal ga je pač s časom v nedogled drveči razvoj. In on, gospodar zemlje in stvarnik tehnike, se je zadržal v preteklost ter si zaželel «nazaj k naravi», «proč od stroja» ali skratka: «lepih starih časov». Pozabil je pri tem dve dejstvi. Prvič, da je preteklost za vedno prešla ter da teče življenje z vsemi prijetnimi in zlimi dogodki le iz sedanjosti v bodočnost. Drugič, da je bila preteklost vedno polna teme, silovitih katastrof, kuge, lakote, strahotnih in grozovitih vojn ter da ni moči, kar se zdravja, obleke in stanovanjskih udobnosti tiče, primerjati moderne dobe s katerimkoli preteklim razdobjem. Posledica tega razmotrivanja je spoznanje, ki je vodilo zlasti socialne fizike do tega, da bodi preteklost le kažipot v boljšo prihodnost. (Vendar naj bo omenjeno, da tovrstni sklepi ne veljajo za kulturne dobrine minulih dob.)

Preidimo sedaj kar v sredo problemov ter se vprašajmo, kaj potrebuje civiliziran človek za svoje življenje. Ali morda še zmeraj le hrano, stanovanje in obleko, kakor nekdanj? V bistvu da, v podrobnostih pa nikakor ne. Kajti kdo bi se dandanes zadovoljil s staro konjsko pošto, sajasto lojanke, sirovimi volnenimi nogavicami, tedne staro kapnico, obličem iz pajčevine in kruhom,

v katerem bi prevladovali nad moko otrobi. Da si moremo torej pridobiti vse zaželene smotrne priprave in potrebščine, moramo, kar bo vsakomur razumljivo na prvi pogled, obsežno in umno izrabiti polja, pašnike, gozde, rude in razpoložljive naravne sile (vodne sile, sile vetrov itd.).

Kar se tiče rodovitne zemlje, torej polj, pašnikov in vrtov, jo potrebuje sleherni civilizirani prebivalec okoli sedem tisoč kvadratnih metrov. Zakaj le tako velika površina nudi posamezniku dovolj sirovin za hrano in obleko. Civilizirane države, ki jim nedostaja zemlje, teže zato že stoletja za vnanjo posestjo — za kolonijami. Ne bo torej odveč, če si bomo v naslednjem ogledali, koliko rodovitne zemlje imajo Jugoslovija, njene sosedne in nekatere vodilne svetovne države. Iz razpredelnice je razvidna površina vse zemlje, ki odpade na slehernega prebivalca v kvadratnih metrih, v odstotkih in kvadratnih metrih označena nerodovitna zemlja z gozdovi vred, katere je treba pač od celotne površine odšteti, in naposled po odšteti dobljena plodna zemlja.

Romunija	. 16.400 m ² — 40 %	: 6560 m ² — 9.840 m ²
Jugoslovija	. 17.700 m ² — 48 %	: 8450 m ² — 9.250 m ²
Madžarska	. 10.000 m ² — 22 %	: 2330 m ² — 8.270 m ²
Avstrija	. 12.500 m ² — 50 %	: 6250 m ² — 6.250 m ²
Češkoslovaška	. 9.500 m ² — 41 %	: 3890 m ² — 5.610 m ²
Italija	. 7.200 m ² — 36 %	: 2590 m ² — 4.710 m ²
Francija	. 13.200 m ² — 39 %	: 5150 m ² — 8.050 m ²
Nemčija	. 7.200 m ² — 39 %	: 2800 m ² — 4.400 m ²
Anglija	. 5.200 m ² — 21 %	: 1090 m ² — 4.110 m ²
Združene države Severne Amerike	. . .	11.600 m ²

Če si sedaj pobliže ogledamo našo državo, vidimo, da je med vsemi navedenimi državami na prvem mestu ter tudi glede plodne zemlje ne zaostaja mnogo za Romunijo; saj ima skoro 40 % več rodovitne zemlje ko Češkoslovaška in 50 % več ko Italija, Nemčija in Anglija. Ker uvaža Jugoslovija letno na prebivalca skupno 8 kg olja, riža, južnega sadja, kave, kakaoja itd. ter skupno 2 kg bombaža, volne in svile, za kar je po približni cenitvi potrebno okoli 1250 m² plodne zemlje izven kraljevine, ostane z odšteti te površine še vedno prebitek 1000 m². Dasi je za Jugoslovana na ozemlju države zemlja na pretek, bi mogli vendar s pravilnim gospodarstvom povsem zatreti uvoz volne in svile, deloma tudi olja ter opazno povisati previšek 1000 m².

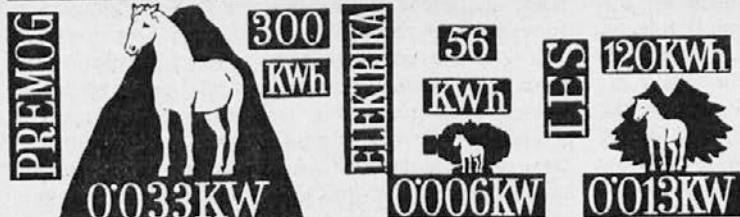
Navzlic temu, da smo v naši državi, kar se osnovnih in najpotrebnejših dobrin — hrane in obleke — tiče, povsem preskrbljeni, so vendar glede narodnega bogastva države, označene v razpredelnici z manj ko 7000 m² rodovitne zemlje na prebivalca, na višji stopnji, dà, v marsičem vprav zavidanja vredne. Motili bi se, če bi domnevali, da povzročajo njihovo bogastvo vedno kolonialna posestva. Saj jih na primer Češkoslovaška, Avstrija

in Nemčija nimajo. Glavni vzrok njihovega blagostanja je obsežna industrializacija, sloneča na umni izrabi po naravi danih zakladov in energije — dela.

V dobi stroja in elektrike zavisi torej narodno bogastvo vsake države precej od rudnih zakladov, ki jih hrani dežela. Saj potrebuje človek za obdelavo polj in za predelavo poljskih pridelkov priprav, ki jih že dolga tisočletja izdeluje iz kovin. Toda naši predniki so izrabljivali rude v veliko manjšem obsegu, ker niso poznali še železnice, parnikov, avtomobilov itd., skratka priprav, od katerih zavisita v današnji dobi civilizacije v nemali meri blagostanje in veljava države. Ker so primerjave rudnih bogastev posameznih držav zaradi množice v poštev prihajajočih raznolikih rud večinoma težko izvedljive, si oglejmo v nastopnem le to, koliko rud izkopljemo ali predelamo letno na prebivalca v naši kraljevini: 2 kg sirovega bakra, 5 kg boksita (iz njega se dobi 2.75 kg aluminija), 3½ kg kromove rude, 1½ kg železa, ¾ kg svinca, ¼ kg cinka, 20 dkg manganove rude, 8 dkg antimonove rude, nekoliko manj pa zlata, srebra, živega srebra, arzena in žvepla. Ker precej rudnih nahajališč v naši državi doslej še ni videlo rogov in je mnogo rudnikov iz različnih vzrokov zapuščenih, ne izražajo sprednji podatki vsega, kar bi bilo mogoče s pridom izločiti iz objema zemlje. Rudarstvo, ki je vzniknilo v naših deželah s prihodom Rimljanov in vzveljelo v srednjem veku v Srbiji in Bosni, je za stoletja zatrlo turško gospodarstvo. Zato se danes ne smemo čuditi, da uvaža naša država, ki je — kakor mislijo strokovnjaki — glede rudnih bogastev prva v Evropi, aluminij, cink, železo in zelo veliko kovinskih izdelkov. Vprav iz teh dejstev izvira za nas potreba, da se pobliže seznanimo z osrednjim problemom socialne fizike, z delom ali energijo. Kajti požlahtnitev rudnih sirovin, s katero je združen porast cen, zahteva dela. Nepredelane rude in kovine v sirovem stanju, ki jih v pretežni meri izvažamo, pomenijo za naše narodno gospodarstvo v primeri z uvoženimi požlahtnenimi kovinami in izdelki, ki jih podraže še carine, veliko izgubo. In ker velja torej pri rudah v veliki meri pregovor, da «delo poplemeniti», si oglejmo delo in njegove dobrine nekoliko bliže.

Pojem «telesnega dela» je vobče razumljiv. Saj mislimo z njim zmeraj na dejavnost ali napor, ki ima za posledico izvesno utrujenost. Fizika, ki je pojave v vnanjem svetu idealizirala v sestavi, v katerem veljajo vseskozi logični zakoni matematike, si utrujenosti ni mogla izbrati kot merilo za delo. Zategadelj izvršujemo po njenih načelih delo vedno le tedaj, kadar na določeni poti premagujemo upor ali dvigujemo bremena. Ker vemo, da čutimo utrujenost tudi takrat, kadar držimo dlje časa v roki utež, dà, še celó tedaj, ko stojimo dlje časa nepremično, bomo morali v naslednjem pri meritvah človeškega in tudi živalskega dela upoštevati to «fizikalno brezdelje» kot polnovredno delo.

NA GLAVO PREBIVALCA JUGOSLAVIJE VODNE SILE

NA GLAVO PREBIVALCA

DRAVSKE

BANOVINE

PREMOG

1200 KWh

ELEKTRIKA

225 KWh

LES **120 KWh**

IZGRADLJIVE VODNE SILE V JUGOSLAVIJE NA OSEBO

5KG. BOKSITA

3 1/2 KG. KROM. RUDE

2 KG. SIROV. BAKRA

1 1/2 KG. ŽELEZA

3/4 KG. SVINCA

1/4 KG. CINKA

20DKG. MANGAN RUDE

8 DKG. ANTIMON RUDE

ZGRAJENE VODNE SILE:

V JUGOSLAVIJI NA OSEBO

V DR. BANOVINI NA OSEBO

RUDE NA GLAVO PREBIVALCA V JUGOSLAVIJI

0'016kw 0'034kw

0'5kw

V koledarskem letu izrabljiva energija glavnih energijskih virov (maksimalna kapaciteta) in povprečna letna proizvodnja naših najvažnejših rud. Vse je izračunano na posameznega prebivalca.

Enota fizikalne mere za delo je en kilogrammeter (1 kgm). To delo opravimo tedaj, ko dvignemo utež enega kilograma en meter visoko. S tem kilogrammetrom moremo številčno izraziti vsako delo. Z množenjem višine (izmerjene v metrih), za katero dvignemo breme, s težo bremena (stehanege v kilogramih), dobimo neposredno v kilogrammetrih izraženo delo. Če prinese na primer delavec 30 kg težko breme na 10 m visoko stavbo, znaša njegovo delo 300 kgm; ker tehta delavec 70 kg, opravi s tem, da se povzpne 10 m visoko, še delo 700 kgm; celotno delo znaša torej v tem primeru $300 + 700 = 1000$ kgm. Čeprav bi prenašal delavec pred vzponom breme še tako dolgo časa po ravni cesti, bi se celotno delo po fizikalnih zakonih ne izpremenilo. Vsakdanje izkustvo nam pa v opreki s fiziko dokazuje, da opravljamo pri običajni hoji, a še bolj pri prenašanju bremen po ravnem tudi delo, ki je dovolj veliko in upoštevanja vredno. Zato uporabljaja za tako delo socialna fizika izkustveno formulo: delo počasne hoje je enako teži bremena, pomnoženi z minutami trajanja in vnovič pomnoženi s številom 3. Po tej formuli opravi opremljen vojak pri dvanajst ur trajajočem pohodu ogromno delo: $100 \times 720 \times 3 = 216.000$ kgm.

Čim krajši čas potrebujemo, da opravimo določeno delo, tem večja je naša sposobnost za delo (včasni pridnost) ali drugače izraženo: tem večji je efekt (učinek) našega dela. Ker vrednotimo torej brezizjemno mehansko delo človeka, živali in stroja po času, v katerem je bilo izvršeno — saj ni vseeno, ali določeno delo opravimo v petih namesto v enem dnevu —, je v praktičnem življenju vselej odločujoča mera za učinkovitost dela ali efekt. Kot enoto efekta so si izbrali fiziki sekundni kilogrammeter (1 kgm/sek: dvig enega kilograma v eni sekundi en meter visoko). Dasi je učinkovitost človeškega dela včasih zelo velika — pomislimo na atlete ali na osebo, ki zdrvi po stopnicah in doseže v dveh ali treh sekundah drugo ali tretje nadstropje — ter znaša do 150 kgm/sek, je vendar pri vzdržnem, osem ur trajajočem delu kvečjemu 7 kgm/sek. Večji efekt ima konj, ki more v sekundi opraviti delo 35 kgm, za kratek čas (pol ure) pa največ 75 kgm. Poslednji efekt (75 kgm/sek) nazivljemo eno konjsko silo ter ga pišemo z znakom HP ali PS. (Omeniti moramo, da je naziv za to enoto povsem zgrešen, kajti konjska sila nima s silo nobene neposredne zveze.)

Obe mehanski enoti za efekt je v teku minulih desetletij nadvladala električna enota efekta: «kilovatt» (KW), ki je enaka 102 kgm/sek ali $1\frac{1}{3}$ PS. Poleg kilovata, velike konjske sile, je običajno v rabi še kilovattna ura (KWh) kot delo, ki ga proizvaja en kilovatt v eni uri ali 3600 sekundah (KWh = 3600 KW = 367.200 kgm).

Koristno delo nudijo človeku neposredno nekatere domače živali, posredno pa tekoča voda, veter, premog, les, petrolej itd. Ker je delo živine dokaj negospodarnostno, je zamenjava z delom

učinkovitejšega in cenejšega stroja v dobi, ko je zavladalo v narodnem gospodarstvu načelo: «delaj tako, da boš z danimi sredstvi čim več dosegel!» samo po sebi razumljivo. Gospodarski preokret, ki je nastal z uvedbo stroja, se zategadelj opazi zlasti v elektrifikaciji. Zakaj dejstvo, da je osredotočen pogled vseh ekonomov na elektriko kot najvažnejšo energijo civilizirane države, je utemeljen v tem, da jo je mogoče proizvajati s premogom, lesom, vsemi gorljivimi tekočinami, plinom, vodno silo, silo vetrov, skratka: z vsemi doslej uporabnimi viri energije, ter z malenkostnimi izgubami pošiljati po tankih žicah iz kraja v kraj. Upravičena je torej trditev, da je «uporaba električne energije na glavo prebivalstva ključ za mednarodno presojanje materialne in duhovne kulture vsakega naroda» (Žepič). Ne bo torej odveč, če si ogleđamo, koliko električne energije porabi sedaj na leto prebivalec Jugoslavije, njenih sosed in nekaterih drugih držav.

1.) Albanija	4 KWh	7.) Češkoslov.	170 KWh
2.) Grčija	15 KWh	8.) Italija	240 KWh
3.) Bolgarija	21 KWh	9.) Avstrija	357 KWh
4.) Romunija	31 KWh	10.) Francija	365 KWh
5.) Jugoslavija	56 KWh	11.) Anglija	370 KWh
6.) Madžarska	70 KWh	12.) Nemčija	472 KWh

Sprednji pregled kaže, da je Jugoslavija v sredi. Ne moremo si kaj, da ne bi tu posebej omenili Slovenije, kjer pride na prebivalca 225 KWh na leto in kjer 77 % prebivalstva uživa dobrote električne energije. (V vsej kraljevini 28 %, v Češkoslovaški 70 %.)

Pravo vrednotenje bogastva energije v Jugoslaviji nam omogoča zlasti podrobna preučitev onih virov dela in energije, ki so odločujoči pri proizvodnji električnega toka. Premoga izkopljemo na leto pet in pol milijona ton ali na dan 15.000 ton — v dravski banovini sami en in tri četrtine milijona ton ali na dan 4800 ton. Ker celotne energije, ki jo vsebujejo razna kuriva, doslej še ne moremo popolnoma izpremeniti v koristno delo, moremo tudi energijo, ki jo vsebuje kilogram našega, po večini rjavega premoga, pretvoriti v najboljšem primeru v 0,75 KWh (namesto teoretskih 7 do 9 KWh). Če izračunamo s tem količnikom, koliko znaša stalni efekt jugoslovanskega premoga na glavo prebivalca, dobimo 0,033 KW (dvaidesetino konjske sile), na glavo Slovenca pa 0,136 KW, kar znači, da bi s premogom, ki ga izkopljemo, mogli vsaki osebi nuditi v pomoč stroj za petinko konjske sile ali — drugače povedano — da bi dobil z njim vsak prebivalec pomoč devetih delavcev (trije v treh dnevih štihth).

Če bi ves premog, izkopan v naši kraljevini, izpremenili v elektriko, bi ga odpadlo na prebivalca 300 KWh na leto. Z izrabo premoga v doseđanjem obsegu lahko brezskrbno nadaljujemo še

najmanj dva tisoč let; kajti zaloge premoga, ki bi jih v teku stoletij izčrpali v Sloveniji, bodo mogla s pridom nadomestiti ogromna ležišča premoga v Bosni. Kar velja za premog, je v veljavi tudi pri lesu. Enaintrideseti del (77.200 km²) površine Jugoslavije pokrivajo gozdovi, v katerih zraste na prebivalca vsako leto 0,9 m³ lesa. Od te količine izrabimo na leto 0,1 m³ za gradbene in obrtne namene in 0,54 m³ za kurjavo. Poslednji les, preračunan na energijo, ki jo vsebuje, daje prebivalcu efekt 0,013 KW. Dasi je glede kakovosti lesa dravska banovina v primeri z drugimi banovinami na drugem, glede površine gozda pa šele na sedmem mestu, veljajo tudi zanjo navedene številke v nezmanjšanem obsegu. Alkohola ali spirita proizvedejo naše tvornice na leto 360.000 hl; efekt te energije, preračunan na prebivalca, znaša komaj 0,0003 KW, kar praktično ne pomeni mnogo. Prav isto velja o nafti ali petroleju. Imamo sicer nekaj petrolejskih družb, ki se bavijo z ukoriščanjem naših petrolejskih vrelcev in izvorov zemeljskega plina, toda izkazujejo doslej le malenkostne uspehe.

H koncu si oglejmo še najvažnejši vir energije: «beli premog» ali vodne sile. Preden dobimo drva, moramo gojiti drevje, sekati drevesa, jih cepiti, odvažati itd.; da dobimo premog, ga moremo s kar najbolj napornim delom izkopavati iz temnih rovov ob stalni življenjski nevarnosti — vseh teh in podobnih naporov pri vodni sili ne rabimo: ona je na površini, je lahko dostopna in popolnoma zastoj, saj dviga vodo v višje lege neizčrpiljivi vir energije — sonce. Povrh vsega pa je še učinek rek s strmimi padcem ogromen. Vsaj bežno sliko o efektu vode naj nam ustvari sledeča vzporedba. Ko bi združili vse Jugoslovane obeh spolov, sposobne za delo, v delavsko armado, bi vsa ta množica ne mogla opraviti četrtnine onega dela, ki bi ga lahko izvršili, če bi izgradili jezove in centrale vzdolž Save od izvira pa do Sotle pri nizki vodi (v tem niso vštetii pritoki). Kajti sto metrov visok slap, ki vali v globino v vsaki sekundi 1 kubični meter vode, vsebuje efekt 33.000 mož.

Po statistikah o razpoložljivih vodnih silah sveta je med evropskimi državami Jugoslavija s tremi milijoni konjskih sil za Norveško, Rusijo, Italijo, Francijo, Švedsko in Španijo na sedmem (relativno — po prebivalstvu pa na četrtem) mestu. Vendar v tem efektu, po katerem pride na prebivalca 0,17 KW, še zdaleka ni ves efekt naših rek. Kajti statistike vpoštevajo le tako zvano «nizko vodo», vodostaj rek, ko je v njih najmanj vode. Dejansko zveča že «srednja voda», ki traja na leto najmanj devet mesecev, pravkar navedeni efekt na najmanj trikratno vrednost (na devet milijonov konjskih sil). Z izgradnjo primernih jezov in vodnih rezervoarjev (saj bi jih mogli spričo mnogih kot nalašč za to ustvarjenih sotesk in kanjonov zgraditi skoraj pri vseh rekah) bi mogli zlahka obdržati potrojen

efekt skozi vse leto. Tako bi dosegli na glavo slehernega prebivalca efekt 0,5 KW ali 2/3 PS, ki bi mogel odvzeti slehernemu Jugoslovancu vsakršno težaško delo, ker bi opravljala zanj vodna sila delo štirih konj. Dravska banovina je po količini izgradljivih vodnih sil med banovinami šele na sedmem mestu. Toda vkljub temu je efekt njenih rek, ki znaša pri srednji vodi 800.000 PS, izračunan relativno na posameznega prebivalca večji od povprečnih 2/3 PS. Izmed vsega razpoložljivega efekta naših rek izrabljamo doslej komaj štiridesetinko, t. j. 220.000 PS, in še od tega v dravski banovini nad 60.000 PS ali toliko, da odpade na enega Slovence 0,034 KW.

Še bolj ko elektrifikacija jamči za izrabo energije rek zdrava industrijalizacija. V tem pogledu nam je prineslo zedinjenje v razmeroma kratki dobi veliko sadov. Vzporedno z naraščanjem uporabe električne energije — leta 1918. je odpadlo na prebivalca letno 19 KW, leta 1934. pa kljub prirastku prebivalstva za dva milijona 56 KW — je naraslo število industrijskih obratov od 700 v letu 1918. na 2200 v letu 1933. Ker je ena četrtnina industrijskih obratov v dravski, a druga četrtnina v savski banovini, lahko glede na razvojne možnosti nekaterih drugih banovin, ki razpolagajo z mnogo večjim rudnim in energijskim bogastvom, trdimo, da se bo morala skoraj pričeti razvijati industrija na vzhodnih in južnih predelih kraljevine.

Ker zajema socialna fizika le oris danih dobrin, ki so kri in srce civilizirane države, ne pove in ne razlaga zelo važnega vprašanja: Kako in s katerimi sredstvi je mogoča usuznjitev ali koristna izraba prav teh dobrin v najširšem obsegu. Znanost, ki edina utegne dati odgovor na to vprašanje, se imenuje narodno gospodarstvo. Le-tó bo moralo, zavedajoč se, da imamo v Jugoslaviji: 1.) dovolj plodne zemlje, 2.) da smo po rudnem bogastvu v Evropi na prvem mestu in 3.) da imamo vseh vrst energije z izjemo petroleja na pretek, pokazati na nujne in neodložljive gradbe elektrarn, tovarn, železnic in modernih cest, s čimer bodo polagoma izpolnjene vrzeli, ki so nastale v državi zbog stoletja trajajočega tujega gospodstva in zbog dolgoletnih osvobodilnih vojn.

Doslej je napredovala industrijalizacija Jugoslavije z naglimi koraki vse do pričetka gospodarske stiske, ki tare svet že dolgih pet let ter se tudi v letih preizkušnje ni povsem ustavila, kar je živ dokaz, da bo v prihodnjih boljših letih z novim zagonom skušala nadomestiti zamujeno v tako širokem obsegu, da bodo v prihodnjih desetletjih deležni cenene električne energije, ki jo bo dajal «beli premog» zastoj, ne le vsi prebivalci, ampak tudi vse železniško omrežje in vse tvornice. Upajmo, da bo rešen tedaj tudi levji del socialnega vprašanja ter bo srečen in zadovoljen sleherni Jugoslovan.

HIŠNA GOBA

Hišna goba je bolezen lesa, ki je posebno nevarna zato, ker se od početka razvija precej neopazno, a naredi ogromno škodo. Bolezen razdene les bodisi s suhim gnitjem, bodisi s pravo hišno gobo. Suho gnitje lesa, ki uniči les, nastane iz različnih kali, vendar pa ne napravi toliko škode, da bi les razpadel in izgubil nosilnost. Škodljiva pa je gniloba zlasti zategadelj, ker izpremeni les tako, da na njem kaj dobro uspeva nevarna in trdovratna hišna goba (*merulius lacrimans*). Hišna goba jako zmanjša vrednost in uporabnost stavbe. Kadar se je vgnezdila, jo je moči popolnoma iztrebiti samo z ogromnimi stroški in velikim trudom.

Postanek, uspevanje in razširjanje prave hišne gobe pospešuje vlažnost v zraku in v podlagi stavbe v zvezi s srednjo sobno toploto. Pri 20° C. uspeva goba najbolje, medtem ko pri 27° C. že neha rasti. Razvoj bolezni zavisi precej od tega, če je zaprta pot zraku (da ni nobenega prepriha), če je les že načel po gnitju in če so se zanesli trosi gobe nanj. Uspevanje te hišne škodljivke pospešujejo zelo tudi nekatere alkalične snovi, n. pr. človeški in živalski iztrebki, organske snovi, kakor kuhinjski odpadki, nečeden medstropni material, premogovi delci, malta in humus.

Navedene pogoje, ki jih potrebuje hišna goba za obstoj, nahajamo v medstropju, ki se drži vlažnih zidov, v nepodkletenih stanovanjih, ki niso zavarovana zoper vlago, pod lesenim opazem, v kopalnicah, kuhinjah, pralnicah in straniščih, če nimajo masivnih nosilnih stropov in tal ali če ni v njih skrbno urejen odtok vode. Naposled se pojavlja tudi pod linolejem, če je položen kar na les namesto na drugačno podstavo.

Hišna goba je gliva, ki išče hrano na lesu, iz katerega použije snovi, potrebne ji za razvoj. Razvije se iz skoro nevidnih trosov, ki plavajo v zraku in so zelo trdoživi. Lahko se prenesejo na večje daljave tudi na oblekah ali obutvi, koder so obviseli. Trosi se vsedejo potem na les in začno na njem kaliti, če najdejo ugodne pogoje za razvoj. Tu začne poganjati podgobje, ki se razširja v obliki najtanjših, komaj vidnih niti, ki preprežejo les kakor mrežnata tkanina, v štrengah, ki so do pol centimetra debele in po več metrov dolge. Nato pa se podgobje zgosti v kožnato, blazinasto, vati podobno snov, ki popolnoma prepreže les, zid in polnilni material. Podgobje je zelo vodeno, tako da lahko iz njega iztisnemo vodo kakor iz gobe (odtod tudi ime), ter sprva belo, nato svetlosivo, a naposled postane temnosivo, mešano z rumeno barvo. Bolezni lesa je lastno, da razprede svoje niti tudi skozi najtesnejše špranje v zidu, kjer se ob ugodnih pogojih spet razvije, priteza vlago in napravlja tako novo ognjišče bolezni in razpadanja. Pri 27° C. tkivo prepade in razširja neprijeten duh po plesnobi, medtem ko živo tkivo prijetno diši.

Hišna goba napada ponajveč les iglastega drevja, ki ima več vode, loteva pa se tudi hrastovine in drugih vrst lesa. Prvi znaki bolezni na lesu so majhni črnkasti madeži na površju desk, hlodov itd. To so tako zvani nosilci trosov. Drugi pomembni znak za gobo je, da se v stanovanju deske tla vdajajo, če hodimo po njih. Ako to opazimo, smemo z gotovostjo trditi, da je v lesu goba, ki se je že precej udomačila. Če dvignemo deske, ki se vdajajo, in jih obrnemo, opazimo takoj, da so na spodnji strani preperete, temne in omeščane. Vse to je naredila goba, ki lesa koj ne uniči, temveč polagoma. Prav tako kakor tenko desko ugonobi tudi debelo bruno. Razpadanje, ki ga povzroča ta bolezen, ni nič drugega nego razkrajanje staničnine; lesu odtegne goba vso njegovo naravno vlago, zato se pokažejo na površju razpoke, in sicer v smeri vlaken in pravokotno nanje. V jedru pa ga popolnoma preje. Zastran tega izgubi les, ki ga je napadla goba, sčasoma vso trdnost in moč; trami in bruna niso več za opore.

Goba se pojavi tako v starih kakor v novih hišah, kratka, povsod, kjer pač najde vse potrebno za obstoj. Da se ognemu zanesljivo tej hišni nevarnosti, nam pomagajo te-le varnostne odredbe:

1.) Uporabljati smemo samo dobro presušen les in to ne le takega, ki je suh samo zunaj, ampak les, ki je docela presušen. Če se je premočil med zidavo, moramo poskrbeti, da se dobera presuši, preden se zapre pot zraku.

2.) Pete pri tramih se naj ne stikajo neposredno z zidom, iz katerega utegnejo sesati vlago. Treba jih je prej prepojiti s preskušenim kemičnim sredstvom in na koncu oviti s strešno lepenko.

3.) Skrbeti moramo za izdaten odvod vode hišnega temelja (za kanalizacijo) in zgradbo skrbno osamiti, da ne more do nje talna vlaga.

4.) Premišljeno moramo pokriti tudi streho; tu je treba zid podložiti s pločevino, preden se dene nanj bruno, to se pravi, les moramo dobro zavarovati pred vlago od zgoraj.

5.) Odočne cevi morajo biti položene pravilno in dobro zaprte, da ne počijo in ne premočijo lesa.

6.) Preden denemo na steno lesen opaž, mora biti le-tá čisto suha.

7.) Ne mažimo tal v stanovanju prekmalu z oljem, ker s tem oviramo sušenje desk. Prav tako ni priporočljivo, polagati linoleja na lesena tla brez druge vmesne snovi.

8.) Za medstropni material porabljamo samo zamčeno čist gramoz in žlindro. Najboljši je razžarjen prod.

9.) Največje opreznosti in pozornosti je treba takrat, kadar namerjamo porabiti staro gradivo za novo stavbo. Kaj lahko se namreč preneso kali iz stare stavbe ali s prostora, kjer je ležalo gra-

divo, v novo. Delavci, ki popravljajo od gobe napaden les, morajo vse orodje korenito razkužiti, preden prično z delom pri novi stavbi.

10.) Naposled je paziti na to, da se pri zidavi razliva čim manj vode in da se po nepotrebnem ne onesnažuje zid ali les.

Dober arhitekt ali stavbnik na vse naštetu sam pazi; nevarnost je le tam, kjer izročimo tako delo, kakršno je zidanje hiše, nestrokovnjaku, ki o spred povedanih nevarnostih sploh ni poučen. Navzlic vsej previdnosti pa se utegne vendarle zgoditi, da se uporabi za zidavo les, na katerem so trosi hišne gobe. Iz teh se razvije hišna goba, če se na primer v stanovanju tvori mnogo vodne pare kot posledica pranja v kuhinji, ki se premalo zrači, ali če počí cev in je zid izpostavljen dolgotrajni vlagi, ki je v začetku niti ne opazimo.

Priporočljivo je torej vsekako, da les pred uporabo vselej prepariramo z dobro preskušenim kemičnim sredstvom. Če ga namažemo namreč s tako snovjo ter ga z njo tudi bolj ali manj prepojimo, se trosi hišne gobe na njem sploh ne morejo razviti. Taka obdelava lesa zidavo seveda podraži, daje pa gotovost, da se opisana bolezen lesa ne loti.

Stavbe, ki so bile postavljene na hitro, lahko semtertja preskusimo s tem, da potrkamó po njihovih lesenih delih. Les, ki se ga je lotila hišna goba, daje zamolkel zvok, zdrav pa doni jasno. Če dvomimo, nam pove strokovnjak, ali je les zdrav ali ne.

Dr. MIRKO KARLIN, Golnik:

UTRJUJMO SVOJE TELO!

Utrjati pomeni prav za prav napraviti nekaj trdnjše, kakor je bilo prej. Če hočem napraviti neko snov trdnjšo, moram vplivati nanjo tako, da ji zunanje sile, ki delujejo nanjo, ne morejo več zapustiti stalnih vplivov. Kratko in malo, snovi razširimo doseganje meje njene trdnosti. Isto hočemo doseči v tem primeru s snovjo našega telesa.

Človek se mora boriti z različnimi sovražnimi silami v naravi. Znano je, da se je že pračlovek skrival po jamah, se odeval z živalskimi kožami in se tako branil pred mrazom. Dandanes pa, ko žive ljudje v zakurjenih sobanah razkošnih stanovanj, odeti v volnena oblačila, so se že toliko pomehkužili, da se veliko bolj ko nekoč boje mraza, kadar stopijo iz toplega stanovanja v zimsko naravo.

Seveda je človek živa snov, ki jo je težje preoblikovati od nežive. Vsakdo izmed nas dobro ve, da velike razlike topline s težavo prenašamo in da so meje naše delavnosti omejene, ker celice našega telesa kmalu izgube življenjsko zmožnost. Saj vrela voda in led v kratkem času zamorita vsako živo stanico. Da se proti premočnim zunanjim vplivom sploh ne moremo utrditi, je že samo ob sebi umljivo.

Zdravljenje te bolezni je sicer možno, toda drago in težavno. Vsi deli lesa, na katerih se je naselila hišna goba, naj se vzamejo toliko narazen, da pride do njih preprih in jih je mogoče umetno izsušiti. Gobo je treba požgati, les pa prevleči s kemičnimi sredstvi. Obenem se morajo pregledati ostali prostori, ali se ni morda goba že razrasla, odnosno razširila po špranjah, bodisi naprej, navzgor in na stran. Ako so prizadeti tudi zidovi, na primer v kletih, skednjih ali šupah, jih je treba očistiti tako, da vse opraskamo. Tudi odpadki od zidu se morajo vreči na ogenj, da se pomore tako trosi gobe. Kadar se goba loti tudi stropa v kleti, tedaj nič ne pomaga, če strop samo ometemo. S tem ne dosežemo nič drugega, nego le to, da pospešimo razširjanje trosov, ki jih spravimo v zrak, da se naselijo spet drugje.

Hišna goba v zgradbah za stanovalce ni baš strupena, pač pa je njihovemu zdravju škodljiva, ker kvari zrak in ga dela še bolj vlažnega. A zelo vlažen zrak povzroča pri nižji toplini mrazenje, slabo vpliva na človeka in ga napravi sprejemljivega za razne bolezni. Stanovalci hiš, okuženih z gobo, čutijo pogosto razne bolečine in neugodja, posebno če v takih prostorih spe. Ker pa večinoma taki ljudje za gobo niti ne vedo, zato tudi nikakor ne morejo slutiti, kje izvirajo njih slabo počutje in vsakovrstne bolečine. Če žive v takih stanovanjih leta in leta, se res ni čuditi, da se začno pojavljati pri njih neprijetne slabosti in obolenja različnih vrst.

Telo utrditi se pravi, navaditi ga na še znosne dražljaje, usposobiti ga, da jih more sprejeti in predelati, da pa pri tem ne trpi nikakršne škode; niti ne sme nastopiti ovira v presnavljanju stanic, temveč se mora njihovo delovanje še okrepiti. Kakor že rečeno, prejakih dražljajev naše telo sploh ne prenese.

Kako skušajmo torej utrditi svoje telo?

Površino našega telesa tvori koža, ki nas obdaja krog in krog. Koža nas brani pred škodljivimi vplivi zunanjega sveta. Po čutnih organih sprejema občutke za svetlobo, zvok, dotik, otip, bolečino, toploto in mraz. Te občutke vodi koža po živčnih zvezah in ožilju v notranjost našega telesa. Po drugi plati posreduje po istih zvezah tudi med notranjimi občutki in kožo.

Da pa telo ne bo trpelo škode, je treba, da so vse sprejemne kakor tudi oddajne postaje kože z njihovimi vodi v najboljšem stanju pripravljenosti. Z eno besedo čim bolj sposobne za delo. Vsi kožni organi morajo biti dobro preskrbljeni s hrano, to je krvni obtok v koži mora biti čim živahnejši. Ni zgolj slučajno, da skušajo vse utrjevalne metode vplivati na kožo v tem zmislu, vendar z različnimi

dražljaji. Tu si stojita nasproti dva tabora. Eden hoče vplivati na kožo z mrzlimi, drugi s toplimi dražljaji. Nekateri skušajo uporabljati tudi oba dražljaja drugega za drugim v zvezi z drgnjenjem, potezanjem in udarjanjem po koži. Po vseh teh vplivih so opažali, da postaja koža bolj rdeča. Priessnitz je pri svoji znameniti metodi mrzlih obkladkov opazil to rdečenje kože. Winternitz pa je dal temu pojavu znanstveno ime «reakcija». On trdi, da samo mrzli dražljaji izzivajo aktivno reakcijo kožnega ožilja, medtem ko topli dražljaji tudi razširjajo žile v koži, ampak z omrtnjenjem žilnega mišičja, torej pasivno.

Dosedanji načini so skušali naše telo tako utrditi, da so ga kolikor mogoče mnogo izpostavljali mrzlim dražljajem. Trdili so namreč, da se moremo pred mrazom braniti le s tem, da se navadimo nanj. S kopanjem v mrzli vodi, z umivanjem s tako vodo in s hladnimi prhami so skušali telo navaditi na prenašanje močnih dražljajev. Prehude zahteve so stavili na naše telo! Zdrav človek je še brez večje škode zdržal močne podražaje. Kaj pa bolnik ali slabotnejš? In prav tega moramo skušati utrditi. Saj on to bolj potrebuje, ker ni popolnoma zmožen za delo. Njega moramo toliko izboljšati, da bo uspešneje ključoval škodljivim vplivom zunanjega sveta. Njegovo sposobnost za delo skušajmo popraviti s počasno obtežitvijo. Enkratna močna obtežitev ga preobloži, posebno če je naperjena samo proti enemu samemu delu telesa. To bi še zdravemu človeku škodovalo. Predvsem je treba pač urediti žile. Kaj pravijo novejša raziskavanja o tem? Zgornja plast kože postane na vse mogoče vplive rdeča. Na močen topel ali hladen podražaj postane koža v početku vedno bleda, včasih nastane še celo tako zvana «kurja polt» in šele pozneje koža pordeči. Pri vseh teh močnih podražajih pa ostane poznejša rdečica na mestu, kjer je deloval podražaj. Pri umerjenem toplih podražajih, četudi se pozneje stopnjujejo do take jakosti, ki bi jo nazvali naposled lahko močno, nastopa že od početka rdečenje kože brez poprejšnjega pobleđenja. Ta rdečica se pa pri daljšem delovanju počasi razširja od mesta podražaja v okolico. Mikroskopsko ogledovanje žil pod kožo je to trditev še podkrepilo. To velja predvsem za majhne površne kožne žilice. Na večje ožilje pod kožo vpliva samo podražaj, ki dlje časa deluje in se v jakosti krepko stopnjuje. Tako lahko opažamo, da postaja del telesa, na katerega tako vplivamo, razsežnejši prav od tega dejstvomovanja na globokejšo žilo. To pomeni, da se obtok krvi močno poveča in prehrana dotičnega telesnega dela s tem močno dvigne. Zdej šele bomo razumeli Heckerja, ki je opazil, da so otroci, ki so jih izza zgodnje mladosti «utrjali» z mrzlimi vplivi, pogosteje obolevali za nalezljivimi boleznimi in jim laže podlegali. Saj ti otroci niso bili utrjeni, ampak samo otopeni proti mrazu.

Razumljivo bo tudi, da menjajoča se mrzla in topla nožna kopel ali prha ne razširja žil v koži, kakor marsikdo misli. Nasprotno pa se po stop-

njujočem dovajanju toplote, na primer po delni vodni kopeli od 37 do 45 stopinj Celzija, notranja toplina dotičnega organa toliko zviša, da niti močan podražaj mraza ne more več škodovati telesu. Saj je znano, da se po taki kopeli z močnim potenjem brez skrbi lahko postavimo na prepri ali pa se še celo nekoliko časa valjamo po snegu, ne da bi se pri tem prehladili. Zato pravi Hauffe: Topla steklenica (termofor), položena v posteljo in tudi med dnevom večkrat rabljena, ne povzroča pomehkuženja in ohlapnih žil, temveč je izvrstno sredstvo za utrjanje. Tudi topli obkladki so primernejši od mrzlih. S postopno toplejšimi delnimi kopelmi ozdravimo najuspešneje ljudi, ki so prej dolgo trpeli zbog stalnih prehladov in se večno pritoževali, da imajo mrzle noge. Otroci, prej slabotni, bleedi, suhi, brez teka, v kratkem času tako rekoč vzcveto.

Zračne kopeli veljajo že dlje časa kot dobro sredstvo za utrjanje. Zrak pa odtegne telesu veliko manj toplote kakor voda, čeprav sta oba enako topla. Zračna kopel pozimi torej ni nič kaj nenavadnega, pogojno seveda, da je vse telo golo. Kakor hitro pa je le neki njegov del pokrit, se telesna površina ravna po tistem delu, ki je toplo odet. Močne vetrove je treba od početka vsekako izbegavati, ker premikajoči se zrak odteguje telesu dosti več toplote. Proti temu se borimo z gibanjem posameznih skupin mišičja ali z gibanjem vsega telesa. Koža postane v zračni kopeli polagoma prožna in dobro nahranjena s krvjo ter porjavi tudi brez neposrednega vpliva sončnih žarkov. Zračna toplota, kakor sončna kopel, ima ta nedostatek, da nikdar ne moremo natančno določiti, kdaj je dovolj. Tako nastajajo po nepremišljeno dolgi sončni kopeli često vnetja na koži, pojavljajo se še celo mehurji in nastopa vročina, ki traja lahko po več dni. Sončne kopeli uporabljajmo zato šele tedaj, ko smo kožo z zračno kopeljo v senci pripravili na ostrejši dražljaj sončnih žarkov. Šele tako pripravljena koža jame postajati takoj rjava brez poprejšnjega vnetja in rdečice kakor tudi vseh drugih neprijetnih posledic.

Plavanje je eno najuspešnejših sredstev za utrjanje.

Ugovarjal bo nemara kdo, češ, to se ne sklada z mojimi prejšnjimi izvajanjmi, ko se nisem navduševal za premočne mrzle dražljaje. To je že res, ampak pomisliti moramo, da je glavno utrjevalno sredstvo pri plavanju enakomerno gibanje, ker se začne še celo neplavač, če stopi v vodo, kar nehote premikati in gibati, kar je docela nekaj drugega kakor na primer mirno sedenje v mrzli vodi kopalne kadi, kjer izgubi človek res dosti toplote. Ko pridem iz mrzle vode, se moram še gibati, da nadomestim s tem izgubo toplote.

Tudi zmerne telesne vaje in telovadba so zelo pripravno sredstvo za utrjanje.

Popolnoma drugim namenom pa služi sodobni sport, čigar apostoli ga danes tako rekoč istovetijo z rekordom. Sport, kakor ga razumeva naša mladina, ne stremi za enakomernim razvitkom vsega

telesa, temveč za neenakomernim razvojem posameznih skupin mišičja: tekač si izuri samo noge, ki postanejo nesorazmerno močne v primeri z njegovim ostalim telesom. Isto velja za dirkača na kolesu in telovadca na orodju. Sličnih primerov bi mogel navesti še več. Sport bi moral dovesti do enakomernega razvitka vsega telesa, ne pa ga v slepi gonji za rekordom enostranski preobtežiti in mu s tem le škodovati. Sport in telesna vzgoja sta v razmerju kakor prenapenjanje do onemoglosti in vaja

do popolnosti. Samo tisti človek je pravi sportnik v prvotnem pomenu besede, ki zna svoje telo ceniti in ga enakomerno podpirati v razvoju. Zdravniško misleč sportni zdravnik bi pri nas v tem pravcu lahko mnogo koristil. Sportni klubi bi morali namreč služiti telesni okrepitvi vsega naroda, ne pa vzgajanju posameznikov v rekorderje.

Poudarjati moram še enkrat, da sem imel pri svojih izvajanjih v mislih vedno le slabotne ljudi, ki so utrjanja pač najbolj potrebni.

PREGLED SLOVENSKEGA ČASOPISJA ZA LETO 1935

(Kjer kraj ni označen, izhaja časopis v Ljubljani)

I. Dnevnik, tedniki

Borba (tednik), Maribor.
Doba, Nova (tednik), Celje.
Domoljub (tednik).
Domovina (tednik).
Domovina, Ameriška. Neodvisen list za slovenske delavce v Ameriki (trikrat na teden); Cleveland, Ohio.
Edinost. Glasilo Jugoslovanske narodne stranke (tednik).
Enakopravnost (dnevnik), Cleveland, Ohio.
Glas, Akademski (tednik). Informativno strokovni list.
Glas Naroda (dnevnik).
Glasilo K. S. K. J. (tednik), Cleveland, Ohio.
Gorenjec (tednik za gospodarstvo, socialno politiko in prosveto), Kranj.
Gospodar, Slovenski. List ljudstvu v pouk in zabavo (tednik), Maribor.
Jutro (dnevnik).
Krajina, Murska (tednik za gospodarstvo, prosveto in politiko), Murska Sobota.
List, Gledališki, Narodnega gledališča (izhaja za vsako premijero).
List, Kmetijski (tednik).
List, Službeni, kr. banske uprave Dravske banovine (dvakrat na teden).
List, Trgovski (trikrat na teden). Časopis za trgovino, industrijo in obrt.
Narod, Slovenski (dnevnik).
Nedelja (tednik za versko življenje), Maribor.
Nova doba (tednik), Cleveland, Ohio.
Novine Slovenske krajine (tjednik), Murska Sobota.
Obzor (dnevnik), Milwaukee, Wisconsin.
Pohod (tednik).
Politika, Delavska (dvakrat na teden), Maribor.
Pravica, Delavska (tednik). Glasilo krščanskega delovnega ljudstva.
Pravica, Ljudska (tednik za gospodarstvo in prosveto), Lendava.
Prosveta (dnevnik). Glasilo Slovenske Narodne Podporne Jednote; Chicago, Illinois.

Radio Ljubljana (tednik).

Slovenec (dnevnik).

Slovenec, Amerikanski (dnevnik), Chicago, Illinois.

Slovenec, Koroški (tednik). List za politiko, gospodarstvo in prosveto; Dunaj.

Slovenija (tednik).

Tednik, Družinski (ilustriran list za mesto in deželo).

Tovariš, Učiteljski (tednik). Stanovsko politično glasilo Jugoslovanskega učiteljskega združenja — sekcije za Dravsko banovino.

Val, Naš (tednik za radiofonijo).

Večernik, Mariborski, Jutra (dnevnik), Maribor.

Zemlja, Slovenska. Glasilo slovenskega kmečko-delavskega ljudstva (tednik).

Življenje, Naše duhovno (tednik), Buenos Aires.

Življenje in svet (ilustrirana tedenska revija).

II. Mesečniki, polmesečniki in drugi

Angelček (list za mladino).

Beseda o sodobnih vprašanjih (Delavska založba).

Bodočnost.

Bogoljub.

Bojovník (Glasilo Zveze bojevnikov).

Brazda (Kmečki stanovski list. Glasilo absolventov kmetijskih šol).

Cerkev in dom (Cerkveni list za blejsko župnijo).

Cvetje z vrtov sv. Frančiška (Časopis za naše verno ljudstvo, zlasti za ude 3. reda).

Čas (Znanstvena revija Leonove družbe).

Časopis za zgodovino in narodopisje (izdaja štirikrat na leto Zgodovinsko društvo v Mariboru).

Čebelar, Slovenski (Glasilo čebelarkega društva za Slovenijo).

Delavec (Glasilo Združene delavske strokovne zveze Jugoslavije; dvakrat na mesec).

Delo (vsako drugo soboto).

Delo proti tuberkulozi (Glasilo narodne protituberkulozne lige), Golnik-Kranj.

Devica, Nevtepeno poprijeta, Marija, zmosona Goszpá Vogrszka (Pobozen meszecszen lizst), Szombathely.

- Dom in svet** (Mesečnik za književnost in prosveto).
- Dom, Moj** (Glasilo Pokrajinske zveze društev hišnih posestnikov za Slovenijo v Ljubljani; polmesečnik).
- Dom. Naš, Maribor.**
- Domačija** (List za pospeševanje ljudskega blagostanja in gradbo lastnega doma).
- Drama** (Mesečna revija za ljudske igravce).
- Etnolog** (Glasnik kr. etnografskega muzeja; en zvezek na leto).
- Foto-amater** (Mesečnik za foto in kino umetnost).
- Gasilec** (Glasilo Jugoslovanske gasilske zveze; izhaja najmanj štirikrat na leto).
- Glas, Ljudski** (Glasilo delovnega ljudstva; dvakrat na mesec).
- Glas, Naš** (List za državne nameščence in upokojence; dvakrat na mesec).
- Glasbenik, Cerkveni** (Glasilo Cecilijinega društva).
- Glasilo Zdravniške zbornice za Dravsko banovino.**
- Glasnik, Cerkveni, za tržiško župnijo, Tržič.**
- Glasnik, Književni, Družbe sv. Mohorja** (četrtletno), Celje.
- Glasnik Muzejskega društva za Slovenijo** (štirikrat na leto).
- Glasnik Najsvetejših src.**
- Gospodar, Narodni** (Glasilo Zadružne zveze.).
- Gospodinja** (Glasilo Zveze gospodinj; desetkrat na leto).
- Gospodinja, Praktična** (Gospodinjski list).
- Gruda** (Mesečnik za ljudsko prosveto).
- Hmeljar, Slovenski** (Glasilo Hmeljarskega društva za Slovenijo; štirinajstnevno), Celje.
- Invalid, Vojni** (Glasilo Udruženja vojnih invalidov; dvakrat na mesec).
- Junak, Mladi** (Založba Svete vojske).
- Klasje** (Družinski list).
- Klub, Avtomobilski, kraljevine Jugoslavije** (polmesečnik).
- Kmetovalec** (Glasilo kmetijske družbe za Slovenijo; dvakrat na mesec).
- Književnost** (Mesečnik za umetnost in znanost).
- Kraljestvo Božje** (Glasilo Apostolstva in bratovščine sv. Cirila in Metoda; desetkrat na leto), Maribor.
- Kres** (Glasilo slovenskih fantov).
- Križ** (Verski list novomeške, prečenske in šmihelske župnije), Novo mesto.
- Kronika slovenskih mest** (štirikrat na leto).
- Lan in konoplja** (Časopis za pospeševanje pridelovanja predivnih rastlin in njih izdelkov), Grosuplje.
- List, Gospodarski, v pouk in zabavo, Maribor.**
- List, Mladinski** (Mesečnik za slovensko mladino v Ameriki; izdaja SNPJ), Chicago, Illinois.
- List, Naš** (Glasilo katoliške akcije za kamniško in moravsko dekanijo), Groblje.
- List, Slovenski gospodarski** (dvakrat na mesec), Celje.
- List, Ženski** (Glasilo Zveze delavskih žen in deklet).
- Liszt, Dusevni** (mesecne verske novine), Murska Sobota.
- Lovec** (List za lov, kinologijo in ribarstvo).
- Lučka z neba** (Verski list za mladino).
- Mentor** (Dijaški list).
- Misel in delo** (Kulturna in socialna revija).
- Misijoni, Katoliški** (s prilogo «Tuji Svet»), (Glasilo Slovenske družbe za širjenje vere).
- Mladika, Gorica.**
- Nameščencec, Privatni** (Organ Zveze privatnih nameščencev Jugoslavije za Slovenijo).
- Obrtnik** (Glasilo Jugoslovanskega obrtništva Dravske banovine; štirinajstnevno).
- Obzorja, Nova** (Mladinska revija).
- Odmev iz Afrike** (Katoliški mesečnik v prosep afriških misijonov).
- Oglasnik lavantinske škofije, Maribor.**
- Organizator** (Glasilo priv. nameščencev Slovenije).
- Pevec** (Glasilo Pevske zveze).
- Pomočnica, Gospodinjka.**
- Popotnik** (Pedagoški in znanstveni list).
- Pošta, Dravska** (Neodvisno glasilo vseh poštnih nameščencev Dravske banovine).
- Pota, Naša** (Mesečna revija za propagando turizma, družbo, sport in kino).
- Pravnik, Slovenski.**
- Prelom** (dvakrat na mesec).
- Prijatelj** (Ilustrirana družinska revija).
- Proteus** (Ilustriran časopis za poljudno prirodnoznanstvo).
- Ptica, Modra** (Leposlovna revija).
- Radiotehnik** (Mesečnik za radio in sorodne stroke).
- Rafael** (Glasilo jugoslovanskih izseljencev v Zapadni Evropi), Heerlen.
- Razori** (Ilustriran list za odraslo mladino), Maribor.
- Rejce malih živali** (Ilustriran list za pospeševanje rejce malih živali), Šenkov turn.
- Rod, Naš** (Ilustriran list za mladino).
- Sadjar in vrtinar** (Ilustriran list za pospeševanje sadjarstva in vrtnarstva).
- Samouprava** (Glasilo županske zveze).
- Sodobnost** (Neodvisna slovenska revija).
- Straža v viharju** (dvakrat na mesec).
- Svet, Ženski.**
- Svoboda.**
- Učitelj, Slovenski** (Pedagoška revija; glasilo Slomškove družbe).
- Vek, Novi** (List za prosveto in dvig morale)
- Vera in življenje** (Glasilo verskega in cerkvenega življenja).
- Vestnik, Babiški** (Glasilo Društva diplomiranih babic).
- Vestnik, Bogoslovni** (štirikrat na leto).
- Vestnik, Elektrotehniški.**
- Vestnik, Geografski** (Časopis za geografijo in sorodne vede; polletno).
- Vestnik, Gostilničarski** (Strokovno glasilo), Maribor.
- Vestnik, Hmeljarski** (Glasilo Hmeljarskega društva za Slovenijo), Zalec.
- Vestnik, Izseljeniški** (Glasilo slovenskih izseljencev celega sveta).
- Vestnik, Obrtni** (Strokovni list za povzdigo in napredek obrtništva Dravske banovine).

Vestnik, Planinski (Glasilo Slovenskega planinskega društva).
 Vestnik, Ribiško-lovski (Glasilo Zveze ribarskih društev).
 Vestnik, Salezijanski (List za salezijanske sotrudnike).
 Vestnik, Slovenski trgovski (Glasilo Slovenskega trgovskega društva «Merkur».)
 Vestnik Sokolske župe Celje, Celje.
 Vestnik, Zdravniški (Glasilo Zveze slov. zadrug).
 Vestnik, Zdravniški (Strokovno glasilo zdravništva v Dravski banovini).
 Vestnik, Znanstveni (Akademska Založba; štirikrat na leto).
 Vigred (Dekliški list).
 Vrtec (Ilustrirani list za mladino).
 Vzajemnost (Glasilo jugoslovanskega svečenstva).
 Zadrugar (Glasilo Nabavljalne zadruge uslužbencev državnih železnic).
 Zadrugar (Glasilo I. žrebiljarske in železoobrtne zadruge v Kropi in Kamni gorici), Kropa.

Zamorček (Misijski list).
 Zapiski, Hramovi (Literarno-informativna revija; šestkrat na leto).
 Zbori (Revija nove zborovske glasbe; vsak drugi mesec).
 Zbornik za umetnostno zgodovino (štirikrat na leto).
 Zdravje (Zdravstveno-poučni list).
 Zoo, Naš (Glasilo zoološkega društva Noe).
 Zvezda, Naša (Dijaški kongregacijski list; desetkrat na leto).
 Zvon, Kranjski (Župnijski list za Kranj in okolico), Kranj.
 Zvon, Ljubljanski (Mesečnik za književnost in prosveto).
 Zvon, Naš (Cerkveni list za župnijo št. Vid nad Ljubljana).
 Zvonček (List s podobami za mladino).
 Železničar, Ujedinjeni (dvakrat na mesec).
 Žena in dom.
 Žika (Reklamni mesečnik pražarne Žike).
 Živalca (Glasilo Društva rejcev malih živali).

MARA NOVAKOVA:

NAJNOVEJŠE O KISLEM ZELJU

Eno najbolj zdravih in cenenih živil, ki naj bi bilo v mrzlem letnem času čim pogosteje na mizi, je kisló zelje, ki nastane iz svežega zelja pótém mlečnokislinskega kipeanja. Poleg paradižnika ima ta zelenjad največ vitaminov, od katerih je posebnega pomena vitamin C ali antiskorbutični vitamin. Razen tega ima kisló zelje v sebi velike množine rudninskih snovi (redilnih soli) v obliki natrija, kalija in kalcija. Te snovi pomagajo pri izboljšanju krvi in poživljajo presnavljanje. Kisló zelje more odpravljati strupe iz celokupnega organizma, ki ga poživlja, in je zato neprekosljivo živilo za bolnike na pljučih kakor tudi za vse slabotne in suhe ljudi.

Druga prednost kislega zelja, ki je, tudi vredna posebnega upoštevanja, pa je ta, da prevladujejo v njem lugotvorne snovi. Zato uporabljajo to živilo tudi pri zdravljenju drugih bolezni, n. pr. pri protinu, sladkorni bolezni, boleznih želodca in črev. Seveda predpiše dijeto s kislim zeljem zdravnik, ki jo še stalno nadzoruje. Zaradi mlečnokislinskih bakterij, ki jih ima kisló zelje, je znano kot neprekosljivo čistilno sredstvo in kot čudežno zdravilo za podaljšanje življenja in pomlajevanje. Dognali so tudi, da dosežejo v krajih, kjer pojedó največ kislega zelja, ljudje največjo starost.

Že v spisih in navodilih župnika Kneippa nalezimo na odstavke, v katerih poudarja veliko zdravilno vrednost kislega zelja. Kneipp priporoča redno uživanje te zelenjadi posebno pri revmatizmu in protinu, slabem prebavljanju in lenivosti črevesja, bledičnosti in malokrvnosti. Kisló zelje zatira gnitje in razpadanje v želodcu in črevesu ter je uspešno čistilo pri glistah vseh vrst.

Vso ogromno zdravilno vrednost kislega zelja pa izkoristi le tisti, ki ga uživa siróvega; kajti skrivnost njegovega čudežnega učinka tiči v siróvem soku te zelenjadi. Siróvo kisló zelje prinesemo lahko na mizo kot okusno solato, posebno če ga zabelimo z dobrim solatnim oljem ter dodamo sesekljano čebulo in nekaj stlačenih brinjevih jagod. Tudi paradižnik, narezan na rezine, napravi solato še okusnejšo. Za izprémemo napravimo solato iz kislega zelja lahko tudi z dodatkom nastrganih jabolk in citronovega soka.

Pri nas napravljajo kisló zelje povsod tako, da ga obenem, ko ga denejo kisat, tudi precej sole. Vendar se dá tudi brez soli napraviti okusno kisló zelje. Namesto soli pridenemo zelju, ki smo ga stlačili v posodo, kisló mleko ali pinjenec, in sicer toliko, da stoji čez en dan. Kisló zelje brez soli napravimo lahko še na ta-le način: Zelje zdevamo v posodo tako, da vsako plast čim bolj stlačimo, da popolnoma zapremo pot zraku. Na vsako plast damo nekoliko grozdnih ali jabolčnih rezin in nekoliko brinjevih jagod. Ko je posoda polna, nalijemo na vrh vode, ki smo jo prej prekuhali in ohladili na 35° C. Nato jo pregrnemo s krpo in obtežimo s kamnom. Ako tekočina sčasoma poide, prilijemo spet prekuhano in ohlajeno vodo.

Kislega zelja torej ne kuhajmo, če hočemo imeti od njega koristi. Kuhano kisló zelje našemu okusu sicer bolj prija, vendar ga oropamo s kuhanjem vseh zdravilnih lastnosti, da obleži v želodcu kot teža, ki dostikrat povzroča težave v črevesju. Otroci navadno kaj radi posegajo po siróvem kislem zelju, kar priča, da imajo še naraven in nepokvarjen okus. Ako se kdo ne more tako hitro privaditi siróvemu

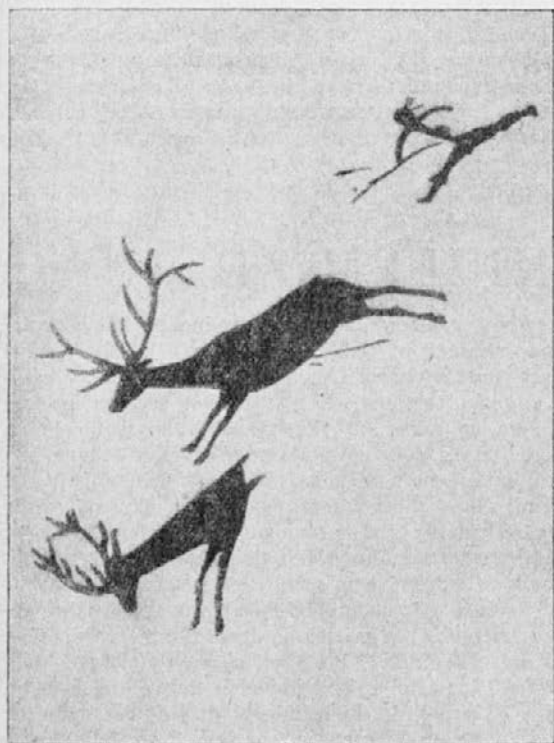
zelju, naj ga dá od početka kuhat, a samo za 15 do 20 minut.

Naloga gospodinje je, da spoznajo pomen tega zdravilnega živila, ki je hkrati tudi poceni in zato na razpolago vsem slojem. Čim večkrat bo v obliki solate na mizi, tem bolje bo za zdravje dru-

žine. Naposled bi spadalo siróvo kislo zelje že zdavnaj tudi na jedilnike v gostilnah in hotelih. Seveda je najprej treba, da ga gostje zaželee in zahtevajo, ker šele potem moremo pričakovati to zaželeno in potrebno izpremembo.

LOV PRED DVA TISOČ LETI

Najstarejše lovske slike na svetu so stare približno 15.000 do 20.000 let in izvirajo iz druge polovice poslednje ledene dobe. Imena umetnikov, ki

Znameniti «lov na jelene» iz Masa d'en Josep. (V dolini Valltorti v španski provinci Castellonu so odkrili večbarvne živalske slikarije, katerih rdeče in rjave barve so več tisočletij kljubovale vsem vremenskim nepravilnostim.)

so jih slikali in risali, so že davno neznana in pozabljena; celó imen narodov, iz katerih so izšli, ne poznamo več. Morda pa narodi takrat sploh niso imeli imen. Od njihove kulture je ostalo samo tisto, kar ni bilo uničeno v zemlji: orodje iz kamna, kosti in roževine, živalskih zob in školjk. Tu imamo konice sulic, kopij in puščic iz kresilnika ali iz kosti, kamnitna bodala, noževa rezila, svadre, dleta in mnogo drugega. Zakaj takrat še niso poznali kovin ter se tudi niso pečali s poljedelstvom in z

živinorejo; človek se je preživljal le z lovom in nabiranjem užitnih zelišč. Lovski narodi so bili, ki so ustvarili te najstarejše lovske slike. In njihova kultura je dosegla ob koncu ledene dobe višek. Živeli so v zapadni in jugozapadni Evropi, predvsem v sedanji Franciji in Španiji, torej v deželah, ki so imele tudi v ledeni dobi precej ugodno podnebje, kjer jih ni dosegel ledeniški led. Toda tudi srednjo in vzhodno Evropo, kolikor je bila prosta ledu, so obljudevali tiste čase lovske narodi.

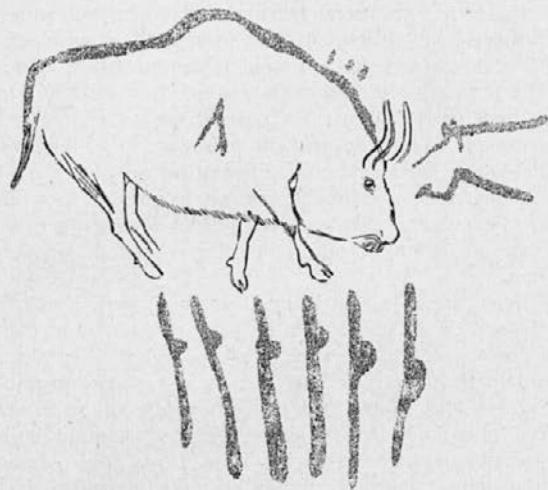
Brezštevilna so dandanes najdišča umetnin iz ledene dobe. Seveda so izven Francije in Španije te umetnine samo dela miniaturne umetnosti, neznatne rezbarije in vdolbine, drobni reliefi na kamnu, kosteh, roževini in mamutovi slonovini, ki pa vendarle ne zaostajajo po umetniški vrednosti za edinstvenimi stenski slikarijami v francoskih in španskih jamah. Ta velika dela stenske in jamske umetnosti Francije in Španije so tako izrazita, da se ne morejo primerjati s prej omenjenimi tovrstnimi deli v drugih pokrajinah Evrope. Večbarvne živalske slikarije v secco-tehniko, naturalistične vdolbene risbe in vrezanine na jamskih stenah, neverjetno žive, ekspresionistične scene na skalnatih strehah jam v vzhodni Španiji, katerih rdeča in rjava barva je kljubovala več stoletij vročemu španskemu soncu in vsem vremenskim izpremembam, ne da bi obledela in izgubila na lepoti.

Tu vidimo edinstven «lov na jelene» v kraju z imenom Mas d'en Josep v skalnatj globeli Valltorti v španski provinci Castellonu. Nevidni gonjači podijo veliko čredo jelenov proti lovcem, oboroženim z lokí, da živali iz bližine obstreljujejo. Večino jelenov so puščice in sulice že ranile.

Nepopisno živa slika je «lov na mrjasce» v jami del Chargo del Agua Amargo v španski provinci Teruelu. Na sliki se vidi, kako lovec v teku zasleduje s sulicami in puščicami večkrat ranjenega mrjasca in čaka, kdaj se bo zvrnil. — Kaj je napotilo človeka ledene dobe, da je ustvarjal te preproste umetnine? Človek, ki je sam stanoval le v jamah in pod skalnatimi strehami ali v stožcu podobnih kočah iz ličja, dračja in trave; ki je moral izdelovati orodje in orožje iz kamna, kosti in lesa in čigar obleka je bila narejena iz kož ubitih živali ali spletena iz rastlinskih vlaken.

Iz veselja nad umetniškim užitkom gotovo niso risali takih slik, kajti najlepše in najboljše slike niso služile okrasnemu namenu, ker so domala vse risane globoko v notranjščini s težavo dostopnih

jam, v večni temi. Prav to dejstvo kaže na tajinstvene zveze; zdaj velja za dognano, da se morajo zahvaliti te slike za izvor in nastanek njihovim magičnim predstavam in običajem.

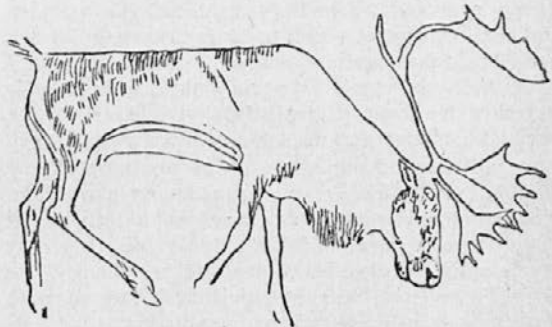
Bizon iz Pindala (napol vdolben, napol slikan z rdečo barvo, večkrat zadet in obdan z orožjem in metalnimi kiji).

Pozornost vzbujajo tudi to, da se zde živali, ki so na slikah skoraj vse zadete od pušic in sulic, kakor da so simbolično ranjene. V jami Niauxu je na primer naslikanih mnogo bizonov, ki jih obdajajo ti izstrelki, od katerih so tudi zadeti. Napol vdolben, napol v rdeči barvi slikan bizon iz Pindala v španski pokrajini Asturias je večkrat zadet in obkrožen z rdeče slikanim orožjem, s kiji in prami različnih vrst. V nekem zelo težavno dostopnem delu jame v Montespeu v francoskem okraju Haute Garonne so našli živali, modelirane iz jam-

ske ilovice, med njimi jamskega medveda in jamskega leva. Medvedu je manjkala glava, a namesto nje je imel v vratu luknjo, kamor bi se glava lahko vtaknila; v šapah pa je držal ostanke kosti pravega jamskega medveda. Zaradi tega se lahko domneva, da so tej skulpturi vedno, kadar so ubili medveda, posadili na vrat njegovo pravo glavo. Obe modelirani živali — medved in lev — sta imeli po vsem trupu koničaste ureze, ki so jih prizadejali bodljaji sulic.

Tudi dandanašnjim preprostim narodom so lastni podobni običaji, ki imajo namen, da jim prinašajo srečo na lovu. Kdor poseduje podobo ali sliko, ima baje moč in oblast tudi nad njeno pristno prispodobo; kar se zgodi torej simbolično na umetni podobi, se izvrši tajinstveno tudi na živih živalih.

Lovci ledene dobe so bili zavisni od lovske sreče in so stremili za tem, da bi jim prinesle mnogo te sreče lovske čarovnije. Temu dejstvu se moramo zahvaliti, da nam je ostala najstarejša likovna umetnost, zakaj pred njo umetnosti ni bilo. In te najstarejše lovske slike so obenem prve umetnine v zgodovini človeštva.

Severni jelen na paši. (Vrezana risba na kosu rogovja severnega jelena, ki so ga naši prapradedi nosili okoli vratu, da bi jim prinašal srečo na lovu.)

LADISLAV GÄRTNER:

POGOVOR O MOŽU IN ŽENI

Možje in žene — prvim pravimo «slabše», drugim pa «boljše» polovice. Iz tega bi človek sklepal, da tvorita te dve polovici celoto, ki je precej enaka v obeh delih. Možje in žene — vsi živimo pod eno in isto streho, imamo enako hrano in rasemo ob enakih pogojih. Ali smo si kaj med seboj enaki? Vzemimo za primero dvojčka — dečka in deklico, oba sta se skupaj rodila, oba enako raseta, oba obiskujeta iste šole in oba stremita za enakim poklicem. In vendar se med seboj tako razlikujeta, kakor bi bila vsak iz drugega sveta.

Če vidimo razliko že med najbližjimi sorodniki, kaj naj šele rečemo o «možu in ženi», ki sta največkrat brez vsakega krvnega sorodstva. Vzmeta se, dom ju združijo, a dom ju često tudi razdvoji. Dekletovo življenje je pred poroko precej podobno

fantovemu. Ko pa se fant in dekle vzmeta, preneha vsaka skupnost. Fant živi kot mož še vedno v širokem, odprtem svetu, dekle pa pride, ko postane žena, v jako majhen in ograjen svet. Pravimo mu: dom! Ali je potem kaj čudnega, če postane kedaj pa kedaj sitna?

Pravijo, da je zakonski stan težaven. To je popolna resnica! Primerjamo ga lahko vozu, v kate-rega sta vprežena mož in žena. Nalagata ga sama. Kolikor večja je teža, toliko več napora je treba. Kjer sta doma razsodnost in premagovanje, tam gre lahko. Kakor hitro pridejo jeza, sitnost in goste besede, se začne klanec...

Koliko mož je na svetu, ki očitajo ženam lahko delo. Karkoli store oni, je vse imenitno, upoštevanja vredno. Glede ženskega dela pa zamahnejo z

roko, kakor bi hoteli reči: «Kaj bi tisto! Ti še ne veš, kaj je delo.» Toda resnica je baš nasprotna: ne vpraša se, kakšno in kje je možko delo. Resnica je vselej, da je veliko lažje — prijetnejše kakor pa «žensko». Že po naravi ima moški prednosti, katerih ženska nima. Moški jako cenimo dom in ugaja nam, če je tam vse pravilno. Dom je nad vse — a žena je tista, ki vodi večni boj z neredom, nesnago, kuho, otroki in kaj vemo, s čim vse...

Delo moža je torej veliko lažje od ženskega dela. Otroke ima rad, kadar pride domov; pokliče tega ali onega, poboža ga in prav dobro shaja z njim. Drugače tudi ne more biti. Vidi jih, ko pride od dela, uro ali dve, potem gre spat in zjutraj spet na delo. Ni oče tisti, ki ima otroke, on ne trpi agoničnih bolečin rojstva. On jih ne hrani, ne oskrbuje in se ne ubija s tisoč težavami, kakor se mora njegova žena, dan na dan, od zore do mraka in veliko vrsto let še od mraka do jutra. Kaj ve oče o otroških muhah, ki se rode v mali glavi vsak trenotek. Nekaj mesecev staro bitje, pa že loči, kdaj je v naročju in kdaj ne. Otroci so nekakšni divjački, ki jih velika materina ljubezen in nadzemno potrpljenje pretvorita v civilizirana bitja. Oče pomaga pri tem kvečjemu s palico, kadar omagajo že vsa sredstva dobre matere. Ampak to je samo pomoč v boju in ne vzgoja. Materin poklic v zakonu je velikanska tekma, ki traja leta in leta, očetov pa večidel četrturen izprehod v sencah košatega drevja.

A mož ima od narave še druge prednosti, ki ne štejejo malo. Moški se iz neznanega vzroka veliko lažje iznebi težav in neprijetnosti kakor ženska, ki je po naravi tako občutljiva, da jo žali tisto, kar moža sploh ne doseže. Z drugimi besedami bi se utegnulo reči: veliko več potov ima, kamor se more umakniti — in po navadi se to tudi zgodi.

Življenje prinese vse polno neprilik. Nekatere so take, da se lahko borimo proti njim, ako imamo dovolj poguma in moči, a druge spet pridejo in nas primejo kakor lopov izza grma. Takim se ognemo, kakor najbolje vemo in znamo. Če nas kdo žali, mu ali vračamo ali pa potrpiamo. Če nam dela krivico, se branimo ali pa spet potrpiamo, kakor torej nanese primer. To je odzunaj. — Kaj pa doma? Recimo, da se mož in žena ne razumeta. Kdo bolj trpi? Žena, ki mora ostati doma! Mož gre na delo ali pa ven — kadar mu ni kaj prav, pograbi klobuk in odide. Žena pa mora biti zmeraj doma. Mož ima prijatelje, družbo — on se lahko umakne. In tisti, ki ostane doma, mora pretrpeti vse in urediti tako, kakor je najbolj mogoče v danih razmerah.

Moški imamo prednost, da se vsega nekako lažje iznebimo. Smo bolj utrjeni, nimamo tako mehke kože in takšnih čutov, kakor jih ima žena. A spet se primeri kaj takega, kar zahteva poguma in žrtev — utrjeni mož ubeži in slabotna žena je tista, ki pokaže nenavadno velik pogum.

Mož je bolj trden glede bolezni. On prenaša trpljenje precej mirno, ne vzdihuje, če ga boli glava, če mu ni kaj prav. Občutljiva ženska pa venomer zdihuje. A kar se poguma tiče, nadkriljuje žena

moža. Ona zna prenesti več, četudi je bolj glasna. Možu pa kaj hitro upade pogum.

Mož je prav tako kakor žena podvržen nervozi. Če sta oba enaka, ne shajata dobro. Morata se naučiti, da je nervoznost bolezen, katero najuspešneje ozdraviš s potrpljenjem. Ako je mož siten, ga pusti, da prekuha vse svoje. Potem lahko govoriš z njim. Ako je žena sitna, potrebuje enako zdravilo: Umikaj se, dokler se sitnost ne poleže. Če se sporečeta, pride po navadi do mučnih prizorov, ki samo razdirajo vez med zakonom. Plamen se ne gasi s plamenom, nego z vodo. Nervoznost je včasih v krvi in zato je potrebno, da poznata mož in žena drug drugega. Pride kakor orkan in mine — potem je spet lepo.

Resnica pa je, da je mož po svoji naravi nekaj divjega, da ga civilizacija še ni dovolj ukrotila. Čut očetovstva ni tako razvit v njem, kakor je v ženi čut materinstva. In čuti so, ki ustvarjajo krotko naravo. Mož doma tudi ni tako vajen kakor žena. Rad pohajkuje in zato često nastanejo majhni boji med obema, ki si ustvarjata dom. Pravi ženi ostane dom smoter vsega življenja, s svojo ljubeznijo privezuje moža, katerega sili vedno nekaj ven. Poldoben je Arabcu, ki podere svoj šotor in ga postavi spet nekaj korakov od prejšnjega mesta, samo da je drugje. Mož gre rad domov, a še rajši zdoma. Naj ima še tako rad ženske, naveliča se jih kmalu in sili vnovič med svoje vrstnike.

Važno je torej, da ve vsaka žena, da je mož po svoji naravi manj domač kakor pa ona. Treba ga je privaditi kakor — recimo — golobe, katerim potresamo nekaj dni z medom prepojeno pšenico, da se privadijo novega doma. S silo in zgrda se ne opravi dosti. Z ljubeznijo in lepim ravnanjem se doseže vse.

Sila je to, kar je pri umoru zakon: koliko ljudi se je poboljšalo zavoljo zakona. Žena ne sme moževe želje po drugi družbi smatrati za znak, da je mož nima rad, ne sme pretakati solz in ne brusiti jezika. Res, včasih pomagajo taka sredstva, a vselej škodujejo ženi sami. Možu je njegova prostost sveta in ako jo mora žrtvovati na korist ljubega miru, se to zgodi zmeraj na škodo ljubezni. Med njima se pokvari odkrito razmerje; moža boli, ker ga žena ne razume — shaja sicer z njo, a če le more, jo vara tako ali drugače. Maščevanje je seveda nekaj človeškega, izvabi ga vsaka krivica. Žena mora biti torej jako previdna, da se ne posluži nikdar sile nasproti možu. Kar ne doseže zlepa, naj opusti in potrpi. Izkuša naj biti še boljša in plemenitejša. V možu se bo obudila zavest, da ji dela krivico, in poboljšal se bo. Kadar ostane mož zunaj in ti, žena, jezikaš, ko se vrne, si on pač misli: ostal sem zunaj — moj greh. Slišal sem jih: kazen, zdaj je poravnano in jutri začnemo znova. Kakor se žena privadi zmerjati moža, tako se mož privadi poslušati. Če pride mož kedaj domov pozneje, kakor ga pričakuje žena, ve že vse, kaj bo — to ga ne presenetiti. Če bi bila žena strpna in bi ga čakala z

ljubeznijo namesto z jezikom, bi možu očitala vest: glej, tako dobra je, pa tako delaš z njo.

Mož torej ni domač. Njegova narava povzroči več razporok kakor vse drugo. Nekateri poizkušajo držati se doma, zapuste družbo in vse okoli njih. Dovedujejo si, da niso več svobodni. Tak mož se sicer ravna po novem pravilu, obenem pa nasprotuje svoji naravi. In kaj je posledica? Polagoma se naveliča vsega, postane siten, čmeren, žena napravi iz njega človeka, s katerim se čedalje težje izhaja.

Veliko slišimo o ženskih zvižajah, o dobrih čutih in očeh, a resnica je ena: žena pozna toliko svojega moža, kolikor pozna on njo in ne več. Recimo, da se imata dva res rada. Ali zahteva žena od moža samo ljubezen in spoštovanje? Ne, ona zahteva od njega vso svobodo, hoče, da ji žrtvuje vse. To pa ni ljubezen, ampak sebičnost — egoizem. Žena mora poznati nekoliko divjno in neukrotljivo naravo svojega moža ter biti velikodušna, kadar ga prime želja po svobodi. Velikodušnost zbudi vselej dober odmev v njegovem srcu in žena si ustvarja s tem čedalje boljše razmerje.

Kaj je najvišja naloga ženske na svetu? Ali volilna pravica ali pravica do enakega dela? Vse to je majhno v primeri z veliko nalogo, ki jo ima žena: «Ukrotiti svojega moža!» Nekaterim ženskam se posreči, da začno moški ljubiti dom tako, kakor ga ljubijo one. Toda tega ne dosežeš zgrda! Ljubezen in požrtvovalnost, velika nesebičnost in dober razum — to je orodje, s katerim se doseže vse. Če si mož zaželi moške družbe, mu jo žena privoščiti. Naj se nekoliko po svoje pozabava, odpočije. Gotovo je namreč eno: čim bolj ga držiš na vaje-tih, tem bolj ti uhaja. S tem pridejo opravilne, ki so seveda lažnive, ampak prihranijo mu eno besedo ali dve, včasih tudi razpode pretečo nevihto. Toda laž je vedno laž — začneš jo bolj težko, uporabljaj jo sprva na enem polju, a pozneje na vseh poljih. In tako se izcimijo razmere, da mož doma sploh ne more povedati nič drugega nego laž.

Zanimivo je, da prepiri ne nastajajo spričo važnih načel in vprašanj. Dva se vzameta iz ljubezni — torej ni vzroka za prepir. Žena je, recimo, po-božna, mož ni — tudi zaradi tega se ne prepirata, če ni tretje osebe vmes. Prepire povzroči tak prazen nič, da se človek temu čudi. Mož trdi nekaj, kar ženi ne ugaja; beseda dá besedo in kmalu je vse v ognju.

Jako slabo razmerje med možem in ženo nastane zavoljo denarnih sredstev. So nekatere ženske, ki hočejo imeti vse, kar vidijo. Nič ne premislijo, da je treba urediti življenje po dohodkih. Mož napravi marsikaj na ljubo svoji ženi, samo da je mir pri hiši. A če je žena slaba gospodinja, se porodi prepri ali slej navzkrižje. Ni prav, da gospodari mož z denarjem, in ni prav, da gospodari z njim žena. Oba morata biti enaka. Žena, ki mora prosjačiti za vsako paro, ni več žena, nego je dekla. Ustvarite si razmere, ki bodo pravične: to je vse. Kolikor več bova porabila, toliko manj bova tudi imela. Zlasti pazite, da boste znali izhajati z dohodki, ki

jih imate! Ne zadolžite se! Dolg je lahek ko greh, ampak dolg vračati je hudo — prava trnjeva pot. In če si komu že kaj dolžan, bodi vsaj gentleman in ne ogibaj se svojega dobrotnika. Ljudje imajo grdo navado, da se zadolže in ne vrnejo, kar so si izposodili, pravočasno, naenkrat pa postanejo še hudi in mislijo, da bodo s tem plačali svoj del.

Karkoli se zgodi drugje — ne nosi domov. Ni je grše navade od te, da prinese človek slabo voljo domov. Razjeze ga pri delu, pri seji, v družbi — pride domov, kjer raztresa nato sitnosti. Tak mož je podoben ženi, ki od jutra do večera brska po prahu, briše police, stepa, popravlja to ali ono toliko časa, dokler ne uniči svojih živcev in svoje družine. Človek ne sme prihajati domov slabe volje. Razjeze ga otroci, ki so po navadi predni prav vsi in povsod, spravi ga še bolj v nejevoljo žena, potem se pa znaša nad «nedolžnimi».

Tu bodi na mestu pogovor, ki pravi: «Molčati je zlato!» Človek, ki je slabe volje ali nerazpoložen, ne posluša rad. V tem greše zlasti ženske. Obiskala sta me nedavno mož in žena; ona je začela govoriti, nadaljevala je in končala! — Zazdela se mi je kakor carica, ki je krotila svojega moža z besedo, očmi, zafrkavanjem — z vsem. Gledal je proseče in skušal od časa do časa povedati svoje mnenje, toda žena ga je zmerom prehitela. Tudi na vprašanja, ki sem jih stavil naravnost možu, je odgovarjala ona. Nazadnje ga je pa pohvalila: «Moj mož je dober. Nič ne reče!»

Človek marsikaj poskuša, a mnogokrat mu izpodleti. Žena mora paziti v takih primerih, da moža ne ujeda. Je nekaj žensk, ki ne morejo pozabiti tistega, kar je bilo. In naštevajo vse, kar je bilo slabega, kakor bi stresale lešnike. Kakšen namen ima to? Jeziti? Resnica pa je, da je v vsakem življenju nekaj slabega. Pravičen sodnik upošteva vse, odpušča velikodušno slabo in hvali dobro. Ali bi žena ne mogla storiti enako? Vsklado ve za svoje slabosti in svojo smolo, zato je popolnoma odveč, da mu še kdo to neprestano našteva.

Kolikokrat pride do navzkrižja v življenju, ker zve žena kaj o možu ali mož o ženi. Potem prihaja to vsak dan na krožnik. Za take ljudi je najbolje, da se mirno vprašajo: ali so pripravljeni odpustiti in pozabiti ali ne. Ako niso, je veliko bolje, da se zakon razdere, ker večni očitki ne prinese nič dobrega. Sploh je nekaj neplemenitega, očitati greh, četudi je bil greh, zakaj brez njega ni nihče in naj-manj ljudje, ki se trkajo na farizejska prsa.

Vprašanje nastane, zakaj toliko razporok. Včasi je bilo veliko bolje. Razporoka je naravnost posledica modernega življenja. Industrija, veliko mesito, drvenje, ropot, tekma za kruh — vse to zapusti svoj vpliv na človeških živcih, ki so vedno bolj razdražljivi. In kadar je človek jezen, izgubi pregled in oblast nad seboj in stori marsikaj, kar ni prav.

Kakšne so dandanes moderne žene? Zakon jim ni ustvaritev doma, nego samo blagajna, da se zalagajo za svoje razkošje. Zato imamo moderno dru-

žino brez otrok ali pa kvečjemu z enim. Kakšni so ti otroci? Vse zlizano in pokvarjeno. In res je, da bogastvo ubija. Za to imamo zdaj vsepovsod po svetu dovolj zgledov.

Pogoj za dobro shajanje med možem in ženo je: Žena ne sme vzeti možu vse svobode in vsega stika z njegovo družbo. Mož je kos divjaka. Pusti ga, da nekoli ponori. Mož mora nasproti ženi biti odkrit, zavedati se mora dane besede in jo tudi držati. Če rečeš, da pojdeš do enajstih ven, se vrni ob enajstih, ker sicer ustvarjaš slabo razmerje in razpoloženje doma. Žena je v večnih skrbeh, če ne prideš o pravem času. Kadar te zadrže nemara nepričakovani posli, ji sporoči to na en ali drug način.

Žena, ne zameri možu njegove družbe in ne kregaj se z njim zaradi nje. Kar njemu ugaja, najbrž tebi ne in obratno. Mož in žena se po navadi zelo razlikujeta med seboj ter skoraj nikdar ne mislita enako o eni in isti reči. Pomni: to ni slabo, ampak dobro. Enakost dolgočasi, različnost vedri.

Mož in žena! Ne bodita ljubosumna med seboj! Ljubosumnost je pijanost in v tem stanju človek nikdar prav ne ve, kaj dela in kaj govori. Koliko ljudi trpi dandanes za to boleznijo! Med ženskami je bolj razširjena kakor med moškimi. Borite se proti njej kakor proti ognju, ki preti uničiti vaš dom.

Vsaka žena naj pazi, da bo živela po denarnih razmerah svojega moža. Kdor živi ali se oblači razkošneje, kakor se more v primeri z dohodki, izgubi spoštovanje drugih. Mož, ki se bori vedno z denarnimi težavami, izgubi zaupanje v samega sebe in izgube ga tudi drugi vanj!

Ne toži venomer in ne vsiljuj se! Jezik povzroči več zla ko meč ter zadaja rane, ki krvave v dušo in te bole, zakaj ne celijo se rade. Če je mož slabe volje, naj potrpi žena; če žena sitnari, bodi prizanesljiv mož. Prerekanje ali kreg se razvije samo tam, kjer sta dve stranki. Če ena izmed obeh mol-

či, se vihra kmalu umiri in tudi ne napravi posebne škode. Premagovanje je sicer velika žrtev, vendar rodi gotovo vselej dober sad.

Možje, ne govorite nikdar slabo o ženi, in ve, žene, nikoli nepreudarno o možu! Karkoli se dogodi med vama, ostani doma! Nekateri ljudje se tako navadijo milovanja kakor otrok naročaja. Menda mislijo, da obstoji ves svet samo zanje. Kolikokrat v življenju doleti človeka kaj hudega, kar ga sili, naj tu ali tam pove svoje gorje — a kdor se premaga, je najobilneje poplačan. Za izgovorjene besede je človeku mnogokrat žal, za neizgovorjene nikdar. Ako kdo drug toži pred teboj o svojih družinskih razmerah, mu povej, da imaš tudi ti svoje in da je dovolj zate, kar ti dá opravi tvoj lastni dom.

Kdor hoče živeti srečno v zakonu, naj se drži pravil, ki so enaka tako za moške kakor za ženske. Ta so:

Bodita nesebična! Življenje je večna žrtev in plačevati morata zanje mož in žena. Vsak naj nekaj popusti, vsak naj se nečemu odpove, vsak naj nekaj potrpi, pa bo šlo.

Bodita dostojna in prijazna med seboj! So možje, ki ne znajo govoriti lepo, ampak lajajo kakor pes na verigi. In so žene, ki ne poznajo ljubeznivosti in vljudnosti do svojega moža. Kar dosežeš zgrda, dosežeš tudi zlepa. Prvo ustvarja vedno slabša pota in slabše razmere, drugo jih gladi in izravnava. Prijaznost je najcenejše blago na trgu, ker donaša, dasi je zastoj, vendar vselej in povsod v življenju obilne obresti. Prijaznost izven doma in sirovost doma je — hinavstvo.

Mož in žena! Poslužujta se povsod in vsekdar zdrave pameti! Ne: kaj pravijo in sodijo drugi, ampak kaj praviš in sodiš ti. Pusti druge in ne gani z lasom zaradi njih! Drugi so dobri sebi, a ti moraš biti spet sebi. Ne: kako delajo drugi, ampak kako delaš sam s pomočjo zdravega in treznega razuma.

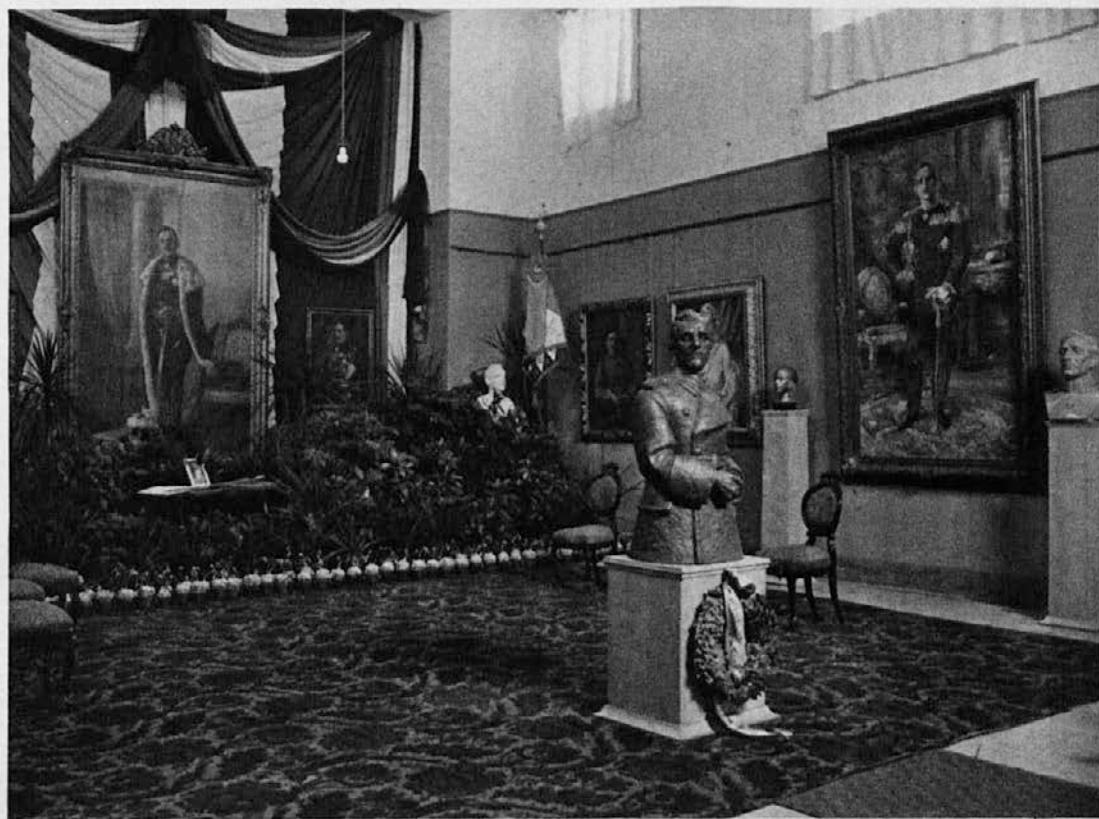
KOLEDARSKI DROBIŽ

Izvor mesečnih imen

Januar je imenovan po Janusu, kralju Lacija, kateremu so stari Rimljani posvetili prvi dan leta. V februarju so Rimljani slavili pravne slovesnosti na čast podzemeljskim božanstvom, imenovanim Februales. Marec je bil pri Rimljanih posvečen Marsu, bogu vojne, ki je bil eden najvažnejših božanstev rimske državne vere. Njemu na čast so prve dni meseca slavili Hilaria, šege, ki spominjajo na današnji pust. April prihaja od latinske besede aperire, ki pomeni «odpreti»: saj se ta mesec odpirajo popki. Maj prihaja od latinske besede Majores, ki pomeni «prednike»: ta mesec je bil namreč pri Rimljanih posvečen star-

cem. Naslednji mesec, junij, latinsko Junius, pa prihaja od besede Juniores (mladeniči), zakaj bil je posvečen mladini. Julij, latinsko Julius, je imenovan po Juliju Cezarju, ki se je rodil v tem mesecu. Naslednji mesec, avgust, je pa imenovan po slavnem cesarju Avgustu, za čigar vladanja se je rodil Kristus. September je latinsko ime za sedmi mesec leta (latinski septem = 7). Oktober je bil osmi mesec starega rimskega leta (octo = 8), november deveti mesec (novem = 9), december pa deseti mesec (decem = 10). Kakor torej vidimo, so imena vseh mesecev latinska. Rabijo se pa v vseh kulturnih evropskih jezikih.

KRONIKA V SLIKAH

Pogled v glavno dvorano razstave v spomin blagopokojnega viteškega kralja Aleksandra I. Zediniitelja v Ljubljani

Žalna svečanost ob prvi obletnici tragične smrti Kralja Mučenika v Ljubljani. Levo: Prapori, predstavniki in deputacije okrog katafalke. Desno: Množica na Kongresnem trgu

Na Viču so Sokoli odkrili spomenik blagopokojnemu viteškemu kralju Aleksandru I. Zečinitelju

Odkritje spominske plošče župniku in skladatelju Jakobu Aljažu na Šmarni gori

V Podrečah na Sorškem polju so odkrili spomenik pesniku Simonu Jenku

V Ljubljani so vzdali spominsko ploščo župniku, narodnjaku in zgodovinarju Ivanu Vrhovniku

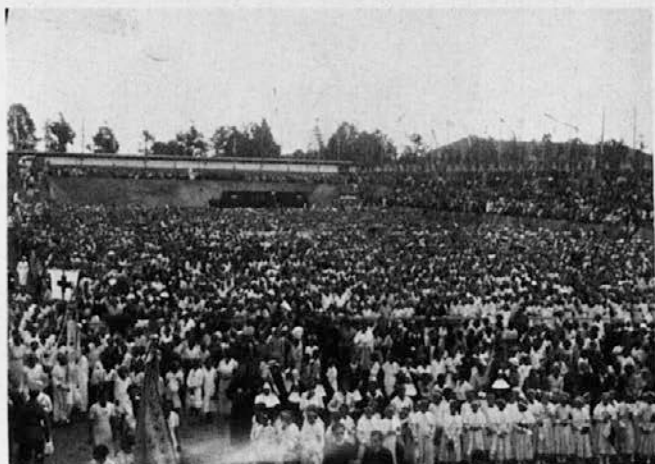

Pogled v narodno-obrambno razstavo Ciril-Methodove družbe ob njeni petdesetletnici

Z razstave jaslic tel.-kult. društva «Atena» v Ljubljani

Z DVEH KONGRESOV

Na ljubljanskem stadionu ob evharističnem kongresu

Nj. Em. kardinal-legat Hlond
blagoslavlja množice

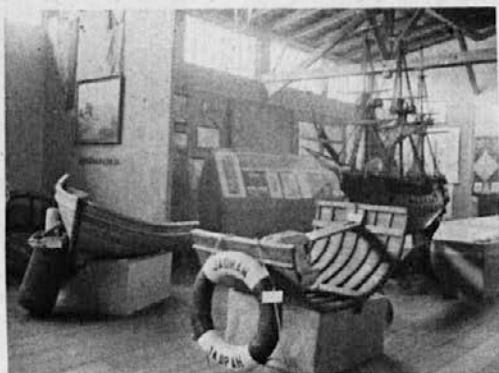
Čudodelna podoba Matere Božje
z Brezij v Ljubljani

Slavostni sprevod po
Bleiweisovi cesti

Zborovanje Jadranske
straže na Kongresnem
trgu v Ljubljani

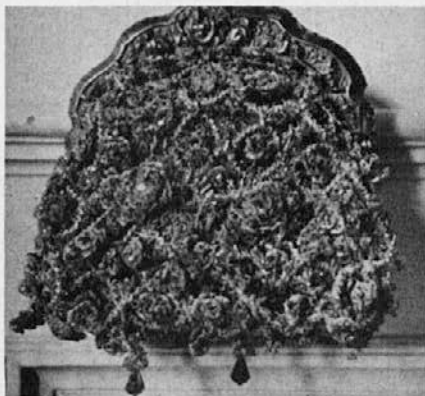

Z Jadranske razstave na
ljubljskem velesojmu

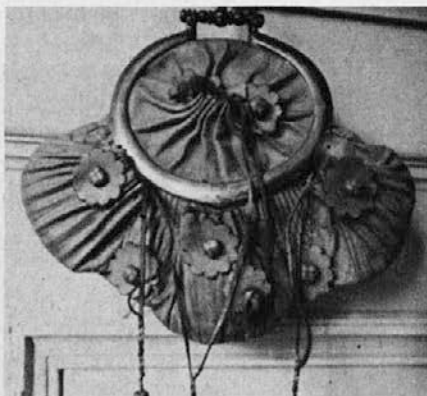
MODA SE KAJ RADA VRAČA...

Levo: elegantna usnjena torbica, ki so jo nosile gospe ob pasu (1550). Desno: železna torbica grajske gosposdične (1450)

V srednjeveškem samostanu je nastala ta ročna torbica iz zlatih in srebrnih niti, obložena z dragocenimi kamni (1600)

Pričujočo torbico je ustvaril umetnik mode pred 300 leti. Prihodnja leta bi prav lahko spet postala moderna

Posebno lepo in umetniško delo je gornja torbica iz leta 1760. Njeni vložki so iz slonovine

Elegantna, temnozelena baržunasta možnja z zlatim obšivom. Poleg nje na levi torbica v bidermajerskem slogu

Naša prababica je jemala na potovanje usnjeno torbico, praded pa se je postavljal z mojstrski okrašeno popotno torbo

Ksenija Jelšnikova Legenda o lesenih angelih

Na Šmarnem vrhu stoji stara cerkvica. Pred mnogimi leti je strela razsula zvonik, zvonček pa so bili že prej odnesli k farni cerkvi v Dolino. Takrat so zgorela tudi vrata in skozi zevajočo odprtino bije dež ob poletnih nevihtah, pozimi pa mete s snegom tja do oltarja, kjer je nekoč kraljevala Marija vnebovzeta. Vsako leto na Veliki Šmaren je prišel debeli župnik iz Doline na Vrh maševat. Z njim so šle pobožne ženice, nekaj mož in otroci. Fantje in dekleta so zaostajali, saj maša jim ne bo ušla in godec v gostilni «Pod Vrhom» tudi ne. — Zdaj pa žive duše ni več na hrib. Steza je zarasla. Samo Presečnikov hlapec pride vsako leto, da pokosi sočno travo na jasi okoli cerkve in pozanje praprot, ki bo za steljo.

Nocoj bo kresni večer. Presečnikov Janez stopa skozi meglo proti Šmarnemu vrhu. Kosa na njegovi rami je že rosna. Na vasi za njim je še tiho, ko krene proti gozdu. Steza se vije med bukvami in hrasti strmo navkreber. «Vročje bo še danes. No, tisto ped trave ob cerkvi bom že pokosil in posušil do večera. — Nak, kresovanje pa ne bom zamudil, tisto pa ne. Naša Micka bo šla in Anžonov France bo nategoval harmoniko, stari Presečnik pa je tudi že odrinil nekaj velikih butar.» Tako so se mu pletle misli in še sam ni vedel, kdaj je prišel na Vrh.

Stopil je v cerkev in vrgel suktnjo na prazni oltar, veliki koš pa je postavil v kot. «Saj ukradel mi ga nihče ne bo v tej podrtiji. Če bi teh-le dveh lesenih angelcev ne bilo, ne bi verjel, da so tu pred leti maševali.»

Ko se je sonce skrilo za vršiče smrek in so legale prve sence na jaso, si je Presečni-

kov oprtal zvrhan koš suhe mrve in jo mahnil proti domu. Šele v dolini se je spomnil, da je pozabil v cerkvi oselnik, v katerega je bil zataknil šentjanževke, ki jih na kresni večer natikajo v podboje vrat in okna v čast Janezu Krstniku, da jih čez leto varuje gadov in modrasov. «No, saj jih bo imela Micka nekaj odveč», si je mislil, le to ga je jezilo, da bo moral jutri po oselnik na Šmarni vrh.

Na kresni večer se je Janez Krstnik z ognjenimi vranci pripeljal na slovensko zemljo. Hodil je od hiše do hiše, kjer so mu bili zatakneli šentjanževke in praprot, ter blagoslavljal borne kočee in ponosne kmetije. Po holmih in hribih so njemu v čast goreli rdeči kresovi, le Šmarni vrh je molčal črn in samotni. Janez Krstnik je nameril korake do krčme «Pod Vrhom» in sam ni vedel, kaj ga je vleklo k zapuščeni kapeli.

V nos mu je silil duh po trhem lesu. Netopirji so preplašeni prhutali pod nizkim stropom in trgali goste pajčevine. Nikjer ni bilo nobene podobe, stene so bile zeleno prerasle in vlažno je puhtelo od njih. Svetnika je zazeblo. Skozi razbita okna je počasi lezla mesečina in oblila zapuščeno oltarsko mizo, uvelo cvetje v oselniku in žalostni podobi lesenih angelcev.

Janez Krstnik se je raznežil. Le kdo se ga je spomnil v tej gošči?

Negibno sta klečala lesena angelca na oltarju in sklepala ročici k molitvi. Debela plast prahu je ležala na njunih glavah, na kratkih perutnicah in v gubah njunih srajčk. Levi je bil lepo zalit in v obraz podobni zastavni krčmarici pod Vrhom, desni pa se je bil mojstru ponesrečil. Škilil je in bil nekoliko manjši. Desno stopalo mu je razjedal lesni črv, da ga je bila samo še zmleta lesovina.

Svetnik se je spomnil blaženih angelskih zborov v nebesih, kako srečni so, ker smejo zreti božje obličje, in zasmilila sta se mu

zaprašena nebojgjenca. Janez Krstnik še nikoli ni storil čudeža, nocoj pa, ko so v tihi mesečini ležale šentjanževke pred njim, ga je prevzelo veliko veselje. Lice se mu je raztegnilo v dobrodušnem nasmehu: «Naj gre deca v nebesa.»

Stopil je k trhlemu oltarju in se dotaknil s čudodelno svetniško roko zaprašena angelca na levi in še onega na desni strani, in čudežna moč je lila iz njegove roke v leseni podobi.

Tako je sveti Janez storil prvi svoj čudež, ko je obudil k življenju dva revna lesena angelca v zapuščeni slovenski cerkvi.

Večji je nemirno premaknil oko in komaj dvignil umazane trepalnice. Počasi sta se mu zganili debeli ročici in v krilih na hrbtu je trdo zaškripalo. Drugi angel je sunkoma stopil na noge, pa mu je izpodletelo. Sveti Janez ga je spretno ujel in postavil na tla, potem pa še drugega. Debelo sta se gledala oživljena angelca in začudeno sta otipavala svoje prašne roke. Večji je počasi odpiral usta in izdaval: «Nacek, kaj bo pa zdaj?»

Nacku se je zaletelo, ker je imel prah v nosu, in prestrašeno je kihnil: «Mi-ha!»

«No, kaj sta vidva že po človeško krščenja?» se je široko zasmel čudodelnik.

Miha je dobrodušno pojasnjeval: «Mežnarjev oča so nama vedno tako dejali, kadar so pred praznikom brisali prah po oltarju. Meni Miha, njemu Nacek.» Mihi se je milo storilo, ko se je spomnil Mežnarjevega očeta. Kako imenitno je znal pljuniti, in vedno je nekaj rjavega žvečil v brezobih ustih. Najrajši bi bil poskusil, pa se je spomnil, kako grdo je nekoč župnik pogledal mežnarja, ki je pljunil v kot pod prižnico. In sveti Janez je bil zelo podoben tistemu župniku, samo brade ne bi smel imeti.

«Z menoj bosta šla v nebesa», je sveti Janez prijazno velel lesencema in ju prijel za roke. Stopil je iz cerkve in pogledal proti nebu. Zablislilo je, Elijev voz se je spustil na Vrh in ognjeni vranici so hrzali. Sveti Janez je pomislil: «Najbolje bo, če ju peljem s seboj.» Kar zdelo se mu je, da še ne bi mogla leteti prav do nebes. Posadil ju je na voz in sedel med njiju. Vranici so potegnili. V diru je šlo proti jutrnjemu nebu. Daleč zadaj so mežikale prebujene vasi kakor drobne kresnice.

* * *

Nebeška vrata so bila na stečaj odprta in vranici so jadrno zapeljali skozi nje. Ob

vratih je rožljaj sveti Peter z zlatimi ključi in se čudil Janezovima spremljevalcema.

Lesena angelca sta boječe stopala po gladkih svetlih tleh. Kaj takega še svoj živ dan nista videla. V cerkvi na Vrh so bila zbita iz prsti. Miho je kar slina zasrbela v ustih in pljunil bi, tako imenitno se mu je zdelo. Pa so bila tla prelepa in nobenega kota ni videl, zato je rajši slino požrl.

Nacek je potrpežljivo šepal ob svetnikovi levici in se čudom čudil.

Takrat so se vračali angeli, ki so bili pogasili zvezde. Zdrsili so mimo kakor rahel vetrič. Miha in Nacek sta široko odprla usta. Saj sta videla že lastovke, ki so gnezdile v kapeli. Kako spretno so letale skozi okno in skozi vrata, pa spet nazaj. In še preveč čedne niso bile, saj je celó na Nackovo roko priletel nekoč grd ocvirk. Ti angelci pa so plavali neslišno, kakor da ne letajo s perutnicami, ampak jih nosi veter, toda vetra ni bilo slišati.

«Ali vidva ne bi poskusila leteti, saj sta tudi angelca», ju je bodril sveti Janez, ki sta se mu zdela nova angelca le preokorna.

Miha je poslušno dvignil perutnice, da je hrešče zaškripalo v njih. «Nak, ne bo šlo, pretežek sem. Poskusi ti, Nacek!» Še Nacek je poskusil, pa je kmalu odnehal; tudi njemu ni šlo. Žalostno sta gledala za angeli in malemu kruljavcu se je kar solza potočila.

«K Bogu vaju bom peljal», je resno prikmal sveti Janez in ju spet prijel za roke. Kar malo nerodno mu je bilo pred svetim Petrom zaradi teh kmečkih angelov in nič preveč ni bil ponosen na svoj prvi čudež. Sočutno je gledal Nackovo pohabljenogo in prav takrat videl, kako je Miha, ki si stvari ni preveč k srcu gnal, krepko pljunil za trumo angelov, češ: «Pa naj frče, midva že ne bova!» Sveti Janez ga je strogo ošinil s pogledom in Miha se je spet spomnil cerkovnika in župnika iz vrške cerkve.

Kmalu sta pozabila na letanje in samo gledala. V nebesih je tako neskončno lepo, da se ne dá povedati. Oči samo gledajo, ušesa samo poslušajo, nekaj, kar ni godba, in je vendar lepše od godbe, in pri srcu je človeku tako milo, da tega nikjer drugje ne more čutiti. Sveti Janez ju drži za roke. Lesenca to čutita, pa vendar to ni tako kakor takrat, ko ju je mežnar prijemal in brisal prah. To je kakor zvončkljanje, kakor sapica, ki pihlja skozi okno, pa vendar lepše — samo vse je tako čudovito čudno.

Pa je vprašal Miha: «Stric Janez, kje pa imate koštruna?»

«V nebesih sploh nimamo živali», je odvrnil sveti Janez. «Hvala Bogu», si je mislil Nacek, ki ni mogel pozabiti one nemarne lastovke.

«Pri nas imamo le eno ptico. To je rajaska ptičica. Vsakih tisoč let pride na svet in tam poje. Sliši jo pa lahko samo zelo pobožen človek. Tudi pri vas je pela svetemu menihu, ki je mislil, da jo poslušša samo en dan, pa je že minilo tri sto let.

Premišljal je samo letó,
kako v nebesih je lepó
in kakšno je veselje tam,
ki videlo ga ni okó,
ki slišalo ga ni uhó,
ki ga čutilo ni srečé
in ki presega vse željé.»

Mihi in Nacku se je zdelo silno lepo v nebesih, prav tako, kakor je pela rajaska ptica. Za njiju je bilo to prelepo. Umolknila sta in tiho so šli dalje.

Od daleč nekje je lila velika svetloba, prečudno lepo petje je prihajalo vedno bliže. Sveti Janez je hitreje stopil s svojima varovancema, se spustil na kolena ter prekrižal roke na prsih. Tudi lesenca sta pokleknila. Bleščalo se jima je od prevelike svetlobe, ki je bila soncu podobna, pa vendar ni bila sonce. Slepila ju je tako zelo, da nista ničesar videla.

«To je Bog na svojem prestolu.»

Ko so odšli izpred božjega obličja, sta bila slovenska angela silo žalostna. Miha je za svetnikovim hrbtom sunil Nacka: «Ali si kaj videl?» Nacek je odkimal: «Nič!»

«Jaz tudi nič. Tako čudovito je bilo in midva nisva nič videla. Če bi bil vsaj oltar in mežnar s kadilnico in pisane rože in veliki lesteneec!»

«Zdaj gremo še Marijo pozdravit», je rekel sveti Janez.

Blizu božjega prestola je bil tudi Marijin prestol, obdan od pobožnih duš, ki so v življenju zvesto častile Mater božjo. Lesenca sta videla prelepo telo Marijino, ki je v nebesih edino od človeških teles. Nacek se je spomnil tiste lepe pesmi, ki so jo peli dolinski pevci na Veliki šmaren:

Iz sončnega svita
svoj tron ti imaš
in z zarjo oblita
se vsa lesketaš.

In stisnilo ga je v prsih na levi strani. Ni vedel, kaj je to. Mihi se je zdelo, da mu mravlje gomaze po telesu. Obema je bilo prečudno lepo kakor še nikoli. Saj Marija na oltarju vrške cerkve je bila tudi lepa. Manjša je bila že ko nebeška Marija, zato pa je imela vsako leto košato novo obleko

iz šumeče svile, ki jo je znala mežnarjeva Micka lepo nabrati v široke gube, in še v enec iz rdečih suhih rož ji je dela na glavo. Tam je bilo vse tako domače, tu pa sta se tresla v sveti grozi.

Sv. Janez se je bridko pokesal v svojem srcu, ker je pričel čudeže delati. To vendar nista angela, kakršni so v nebesih. Čisto prava lesena angela sta, kadar premikata noge in roke, jima škriplje v sklepih in lica jima niso nič splahnila. Miha ima še vedno zadovoljni obraz rdečelične krčmarice pod Vrhom in Nacku se včasih vsuje žaganje iz pokvarjene noge. Kako čudno so gledali angelski kori nad božjim prestolom, ker sta se lesenca tako okorno spustila na kolena in je škripalo v nebesih. Mati božja ju je še nekam prijazno gledala. Ker sta jo častila v njenem oltarju na Vrh, bi ju nemara tudi v nebesih imela ob svoji strani.

In spet je zmotil Miha svetega Janeza: «Gospod fajmošter Janez, koliko tisoč let je že minilo na zemlji, kar sva midva v nebesih?»

«Tisoč let? Kaj pa misliš? Še večer ni za tistim jutrom, ko sem vaju odpeljal s seboj.

Kje je še eno leto, kje tisoč let.» Pa se je vendar tudi Janezu zdelo, da je že dolgo, kar je pripeljal lesenca v nebese, in nerodno mu je bilo.

Nacku so silile solze v lesene oči in skoraj bi mu svečica prilezla iz nosa, Miha pa je vztrajno molčal.

Nekaj bi bil rad povedal svetemu Janezu, a se ni upal, sveti Janez bi rad nekaj povedal angelcema, a se tudi ni upal, in tako so vsi trije molčali. Hodili so po nebesih in počasi jim je mineval dan. Sveti Janez je premišljal: «Dà, nebese so res samo za angele božje in za ljudi, ki blažene smrti umro.» V lesenih angelskih glavah pa je klujuvalo: «Midva pa nisva za nebese. Tu je prelepo za lesene angele.» Obstali so pred nebeškimi vrati. Svetnikove mile oči so se srečale z zbeganimi pogledi lesencev. Razumel je nemo prošnjo, naj ju skrije v samotni kotiček pred veliko lepoto svetlih nebes.

Janez Krstnik je poklical svetega Elijo, ki je malo godrnjal, ker je moral spet posoditi voz in vrance, in kaj kmalu sta bila lesena angelca spet v svoji stari cerkvi.

Sveti Janez ju je dvignil na oltar, nato se ju je nemo dotaknil z roko in mala dva sta otrdela. Miha je imel takrat odprta usta, kakršna so mu tudi ostala.

Janez Krstnik pa se je vrnil v nebese in trdno sklenil, da ne bo storil nobenega čudeža več.

Tisti nedeljski večer je šel Presečnikov hlapec na Vrh po oselnik, ki ga je bil pozabil v cerkvi. Čudno se mu je zdelo, da je po tako sončnem kresnem dnevu rahlo grmel in sta dva svetla bliska prekrizala nebo. «Nevihita bo», si je mislil. Toda nevihte ni bilo. Zvezde so mirno sijale in fantje so peli na vasi.

Na lesencih v cerkvi pa se spet nabira prah in oba zadovoljno molčita.

M. ADLEŠIČ:

IGRE, ŠTEVILA IN PROBLEMI

Igra spremlja človeka od zibelke do groba; v nji uživata namreč slično otrok in odrasel človek, preživljajoča z njo najlepše in najbolj kratkočasne ure življenja. Najsi goji odrasli igro zaradi zabave, iz lakomnosti ali — kar je skoro najpogosteje — hoteč ob nji prebroditi dolg čas, vedno ga odvrča od morečih skrbi dneva.

Igre lahko delimo v dve skupini. V prvo skupino spadajo igre, ki so združene s slučajem ali — nekoliko bolj netočno izraženo — s srečo. V njih nedostaja igralcu gotovost, ali bo igro dobil ali izgubil. Na igro ga veže le verjetnost, da bo slučajno uspel. V drugo skupino uvrščamo igre, v katerih je zmožnemu igralcu zmerom zagotovljen uspeh, ker ne vlada v njih zgolj slučaj ali opoteča sreča. Sem spadajoče igre zategadelj niso zvezane z mamonom — denarjem, marveč le s stavo, častjo ali nagrado. Pripomniti moramo, da ta

delitev iger na dve povsem ločeni skupini ni točna, ker ne zajame vseh raznolikih iger, ki so si jih izmislili ljudje v tisočletjih. Toda kakor popotnik ne more prehoditi in preučiti vseh dežel sveta v kratkem času, tako tudi ni mogoče zajeti vseh iger v kratkem članku.

Zavedajoč se teh omejitev, se vprašajmo najprej po nadah, ki jih more imeti igralec iger prve skupine. Na ta vprašanja so nam odgovorili znameniti računarji — matematiki, torej možje, ki bi jih marsikateri slab računar rajši sploh ne pustil živeti. In vendar so prav ti učenjaki, ki jih sleherni, ko jih pobliže spozna, občuduje in časti, žrtvovali rešitvi sprednjega vprašanja kakor tudi rešitvam nalog — iger mnogo dragocenega časa. Saj je veliki matematik in filozof Leibnitz celo zapisal, da so igre boljše zrealo človekovega duha kakor marsikatera druga stvar, francoski matematik Ber-

trand pa je trdil, da ni kazno smatrati reševanja iger za prazno in nekoristno zabavo, ker so zgrajene igre na isti miselni podstavi kakor najlepša odkritja fizike in zvezdoznanstva. Brezdvomno sta pri pisanju teh izjav mislila tudi na drugo skupino iger, kjer imajo velik pomen cela števila, o katerih slove izrek matematika Kroneckerja: «Cela števila je ustvaril Bog — vse drugo je delo človeka.»

Ruleta, kocke, igralne kvarte, tombola in loterija so primeri za prve skupine. Že sama imena nam tu dovoljno pojasnjujejo, da nada v uspeh pri njih ne more biti gotovost. Pomislimo na najenostavnejšo igro: ruleto. Pri nji se vrti kroglica po kolobarju, ki je razdeljen v črne in rdeče pasove ter dobi ona barva, na kateri se ustavi kroglica. Ruleti nalikuje igra, pri kateri mečemo v zrak novce, pričakujoč, da se na tleh pojavi «glava ali številk». Obe igri igramo večinoma s sklepom: glava ali rdeča barva je dobila že večkrat zapovrstjo, sedaj mora dobiti številka ali črna barva! Toda matematiki so nam z verjetnostnim računom dokazali, da je verjetnost tudi v takem primeru le ena polovica (torej polovica za in polovica proti). «Toda saj račun, ki govori le o verjetnosti, ne more biti točen, kajti verjetnost še zdaleka ni gotovost in novce vendar ne more pasti vedno na eno plat», bo vzkliknil pri tem marsikdo. «Res je,» bo na to odgovoril matematik, «toda zakon matematične verjetnosti sloni na postavki, da se ruleta zavrti ali novce vrže najmanj tisočkrat po vrsti, ugovor pa se upira le na par metov.» Preden bo nasprotniku mogoče odgovoriti, mu že postreže matematik z rešitvijo nekaterih problemov, ki jih je rešil verjetnostni račun.

Kolika je verjetnost, da dobimo pri igri z 32 kartami, kjer dobi igralec po pet kart, ena karta pa se obrne (adut), tri atoute? Verjetnostni račun nam z določljivo razmerja med ugodnimi in neugodnimi slučajmi razodene: verjetnost znaša malo manj ko sedemnajstino. Če bi torej stavili za 35 dinarjev, da bomo pri delitvi dobili tri atoute, bi bila naša stava vredna le bore dva dinarja (1/17,5). Če vprašamo sedaj, kolika je verjetnost, da bo pri tej igri obrnil pošten soigralec atouta-kralja, dobimo nastopni odgovor. Vseh kart je 32, kralji so štirje, torej 4 : 32 ali ena osmina. Stava je vredna osminko stavljenе vsote. — Če pa bi igrali z nam neznanim človekom, ki bi v desetih igrach dvignil šestkrat kralja, bi se nam nehote vsililo vprašanje, kolika verjetnost je, da je soigralec goljuf? Dokaj zavil račun nam dá ulomek, ki je precej blizu 1, ter pomeni gotovost. V tem primeru nam torej pove verjetnostni račun, da je skoraj povsem gotovo soigralec goljuf.

Isti sklepi veljajo tudi za tombolo in loterije. Srečka — karta pri teh igrach je v vsakem primeru le toliko vredna, kolikor znaša razmerje ugodnih in neugodnih slučajev. Ker je število neugodnih slučajev vedno enako številu vseh srečk, ki igrajo, more pasti dejanska vrednost srečke pod

petino prodajne cene. V podkrepitev zaključkov naj bo navedeno, da sloni na verjetnostnem računu starostno in nezgodno zavarovanje. Pravilno urejena zavarovalnica pa še ni nikdar propadla.

Obrnimo sedaj naš pogled na igre druge vrste in med njimi zlasti na one, ki so odlikovane s tem, da so jih preučevali matematiki, ter si oglejmo jako zanimivo in nad vse lepo igro, ki ni le zabavala in zaposlila «krotitelja strele» in velikega državnika Benjamina Franklina, ampak poleg Eulerja še množico modrijanov in navadnih smrtnikov, če ne bi vsebovalo magičnih kvadratov, ki so bili v teku stoletij kot amuleti ali talismani zelo velikega pomena. Kajti lepih in presenetljivih zvez v kraljestvu števil, ki so v minulih časih vzbujale razen začudenja še vero v nadnaravne — magične sile, ni moči nikjer očitneje opaziti nego pri kvadratih, ki so napolnjeni s številkami običajne številčne vrste tako, da se ujema njihova vsota v navpični, vodoravni in križni smeri. Ker izpričuje množica zajetnih knjig o magičnih kvadratih, da se dá o njih marsikaj zanimivega povedati, kar ne more zajeti okvira tega spisa, bo pač razumljiva omejitev na najpotrebnejše.

Magični kvadrati izvirajo iz Orienta; gojili in širili so jih Arabci. V tisku so se pojavili šele sredi šestnajstega stoletja. Da si bomo mogli ustvariti sliko o magičnem kvadratu, si oglejmo sliko 1., ki nam pred očuje najenostavnejšega s številkami 1 do 9 in vsoto 15. — Da sestavljanje kvadratov, posebno z naraščujočim številom polj, ni enostavno, postane vsakomur takoj razumljivo, če pogleda razpredelnico, ki kaže porast vsot in njihova števila z naraščujočim številom polj.

dolž. stranice	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
število polj	9	16	25	36	49	64	81	100	121	144
magična stal-										
nica, vsota	15	34	65	111	175	260	369	505	671	870
število										
enakih vsot	8	10	12	14	16	18	20	22	24	26

Še bolj ko tabela ga prepriča poskus. Navzlic tem težkočam poznamo nekoliko postopkov, s katerimi se posreči sestava najboljšejših kvadratov. Ker so težkoče, ki jih moramo premagovati pri sestavi kvadratov s sodim ali parnim številom polj večje od težkoč pri lihih številih, si oglejmo najprej sodoštevilne kvadrate. Najenostavnejšega — s šestnajstimi polji — dobimo, če zapišemo v kvadrat po vrsti številke 1 do 16 (sl. 2.). Številke v diagonalah (prečrtane) pustimo na njihovih mestih, ostale številke pa križema zamenjamo (2 s 15, 5 z 12 itd. [sl. 3.]). Magični kvadrat dobimo tudi takrat, kadar zamenjamo številke v diagonalah (sl. 4.).

Orobimo kvadrat slike 4. s trakom polj ob vseh štirih stranicah in povečajmo njegove številke za deset. Če vnesemo nato v okvir številke 1 do 9 in 27 do 36 tako, da znaša vsota dveh v okviru si nasproti ležečih števil 37, dobimo magični kvadrat s 36 polji (sl. 5.).

Na isti način, kakor smo dobili kvadrat s 16 polji, moremo dobiti tudi kvadrat s 64 polji. Zapišimo v njegova polja po vrsti števila 1 do 64 in jih prečrtajmo v smeri diagonal (sl. 6.), nato pa zamenjajmo nasproti si ležeča števila (s +, in * označena števila zamenjajmo medsebojno). Z obrobitvijo tako dobljenega kvadrata s trakom polj in povečavo vseh njegovih števil za osemnajst moremo dobiti magični kvadrat s sto polji, če vnesemo v okvir števila 1 do 17 in 83 do 100 tako, da bo vsota nasproti si stoječih števil okvira 101 (n. pr.: zgornja vodoravna vrsta okvira: 1, 98, 93, 91, 90, 89, 5, 16, 18, 4 in leva navpična vrsta: 1, 99, 95, 86, 84, 7, 9, 13, 14, 97). Magični kvadrat s 144 polji napravimo tako kakor kvadrat s 64 polji. Razdeliti ga moramo v to svrhu na dvanajst enakih manjših kvadratov in v njih potegniti vse diagonale. Z diagonalami prečrtana števila pustimo na svojih mestih, ostala pa zamenjajmo po načinu slike 6.

Od magičnih kvadratov s 16, 36, 64, 100, 144 itd. polji se obrnimo zdaj h kvadratom z 9, 25, 49, 81, 121, 196 itd. polji, ki jih je mogoče sestaviti z enostavnimi postopki, ter si oglejmo tri načine njih sestavljanja. Prvi izmed njih je ta-le: Zapišimo 1 v sredo prve vrste, 2 v naslednjo navpično vrsto spodaj, nato pa poševno po diagonalni navzgor številke 3, 4, 5 itd. Ko pridemo do desnega roba, pridemo v nastopno višjo vodoravno vrsto na skrajno levo polje ter smer diagonale, poševno navzgor, nadaljujmo s številčno vrsto. Če je polje, kamor naj pride naslednja številka, zasedeno, zapišimo to številko kar na sosedno spodnje polje. Podrobno izvedbo tega načina, ki velja za vse lihoštevilčne magične kvadrate in je došel v sedemnajstem stoletju iz Indije v Evropo, nam pojasnuje slika 7.

Drugi način sestave lihoštevilčnih magičnih kvadratov, po katerem moremo dobiti n. pr. pri devetih poljih 2, pri pet in dvajsetih 24, pri devet in štiridesetih pa že 720 kvadratov, je zelo enostaven. Načrtajmo nad kvadrat, razdeljen v polja, stopnjčaste nastavke v vseh štirih smereh tako, da dobimo poševno stoječ nazobčani kvadrat. Za primer, da bi hoteli sestaviti kvadrat z devet in štiridesetimi polji, nam pomaga slika 8., kjer ne zaznamo le načina, kako je treba tvoriti nastavke, nego tudi način vnešavanja števil: od zgoraj navzdol v poševni smeri z izpuščanjem vmesnih polj. Ako poprimo zdaj nastavke na nasproti njim ležeče kvadratove stranice, dobimo takoj zaželeni magični kvadrat (sl. 9.). Ker moremo pred premaknitvijo nastavkov zamenjati v povečanem in že s številkami napolnjenem nazobčastem kvadratu enakomerno vsa števila v smeri kvadratovih diagonal, če pustimo pri tem število v sredini kvadrata na miru ter skrbimo za to, da ostanejo števila, ki so že v kvadratovih diagonalah (mišljene so tu «diagonale» z nastavki dobljenega, nazobčanega kvadrata, ki so vzporedne «nazobčanim» stranicam), še naprej tam, dobimo lahko s premaknitvijo tako nastalih pomožnih mrež množico novih magičnih kvadratov.

Primeru za eno izmed orisanih premaknitev nam nudi slika 10.

Prehod k poslednjemu načinu sestavljanja lihoštevilčnih magičnih kvadratov, ki se nam je ohranil v grškem rokopisu bizantinskega slovnikačarja in pisca poučnih slovarjev Manuela Mošopolosa (živel je okoli leta 1300), nam zdaj brezdvomno ne bo delal nikakih težav več. Zakaj dejstvo, da moremo pri kvadratih s 25, 49, 121, 169 itd. polji, ki jih tako dobimo, pisati spodnjo vrsto kot zgornjo ali desno vrsto kot levo, ne da bi s tem kakorkoli okrnili magičnost kvadratov, nas bo zdaj le zabavalo. Pri sestavljanju lihoštevilčnih kvadratov, ki niso deljivi s 3, je prav vseeno, na katerem polju pričnemo, pri sestavi ostalih lihih kvadratov pa moramo vedno pričeti v srednjem polju zgornje vodoravne vrste. Ko smo torej zapisali v prvo polje 1, poskočimo nalik skakaču pri šahu v desni navpični črti za dve polji navzdol ter zapišimo vanj številko 2. S skoki nadaljujmo, dokler ne dosežemo polja v izven kvadrata ležečem podaljšku (sl. 11.). Kar se «podaljška» tiče, moramo dodatno omeniti še to-le: Ker dela začetniku izvedba Mošopolosovega načina precej sitnosti, je najbolje, da si le-tá načrta ob kvadratovi mreži polj spodaj, na desni strani in vmes tri kvadrate s polji (na sliki 11. so le označeni), s katerimi si more misliti v danem primeru pokrit magičen kvadrat. Če nas pripelje torej skok v obmejni kvadrat, skočimo — navzdol seveda — vanj. Pokrijmo nato s stranskim kvadratom glavni kvadrat ter vpišimo vanj število, ki je pri skakanju prišlo iz okvira. V primeru pa, da bi pri skoku ali premaknitvi prišli do že zasedenega polja, skočimo v isti navpični vrsti štiri polja navzdol (sl. 11.). Z vajo se nam bo posrečilo kaj kmalu sestavljanje kvadratov s 121 in več polji, ne da bi nam bilo treba pri tem prej načrtavati obmejne kvadrate.

Omenili smo že, da je s premaknitvijo spodnjega ali desnega polja navzgor ali na levo mogoče sestaviti nove magične kvadrate. Iz kvadrata slike 11. dobimo tako kvadrat slike 12., iz tega pa kvadrat slike 13. S ponavljanjem tega postopka, ki je, kakor rečeno, v veljavi pri vseh po Mošopolosovem načinu dobljenih magičnih kvadratih, katerih vsota polj ni deljiva s tri, moremo dobiti en magični kvadrat manj, kakor znaša vsota vseh polj (v našem primeru torej 24 različnih magičnih kvadratov!).

*

Zvezo med števili in problemi dosežemo najlažje z igrami, ki nas dovedejo do nekaterih zanimivih problemov okoli šaha, čeprav niso neposredno v zvezi s kraljevsko igro samo. Oglejmo si na šahovnici — kvadratu s 64 polji (sl. 14.) — napisane črke ter jim skušajmo najti zmisel. «Šifrirana pisava», ki je ni moči razvozlati, to bo naš prvi dojem in poslednji sklep. Izrežimo si zato iz enako velike šahovnice iz papirja črtana polja (sl. 15.) ter pokrijmo z dobljeno mrežo kvadrat (sl. 14.) tako, da bo po vrsti zgoraj črka A, B, C in D. Takoj

4	9	2	15
3	5	7	15
8	1	6	15

15 15 15 15

SI.1.

1	2	3	4
5	6	7	8
9	10	11	12
13	14	15	16

SI.2.

1	15	14	4
12	6	7	9
8	10	11	5
13	3	2	16

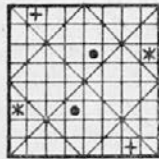
SI.3.

16	2	3	13
5	11	10	8
9	7	6	12
4	14	15	1

SI.4.

22	47	16	41	10	35	4
5	23	48	17	42	11	29
30	6	24	49	18	36	12
13	31	7	25	43	19	37
38	14	32	1	26	44	20
21	39	8	33	2	27	45
46	15	40	9	34	3	28

SI.9.

SI.6.

17	24	1	8	15
23	5	7	14	16
4	6	13	20	22
10	12	19	21	3
11	18	25	2	9

SI.7.

1	33	10	31	34	2
8	26	12	13	23	29
28	15	21	20	18	9
7	19	17	16	22	30
32	14	24	25	11	5
35	4	27	6	3	36

SI.5.

					1											
					8			2								
					15			9		3						
					22	47	16	41	10	35	4					
					29	5	23	48	17	42	11	29	5			
					36		30	6	24	49	18	36	12	6		
					43		37	13	31	7	25	43	19	37	13	7
					44		38	14	32	1	26	44	20	14		
					45		21	39	8	33	2	27	45	21		
					46		15	40	9	34	3	28				
					47			41				35				
					48							42				
					49											

SI.8.

24	7	20	3	11
18	1	14	22	10
12	25	8	16	4
6	19	2	15	23
5	13	21	9	17

SI.12.

18	1	14	22	10			
12	25	8	16	4			
6	19	2	15	23	11		
5	13	21	9	17	5		
24	7	20	3	11	24	3	
	6	14	22	10	18		
		25	8	16	4	12	
	6						
		21					

SI.11.

SI.10.

11	24	7	20	3
10	18	1	14	22
4	12	25	8	16
23	6	19	2	15
17	5	13	21	9

SI.13.

bomo razbrali: «Bogat'mu s'romaku polno mošnjico, da lahko za prat'ko vrže petico. N. leto. V. Vodnik.»

Mrežo za tovrstno pisavo si moremo napraviti po mili volji, če si v kvadratu (sl. 16.) izberemo na poljubnih mestih po eno številko od 1 do 16, ki jih nato izrežemo. Z dano mrežo nam ne bo težko napisati novega pisma. Pri morebitni odpremi pisma moramo seve priložiti «ključ» za mrežo. To napravimo lahko na več načinov. Za mrežo na sliki 15. na primer: 1001, 10,000.100, 100.000 itd. ali 121, 1412, 15, 1919 itd. ali 58, 16, 3, 57 itd. ali dg-ae-c-df itd.

Oglejmo si zdaj nekoliko iger na šahovnici, ki morejo služiti vsakomur za preizkušnjo njemu lastnih računskih sposobnosti. Pri tem predpostavljamo, da so znana čitatelju pravila šahovske igre. Leta 1850. je priobčil dr. Nauck v šahovski rubriki nekega ilustriranega časopisa trditve: «Na šahovnici moremo postaviti istočasno osem kraljic, ki se medsebojno ne ogražajo» ter jo podkrepil s šestdesetimi zgledi. Kmalu zatem je našel sleporejeni naročnik istega lista dva in trideset novih rešitev, medtem ko se slavnemu matematiku Gaussu, ki je zlahka množil na pamet števila z dvajsetimi številkami, ni posrečilo najti več ko dvanajst novih rešitev. Danes vemo, da je vseh možnih rešitev 92. Eno izmed rešitev, ki jo odlikuje lepa simetrija in jo je zaradi tega lahko obdržati v spominu, predstavlja slika 17. Slično vprašanje slove tako-le: Koliko je največje število kraljic, če naj je vsaka v vodoravni in navpični smeri napadena od ene same posestrime? Eno izmed rešitev nam posreduje slika 18., s katere moremo razbrati iskano število 16. Najtežje pa je bilo matematikom dati odgovor na vprašanje: Koliko različnih skupin po osem kraljic je mogoče postaviti na šahovnici tako, da si istovrstne ne bodo mogle do živga. Rešitev «šestih skupin» nam predočuje slika 19., ki vsebuje obenem šest različnih odgovorov na sprednji Nauckov problem.

Kar se stolpov tiče, nam pokaže enostaven poskus, da moremo postaviti v medsebojno nenevaren položaj največ osem stolpov. Vseh rešitev je tu 40.320. Ako označimo polja šahovnice po vrsti s številkami od 1 do 64 in seštejemo nato vsa števila, na katerih stoje pri rešitvi tega problema stolpi, dobimo vedno vsoto 260 (primerjaj magične kvadrate!). Tudi tekačev ni mogoče postaviti več ko osem; načinov je pa tu kar 22,522.960. Ker skače skakač vedno na drugače pobarvano polje, moremo postaviti na šahovnico kar dva in trideset skakačev (na vsa bela ali črna polja).

Zelo star je sledeči problem šaha: Koliko je najnižje število kraljic, ki jih potrebujemo za popolno obvlado šahovnice? Odgovor: Pet. To velja tudi takrat, kadar stavimo pogoj, da ne sme nobena kraljica ogražati druge ali da morata vsako polje braniti dve kraljici. Izmed vseh 4860 rešitev prinašamo na sliki 20., a, b, c, d, nekatere. Pri naslikanih rešitvah ne bo težko razbrati stranskih pogojev, ki jim le-té zadoščajo. Rešitve tega problema pri drugih figurah so: 8 stolpov, 8 tekačev

(4 vsake barve), 14 skakačev (c2, c3, c6, c7, d2, d3, d6, d7, f2, f3, f4, f5, f6, f7), v enem primeru samo 12 skakačev (b3, c3, c4, c6, c7, d6, e3, f2, f3, f5, f6, g3), 8 oziroma 12 kraljev (pogoj nenapada in pogoj napada). Naposled naj še omenimo, da morejo štiri kraljice ogražati največ 62 polj.

Vzpredno s šahovsko igro se je rodil tudi problem, ali je mogoče s skakačem zasesti po vrsti vsa polja šahovnice samo enkrat. Brezdvomno se je razvil ta problem iz zahteve: odvzeti s skakačem vse nasprotnikove figure na polovici deske. Primerna rešitev te naloge (sl. 20.) je namreč že rešitev vsega problema (treba je le pri 33 tako nadaljevati, kakor je bilo začeto od 1 do 32).

S problemom skakača se je ukvarjalo doslej že ogromno šahistov in tudi matematikov. Dokončno pa ga še ni rešil nobeden. Zato poznamo doslej le posamezne, včasih silo zanimive rešitve, niso nam pa znani postopki, po katerih bi dobili s popolno gotovostjo zaželeno rešitve. Dvoje rešitev prinašata sliki 22. in 23. Prvo si bomo naglo vtisnili v spomin, druga pa nas bo zabavala s tem, ker je tudi v polovičnih vrstah in šestnajstinskih kvadratih magični kvadrat z vsoto 180.

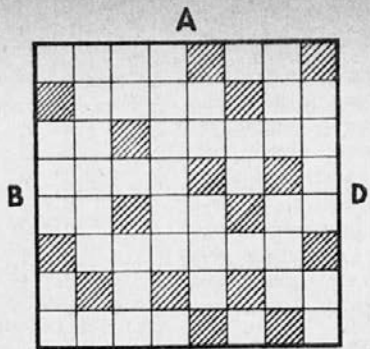
Preidimo sedaj h geometriji ter si oglejmo v območju šestila in ravnila problem, ki si ga je bil marsikdo že večkrat brezuspešno zastavil: Kdaj moremo narisati iz enakih ali različnih likov sestavljeno risbo v eni potezi? Ali: Koliko potez potrebujemo najmanj za načrtanje dane risbe? Dasi je odgovor na vprašanja zelo enostaven, je vendar preteklo šele sto let, kar ga poznamo. Odgovor pa slove tako-le: Določi število neparnih presečišč slike (točke, v katerih se stika liho število črt), deli ga z dvema in dobil boš število potez, v katerih moreš načrtati risbo. Če si ogledamo sliko 24., vidimo, da imamo pri a dve (označeni) presečišča, pri c in d pa nobenega neparnega presečišča. Vse tri slike moremo torej izveleči v eni potezi. Pri b potrebujemo dve potezi, ker imamo štiri liha presečišča. Pri praktičnem izvrševanju večjih risb nam bosta pomagala še ta-le stavka: Začnimo zmerom pri lihem presečišču. Potegnimo črto vedno tako, da ne raztrgamo z njo slike na dva dela.

H koncu si oglejmo še rešitev precej starega problema, ki je dal posredno svetu velikega matematika Poissona. Ob koncu sedemnajstega stoletja se je bil mladi Poisson zaradi neuspehov v pravu in medicini napotil križem po svetu. Spotoma mu je nekdo prav slučajno stavil nalogo: Kako boš razdelil dvanajst litrov vina, ki je v dvanajstlitrski posodi, na dva enaka dela s pomočjo dveh posod, ki držita osem in pet litrov. Brez pomisleka je pred začudenim izpraševalcem rešil Poisson stavljeno nalogo. Nagla rešitev mu je pokazala njegov pravi talent. Takoj se je lotil študija matematike, o kateri je poslej trdil, da je zgolj z njo moči koristno izrabiti življenje.

Slična naloga se nam je ohranila tudi v starem latinskem rokopisu kot mična zgodbica o slugi, ki

t	k	l	o	b	i	n	o
g	o	z	c	a	a	p	o
r	n	t	m	l	o	e	a
t	š	t	o	m	k	u	v
n	o	s	v	j	r	v	i
o	c	o	o	d	r	d	m
a	a	ž	k	l	u	n	e
p	i	a	e	p	k	o	h

Sl.14.

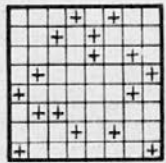
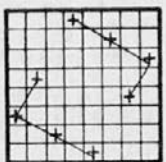
Sl.15.

1	5	9	13	4	3	2	1
2	6	10	14	8	7	6	5
3	7	11	15	12	11	10	9
4	8	12	16	16	15	14	13
13	14	15	16	16	12	8	4
9	10	11	12	15	11	7	3
5	6	7	8	14	10	6	2
1	2	3	4	13	9	5	1

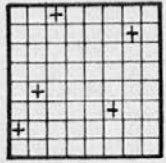
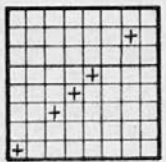
Sl.16.

B	A	E	F	D	C
C	F	D	A	E	B
F	A	B	C	D	E
D	E	C	B	F	A
C	F	D	A	E	B
E	B	A	D	C	F
D	E	C	B	F	A
A	B	F	E	C	D

Sl.19.

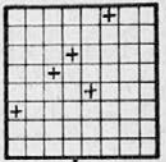

Sl.17.in18.

a

c

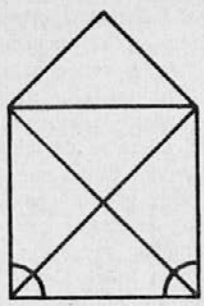
b

d

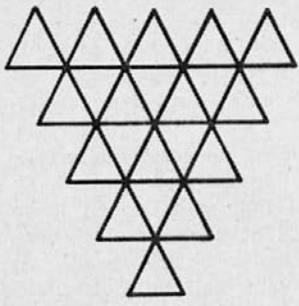
Sl.20.

15	2	23	32	
24	31	16	3	
1	14	25	22	33
30	17	4	13	
5	12	21	26	
18	29	8	11	
9	6	27	20	
28	19	10	7	

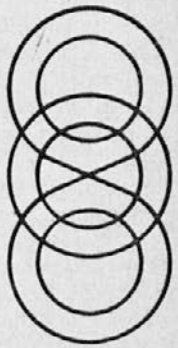
Sl.21.

a

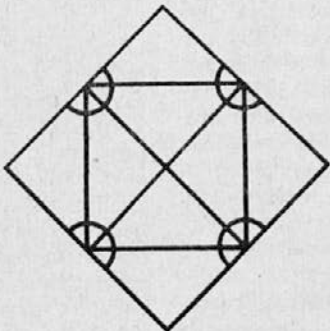
d

c

28	43	16	5	30	45	18	7
15	4	29	44	17	6	31	46
42	27	64	59	52	55	8	19
3	14	53	56	61	58	47	32
26	41	60	63	54	51	20	9
13	2	25	38	57	62	33	48
40	37	12	23	50	35	10	21
1	24	39	36	11	22	49	34

Sl.22.

Sl.24.

1	30	47	52	5	28	43	54
48	51	2	29	44	53	6	27
31	46	49	4	25	8	55	42
50	3	32	45	56	41	26	7
33	62	15	20	9	24	39	58
16	19	34	61	40	57	10	23
63	14	17	36	21	12	59	38
18	35	64	13	60	37	22	11

130
130
↓

↑
260 260 →

Sl.23.

se je napotil z dvema posodama za tri in pet mer po vino. Med potjo je srečal tovariša, ki je nosil v polnem vrču osem mer vina. Le-tá mu je povedal, naj ne hodi zastoj po vino, ker ga je krčmarju pravkar zmanjkalo. Da se ne bi vrnil prazen, je prosil sluga tovariša, naj mu prepusti polovico vina. Prijatelj je želji ugodil in pričela sta z delitvijo. Kako sta si vino razdelila, nam pove tablica, na kateri je tudi spredaj zapisana Poissonova rešitev. Številke v zgornji vodoravni vrsti pomenijo vrče z njihovo vsebino, spodnje trojice števil pa vmesne postaje prelivanja.

5	8	12	3	5	8	3	5	8
0	0	12	0	0	8	0	0	8
0	8	4	3	0	5	0	5	3
5	3	4	0	3	5	3	2	3
0	3	9	3	3	2	0	2	6
3	0	9	1	5	2	2	0	6
3	8	1	1	0	7	2	5	1
5	6	1	0	1	7	3	4	1
0	6	6	3	1	4	0	4	4
			0	4	4			

Dipl. agr. A. JAMNIK:

ALI BI KOLEKTIVIZACIJA KMETIJSTVA PRI NAS POMENILA ZLO?

Sedaj, ko se povsod naglaša, da je doba liberalnega kapitalizma prekoračila najvišjo točko razvoja, pomena in veljave, danes, ko svet išče novih temeljev za preureditev «nemogočega» in vendar še veljavnega kapitalističnega družabnega reda, danes, ko si kaj napeto in sovražno stojita nasproti skrajni kapitalizem in radikalni komunizem, danes, ko je mali človek gospodarsko in družabno res tako rekoč na tleh in vlada po vsem svetu prenapeto nezadovoljstvo, se moramo tudi mi vprašati: kam plovemo in česa se smemo nadejati?

Ljudstva se nekako polašča mnenje, da se mora otresti móre kapitalizma, ter se mu hoče zdeti, da za to ni drugega izhoda kakor komunizem, četudi se večina zanj sicer noče in ne more navduševati.

Ne da bi globlje raziskovali mnogoštevilne vzroke dandanašnjim neugodnostim, moramo priznati, da je ljudstvo vsaj načelno tudi samo dovolj krivo sedanje kapitalistične ali bolj velekapitalistične razvratnosti, ker ni pravočasno bodisi samo ali vsaj po svojih predstavnikih že v kali zatrlo kapitalističnih ekscesov. Toda to se laže reče, ko izvrši. Kakor so postala nekdanj ljudstva zavisna od starešin, knezov, plemstva in bila potisnjena pod fevdni jarem, tako so se z vedno bobotnejšim razvojem liberalistično-kapitalističnega družabnega življenja polagoma, komaj opazno, a zato toliko popolneje znašla pod jarmom denarnega plemstva. Priznati moramo, da je kapitalistično-liberalistična dčba prinesla civiliziranemu svetu silo mnogo dobrega, a pokazala pri tem tudi svojo senčno stran. Vendar zavoljo tega ne bomo butali iz sedanjega ekstrema v drug ekstrem — ki nas seveda tudi ne more kar tako odrešiti.

Kakor za vsako, še celó pa za veliko dalekosežnejše odločanje človeka, za dolgotrajne preuredbe življenja, tako je treba tudi tu najprej pameti, preudarnosti in poznanja vsega.

Meni osebno se zdi, da je v Rusiji kakor v odgovor na prejšnje razmere življenja malega človeka čisto logično moral boljševiški prevrat prinesiti to, kar je prinesel. Biti je moral najradikalnejši, korenito je moral počistiti z vsem prejšnjim in odstraniti vse, kar bi kdajkoli utegnilo biti v kvar plodovom revolucije. Toda izvajanje klasičnega marksizma kmalu ni bilo več možno, kajti v knjigah se lahko marsikaj prav lepo idealno napiše, toda človek, pa si ga predstavljajmo še tako idealnega, ostane vendar človek s slabimi in dobrimi lastnostmi, z voljo in hotenjem in z željo po lastnini. Kakršen je bil človek doslej že nekaj tisoč let, tak bo vobče ostal poslej. Nobena šola, nobena politična stranka in nobena vera ne bo kar čez noč napravila človeka drugačnega, najmanj pa takega, da bi se ga lahko brez odpora spravilo v nov življenjski okvir kar od danes do jutri. To je uvidel tudi boljševizem, ki se je od leta 1917. (revolucija) do danes pri vseh svojih naporih in ukrepih močno pomaknil na desno in se bo še, saj je bil in je le plod ruskih razmer.

Res je, da smo že nekdanj živeli komunistično, toda ne boljševiško-komunistično (marksistično). To življenje je bilo za takratne gospodarske, socialne in politične prilike primerno in pravilno, oziroma tisto življenje je bilo plod takih in takih tedanjih gospodarskih, socialnih in političnih ali skratka svoječasnih življenjskih prilik in pogojev. Te prilike in ti pogoji življenja, ki se zmerom izpreminjajo, so dajali družabni ureditvi venomer nove oblike in so dovedli naposled tudi do sedanje kapitalistične. Toda tudi ta se je preživela in življenje že izoblikuje, že ustvarja novo, ki se je pa še prav ne zavedamo in je še ne moremo pravilno pojmiti, ker zahteva od človeka, da mora opustiti nekatere navade in razvade ter kreniti na novo pot. Ta nova oblika ni marksistični komunizem, pač pa je nekaj drugega, kar je zlasti za agrarne države zelo prikladno, to je namreč zadružništvo

svoje vrste, ki ga pri nas sicer še nismo vajeni, a ustreza prilikam in pogojem življenja ter korenini na zasebni lastnini.

* * *

Pri vseh slovanskih rodovih naletimo že v najstarejši dobi njihove zgodovine na nekakšno skupno življenje, ki spominja na nekakšen komunizem ali, recimo, na zadrugo, ne samo kot pojačevalko varnosti posameznika, nego tudi združevalko ustvarjalnih sil. Oblika se je sčasoma izpreminjala, dokler ni v poznejši dobi prišlo do urejenejše zadrुžne oblike, tako zvane patriarhalne, rodbinske zadrुge. Zelo razširjeno je mnenje, da je taka rodbinska ali hišna zadruga slovanska posebnost in sploh slovanskega izvora. Dr. Skabernè pa navaja v svojih člankih v «Slovenskem Pravniku» (letnik 1935.) pod naslovom «Hišne ali rodbinske zadrुge v Jugoslaviji», da te zadrुge niso slovanskega izvora. Obstajale so že pri Keltih; stara indijska največja epopeja povečuje nerazdeljeno obitelj; institucijo so poznali že v sedmem stoletju po Kristu Japonci, nadalje Nemci, Francozi, Angleži i. dr.

Tudi v Jugoslaviji, razen v Sloveniji, najdemo še to zadrugo. V Sloveniji obstoji v glavnem samo individualna posest (lastnina), razen nekaj agrarnih skupnosti, v katerih pa so vendarle neizpremenljivi deleži individualno torej za vsakega posameznega gospodarja ugotovljeni.

V jugoslovanski rodbinski zadrugi pripada po navedbah omenjenega pisca imovina vsem zadrugarjem skupno. Skupno živijo na enem posestvu ali kmetiji. (Na ozemlju bivše Hrvatske in Slavonije živi še zdaj tretjina prebivalstva tako.) Vsi delajo in se trudijo za skupno korist rodbine, nobeden ne more sam zase uporabljati niti tistega deleža, ki bi mu pripadel, ako bi se zadruga razdelila, nego to morejo izvajati le vsi zadrुžniki skupno, odnosno tako, kakor določa zakon ali sklene večina zadrुžnikov. Dokler zadrुžna skupnost ne preneha, je pravica posameznega člana na del skupne imovine skrita. Njegov delež je zato nedoločen in izpremenljiv. V zadrugi zaradi tega ni dedovanja po določenih občega državlanskega zakonika. Tudi se ta skupnost ne imenuje že od nekdaj «zadruga». Pred osemdesetimi leti ta označba baš za to ustanovo še ni bila znana. Namesto nje so se uporabljale besede: kuća, velika kuća, nedeljena kuća, bogata kuća, skupčina (Bolgari pravijo «rod»). Na Hrvatskem so tako zadrugo imenovali tudi patriarhalni život. Prvič se beseda «zadruga» za to pravno ustanovo pojavi šele leta 1856. v «Gospodarskem listu» in leta 1870. v nekem zakonu, v čigar § 1. je rečeno: «Više porodica... sačinjavaju onu patriarhalnu svezu, koja se zadruga zove.» Ta rodbinska zadruga je demokratično urejena. Člani si izbere starešino ali kućegospodarja izmed sebe ter so ga dolžni spoštovati in se pokoriti njegovim odločbam, ki jih izvajajo tudi v zmislu sklepov občnega zbora. Gospodarstvo v njej je pre-

prosto. Neposlušne člane starešina najprej opominja in pokara, naposled tudi še kaznuje. More jih prijaviti tudi občinskemu načelniku, ki jih kaznuje z zaporom do osmih dni ali s prisilnim delom v korist občine.

V Rusiji je živel po odpravi tlačanstva kmet v neki podobni zadrugi, ki se je imenovala «Mir». Na shodih kmetov se je le-tem razdeljevala zemlja, ki je bila last «Mira», vsako leto posebej v obdelavo in užitek. Tak delež, ki so ga imenovali «nadjel», je dotičnik užival individualno. Užitek je bil torej zasebna last. Stolipinova agrarna reforma je prinesla kmetu privatno (zasebno) gospodarstvo na zemlji prejšnjega «Mira». Toda te zemlje je bilo premalo, zakaj veleposestvom se je ni nič odvzelo, da bi se zadovoljila kmetška lakota po zemlji. Veleposest je ostala nedotaknjena. Življenje mužika, ki je bil spričo obstoječih razmer največji nezadovoljnež in nemirnež v carevini, pa je bilo slej ko prej bedno. Zato mu je revolucija leta 1917. prišla kakor nalašč, da si je nagrabil plemiške zemlje, kolikor je mogel in kolikor ga niso ovirali pri tem zemlje lačni sokmetje, ki so si prav tako prisvajali zemljo. Nastal je popoln nered. Boljševiška vlada je proglasila zemljo za last države, ki pa jo prepušča v obdelovanje in izkoriščanje delovnemu človeku; istočasno je stremila za tem, da spravi zemljo in njeno izkoriščanje v sklad z naziranjem marksizma, t. j. da uvede skupno (kolektivno) izkoriščanje zemlje po navodilih države (na podstavi znanosti). Uvedla je princip, da se pridelki oddajajo državi, odnosno da ona prvenstveno razpolaga z njimi. V tem je uspela. Do danes je od dvajsetih milijonov kmetških gospodarstev že nad šestnajst milijonov kolektiviziranih. Nastala so skupna gospodarstva «kolhozi» (kratica za: kolektivnoje hozjajstvo = kolektivno gospodarstvo).

Naj kdo reče, kar hoče, toda kolektivizacija je bila vsaj tehnično in gospodarsko za boljšo organizacijo, vodstvo in kontrolo kmetijskega obrata potrebna in umestna, čeprav ne dokončno odrešilna in veliko naprednejša od gospodarstva v carističnem «Miru» in reformiranem Stolipinovem agrarstvu, če ga smem tako imenovati. Ko je kmetijsko-tehnično in ekonomsko kaj preprosti, zelo malo sposobni ruski mužik zaposedel skoraj vso zemljo, se je bilo najprej bati, da jo bo mnogo slabše izkoriščal kakor prejšnji veleposestnik, ki je vendar gospodaril moderneje; posledica tega bi bilo nenadno, veliko nazadovanje proizvodnje, torej naenkrat veliko pomanjkanje živeža in raznih sirovin. Ker se stvar ni dala urediti preko noči, je res zavladata lakota in se več let ponavljala. Razume pa se, da vladi, ki je hotela ustvariti raj po socialistični zamisli, ni moglo biti dovolj, da samo onemogoči pojave lakote, ki more za režim postati usodna, ne, ona je želela več, ona je hotela s svojim posredovanjem in poznanstvenjem kakor tudi

z velikopoteznimi denarnimi žrtvami usposobiti kmeta, odnosno mu dati pomočnike ter tako kmetijstvo zracionalizirati, zmodernizirati in do neke mere zmehalizirati. Vlada je imela toliko prav, ker ni hotela čakati, da bi se počasni, nezmožni mužik šele po dolgih desetletjih ali, skoraj bi mogli reči, po stoletjih toliko usposobil, kolikor je ona videla, da je nujno in takoj treba, ampak je pravilno uvidela, da mora ona tu zastaviti vse sile in pritisniti, čeprav nekoliko poka, čeprav komu to in ono ni všeč. Za narod in državo pa je le koristno.

Nimam namena hvaliti boljševikov, toda oni so prav bistro (kakor tedaj nobena druga država) spoznali, kako močno je dotlej drug, kmetijsko napredni svet že napredoval. Razen tega so se ustrašili za rusko narodno gospodarstvo. Kaj bo, če bo nesposobni mužik brez lastne pobude gospodaril z rusko zemljo po svoji pameti, svojem slabem znanju in ne preveliki delavnosti, z nepoznanjem moderne tehnike, svetovnega trga, silne konkurenčne sposobnosti kmetijsko naprednejšega sveta, kjer v vnovčevalnem boju velja kakovost blaga, mogočna propaganda in reklama, velikopoteznost i. dr. Če prav uspe, da bi mužik toliko pridelal, da v državi ne bi bilo lakote, odkod naj jemlje Rusija, ona Rusija, ki je prej bila glavna evropska izvoznica žita, živine, jaje itd., zdaj blago za izvoz, da dobi denar za nakup reči, ki si jih mora uvažati, odkod sredstva za državno gospodarstvo, odkod sredstva, sprva vsaj, za ustvarjanje avtarkije, ko je že tako odrezana od ostalega sveta, odkod sredstva za poznejšo industrializacijo in za napad na kapitalistično družbo ne le z idejnimi gesli in politiko (v ožjem zmislu), nego tudi z gospodarstvom, z dumpingom. Vlada je morala vendar jasno videti in dobro vedeti, da s preprostim mužiškim kmetijstvom vsega tega ne bo zmogla, zato je bila prisiljena vzeti zadevo v svoje roke. V ruskem zmislu je to storiła zelo prav, kajti kako naj silno zaostali ruski mužik individualno, smotrno in uspešno gospodari in bo kaj prida sposoben v gospodarskem boju za trg z narodi, ki so se bili prej osvobodili tlačanstva ter se v svetu zasebne lastnine in individualnega gospodarstva tako močno usposobili, kakor se mužik ne bi mogel v sto letih, četudi bi se naprednejši narodi ustavili in ne bi od tistega dne več napredovali vsaj tako dolgo, dokler jih mužik ne bi dohitel.

Naše jugoslovansko kmetijstvo vobče ni prav posebno močno naprednejše od ruskega predvojnega niti po smeri niti po načinu in tehniki proizvodnje. To navajam zato, da se bo bolje in laže razumelo, kar bom ob koncu povedal. To pa omenjam tudi zaradi tega, ker je v Jugoslaviji še zdaj velik del kmetijstva v nemoderni, dovolj preprosti, patriarhalni rodbinski zadrugi, ki ni nikakor posebno dobro sredstvo za pobudo in navajanje k modernemu napredku. To zadrugo pa so smatrali ob času, ko sem to pisal (meseca aprila 1935.), nekateri nepoznavalci ustroja ter nacionalnih in socialnih nalog

moderne kmetije in sedanjega časa še za našemu gospodarstvu primerno. Da, čujejo se celo izražene misli, da bi jo bilo treba pospeševati, širiti in zanjo ustvariti zakon, enoten za vso državo.

Letos se je zvedelo za nov ruski ukrep glede kmetijstva (zakon z dne 17. februarja 1935.), ki dosednji kolektivizem nekoliko preureja ter uvaja novo pozadruženje «artjelizacijo» (artjel = zadruga), v kateri se kmetje ene vasi ali večjega rajona združijo v artjel, da s skupnimi proizvodjalnimi sredstvi in skupno organiziranim delom zgrade kolektivno gospodarstvo po načrtu, ki naj poveča produktivnost (donosnost) dela. Po tem zakonu se odstranijo vse zemljiške meje, kakor so morda doslej obstajale glede na to, da je posameznik po svoje obdeloval poedine deleže, ki so mu jih odkazali. Celotna zadruga je ena sama zemljiška in gospodarska skupnost. Zemlja je poudarjeno državna oziroma skupščinska ter se odstopa zadrugi (artjelu) v večno uporabljanje. Samo neka izjema je. Vsak kmetijski dvorec dobi namreč za svojo prav zasebno uporabo kos zemlje (po možnosti v bližini dvorca) v izmeri do četrtnine enega hektara (po pokrajinskih razmerah različno). Odkazana zemlja služi za vrt, sadovnjak in podobne hišne potrebe. Vsa ostala zemlja se glede na obdelovalni načrt razdeli na razne kulturne vrste in se obdeluje skupno po delovnih brigadah, ki se sestavijo iz članstva zadruge in za skupen račun. Razen omenjenega koščka zemlje dobi vsak kmetijski dvorec za zasebno gospodarstvo in kot zasebno last (spet razmeram primerno) eno do deset krav, dvoje telet, eno do tri svinje z mladici, deset do stopenedeset ovac in koz, neomejeno število perutnine in domačih zajcev, do dvajset panjev čebel, enega do deset konj in pet do osem kamel (v poljedelskih krajih manj, pri nomadih več krav in konj odnosno kamel). Največ gospodarstev bo nekako takih, da bodo dobila do tri krave s teleti, dve do tri svinje z mladici, do pet in dvajset ovac in koz, neomejeno število perutnine in zajcev in do dvajset panjev čebel. Vse ostale živali se vzrejajo za skupnost posebej, skupno na zemljiščih zadruga. Delovna živina, stroji, orodje, semena, krma, kakor tudi gospodarska poslopja so državna last, ostala živina (razen navedenega izvzetka) se vzreja skupno za vse zadrugarje. Nepodržavljene so tudi stanovanjska hiša (kmetijski dvorec), prej navedena odkazana zemlja in za zasebno porabo vsakemu članu dovoljene živali s potrebnim hlevom in dotičnim orodjem.

Skupna zemlja se ne sme prodajati, ne kupovati in tudi ne dajati v zakup. Zmanjšanje skupne zemlje ni dopustno, pač pa povečanje bodisi na škodo še svobodne državne ali privatno-lastninske zemlje.

Na skupni zemlji se gospodari z določeno smerjo na osnovi državnega načrta, ki stremi za tem, da se zemlja čim bolje in smotrneje uporablja in obdela odnosno izkoristi vsa, da se poboljša, da se stroji kar najbolj ekonomično uporabljajo in polno za-

poslušajo, da se dvigne živinoreja in proizvodnja krme itd., da se izobrazijo poljedelski delovni material ter se razvije sadjarstvo, dvigne kulturni nivo sela itd. Člani zadruga opravljajo dela skupno po načrtu. Zadrugarji odločijo na občnem zboru, koliko raznih pridelkov bodo prodali državi in koliko v svobodni trgovini. Ostali del letine in živinoreje se razdeli med zadrugnike sorazmerno odnosno po številu delovnih dni, ki so jih med letom opravili. Z izkupičkom poravnava zadruga davek in upravne stroške, odplačuje posojila ter zbira tudi sklad za onemogle in starce. Presežek se razdeli spet med člane tako, kakor je že spredaj povedano. Člani dobivajo med letom lahko predjeme v pridelkih, če jih potrebujejo za dom. Za pridne delavce so uvedene posebne nagrade, za lene in neracionalne pa kazni. Dela se v akordu. Zadrugo in vse delo vodi in nadzira uprava zadruga (pet do devet oseb), ki jo člani izvolijo izmed sebe za dve leti. Najvišji organ je občni zbor, ki se vrši najmanj dvakrat v mesecu. Pritožbe se smejo naslavljati na občni zbor, nadzorništvo in sovjetsko oblast. Za vodstvo gospodarstva se nastavljajo usposobljeni strokovnjaki. Tako je iz te skupnosti manj sposobnih ljudi in zložitve zemlje in proizvodjalnih sredstev v eno samo telo prav za prav ustvarjeno sposobno veleposestvo (veleobrat), ki dela s pomočjo strokovnjakov lahko tako moderno, preudarno in donosno kakor vsak drug moderni kmetijski veleobrat v najnaprednejšem svetu, ko se zadrugarji v svojem ročnem delu vpricho strokovnjakov primerno izvežbajo. Obrat sam ni nič zavisen od delovnega trga, temveč izvrši lahko vse z lastnimi močmi — zadrugarji, ki so v svojem lastnem interesu tu. Brez vsakega dvoma je, da je tak obrat gospodarsko sposobnejši od gomile preprostih in zaostalih posamnih gospodarstev, ki obratujejo po kdo ve kako starinskem načinu in zastarelih metodah oziroma navadah ter kmetujejo pametno ali neumno, kakor jih je pač volja in kakor znajo, odnosno ne znajo.

Čeprav si marsikdo nemara misli, da omenjeni zakon ni dober, nego pomeni nekakšno načelno nasilstvo nad ljudstvom, je tehnično in gospodarsko za nekvificirane male ljudi vendarle umesten, dober in tudi vzgojen. Glavno pa je to, da nastane, če se člani vsestransko potrudijo in pokažejo dovolj dobre volje, iz preprostih, ekonomsko ne posebno silnih malih posestev veleobrat v korist tistih, katerih last (večni najem) obrat prav za prav je. Ne dviga pa to zgolj ekonomske in socialne moči zadrugarjev, nego vsega naroda. Z artjelizacijo so se sovjeti močno oddaljili od nekdanje stroge komunistične črte, priznali zdaj celo zasebno osebnost (skoraj bi rekli, tudi lastnino) in se močno oddaljili od svojega prejšnjega «kolektivnega človeka», ko dopuščajo možnost zasebnega udejstvovanja docela po volji posameznika, čeprav za enkrat le v manjšem obsegu. Jasno je, da postane iz te ureditve naposled tudi v Rusiji spet zasebna lastnina. Saj si drugega ni moči misliti.

Zakaj vse to navajam? Zato, ker ni naloga kmetijstva nobenega civiliziranega naroda več samo preskrba kmetove družine z domačimi pridelki, ampak naloga kmetijstva v narodni in mednarodni delitvi dela (z avtarkijami grozi biti mednarodna delitev dela omejena na korist narodne) je v tem, da proizvaja sicer tudi zase, kar je še ekonomično, v glavnem pa za trg. Kako pa naj se ruski mužik uveljavi na trgu, če bi ostal individualen gospodar, ko do danes v svoji stroki ni niti kvalificiran delavec, kamoli gospodar, organizator, obratovodja in posloven človek ali vsaj sposoben vnovčevalec?

In naš jugoslovanski kmetovalec? Dasi je v svoji stroki nekoliko bolj kvalificiran delavec ko ruski mužik, vendar tudi on odločno ni pravi gospodar, organizator, obratovodja in še dolgo ne bo.

Evo, zdaj je razumljivo, zakaj sem se toliko pomudil pri Rusih. Že leta in leta navajam in trdim, da se mora, kjer le mogoče, pametno kolektivizirati tudi naše kmetijstvo, če hočemo, da bo naše gospodarstvo uspevalo. Toda ne se plašiti! Kolektivizacija ni noben boljševiški privilegij. Tudi nisem nikoli mislil na tako kolektivizacijo, ki jo izvajajo Rusi. Saj kolektivizacija ni možna samo tam, kjer ni zasebne lastnine, kjer ni individualne posesti, ampak tudi v kapitalističnem svetu in ob varovanju načela zasebne lastnine je kolektivizacija kmetijstva prav tako lahko mogoča kakor v boljševiški Rusiji. Tudi za nas je zadruga ono okrilje, pod katerim si moremo pomagati, odnosno izboljšati življenje in pospešiti gospodarski napredek.

Kolektivizacija kmetijstva se dá izvesti pri nas na dva načina. Eden je močno podoben ruskemu, ki sem ga spredaj opisal. Brez drugih reform bi bil izvedljiv tam, kjer bi se v zadrugo s približno enakimi deleži združila vsa ona zemljiška površina (z upoštevanjem njene kakovosti ali brez), ki je posestniki ne bi pridržali prav samo za svoje zasebne hišne ali posebne obrtne ali slične namene, na skupnem, v zadrugo danem svetu pa bi se gospodarilo v skupni režiji in bi se to kmetijstvo pač najbolj bavilo s tisto panogo, ki tam zaradi krajevnih zemljiških in podnebnih razmer obeta največ. Pridelek v naravi za dom in čisti dobiček bi se zadrugnikom razdeljevala na podstavi opravljenih dni ali v skupnost danih površin. Ta kolektiv po naše ni nič drugega nego proizvodjalna in vnovčevalna zadruga, ki je v maloposestniških, zaostalejših narodih nujno potrebna.

Drugi način je za izvedbo sicer nekoliko težavnejši, vendar tudi ne pretežek. Vsak posestnik bi obdržal za svoje hišne in druge potrebe pač toliko zemlje, kolikor bi smatral, da mu je zadošča, ostalo bi dal zadrugi na razpolago za skupno kmetovanje (zloženi deleži bi bili po površini in kakovosti različni). Vse, kar bi se pridelalo v skupnem kmetovanju med letom in bi potreboval za dom, bi dobil lahko na račun. Letina in končni dobiček se med zadrugarje nikakor ne bi delila po številu opravljenih dni, ampak po velikosti in donos-

nosti površine, ki jo je dal zadrugi za namene skupne proizvodnje na razpolago.

V obeh primerih ustvaritve proizvodne zadruge sicer za obdelovanje padejo vse meje in nastane en gospodarski kompleks, vendar ostane lastnina posamezniku zagotovljena in tudi meje v katastru se zaradi tega še prav nič ne izpremenijo. Če bi zadruga prenehala delovati, bi dobil vsak zadrugar vso svojo zemljo brez okoliščin spet neizpremenjeno nazaj tako, kakor je v zemljiški knjigi odnošno v katastru zabeležena. Zemljiško vprašanje je v Rusiji enostavno rešeno, pri nas pa bi ponekod povzročilo težkoče, dasi ne nepremostljive.

Koristi prostovoljne zložitve zemlje in dela zaradi skupne proizvodnje so tako jasne in velike, da mi jih pač ni treba še posebej navajati. Mislim, da so razvidne in razumljive iz tega, kar sem v članku že povedal. Druga vrsta proizvodne in vnovčevalne zadruge bi mogla biti našemu, individualistično razpoloženemu kmetovalcu še najbolj simpatična in zanj najbolj sprejemljiva. O njej mu pripovedujem že več let, seveda pa mu ne gre dovolj do srca, kajti težko se loči od vsega, česar je bil doslej vajen.

Zato dobro vem, da se za opisano vrsto proizvodnega in vnovčevalnega zadrugarstva naš človek še ne bo kmalu preveč vnel, dasi mu je to potrebno, če noče propasti. Ne verjamem, da bi bil mogoč kakšen drug izhod iz bede in stiske. Kakor je morda ta stvar nepriljubljena in taka kolektivizacija nezaželena, jo vendar življenje odločno zahteva. Kolektivizaciji se bo naš človek že vnaprej upiral iz neke neopravičene konservativnosti, čeprav že ima nekaj takega, zelo podobnega, kar se mu pa prav nič čudno ne zdi. Mislim, da bi se kaj kmalu v kolektivizacijo tako uživel, da bi mu postala skoro vsakdanja in bi se v kratkem čutil, zakaj se ni že prej vnel zanjo. Tam, kjer so se kmetovalci združili v sposobnejšo večjo mlekarno in sirarno, imajo že nekakšen polovični kolektiv. Sicer niso kolektivizirali glavnega dela vsega gospodarstva in tudi ne vse živinoreje, nego zgolj proizvod mlečne živine, t. j. mleko. To se podeluje na skupen način in prav gotovo smotrnejše in z večjim gospodarskim uspehom, kakor če bi vsak posamezni zadržnik zase izdeloval maslo ali celo sir. Brez nadaljnjega mi mora vsakdo priznati, da samcat ne bi mogel ustvariti kakovostno tako dobrega proizvoda, kakor ga zaradi boljše opreme in urejenosti more zadruga ceneje in ekonomičneje. In prav tako mi ne more skoro nihče ugovarjati, da za svoje podelano mleko brez dvoma ne bi dobil toliko kakor po zadrugi, če bi ga sam hotel vnovčevati in če bi se mu tudi posrečil enako dober izdelek, kakor ga je zmožna napraviti zadruga. Mnogi, mnogi morda za svoje mleko ne bi dobili niti beliča, če ne bi bilo zadruge, ker ga sami v nobeni obliki ne bi mogli spravljati v denar, kajti posamezniku se pri majhni količini vse ne izplača in

nasproti odjemalcu ne pride v poštev, ker je zaradi majhne količine po navadi preoddaljen ter premajhen, nestalen, nezanesljiv in netočen dobavitelj, odnošno mu tega imena niti dati ne moremo, zakaj če vnovčuje sam, je le slučajen, priložnosten prodajalec.

Ne le trgovina, nego vsa veletrgovina, ne le industrija, nego vsa veleindustrija, ne le denarstvo, nego vse veledenarstvo, ne le (naprednejšega sveta) kmetje, nego vsi veleagrari se združujejo v poslovne skupnosti: kartele, truste, koncerne, poole, samo naš mali, kmetjski, od imenovanih gotovo izdatno šibkejši, manj izobraženi in gospodarsko manj sposobni človek ostaja trdovraten individualist, ostaja vsak «beraček» sam zase še nadalje siromak.

Dr. Skabernè vprašuje v že uvodoma omenjeni razpravi spriči tega, ker se utegne razširiti zakon o nemodernih hišnih ali rodbinskih zadrugah tudi na Slovenijo, ali so pri nas tla ugodna za take zadruge in ali bi se Slovenci zavzeli zanje, ter si sam odgovarja: ne. «Upirajo se ljudje in zemlja. Misel individualne samostalnosti in nezavisnosti», pravi dalje, «je pri našem kmetu tako močna in ukoreninjena, da na svoji zemlji ne bi trpel druge volje kakor svojo, ne drugega gospodarstva kakor svoje.» Seveda je res, da je dandanes razlika pomena stare rodbinske zadruge nasproti moderni proizvodni in vnovčevalni vsaj tolikšna kakor med Noetovo barko in modernim prekoceanskim parnikom, vendar se naš kmet tudi za moderno proizvodno in vnovčevalno zadrugo, v kateri bi tako rekoč bil delničar sposobnega velepodjetja, za katerega delnice bi ne dal nobenega denarja, nego samo del svoje zemlje, ne bo lahko ogrel, ako se ga tudi z drugih strani ne bo k temu izpodbudilo.

Da pa bo moral naposled vgrizniti v to, je gotovo, neizbežno.

Želel bi, da prevladujeta stvarnost in pamet, ker drugače se je bati, da zabredemo z našim kmetijskim gospodarstvom v še slabši položaj kakor je današnji. Razen tega pa bomo še tako zaostali, da ne bomo za tekmovalce z drugimi narodi prav za nič in bo pri nas še mnogo hudih dni, čeprav bi svetovna gospodarska stiska odnehala in prestale avtarkije.

Da pa bi se avtarkije kmalu odpravile, skoraj ni verjeti. Verjetneje je, da se bo ta pojav še širil in da bomo, kakor je videti, tudi v Jugoslaviji šele prav začeli vstopati v izrazitejšo avtarkijo.

«No, če bo to tako, potem pa ni taka sila za kolektivizacijo kmetijstva», poreče morebiti kdo. Jaz pa pravim, da je to potrebno še toliko bolj, kajti tudi v nacionalni avtarkiji se mora z vsemi silami stremiti za tem, da se zemljiški, delovni in finančni kapital čim najbolj racionalno in produktivno zaposli ter se uspeh dela sploh poveča, če hočemo, da bomo mogli plavati na površju. Upoštevati moramo namreč, da nismo samo mi na svetu, nego tudi drugi, ki so bolj ptiči, ki hočejo ne le živeti, temveč napredovati. To pa se že od pamtveka dogaja na škodo tistih, ki zadaj cokoljajo.

ZAŠČITNA SESTRA:

KADAR OBIŠČEMO BOLNIKA

Za obiske pri bolnikih veljajo razni običaji in razna pravila. Vendar naj nas k temu dobremu delu nagiblje vedno želja, da ubogega bolnika z obiskom vsaj nekoliko razvedrimo in mu po možnosti tudi kaj pomagamo, če je siromašen in potreben pomoči.

Kdor je bil že sam zelo bolan, najbolje ve, kako je bolniku med boleznijo, in se zato najlaže vživi v njegovo duševno stanje. Toda kaj pogosto se pripeti, da pozabimo na prestano bolezen ter se kar ne znamo več vživeti v trpljenje bližnjega. Napake in brezobzirnosti, ki jih napravimo pri obiskih bolniku, ne morejo olajšati njegovega trpljenja, ampak slabo vplivajo na njegovo duševno in telesno razpoloženje ter mu dostikrat lahko naravnost škodujejo. Zato se skušajmo pri obiskih bolnikov ravnati po nastopnih navodilih.

Ako zvemo, da je znanec hudo zbolel, ne obisipajmo nikakor njegovih domačih s kopico malenkostnih vprašanj, nego samo poizvedimo, kako je z njegovim zdravjem. Dokler je bolnik zelo slab, ga ne obiščimo, razen če sam izrečno prosi za to. Posebno velja to za bolnika, ki je prestal hudo operacijo. Lahko pa bolniku napišemo nekoliko besed in priložimo šopek cvetja ter šele nekoč pozneje povprašamo, ali in kdaj nas bolnik želi sprejeti.

Ko se odločimo za obisk, se vprašamo, ob katerem času je najbolje priti. Čas obiska zavisi seveda od razmerja, znanstva oziroma prijateljstva. V bolnišnicah so ure za obiske že tako določene. Če pa leži bolnik doma, ne smemo kar vdreti v njegovo sobo, temveč se moramo najprej javiti pri njegovih domačih, ki naj bolnika vprašajo, nas li hoče sprejeti ali ne.

Priti moramo lepo mirno, t. j. predvsem ne upehani, zasopli in nervozni; naša obleka naj bo čista in prikupna. Preden vstopimo v bolnikovo sobo, moramo že vedeti, kaj bomo izpregovorili. Tudi če z bolnikom zelo sočuvstvujemo in nas pogled nanj neprijetno preseneti, tudi vendar spremlja naše izražanje prijazen, dobro hoteč nasmehljaj. Bolnika ne smemo nikoli s čemerkoli prestrašiti. V bolniški sobi ne govoriti preglasno, a tudi ne tako tiho, da bi se utegnil bolnik truditi, da bi nas razumel. Vprašamo ga lepo, kako se počuti, pri tem pa pazimo, da ni primoran preveč govoriti. Rajši mu pripovedujemo sami — toda ne vsakdanjih težav in skrbi kakor tudi ne dolgovernih zgodb, ampak kaj lepega in veselega. Če je bolnik žalosten in potrtn, mu smemo opisati podoben primer bolezni, kakršno ima sam, ki se je pa pri drugem bolniku prav dobro končala. A strogo se ogibljimo kakšnih besed o razburljivih in nesrečnih dogodkih (na primer, da se je temu in temu zgodilo to in to ter

je žal umrl itd.). Prav tako se ne spodobi pripovedovati bolniku, ki je izgubil nogo, o hoji po hribih in o raznih izletih. Tudi ni prav, če ga hočemo potolažiti z besedami: «No, saj ti ni tako hudo, marsikom je še mnogo huje.» Zakaj bolniku bi se ob teh besedah zdelo, da ga v njegovi nesreči ne razumemo, kar ga napravi seveda še bolj nesrečnega. Bolje je, če priznamo, da je močno bolan, in obenem omenimo, da bo skoraj okreval in bo spet zdrav. Včasih se prav dobro poda, če povemo kaj veselega o otrocih in živalih. Ako količkaj dobro opazujemo, bomo takoj spoznali, kaj bolnik rad poslušja in kaj mu posebno dobro dene.

Kadar izprevidimo, da bolnik ne more več ozdraveti, tedaj bodimo še previdnejši. Ob taki priliki se je treba kolikor mogoče vživeti v stanje bolnika, da moremo najti primerne besede. Življenjske izkušnje in srčna izobrazba nam pri tem največ pomagajo.

Ob obisku prinesemo bolniku lahko tudi kakšno malenkostno darilce, o katerem mislimo, da ga raveseli. Najprimernejše tako darilo so zlasti cvetice, ki pa naj ne diše premočno; toda ne nosimo rož, ki spominjajo na smrt ali grobove. V splošnem je tudi bolj primerno raznobarvno kakor pa belo cvetje. Če vemo, da je bolnik ljubitelj kakšje in drugih sobnih cvetic, mu prinesimo lonček z lepo rastočo cvetico, ki se je bolnik lahko dlje časa veseli.

Ponekod je navada, da prinašajo ljudje bolnikom čokolado. Ker pa trpe zaradi ležanja skoraj vsi bolniki na zaprtju, zato je primernejša sladčica s a d j e, seveda, če ga sme bolnik uživati. Skoro vedno se pa prilžejo bolniku različni sadni sokovi in drugi sadni shranki, ki mu napravijo zmerom veliko veselja ter so mu res v poživilo. Prav tako smemo bolniku prinesiti ličen kozarček medu, ker krepi.

A bolniku ne pomagamo samo z obiski in raznovrstnimi darili, temveč tudi s tem, da mu olajšamo zopeten prehod v vsakdanje življenje in k običajnim dolžnostim. Mnogo mu pomagamo, če namesto njega opravimo to ali ono, kar je med boleznijo zamudil (plačila, nakupe). Odvzamemo mu lahko različna hišna opravila ter ga morda spremljamo na prvih sprehodih. Ako je v rodbini zbolel čče, mu pomagamo s tem, da se zavzamemo za otroke; znatno razbremenjena žena se potem laže žrtvuje svojemu bolnemu ali okrevajočemu možu.

V splošnem bodimo v občevanju z bolniki, ki so občutljivi, zelo pazljivi. Površnost ali pa prevelika resnost utegneta škodovati. Kdor se vživi v stanje bolnikov ter jih obiskuje iz prave ljubezni in srčne dobrote, bo tudi gotovo zadel pravo.

KAKO JE DOSPEL ČAJ V EVROPO

Čaj je postal v Evropi že davno ljudska pijača, dasi ga še ne poznamo kaj dolgo. V zapadnih državah ga ne poznajo celó dlje od krompirja. Medtem ko vemo o zgodovini krompirja bore malo, smo o zgodovini čaja precej dobro poučeni. Že v tretjem stoletju po Kristu je bil čaj na Kitajskem ljudska pijača, ki se je kmalu udomačila pri sosednih narodih. Leta 729. je pogostil japonski cesar Shomu v svoji palači v Nariju sto menihov s čajem, ki je bil še uvoženo blago, a leta 801. je prinesel menih Saicho čajevčeva semena iz Kitajske in jih vsejal v Hiei-Zanuju. Ob koncu tega stoletja je dospelo prvo sporočilo o tej pijači v Evropo. Neki arabski potnik poroča, da so obstajali poglavitni državni dohodki Kantona izza leta 879. v carini na sol in na čaj. Tudi znani beneški potovalec Marco Polo, ki je bil kaj vplivna oseba srednjega veka in dober spoznavalec Vzhodne Azije, ve že veliko povedati o čaju. Med drugim tudi pripoveduje, da je okoli leta 1285. neki kitajski finančni minister izgubil službo, ker je samolastno zvišal davek na čaj.

Trajalo pa je vendarle še tri sto let, preden je dobila Evropa prvi čaj. Okoli leta 1550. poročajo holandski potovalci o neki prijetni zeleni pijači, ki jo pridobivajo s kuhanjem ali namakanjem listov nekega grma.

Leta 1610. je uvozila holandsko-vzhodnoindijska trgovska družba prvi čaj v Evropo. Leta 1636. je spoznala čaj Francija in skoraj v istem času nalletimo nanj tudi v Angliji. K narodoma teh držav evropskega zapada je došel po morju, k Rusom, ki so ga dobivali v zameno za dragocene kože, pa leta 1638. po suhem. Kmalu je zaslovela nova pijača po vsej Moskvi. Leta 1650. je veljal čaj v Angliji za izvrstno pijačo, ki so jo mnogi zdravniki priporočali kot zelo zdravilno. Vendar je imel tudi čaj, kakor vsaka novost, nasprotnike. Leta 1678. so imenovali uživanje čaja grdo, neplemenito razvado in še leta 1755. pravi neki angleški zdravnik, da škoduje čaj lepoti mož in žen. Toda vsi neprijatelji čaja so morali umolkneti, ker je bil takrat čaj že popolnoma udomačen, čeprav je bil sto let prej še velika redkost. Saj je smatrala angleško-vzhodnoindijska družba leta 1664., da sta dva funta tega zelišča zadostno darilo njenemu kralju. Karel II., ki mu je bil čaj podarjen, je použil prvo skodelico precej nezaupno. Gotovo bi se ponorčeval iz vsakogar, kdor bi mu rekel, da bo postala ta pijača v najkrajšem času ljudska pijača. Leta 1705., kakšnih štirideset let pozneje, je porabila namreč njegova dežela sto tisoč funtov tega zelišča na leto, leta 1725. že preko štiri sto tisoč funtov, medtem ko je leta 1825. narasla poraba na osem in dvajset milijonov funtov; zdaj pa se sodi, da porabijo Angleži šestdeset milijonov funtov čaja vsako leto. V londonskih kavarnah je že v prvi polovici osemnajstega stoletja izpodrinil čaj pijačo, ki je dala tem prostoram svoje ime.

Anglija je ostala poleg Rusije največji potrošnik čaja v Evropi. Enako množino čaja porabi na leto še Kanada, a tudi skandinavske države ga mnogo uvozijo, medtem ko evropska celina zaostaja daleč za njimi. Vzlic temu pa prekaša Holandska z 0-70 kg čaja na osebo celó Ameriko z 0-61 kg. Nemčija in Francija pa ostajata daleč za njima, zakaj v prvi pride samo 0-05 kg, v drugi pa 0-03 kg čaja na enega prebivalca v letu. Podobno je po vsej južni Evropi in tudi pri nas. Tu izpodriva čaj namreč kava, katere izvor je precej blizu. Kava je zavojevala južno Evropo v istem stoletju, v katerem so se seznanili s čajem severni narodi.

RAZPREDELNICA O VERJETNOSTI TRAJANJA ŽIVLJENSKE DOBE

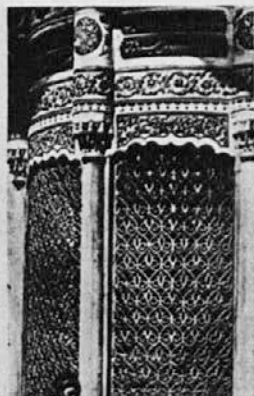
Povprečno trajanje življenja, če se računi izza izvestne dobe, se imenuje verjetnost življenja oziroma števila let, ki so ljudem še namenjena. Razni statistiki (kakor na primer gospod, ki nam je poslal ta članek) so sestavili seznamke, ki koreninijo na bolj ali manj točnih podatkih, ki kažejo povprečno trajanje človeškega življenja. V posameznih primerih zavisi razlika od poklica, ki ga opravlja človek, kakor tudi od drugih pogojev, na primer od bivanja v raznih deželah in od podnebja.

Zgled: Koliko časa utegne še živeti 55 let star človek?

Odgovor: 14-6 leta, to je: verjetno je, da bo živel še 14-6 leta in da bo torej dosegel starost 69-6 leta.

Sta-rost	Utegne še živeti	Sta-rost	Utegne še živeti	Sta-rost	Utegne še živeti	Sta-rost	Utegne še živeti
0	—	24	33-1	48	18-5	72	7-4
1	34—	25	32-5	49	17-9	73	—
2	39-2	26	31-9	50	17-3	74	6-9
3	41-8	27	31-3	51	16-8	75	6-7
4	43-4	28	30-6	52	16-2	76	6-5
5	44-1	29	30—	53	15-7	77	6-3
6	44-4	30	29-3	54	15-1	78	6—
7	44-3	31	28-6	55	14-6	79	5-8
8	44—	32	28—	56	14-1	80	5-6
9	43-5	33	27-4	57	13-6	81	5-3
10	42-9	34	26-7	58	13-1	82	5-2
11	42-3	35	26-2	59	12-6	83	5—
12	41-6	36	25-5	60	12-1	84	4-9
13	40-9	37	24-9	61	11-6	85	4-8
14	40—	38	24-3	62	11-1	86	4-6
15	39-3	39	23-7	63	10-7	87	4-5
16	38-5	40	23-1	64	10-3	88	4-3
17	37-8	41	22-4	65	9-9	89	4-1
18	37-1	42	21-9	66	9-5	90	3-8
19	36-4	43	21-3	67	9-1	91	3-6
20	36-5	44	20-7	68	8-7	92	3-3
21	35—	45	20-2	69	8-4	93	3-1
22	34-4	46	19-6	70	8—	94	3—
23	33-7	47	19—	71	7—	95	2-8

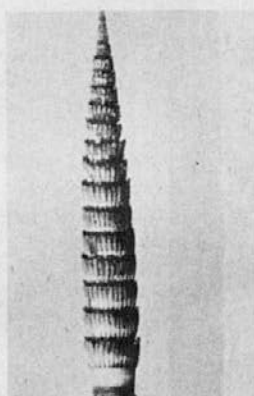
PRIRODA KOT ARHITEKT

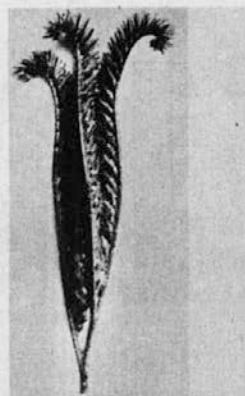
Režni ornamenti Vzhoda, arabeske in okraski arabskega stavbarstva, so našli predlogo v ogrski kadulji (*salvia aethiopsis*)

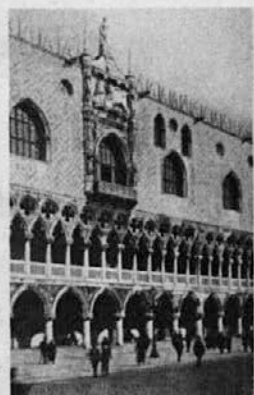
Mladi zviti listi praprotni (*adiantum pedatum*) so bili vzor za obliko dragocene srednjeveške škofovske palice

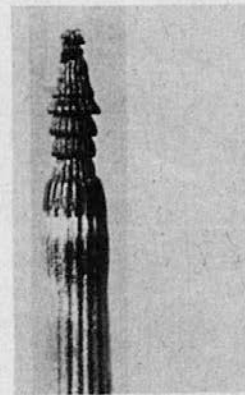
Pagoda Tjening pri Pekingu, čudo kineške arhitekture. je nastala iz preučevanja preslice (*equisetum maximum*)

Časasti podstavki, na katerih počivajo stolpiči in nadzidki mošeje Jami Masjid v Delih, so posneti po latnatem razveztju phacelie *tanavetifolie*

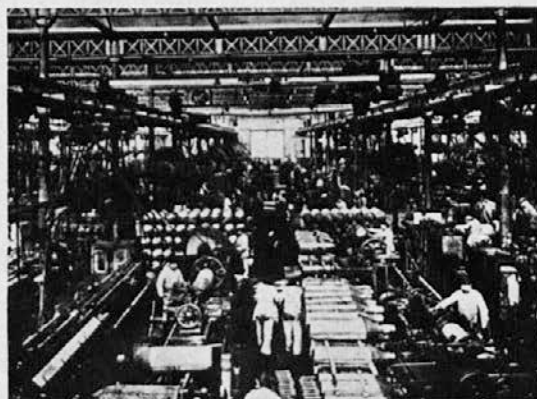

Čudovite arabeske, ki jih občudujemo na doževi palači v Benetkah, kažejo posušeni listi nacepljene ščetice (*dipsacus laciniatus*)

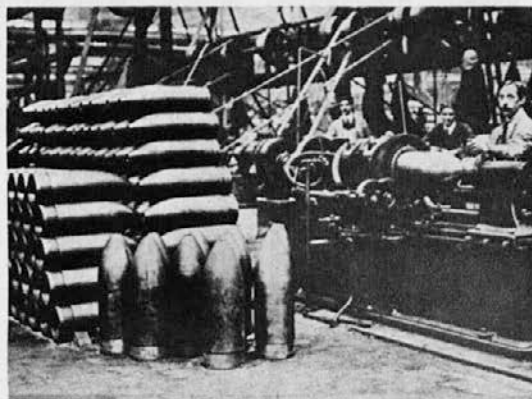

Velikemu svetišču kraljeve palače v Bangkoku, mojstrovini siamske gradbene umetnosti, je kumovala neke vrste preslica (*bloss felat*)

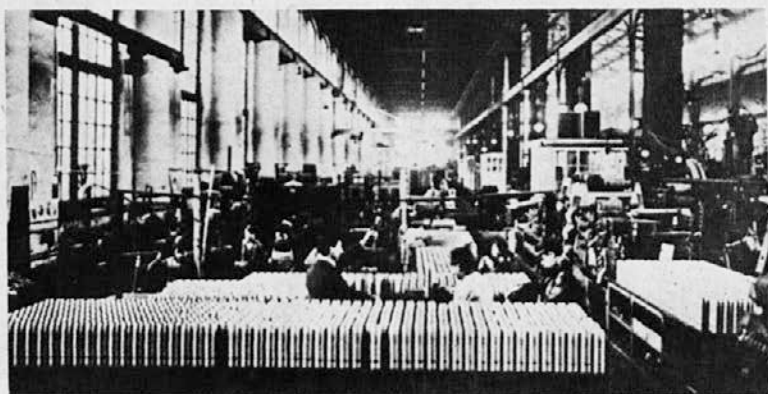
INDUSTRIJA, KI NE POZNA KRIZE

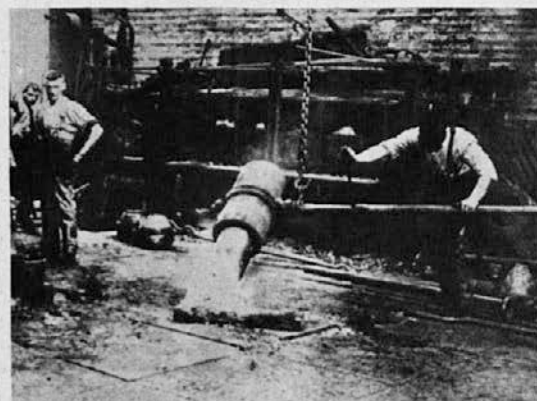
V stružnici

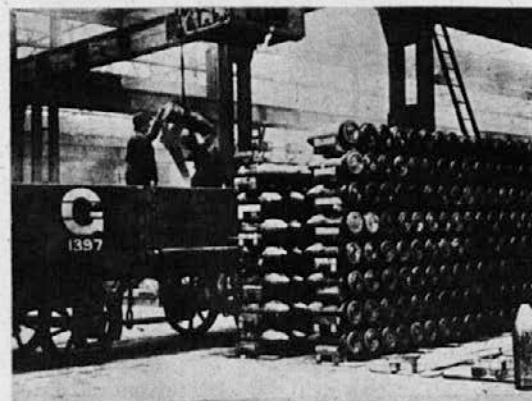
Pogled v moderno «kovačnico» orožja

Izdelovanje granat

Preizkušanje šrapnelov

Nakladanje municije

POKAŽI, KAKO HODIŠ, PA TI POVEM, KDO SI!

Gospod z lahno poplešujočim, elegantnim korakom: samoljuben, za umetnost nadarjen človek

Nogo postavlja natančno pred nogo: hoja resnega, poštenega značaja

Previdno odmerjen, bolj navznoter obrnjen korak opreznega, dalekovidnega človeka

Zmagovalna, široko izstopajoča, samozavestna hoja: mož z velikimi uspehi

Korak moža, ki opravlja težka telesna dela ali pa ga mučijo hude skrbi

Pedantičen, vedno enak korak: stremljiv, pretirano natančen, za nesljiv značaj

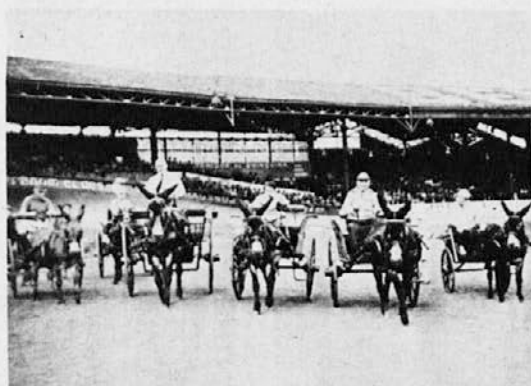

Obotavljajoče se dečkove stopinje izdajajo krivdo, stražnikov energični korak kaže oblast

NENAVADNE TEKME

Avstralske študentke tekmujejo v posebni športni panogi, v teku z obroči

Kdo bo prvi na cilju s svojim trmastim siveem?

Tekma drvarjev v Španiji

Zveza «starih gospodov» v Chicagu prireja tekmovanja

Dijaki pariških visokih šol tekmujejo, kdo bo hitreje peljal naloženo dvokolico

Gojenke neke londonske gimnazije vsako leto uprizore tek s knjigami na glavi

V Parizu so nagradili ženo z najslajšim smehljajem

OB STOLETNICI PRVE SLOVENSKE POVESTI

Letnica 1836. je v slovanski literaturi velike važnosti in bodo to leto razni slovanski narodi slavili jubileje pomembnih literarnih dogodkov pred sto leti. Naši sosedje Hrvati bodo praznovali stoletnico «Novin Ilirskih» in «Danice Ilirske», dveh listov, ki tudi za nas Slovence nista bila brez pomena. Srbi bodo obnavljali spomin prvega kulturnega krožka v hiši Jevrema Obrenovića, brata kneza Miloša, ki je s pomočjo svoje damske družbe in prijateljev slovstva polagal temelje beograjskemu kulturnemu središču. Čehi bodo slavili stoletnico pesmi «Maj» in njenega pesnika Máche; istega leta je izšlo velevažno Kollarjevo delo o slovanski vzajemnosti. Rusko slovstvo se bo spominjalo «Demona», ki ga je leta 1836. izdal Lermontov kot najvišji cvet ruske romantike. Slovenci se bomo zbrali okoli «Krsta pri Savici», ki je leta 1836. zagledal beli dan. A prav to leto smo Slovenci dobili tudi drug velik slovstveni dar, ki po genialnosti sicer ne dosega Prešernove romantične pesnitve, ni pa zato nič manj važen za naše ljudstvo in s tem za našo narodno prosveto. To je Ciglerjeva povest «Sreča v nesreči», ki je pri nas prvo izvirno delo te vrste. Dočim je «Krst» le malo prišel med ljudstvo in ga je čital le oni del slovenske inteligence, ki se je takrat zanimal za slovensko slovstvo, je našla Ciglerjeva povest pot v preprosto slovensko hišo in se je tam čitala in ohranila leta in leta.

Danes, ko imamo že skoraj v vsaki hiši malo domačo knjižnico, si težko predstavljamo, kako je bilo pred sto leti, ko je bila slovenska knjiga ne le na književnem trgu, ki je bil pri nas še popolnoma nemški, ampak še bolj v kmečki hiši bela vrana. Res je, da so tu in tam hranili kot dragocen hišni zaklad kake stare bukve, večinoma verske vsebine, a minila so leta in desetletja, preden je prišla v našo kmečko hišo nova knjiga. To pa predvsem zato, ker za ljudstvo primernih knjig ni bilo. Tudi jih narod ni tako potreboval kakor danes, kajti življenje se je vlekelo takrat počasi brez velikih izprememb, preprost človek še ni imel «višjih kulturnih zahtev», kakor pravimo, saj se je vse javno, državno in višje življenje vršilo mimo njega in on ni imel besede razen v svoji hiši in družini. Za novice so skrbeli potniki, ki so prihajali iz sveta, za pouk cerkev, za zabavo pa dobri stari pripovedovalci, ki so znali praviti zgodbe o starih časih. Zato tudi pisatelji niso mislili na to, da bi ljudstvo zabavali, hoteli so ga kvečjemu učiti. Zato vse od leta 1550., ko se je začela slovenska knjiga, nimamo ljudskih povesti, ampak same verske in nabožne knjige, katekizme, postile, prevode sv. pisma, cerkvene pesmarice in kot pripomoček za jezik abecednike, slovnice in slovarje. V dobi protireformacije po letu 1700. vidimo, kako vabijo k sebi pridi-

garji (večinoma domači kapucini in drugi beraški redovi), ki so skrbeli za zanimive pridige. Te pridige, polne raznih zgodb in svetih zgledov, so izšle tudi v tisku in so bile dolgo priljubljeno ljudsko čtivo. V tem oziru tudi drugod pri «bolj kulturnih» narodih ni bilo bolje.

Pisatelj Janez Cigler

Vendar opažamo, da počasi tisk skrbi tudi za ljudsko čtivo. Deloma so to kratke stare viteške zgodbe, n. pr. «O lepi Mageloni» ali o novih svetovih, ki so se odkrivali, ali strašne zgodbe o nejevernikih in razbojnikih, pa tudi šaljivke, kakor so zgodbe o Pavlihi itd. Tako so nastale neke «ljudske knjige», ki so se potem ponatiskovale leto za letom in v raznih oblikah širile iz mesta na deželo. V 17. stoletju so bile zelo priljubljene tako zvane «Kronike», to je kratek popis velikih zgodovinskih dogodkov. Ko so prosvetljeni hoteli «prosvetliti» tudi kmeta, se je pojavila cela vrsta poučnih knjig, za katere je skrbelo vlada. A pisatelji so kmalu spoznali, da bi bilo treba kmeta učiti v bolj prikupni obliki, in tako je pri nas o. Marko Pohlin začel svoje delo med ljudstvom s tem, da je izdal «Kratkočasne uganke» in obširno knjigo «Kmetom za potrebo in pomoč», kjer je skušal v obliki resničnih in izmišljenih zgodb poučevati kmeta, kaj je zanj koristno, kaj slabo. Ob tem času se je v svetovnem slovstvu pojavil «Robinson», ki je tudi poučno-

zabavna knjiga. Poleg resnih zgodb iz daljnih dežel, ki so zanimale preprostega čitatelja, imamo tudi šaljive, na primer «Lažnjivi kljukec» ali «Potovanje v Liliput». Glavni namen ljudske zgodbe je bil vedno: pouk. Naravno je, da so tudi janzenisti v drugi polovici 18. stoletja skušali svoje nauke podajati v obliki povesti. Prav tako njihovi protestantski sovrstniki pietisti, iz katerih je potem izšel Krištof Šmid kot najbolj znan pisatelj takih zgodb. Ob koncu stoletja, ko je francoska revolucija pretresla svet, so ljudje čim dalje bolj želeli kaj zvedeti o velikih dogodkih, njih vzgojitelji pa so jih skušali tem bolj s poučnimi zgodbami obvarovati vsega hudega. Lepo je pojasnil to dobo marljivi raziskovalec našega slovstva profesor Vaclav Burian (Počátky slovinské zábavné prosy. Mod. fil. 2—3, 1930).

Prva taka knjiga pri nas je bila gotovo «Sveta Genovefa», ki jo je znani kranjski pesnik Knobel prevedel za knjigoveza Kremžarja v Kranju, kjer je izšla brez navedbe letnice. Prevod te ganljive zgodbe je začetek onih poljudnih poučnih zgodb, ki so takrat zanimale in zabavale preprostega čitatelja.

Prvo povest o sv. Genovefi je napisal kapucin Martin Cochem († 1712.). Po njegovi smrti je izšlo še nešteto novih in prenovljenih izdaj, večinoma brez pisateljevega imena. Naslov slovenskemu prevodu se je glasil: «Ena lepa, lubezniva inu brania vredna Historia od te po nedoužnu ven izgnane svete Grafnie Genovefe iz tega mesta Pfalca.»

«Prevod hoče biti dosloven, prevajalec ni izpreminjal niti obsega niti sloga. Knjižici pritiče pažnja, ker ima vidno mesto v kronologiji slovenske zabavne proze: je to prvi prevod daljše realistične povesti», pravi profesor Kidrič, ki dodaja, da je narod «Genovefo rad čital». Sem spadajo tudi Debevčeva (iz l. 1809.) «Majhna per povedvanja», po nemški «Kleine Erzählungen», ki so bile zelo razširjene, in pesmi raznih «bukovnikov».

Videli smo, kako je že Vodnik v «Pratiki» in v «Novicah» skušal s pesmijo in prozo privabiti in zabavati čitatelja. Isto delo so nadaljevali njegovi učenci, a do ljudskih zgodb, ki bi bile mahoma osvobje našega čitatelja, se niso povzpeli. Imeli so toliko drugega slovniškega in poučnega dela. Šele po letu 1820. se pojavljajo novi prevodi Krištof Šmidovih povesti iz vrst janzenistov. Kidrič jih šteje osem do prve slovenske povesti. A med vsemi našimi pisatelji v tej dobi, ko so druge svetovne literature bile že tako bogate novih pesniških in pripovednih del, se ni našel niti eden, ki bi si bil upal napisati slovensko originalno povest. To čast in zaslugi se je pridobil in zaslužil Janez Cigler, ki je leta 1836. izdal povest «Srečo v nesreči». Ni naš namen obširno preiskovati in razpravljati, kako je prišlo do te povesti. Hočemo omeniti samo glavne stvari o pisatelju in njegovem delu.

Janez Cigler se je rodil 7. aprila 1792. v Vodmatu pri Ljubljani. Njegova rojstna hiša je še ohranjena. Dasi je bil Vodmat že takrat skoraj predmestje

Ljubljane, je imel vendar še popolnoma kmečki značaj. Življenje našega pisatelja nam je precej dobro znano, za kar je poskrbel Harambaša v Ljubljanskem Zvonu leta 1892. Vemo, da je študiral gimnazijo v burnih letih 1804. do 1809., ko so francoske čete dvakrat preplavile Kranjsko, filozofijo in teologijo pa v letih 1809. do 1814., torej za časa francoske vlade v Iliriji, ko je naša domovina doživljala najburnejše dogodke svoje zgodovine. Imel je priliko videti tuje vojske in ljudi, ki jih je usoda zanesla v naše kraje, da jim vladajo v imenu velikega cesarja Napoleona. Ker je bil še premlad, da bi pel novo mašo, je šel eno leto za domačega učitelja na grad Jablanico, kjer je živel v grajski družbi in gotovo slišal mnogo o sodobnih dogodkih, ko je Napoleon prijadral z Elbe in zopet vznemiril Evropo. Služboval je nato kot kaplan na Kolovratu, v Dobu, v Škoejanu pri Dobravi, pri Sv. Petru v Ljubljani; kratek čas je bil župni upravitelj v Toplicah, nato pa kaznilniški kurat na ljubljanskem Gradu, kjer so bili zaprti najhujši hudodelci in «francoski rebeli»; tu so se pogosto ustavljali tudi vojaški transporti, ki so vodili uporne italijanske karbonarje, ki so se borili za svobodo Italije proti avstrijski oblasti v grozne trdnjavske ječe na Špilberg pri Brnu. Kot kaznilniški kurat se je Cigler gotovo z njimi razgovarjal, saj so bili med njimi ljudje iz višjih krogov, in po lastni izjavi je Cigler poleg slovenščine, nemščine in latinščine obvladal za silo tudi italijanščino in francoščino. Koliko skritih povesti se je razodevalo njegovim duševnim očem v tem groznem zidovju, kjer je noč in dan odmevalo rožljanje verig in zvenketanje okov, zapiranje zapahov in škripanje težkih železnih ključev.

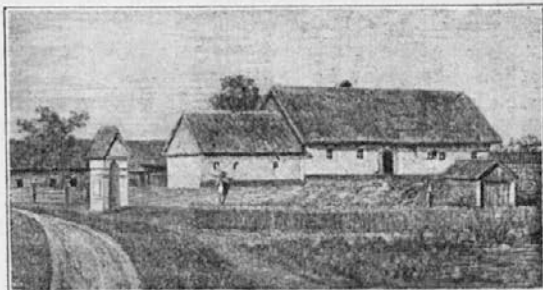
Jesen leta 1832. je postal Cigler župnik v Višnji gori in je tam ostal do smrti. V tišini Mirnega dola s pogledom na starograjske razvaline in starinsko mesto, ki se stiska okoli cerkve sv. Ane, kakor da se boji sovražnikov, ki jih ni od nikoder, je mogel Cigler bolj ko prej misliti na literarno delo, za katero je budila zanimanje od leta 1830. «Kranjska Čebelica» v Ljubljani. Bil je učenec Valentina Vodnika, ki je bil za časa njegovega šolanja najbolj vpliven profesor na ljubljanski gimnaziji, ker se je že zavedal svojega slovenstva in v tem zmislu vzgajal tudi svoje učence, kolikor je to takrat dopuščal učni načrt in čas. Vodnikove pesmi so ga tako navdušile, «da jih je znal še v poznejših časih na pamet». (SBL.) Kot kaplan pri Sv. Petru v Ljubljani je prišel v družbo župnika Bedenčiča, ki je spadal že med ljubitelje slovenščine. Prijateljski krog duhovnih tovarišev, ki so snovali razne literarne načrte, ga je zvalil na delo, da je sestavil svoje prvo delo (kranjski prevod litanij leta 1824.). Prav tedaj se je Ljubljana pripravljala na nova literarna dela. Doraščala je nova duhovniška, v janzenistovskem duhu vzgojena generacija, ki je od leta 1817. imela svojo stolico slovenskega jezika v ljubljanskem bogoslovju. Izšla je Dankova slovnica, napovedovala se je Metelkova.

ki je nato s svojimi reformami razburila duhove. Snovala se je «Slavinija», ki naj bi združila vse slovstveno delavne ljudi okoli sebe. Tudi Cigler je podpisal zanjo prošnjo na gubernij. «Slavinija» se ni pojavila, pač pa so ta leta precej bogata raznih del nabožnega slovstva. Tudi Cigler se je udeleževal na tem polju in od leta 1828. objavljal «svoje stvari deloma v časopisih in zbornikih, deloma v obliki knjig». (SBL.) A ta dela nas ne zanimajo. Važnejše je to, da je bistri Ciglerjev duh opazil potrebo dobrih ljudskih povesti, ki so se takrat pojavljale v prevodih Kristofa Šmida. Kot kaznilniški kurat je imel pač priliko videti, koliko mladih ljudi po nesreči zaide v ječo, pa tudi, koliko gorja povzroči zloben človek ali slaba družba; koliko dobrih sklepov rodi prepozno kesanje. Zato je velikega pomena prava vzgoja, ki vodi do pravičnega življenja in sreče. Dobra knjiga torej ne more imeti drugega namena, kakor da z lepimi in dobrimi zgledi kaže pravo pot življenja in da s slabimi zgledi svari pred grehom in zločinom. Tako so pojmovali slovstvo vsi duhovniki, posebno pa janzenisti, ki so hoteli biti pravi, vzorni ljudski vzgojitelji in so vso svojo pozornost posvečali prosvetnemu delu, da obvarujejo ljudstvo nevarnih novotarij in homatij, ki jih je bila polna Evropa. Naenkrat se je to pohušanje pojavilo tudi v Ljubljani, v oblaki — nove poezije. Romantika! Čebelica! Prešeren! Kaj je to? Opevanje ljubezni! Klanfarske pesmi! Ne vemo, kako se je Cigler vedel v duhovniški družbi, kadar je bil govor o «Čebelici». Ali je tudi on obsojal Prešernove pesmi? Ali je imel glede nove poezije zmernejše nazore od svojih tovarišev? Bil je sam med sotrudniki «Čebelice». Prispeval je nekaj pesmi in basni, ki pričajo bolj o jezikovni zmožnosti ko pesniškem poletu. A med slabimi ni bil najslabši. Njegov poklic ni bil, da se gre borit ob strani Prešerna in Čopa za zmago «Nove pisarije». Ostal je med onimi, ki so sicer morda priznavali pomen visoke pesmi Prešernove in vrednost čiste umetnosti za slovstvo, za kulturo, za narod, posebno za višjo družbo, a smatrali tudi za potrebno, da skrbe za nabožno in koristno slovstvo, za ljudsko knjigo, za slovstvo, ki je dostopno nižjim vrstam, kajti preprosti človek še dolgo — ali nikoli — ne bo zmožen, da bi užival najvišje sadove umetnosti. Zato je mislil na ljudsko povest v duhu Kristofa Šmida.

In tako je zagledala beli dan leta 1836. knjiga z naslovom: «Sreča v nesreči, ali Popisvanje čudne zgodbe dveh dvojčikov. Podučenje starim in mladim, revnim in bogatim. Spisal in na svillobo dal Janez Cigler, Fajmašter per s. Tilni v Višnjigori.»

Takrat Slovenci nismo imeli niti enega slovenskega časopisa, kjer bi bili zabeleževali važne kulturne dogodke in seznanjali naš narod s svetom in njegovimi dogodivščinami. Zato tudi ne vemo, kako je knjigo sprejela «sodobna kritika», t. j. kako je gledala nanjo naša izobražena družba in kako je povest odmevala med narodom. Treba je vendarle

pomisliti, da je bilo po deželi vkljub marljivemu delu raznih «šomaštrov» še mnogo nepismenih ljudi in da je bilo zanimanje za ljudske povesti še majhno. Vendar, ako se o kateri knjigi pri nas more reči, da je postala prava ljudska knjiga, da je sama tako globoko segla v narod, da je postala njegova last, potem je to bila povest «Sreča v nesreči». Seveda se to ni zgodilo takoj — ker takrat se je knjiga le počasi širila med narod —, ampak v teku let. Taka knjiga se je takrat hranila v boljših hišah, kjer so se ljudje drug od drugega naučili pisave in branja, na policah ali za svetimi podobami med drugimi važnimi hišnimi in gospodarskimi pisanji; počivala

Rojstna hiša pisateljeva v Vodmatu pri Ljubljani

je vse leto, da se je nemoteno na nji nabiral prah in so tudi muhe in pajki imeli okoli nje svoje zavetišče; ko pa je prišel zimski čas in se je domače delo nekoliko uneslo, takrat je gospodar posegel na skrivnostni kup na polici ali pa za sveto podobo in je prinesel knjigo na dan. In začel je čitati on ali kak drug pismouk na glas, da je poslušala vsa družina in tudi sosedje, ki so prišli v vas. Čitalo se je večer za večerom s svetim spoštovanjem in živim zanimanjem, tako da so pri žalostnih in pretresljivih prizorih vsem kapale solze iz oči. S tem ni rečeno, da ni ta ali oni zaspal sredi enakomernega čitanja, saj se je čitala ena in ista knjiga vsako zimo zopet in zopet, tako da so znali ljudje zgodbo že na pamet. Kako se je takrat hranilo in širilo med narodom zanimanje za čitanje in knjige, nam lepo popisuje pisatelj Matija Valjavec-Kračmanov v svojih «Sanjah». Pisatelj se spominja mladih dni, ki jih je preživel pod Stožcem, in popisuje razne šege in navade, s katerimi so si ljudje kraskali življenje sredi enakomernega poljskega in domačega dela. Za duševno izobrazbo mladine je skrbela mati.

Mati nam razlagala je pesmi...
Pod onimle orehom v hladni senci
učila je poznavati me črke:
poglej jo to-le: ta je kot očali,
ki devajo na nos jih stari oča,
kadar popoldne ob nedeljah svetih
bero povest od svetega Tobija —
in včasih od Svetinove družine...

To je živa slika kulturnega življenja na naši vasi v začetku preteklega stoletja. Povest od svetega Tobija ali pa od Svetinove družine. To se pravi, da se je bralo sv. pismo, kolikor je bilo ljudstvu dostopno, ali pa povest «Sreča v nesreči». Iz tega se vidi, da je bila to res prava ljudska knjiga, ki je poleg Genovefe živila med narodom in se širila od vasi do vasi, iz roda v rod.

Kaj pa je bilo v tej knjigi tako lepega in zanimivega, da se je ljudstvu tako prikupila? O tem nam je najlepše izpregovoril Fran Levstik, ki je leta 1858. polagal temelje naši novi slovenski knjigi. V «Potovanju od Litije do Čateža» je Levstik temeljito prereševal vprašanje, o čem naj pišejo naši pisatelji v svojih povestih, da se bodo knjige ljudstvu priljubile. Kje naj zajemajo snovi in kako naj jih obdelujejo? To leto je začel izhajati «Slovenski Glasnik» in Levstik je takoj v prvem letniku priobčil razpravo o «Sreči v nesreči», da pokaže, kaj je v nji dobrega in kaj manj posrečenega. Kakor da je hotel dati zgled, kako naj se piše kritika o ljudski knjigi. Levstik navaja najprej vsebino, potem pa pravi:

«Ta povest je take snovi, da se mora slovenskemu ljudstvu skoraj uže samo zavoljo tega prikupiti. Poglavitne osebe so naše, imena imajo slovenska, njih dom je kranjska zemlja blizu Ljubljane, in čas, v katerem se to godi, ni starodavni, ampak bližnji... Pisatelj je dobro znal, da je ljudstvo med nami radovedno; da v slast izvprašuje, kako je drugod po zemlji; kako tam živijo ljudje; kaj delajo; s čim se tuje hranijo; vedel je, da se rado bere od vožnje po morji, od hudih viharjev in potopov, ker nekoliko naše dežele sega notri do jadranskih valov, od koder časi celo prosti narod pripovedovati čuje, kaka nevarnost ladijam preti, ako se udarijo z vetrovi. Tudi vojske ni pozabil. Kdo rad ne posluša, kako se v krvavi bitki trume zgrabijo, ko topovi grme! Dosluzeni vojščaki radi razlagajo, kar se je njim pripetilo; toda njih besede so tako povrhu, tako lažnjive, da se ljudem o tej reči misli ne razvedre, ampak še bolj zamotajo; radovednost pak se vendarle budi.»

Levstik piše dalje, da je takrat, ko je ta knjiga na svitlo prišla «bilo med nami še dosti ljudi, ki so pomnili mogočnega cesarja Napoleona; bilo jih je celo, ki so morali sami k orožju; pa še zdaj se dobi kak starec te vrste!»

Pa tudi usoda obeh dvojčkov — pravi Levstik — je ljudem gotovo v srce segla. Tudi obe mesti, kjer najdeta dvojčka svojo srečo, sta bili narodu dobro znani; Dunaj in Trst. Pavle je postal duhoven blizu Dunaja, Janez odide v Trst, in «kdor je prostemu Slovencu na Dunaju bil, ta je bil deleč», Trst pa je «bogato kupčijsko mesto, ki se zdi prostim Slovencem jako imenitno. Mislijo tamkaj mora vsak obogateti, če le hoče prav obračati in varovati, ker tam je uže nekateri prišel iz beraštva na veliko bogastvo. Kdor med nami ne more sina do konca izšolati, kaj potem naredi? V Trst gre z njim, zlasti Notranjec in Dolenjec.»

Zato sodi Levstik, «da je pisatelj srečno ubral, izvrstno razmotal in razdelil svoje gradivo, iz katerega bi se dalo narediti mojstrovsko narodno delo».

Levstik meni, da je ta povest «čisto izvorna», pa tudi če bi ne bila, «ta hvala gotovo gre g. Ciglerju, da je iz njegovih rok prišla tako preslovenjena». Bistvo Levstikovo oko pa je opazilo tudi nedostatke, ki so razumljivi, če pomislimo na vzorce, ki se jih je držal pisatelj. To velja posebno glede značajev, ki so «premalo razviti in vsi po eni meri urezani». Tudi nekatere zgodbe se preveč ponavljajo. Levstik misli, da je imel pisatelj morda «premalo žive in hitre misli». Nasprotno pa pisatelj ni izbral prilike, ko bi bil mogel pokazati svoje pisateljske zmožnosti. To velja glede popisov. «Zakaj so se boji tako slabo popisali?» vprašuje Levstik. «Koliko lepega se je zamudilo na Laškem in Španskiem, posebno pa na Ruskem!... Iz popisa, «kako je oče Svetin otel svojega vojvodo», sklepa Levstik, «da je g. Cigler imel pero za to». «Vzlasti plavanje čez reko je tako živo pripovedovano, da bravec skoraj trepeče, ker ne ve, kako se bo izšlo.»

«V tej povesti» pravi Levstik, «beremo sem ter tje reči, ki niso prav jako resnici podobne... Ali pozabiti se pa tudi ne sme, da je letá knjiga pisana prostemu narodu, ki tacih reči ne deva na cedilo, in uže večkrat smo rekli, da je bila jako všeč ljudem, kateri so nekoliko izrek iz nje vzeli celo za vsakdanjo rabo.» Sicer pa je takrat v slovstvu sploh bolj prevladovala domišljija ko resničnost in so prav dogodki, ki so bili komaj na meji verjetnosti, dajali povesti še posebno vrednost, ker so pričali o iznajdljivosti in živi domišljiji pisateljevi. «Kar se pa tiče jezika,» pravi Levstik dalje, «moramo reči, da je za 1836. leto dovolj pravilen, prijazen, domač, lahko umeven, ponaturen, še celo blaglasen. V lepem redu se vrsti misel za misljo, pisava ni skrotovična, kakor je dandanes navada med nami, ki nacepimo časi toliko stavkov v stavek, da se dostikrat naposled še ne ve, kaj pripovedujemo; ki tako nenaturno besedo narejamo in stavimo, kakor vsi tisti, ki nimajo nič okusa.»

Te pohvalne besede so veliko priznanje pisatelju Ciglerju od kritično strogega Levstika, ki posebno glede jezika ni bil zlepa s kom zadovoljen.

Končna Levstikova sodba se glasi:

«Daravno ta knjižica v leposlovnem oziru ni brez hib, vendar ji še zdaj nimamo verstnice; vendar bi se naši povestničarji marsikaj lahko naučili iz nje. Zmirom se mi je čudno zdelo, kako je, da je nikjer nihče ne imenuje in ne opomni.»

Tako je sam Levstik postavil Ciglerja mtajšim pisateljem za zgled, dasi je preteklo že več ko dvajset let, odkar je šla ta povest med slovenski svet.

Znano je, da je ta ugodna ocena opogumila pisatelja, ki je šel že v sedemdeseto leto, da je napisal še dvoje povesti «Deteljico» (1863.) in «Kartonic» (1866.), izmed katerih se je posebno «Deteljica ali življenje treh kranjskih bratov fran-

coskih soldatov» še dolgo in mnogo čitala po naših hišah do današnjega dne, dasi se pozna, da je «Srečo v nesreči» pisal pisatelj na višku svoje moči. Takrat žal ni našel učencev in posnemovalcev, ki bi bili pomnožili naše slovstvo z dobrimi ljudskimi povestmi. Čas še ni bil dozorel. Cigler stoji s svojo «Srečo v nesreči» osamljen kot ljudski pripovednik sredi svojega časa, kakor da se niti sam ne zaveda, kaj je ustvaril. Nič podobnega in enakega se ne rodi skoraj četrt stoletja: šele ko je Mohorjeva družba izdala leta 1864. Jurčičevega «Jurija Kozjaka», moremo reči, da je ta knjiga prav tako globoko segla v narod kakor pet in dvajset let prej Ciglerjeva povest iz francoskih časov. Toda medtem smo že ogromno vzrastli: «Novice» so zanesle zanimanje za čitanje med narod, Mohorjeva družba je skrbela za širjenje knjig in Levstikova beseda je pokazala pisateljem pravo pot, dočim se je moral Cigler iz lastne moči priboriti do svojega dela, s katerim stoji sicer osamljen, a zato kot zgled bodoči generaciji. Če pogledamo dobo, ki ga je obdajala, moramo priznati, da je bila njegova povest res — sreča v nesreči. Bila je to naša prva in najboljša ljudska knjiga in je taka ostala vse do časa, ko je leta 1882. doživela drugo izdajo in so jo zagnila dela novejših pisateljev, ki so skrbeli za dobro ljudsko povest, katere potreba se je čutila tem bolj, čim bolj so izumirali stari časi s svojimi pripovedovalci in je šola vzgajala nove znanja željne čitatelje.

Harambaša je v razgovoru s Ciglerjevim nečakom Jožefom Jakličem, sinom njegove sestre Ma-

rije, ki mu je gospodinjila na Gradu in se je poročila v Šmartnem pri Litiji, kjer se je ohranila pisateljeva slika in nekaj rokopisne ostaline, dognal nekaj osebnih posebnosti o pisatelju. V Višnji gori se je ukvarjal z gospodarstvom in zlasti ljubil čebele. Rad je potoval. Prepotoval je vso Avstrijo, Italijo, Francijo, Nemčijo in prišel celo do Turčije. Poznalo se mu je, da je učen in izobražen mož. Mnogo je gledal na svojo zunanost in nosil, kakor vsi starejši duhovniki, lepe svetle škornje z golenicami. Bil je prostodušen človek in protivnik svetohlinstva. Rekli bi: svetski človek, kozmopolit. Na stara leta je postal samotar in čudak. Čas ga je preživel. Umrl je 11. aprila 1869. Pokopal ga je šmarski dekan Matija Brolih v spremstvu štirinajstih duhovnikov; imetje je dobil nečak Jaklič, ki je moral vsakemu duhovniku na pogrebu izplačati po en cekin.

Pokopavali pa so predvsem višnjegorskega župnika in so pozabili, da pokopavajo pisatelja — prve slovenske povesti.

Vsaj Ivan Vrhovnik trdi, da ni mogel v vseh slovenskih listih iz leta 1869. zaslediti nikakega nekrologa. Zato mu je ob stoletnici rojstva leta 1892. posvetil v Ciril-Methodovi družbi drobno knjižico, kjer je zbral vse, kar je mogel najti o pisatelju, ki se je prvi znal približati narodu tako, da je njegova knjiga živela v njem, ko je bil on skoraj pozabljen. Ob stoletnici prve slovenske povesti postavlja Vodnikova družba v svoji Pratici njenemu pisatelju ta skromni spomin.

ZANIMALO VAS BO ...

da so gradili stari Rimljani do najoddaljenejših pokrajin izvrstne ceste, ki so bile široke le poldrugi meter;

da sta zdaj v Londonu samo še dva kočijaža, ki prevažata potnike s konjsko vprego;

da so smatrali Egipčani čebulo za sveto zelišče, Rimljani pa citrono za strupeno;

da bo število prebivalstva velikih mest v dvajsetih letih popolnoma drugačno, kakor je dandanes, zakaj Tokio na Japonskem bo imel enajst milijonov, New York deset milijonov in Šangaj na Kitajskem devet milijonov prebivalcev, a London, ki je danes na prvem, bo takrat šele na šestem mestu;

da je domovina špinače Perzija;

da znaša v notranjščini Vezuva povprečna toplota dva tisoč stopinj Celzija;

da je polovica prebivalstva Kanade mlajša od pet in dvajset let;

da je največji otok, ne glede na Avstralijo, Grenlandija, ki meri 750.000 kvadratnih milj;

da imajo na Angleškem 50.000 diplomiranih babic, izmed katerih pa sta več ko dve tretjini brezposelni;

da napravi po računih opazovalcev človeškega gibanja odrasli človek v enem dnevu osemnajst tisoč korakov; v to število so vračunani tudi dnevni sprehodi, ki so nujno potrebni za ohranitev zdravstvenega ravnotežja;

da žive v Afriki najmanjši in največji ljudje; črnici plemena Dinha zrasedo namreč do preko dveh metrov višine, medtem ko so črnici Mugro visoki samo 1 m 20 cm;

da na Nizozemskem ravno sto let ni bilo nobene vojne;

da vidi noj zelo dobro, a ima slabo razvit vonj, in da antilopa dobro vonja, a vidi na daljavo zelo slabo; zaradi tega sta noj in antilopa dobra prijatelja, ki čuvata drug drugega pred nevarnostjo;

da nohti pri človeku izredno hitro rasejo, zakaj dosegli bi, če bi jih pustil človek do 60. leta neovirano rasti, dolžino treh do štirih metrov;

- da je britanski imperij tako velik in razširjen po vsem svetu, da rase na njem 216 vrst vina;
- da so imele Benetke preko tri sto let monopol za izdelovanje zrcal. Benečani so poznali tajnost izdelovanja izvrstnih zrcal. Delavci, ki so izdelovali zrcala, so bili nameščeni na otoku Muranu, kamor tujci niso smeli zahajati. Na Muranu je takrat živel in delalo nekoliko tisoč ljudi, ker so Benetke zalagale s steklom ves svet. Delavce begunce so kaznovali s smrtjo. Vendar je uspelo v drugi polovici šestnajstega stoletja francoskemu ministru Colbertu, da je spravil nekoliko delavcev v Pariz, kjer je ustanovil francosko industrijo stekla;
- da se egiptovska bolezen imenuje huda očesna bolezen — trahom, ki je razširjen tudi v naši državi, posebno v posameznih delih dunavske banovine, in je huda nalezljiva bolezen, ki povzroči kaj lahko tudi oslepitev;
- da je dokazano, da žive poročeni ljudje dlje časa kakor samci;
- da morajo turški šoferji avtobusov biti poročeni, da ne smejo piti alkohola in da niti kvartati ne smejo znati;
- da ima Amerika 25.000.000, Francija 1.800.000, Anglija pa samo 1.300.000 avtomobilov;
- da so Čehi Jana Husa, ko ga je cerkveni zbor v Konstanci dne 6. julija 1415. obsodil na smrt na gredi, proglasili za svetnika;
- da je Jan Hus, slavni vodja čeških husitov, bil slep na eno oko in da v tem pogledu med slavnimi vojskovodji v zgodovini on ni bil edini, zakaj ve se, da tudi Filip Macedonski, oče Aleksandra Velikega, ni videl na eno oko, prav tako tudi ne admiral Nelson in ruski general Kutozov;
- da izhaja večina velikih mož in učenjakov iz družin s številnimi otroki in da so skoraj vsi zadnji ali predzadnji po rodu, v nobenem primeru pa ne prvorojenci; med temi so bili: Julij Cezar, Abraham Lincoln, Napoleon, Shakespeare, Nelson, Bernard Shaw, George Washington in maršal Foch, ki se ga še vsi spominjamo iz svetovne vojne;
- da stane v Londonu vsak učenec osnovnih šol državo 4200 Din na leto;
- da porabi največ lepotičnih sredstev, to je različnih barv, krem, parfumov in podobnih dišav, nemška žena;
- da je bilo od leta 500. po Kr. r. do danes na vsem svetu 905 velikih vojn; Francija je bila udeležena v 185, Anglija v 176, Rusija v 151 in Avstrija v 131 vojnah;
- da je sirovo maslo najredilnejša hrana, ki oddaja 7000 kalorij na kilogram masla;
- da je plast ilovice, ki leži pod mestom Londonom, najboljšo sredstvo proti posledicam potresa;
- da je angleški dramatik Shakespeare napisal 37 gledaliških iger, med njimi 16 komedij, 11 tragedij in 10 zgodovinskih iger;
- da imajo zdaj na Angleškem 6000 zdravnic;
- da se računa, da je v Evropi okoli osemnajst milijonov naročnikov na radio;
- da imajo Združene države Severne Amerike na morju 107.300, na kopnem pa 137.000 vojakov;
- da so v pristanišču Firthu nedavno ujeli najstarejšega slanika, ki so mu prisodili 16 let;
- da je izšel na Ruskem prvi koledar šele pod vlado Petra Velikega, prvi časopis pa leta 1714.;
- da je najstarejše vseučilišče na svetu ono v Kairi, ki je bilo ustanovljeno leta 907.;
- da je kot prvi poskusil izmeriti obseg zemlje Eratosthenes iz Cyrene okoli leta 228. pred Kristovim rojstvom;
- da je na mesecu 33.000 gor, ki imajo obliko žrela ugaslih ognjenikov;
- da tehtajo možgani odraslega Evropeca 1200 do 1500 g.;
- da so nosili papeži brade do Leva III. (795—816). Ta je bil prvi papež, ki se je bril. Njegov zgled je jela posnemati vsa duhovščina zapada;
- da je najljubša barva čebel modra;
- da šteje mesto Hithe v kentski grofiji na Angleškem 8000 prebivalcev, med katerimi je bil v zadnjih štirih letih zabeležen samo en primer pijanosti;
- da imajo v vsej Afriki okoli 250 časopisov;
- da se pod vodno gladino ne more več razlikovati pri štirih metrih rdeča, pri enajstih metrih pa sploh nobena barva;
- da je v Anglijo prepovedano uvažati pse in da irski ribiči prepoved izrabljajo v svoj prid s tem, da po morju tihotapijo na Angleško dragocene hrte, ker dobe za vsakega približno 2500 Din.;
- da je v Parizu 600, v Londonu pa samo 500 kinov, čeprav je London skoraj še enkrat tolikšno mesto;
- da je izšla leta 1603. v Augsburgu prva karta nebesnega svoda, ki jo je sestavil Johann Bayer;
- da je bil izdelan prvi katalog zvezd leta 1752. v Londonu;
- da človeku kemično čista voda, če jo dlje časa uživa, škoduje;
- da je kafa smola kafrskega drevesa, ki raste na Kitajskem in Japonskem; rafinirana se uporablja v medicini in tudi v industriji; največ kafe se dobiva z otoka Formoze;
- da potuje sonce skozi vseмирje z brzino več ko sedemnajst kilometrov na sekundo;

da udari srce odraslega in zdravega človeka okoli 92.000krat na dan;

da ima največji svetovni akvarij, ki je na Japonskem, na zapadni obli polotoka Miura, skoraj vse vrste živečih rib;

da je neki strokovnjak ugotovil, da vsebuje vsak blisk za 27.000 Din elektrike;

da imajo v Londonu Kitajci svoj del mesta, v katerem pa je zdaj komaj še sto pristnih Kitajcev;

da uvozijo Angleži na leto za dvajset milijonov funtov (pet milijard dinarjev) zmrznjenega argentinskega mesa;

da so odkrili pred kratkim novo kovino, ki je tri-stokrat bolj magnetična od železa in je bržčas spojina neke platinske kovine s kobaltom;

da zaplodi par podgan v dveh letih tisoč pet sto podgan in da bi samo v Franciji prihranili okoli trinajst milijard dinarjev, ako bi mogli podgansko zalego zatreti.

ČUDILI SE BOSTE...!

Dišave iz pipe

Ena največjih zanimivosti pred kratkim na ime «Queen Mary» krščenega angleškega oceanskega parnika so parfimirane kabine. V vsakem salonu prvega razreda je namreč pritrjena pipa, ki jo je treba samo odpreti, pa že puhti iz nje dišeči zrak, cela dolga vrsta najrazličnejših dišav je potnikom na razpolago.

Lastovke in mrčes

Ptičeslovci so izračunali, da ulovi dvojica lastovic, ki še nima mladičev, na mesec okoli 40.000 žuželk. Če pa gnezdi in ima mladiče, se število ujetih žuželk zviša na mesec na približno 270.000. Je pa mnogo parov lastovic, ki v enem samem letu ulove veliko več ko milijon škodljivih žuželk. Tako šele si moremo predočiti veliko korist, ki nam jo nudijo te koristne ptice.

Dvajset žen in en mož

Z redom Belega Slona, najvišjim redom, ki ga podeljuje siamski kralj, je bil nedavno odlikovan imovit holandski pisatelj. Ker pa sme imetnik tega reda poročiti dvajset žen, je čakalo baje pred Holandčevu hišo noč in dan polno mladih siamskih deklet, ki so se mu ponujale v zakon. Da se jih otrese, ni preostajalo odlikovanemu nič drugega, nego v temni noči zapustiti deželo. S svojo evropsko ženo se je vrnil v domovino, toda s prvo pošto je dobil — nove ženitne ponudbe iz Siama.

Palec prinese vse na dan

Da onemogočijo ali vsaj otežkočijo policijsko in sodno zasledovanje, izmenjavajo cigani osebne listine večkrat med seboj. Čehoslovaška vlada je hotela napraviti temu konec. Porodila se ji je dobra misel. Od vseh pohajkujočih ciganov (v kratkem času so jih dobili okoli 80.000) je dala napraviti prstne odtiske, ki niso zaznamenovani samo v glavnem vpisniku, nego tudi na osebni listini vsakega posameznega cigana. Tako se je znižalo število ugotovljenih primerov zamenjave listin na štiri in sedemdeset, med tem ko jih je bilo še leta 1930. okoli tisoč.

Dragoceni zobotrebec

V Parizu je bila pred nekaj časa zanimiva pravda. Neki odvetnik je oddal na neki pariški železniški postaji kot ročno prtljago zobotrebec, ki ga je prej zavaroval za tisoč frankov. Zobotrebec se je seveda med vožnjo izgubil. Odvetnik je vložil tožbo na izplačilo navedenega zavarovalnega zneska ter je pravdo na sodišču v vseh treh stopnjah tudi dobil.

Opičja kava je najboljša

Sad kavnega grma ima razen človeka še druge ljubitelje — ljubitelje, ki cenijo kajpada bolj sveže sadno meso kakor kavna zrna, ki tiče v njem. K sladokusem, ki si izbirajo najlepše plodove, prištevamo opice, polopice in cibet-mačke z njihovimi sovrstniki vred. Ker prebavijo te živali le sadno meso, prihajajo seveda kavna zrna čez nekoliko časa zopet nepokvarjena na svetlo. Ta opičja kava se spričo redkosti skoraj ne pojavlja v prometu, uporabljajo pa jo lastniki kavnih plantaž le ob posebnih svečanostih, da postrežejo z njo najboljšim gostom. Majhne množine, ki zajdejo v promet, pa se zelo drago plačujejo. Na otoku Javi «donaša» luak (neke vrste cibet-mačka) ta proizvod, ki se imenuje po njem luak-kava.

Hudobna tašča

Le-ta ima kaj neobičajno velik pomen v življenju Jaruro-Indijancev. V Venezueli ne smeta tašča in zet niti govoriti drug z drugim. Če trčita v taborišču skupaj, morata sedeti s proč obrnjenima obrazoma. Kadar je potreben med njima pogovor, takrat se sme to zgoditi le s posredovalcem.

Stražniki z bumerangi

Policijo v Melbourneu (Avstralija) so opremili za poskušnjo z bumerangi, orožjem avstralskih praprebivalcev. Znano je, da je ravnanje s tem zakrivljenim metalnim kijem, ki prileti, če zgreši svoj smoter, v krogu spet nazaj na kraj zalučaja, precej težko. Melbournski stražniki se morajo učiti zdaj v posebnih tečajih, kako jim je ravnati s tem «orožjem».

Morske pse lovijo v vreče

Na vzhodni obali Južne Afrike pomenja lov na morske pse za odnotne prebivalce zlato jamo. Domačini se pri tem poslužujejo kaj preprostega sredstva. Iz čolnov mečejo v morje na vrvi privezane

vado, ki privabi živali v veliko vrečo. Ker pa morski pes ne zna plavati ritenski, je izgubljen v trenutku, ko zajde v nastavljeno past. Tako se ribičem neredko posreči, da ulove v eni uri več šest do osem metrov dolgih morskih psov.

TRIJE TRDI OREHI

Uganjevati ni lahko, kadar gre za vprašanja, ki vprašanca s svojimi velikimi izmerami v prvem trenutku zmedejo in mu ne dopuste premišljene rešitve primera. S prenatrženimi dozdevki gre skoraj zmerom zmotno, ker se reševalci zaplete v odgovore, ki bi jih pri manj velikih številčnih zadajah gotovo podal pravilneje. Trije zgledi naj to dokažejo.

K prvemu zgledu je treba najprej povedati, da so učenjaki nekega dne spoznali, da se bo zemlja razpočila, če je ne bodo povežali z močnim železnim obročem na ravniku. Takoj so si omislili po najnatančnejših izmerah zemeljske oble ustrezen obroč, pozabili pa so pri tem na to, da učinkuje na ravniku toplota, ki kovine razteza. Tako se je zgodilo, da je postal obroč za natanko deset metrov predolg ter se potemtakem seveda ni več prilagal zemlji. — Zdaj pride vprašanje. Uganite: Koliko metrov visoko od zemeljske površine je stal ta obroč? Ali je mogel zlesti slon ali samo zajec, morda miška ali pa le drobčkan bacil pod obročem? — Pri velikanskem obsegu zemlje (40.000 km) — tako gotovo mislite — je deset metrov prav malo. Zato bi še miška s težavo zlezla pod obročem, kaj šele zajec ali slon. Žal ste se uredzali! Obseg kroga dobimo namreč tako, da pomnožimo njegov premer s 3,14 (Ludolfovim številom), in narobe dobimo premer tako, da obod kroga delimo s 3,14. Če zraste torej krog za deset metrov, mora zrasti premer: $10 \text{ m} : 3,14 = 3,18 \text{ metrov}$, pol premera pa je 1,59 metra. Obroč stoji torej na vseh točkah 1,59 m od zemlje in celó slon bi mogel, čeprav po kolenih, zlesti pod njim.

K drugemu zgledu moramo omeniti, da je prišlo nekega dne človeštvo na misel, da bi se kopaló v Bodenskem jezeru. Poskakalo bi torej v največje nemško jezero, ki ima pet sto kvadratnih kilometrov površine, dve milijardi ljudi. Uganite: Za koliko bi se v jezeru voda dvignila? — Pri tem ogromnem številu kopaliskih gostov mislite seveda na nepopisno in strahovito poplavo vseh krajev, nahajajočih se v bližini. Toda spet ste se zmotili! Če računate zaradi enostavnosti samo deset ljudi na kubični meter — res jih bo glede na otroke petnajst do dvajset — bi bilo v jezeru v tem primeru dve sto milijonov kubičnih metrov nove snovi več. Ta se pa razdeli na pet sto kvadratnih kilometrov ali pet sto milijonov kvadratnih metrov; tako bi moralo biti najmanj pet sto milijonov ku-

bičnih metrov novih snovi, da bi se površina dvignila za en meter. Ker pa je ljudi le za dve sto milijonov kubičnih metrov, torej dve petini, se bo tudi jezero dvignilo le za dve petini metra, to je za štirideset centimetrov.

Tretji zgled. Vsi poznate pravljico, v kateri se govori o pastirčku, ki je povedal, koliko večnosti je ena sekunda. V deveti deželi stoji gora iz samega stekla, dolga eno uro hoda in prav toliko visoka in široka. K tej gori prileti vsakih sto let ptiček, nabrusi ob njej svoj kljunček in odrobi vsakikrat nezaten košček. Ko bo vsa gora odkrušena, bo minula ena sekunda večnosti. Izračunajte zdaj, koliko zemeljskih sekund bi to bilo, če bi bil kljunček ptice iz diamanta in bi pri vsakem stoletnem obisku omenjene gore odkrušil le milijonski delček kubičnega milimetra? Kako velika bi morala biti ploskev, na katero bi napisali to ogromno število z našimi številkami? — Mogoče je, da bi se vi zadovoljili z veliko šolsko tablo ali bi pa zahtevali več metrov dolgo desko. Toda v obeh primerih bi se pošteno zmotili. Vzemimo za radi enostavnejšega računanja, da bi bila steklena gora kocka, ki bi imela stranice dolge pet kilometrov (pet tisoč metrov); njena vsebina bi znašala potem $5000 \times 5000 \times 5000 = 125.000.000.000$ kubičnih metrov, torej 125 in 9 ničel. Ker ima vsak kubični meter $1000 \times 1000 \times 1000 = 1.000.000.000$ kubičnih milimetrov, pride h gorenjemu številu za podatek v kubičnih milimetrih še devet nadaljnjih ničel, torej 125 in 18 ničel. In ker odkruši ptica vsakikrat le milijonski del enega kubičnega milimetra, moramo dodati še šest ničel, tako da bi dobili število 125 s 24 ničlami, ki predstavljajo število obiskov ptice. Ker preteče med vsakim obiskom ptice sto let ali $100 \times 365 \times 24 \times 60 \times 60$, torej nekaj več ko 3.000.000.000 sekund, dobimo za odkrušenje vse gore število: $125 \text{ (in 24 ničel)} \times 3 \text{ (in 9 ničel)} = 375 \text{ (in 33 ničel)}$ zemeljskih sek., to je 375.000.000.000.000.000.000.000.000.000 ali 375.000 kvinkvilijonov sekund. Zapisati bi bilo torej treba 36 števil, za kar bi zadostovala navadna poštna znamka, da bi napisali z drobno pisavo šest vrst, v vsako vrsto po šest števil.

Iz sprednjih treh zgledov razvidimo, da je pri izredno velikih številčnih okolnostih res težavno, uganiti pravilno. Vse spoštovanje našemu številčnemu sistemu, s katerim je mogoče izraziti na tako preprost način tako ogromne velikosti.

KOLENDAR ZA LETO 1936. V URI

Z njim lahko določiš, na kateri dan tedna pade katerikoli datum leta 1936.

Rimske številke I do XII pomenijo dvanajst mesecev, in sicer I = januar, II = februar, III = marec, IV = april itd., XII = december.

Arabske številke ob rimskih so prištevkvi. Ti so važni in za vsako leto drugačni. Napiši jih na uro.

To stvar uporabljaj tako:

Vedeti hočeš na primer, na kateri tedenski dan v letu 1936. pade Silvestrov večer (31. decembra). December je dvanajsti (XII.) mesec. Poišči torej rimsko številko XII. Poleg ure je prištevek (arabska) 1. Ta prištevek prištej k datumu. Torej $31 \text{ (datum)} + 1 \text{ (prištevek)} = 32$. To število deliš s številom 7 (toliko dni je v tednu). Vseeno je, kolikokrat gre 7 v 32, zanima naj te samo ostanek. Računaj torej: $31 + 1 = 32 : 7 = (4\text{-krat})$ in ostane 4, torej pade 31. december na četrtek, zakaj ostanek 1 pomeni ponedeljek, 2 torek, 3 sredo, 4 četrtek, 5 petek, 6 soboto, 0 (nič) pa pomeni nedeljo (t. j. če je število gladko brez ostanka deljivo s 7).

Zgledi:

Sv. Jožef (19. marca). Marec = III, prištevek = 6. Računaj: $19 \text{ (datum)} + 6 \text{ (prištevek)} = 25 : 7 = (3\text{-krat})$ in ostane 4. Sv. Jožef pade na četrtek.

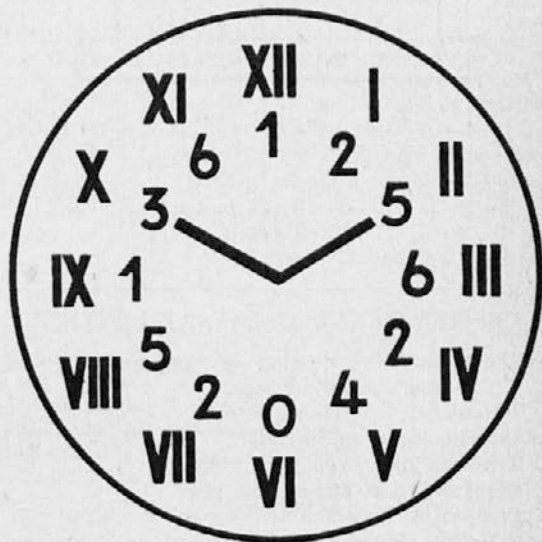
Sv. Alojzij (21. junija). Junij VI, prištevek 0. Računaj: $21 \text{ (datum)} + 0 \text{ (prištevek)} = 21 : 7 = (3\text{-krat})$ in ostane 0. Sv. Alojzij bo na nedeljo.

Kres (23. junija). Računaj: $23 + 0 = 23 : 7 = (3\text{-krat})$ in ostane 2. Pade na torek.

20. september. Računaj: $20 + 1 = 21 : 7 = (3\text{-krat})$ in ostane 0. Pade na nedeljo.

1. december. Računaj: $1 + 1 = 2$. Pade na torek.

Pri številih, ki so manjša od 7 (torej pri 1 do 6), sploh lahko deljenje opustiš in jih kar smatraš za ostanke, kakor na primer pri računanju, na kateri dan pade 1. december ali 1. maj, kar se izračuna tako-le: $1 + 4 = 5$, torej petek.

UGANKE

PREGOVOR

Sotla, prag, naliv, brada, želod, jeza, srna, ajda, raca.

(Črtaj v vsaki besedi dve črki!)

KVADRATNA DVOJICA

Vodoravno in navpično:

	1	2	3	4				
1	A	A	A	B				
2	B	E	E	E				
3	E	I	I	I	5	6	7	
4	K	K	K	K	N	N	N	
					5	N	O	O
					6	R	R	S
					7	T	T	V

1. kos zemlje,
2. mesto v stari Grčiji,
3. vrh v Karavankah,
4. slovenski pisatelj,
5. reka v Rusiji,
6. moško ime,
7. nemški modroslovec.

STOPNICE

1. predlog,
2. igralna karta,
3. dalmatinski otok,
4. žensko ime,
5. rimska boginja,
6. rimska naselbina na današnjih slovenskih tleh.

Prva navpična vrsta: slap.

Črtnice nadomesti s črkami: AAACEEEIINN
RRSSSSSTV.

ZEMLJEPISNA ZLOŽILNICA

Iz črkovnih dvojic

ai, an, bl, br, du, er, es, fu, ge, go, in, in, la, nn, no, og, ra, re, rt, ul, va
sestavi besede, ki pomenijo kraje: 1. v Rumuniji, 2. v Nemčiji, 3. v Jugoslaviji, 4. v Italiji, 5. v Franciji, 6. v Turčiji, 7. na Irskem. Začetnice teh imen tvorijo ime glavnega mesta evropske države.

ZNAMENJE

1	2	3	4						
2	5	6	7						
8	9	10	11						
6	12	5	13						
8	9	14	6						
15	6	16	6						
15	6	16	12	17	18				
4	2	13	19	20	21	12	22		
2	20	21	2	8	6	22	19	3	6

(Namesto števil vstavi v kvadrata črke, ki jih dobiš po ključu!)

Ključ:

- 17-2-4-6-5-21-12-5 17-19-13-5-12-11 slovenski pesnik;
 3-19-7-12-5-1 alpska kotlina;
 22-4-2-21-19-8-19-14 bajna žival;
 18-9-10-5-12-15-2 goba;
 16-6-20-2 poljski sadež.

REŠITEV UGANK IZ LANSKE PRATIKE

1. **Mreža:** Ne hčere ne sina po meni ne bo, dovolj je spomina, me pesmi pojo.
2. **Skrivalnica:** Vodnikova družba.
3. **Naročilnica:** Fran Govekar, Olga.
4. **Kvadrat:** koča, oreh, četa, ahat.
5. **Besednica:** Laž ima kratke noge.
6. **Tvrdba:** 1. Tovarna. 2. Beograd. 3. Galanterija. 4. Metlika, Murska Sobota, Radovljica, Ljubljana, Rogaška Slatina, Topolšica, Maribor.

VSE UGANKE IZ LANSKE VODNIKOVE PRATIKE SO PRAVILNO REŠILI:

Boženka Vacek, Franc Sodja in Maks Zgaga, Bohinjska Bistrica; Stane Strgulc, Borovnica; Marija Hrast, Brdo pri Lukovici; Ljuba Skorušek, Anton Zorko, Franc Bole in Dušan Likar, Celje; Fran Brglez, Čadram pri Oplotnici; Ivo Verbič, Devica Marija v Polju; M. Hitin, Dob pri Domžalah; Ida Furše, Dobje pri Slivnici; Andrej Copi, Dobrava-Vintgar; Drago Vončina, Mara Merhar in Josip Gorše, Dolenja vas pri Ribnici; Berta Pikuš, Dolnja Lendava; Irma Potočnik, Gornja Radgona; Alojzij Perčič, Ig-Studenec; Rajko Černoš in Milena Zavašnik, Kolečevje; Anton Tement, Koprivnica; Maks Laterner, Kot pri Semiču; Alojzij Repič, Krško; Ignacij Jan. Laško; Mitja Grašič, Litija; Roman Poniž, Vojteslav Cotič, Marko Račič, Beta Habe, Drago Črček, Rudolf Cimolini, Fran Bradač, Miroslav Novak, Hubert Fröhlich, Milica Kramar, Drago Ferjančič, Justina Paulin, Rade Božović in Mira Antosiewicz, Ljubljana; Dušan Humar, Branko Leskošek, Anton Sancin in Mihael Bernetič, Maribor; Ivanka Hrast, Makole pri Poljčanah; Bojan Petrič, Mežica pri Prevaljah; Ana Videnšek, Moste pri Ljubljani; Jakob Rodica, Novi Sad; Ivica Tinta, Ivan Jarc, M. Krajger in Albina Steh, Novo mesto; Anton Solar, Podnart; Fran Starman, Polhov gradec; Stanko Kapš, Potoke pri Semiču; Valentin Močnik, Prevalje; Vinko Rožmarin, Ptuj; Marija Ilc, Ribnica na Dolenjskem; Ivan Bizjak, Rožni dol-Pribišje; Mirko Vertot, Runec pri Ivanjokovcih; Pavel Stergar, Sevnica; Anton Napast, Sladki vrh pri Mariboru; Josip Kocmut, Smederevo; Karel Kušar, Sv. Ana nad

BESEDNICA

Črke a a a a a a a a e d d d i i i i i i i k k k k l n n n o o o o p p r r r r r r s t v v v spoji v osem besed z naslednjimi pomeni: kemična prvina, plača, sveta podoba, zapreka, mesec, borilni meč, število, ptica. Iz vsake besede vzemi prvi dve črki in sestavi naslov znane knjige!

POSETNIKA

J. N. ROŠKAR

Ugotovi poklic tega moža!

ENAČBA

$x + (y - o + a) + (t - d) + (u - z) = v$
 x = stran sveta; y = glavno mesto evropske države; t = čut; u = osebni zaimsek; v = evropska država.

Tržišem; Tilka Zlatič, Sv. Benedikt v Slovenskih goricah; Joža Pajk, St. Lovrenc na Dolenjskem; Danica Rihar, St. Vid nad Ljubljano; Aleksander Hrašovec, Šmarje pri Jelšah; Josip Gorišek, Tržič; Franjo Lipovšek, Tržišče pri Rogaški Slatini; Pavel Horvat. Vič pri Ljubljani; Pero Mallč, Vinica pri Črnomlju; Janko Jerala, Vojnik; Mirko Kacin, Vrhnik; Franjo Keršnik in Ivan Lipovšek, Zagorje ob Savi; Miha Božiček in Vincencij Frelj, Ziri.

NAŠE NAGRADE

Lani razpisane nagrade je žreb razdelil tako, da dobe:

1. **Josip Gorše**, Dolenja vas pri Ribnici, knjigo: Guy de Maupassant, Povesti iz dneva in noči.
2. **Miroslav Novak**, Ljubljana, knjigo: Vladimir Levstik, Dejanje.
3. **Jakob Rodica**, Novi Sad, knjigo: F.M. Dostojevskij, Selo Stepančikovo.
4. **Ljuba Skorušek**, Celje, knjigo: Ksaver Meško, Kam plovemo.
5. **Stanko Kapš**, Potoke pri Semiču, knjigo: Charles de Coster, Ulenspiegel in Lam Dobrin.
6. **Dr. Fran Bradač**, Ljubljana, knjigo: A. Conan Doyle, Napoleon Bonaparte.
7. **Franjo Lipovšek**, Tržišče pri Rogaški Slatini, knjigo: Ilka Vaštetova, Umirajoče duše.
8. **Franja Ilc**, Ribnica na Dolenjskem, knjigo: Arnošt Adamič, Dva mimo smrti.
9. **Fran Starman**, Polhov gradec, knjigo: Anton Fogazzaro, Svetnik.
10. **Andrej Čopi**, Dobrava-Vintgar, knjigo: Henri Barbusse, Ogenj.

Vsem nagrajencem mnogo užitka pri čitanju teh izbranih knjig!

Letos razpisujemo spet deset lepih knjig iz založbe Tiskovne zadrage v Ljubljani kot nagrado za tiste, ki bodo pravilno rešili vse gorenje uganke. Rešitve naj pošljejo na naslov urednika: Dr. Pavel Karlin, Ljubljana, Krakovski nasip št. 22, najpozneje do Velike noči leta 1936.

SEJMI

Pri pombi: Sejem, ki pade na nedeljo ali praznik, se vrši — če ni izrečno drugače določeno — na naslednji delavnik. Sejmi pri katerih ni posebej označeno, so za živino in blago.

DRAVSKA BANOVA

Srez Brežice

Brežice: 14. febr.; ponedeljek po sv. Florijanu (4. maja); dan sv. Antona (13. jun.); dan sv. Lovrenca (10. avg.); dan sv. Lenarta (6. nov.); 19. dec.; vsako soboto v tednu (samo za svinje).

Dobova: 31. jan.; 26. marca; 25. apr.; 10. jul.; 13. sept.; 9. dec.

Kapele: 17. jan.; 10. marca; 17. apr.; 7. jun.; 17. avg.; 17. sept.

Koprivnica: 25. jan.; 3. marca; 13. jul.

Pišce: 19. febr.; 8. jul.; 1. avg.; 6. okt.; 3. nov.

Podsreda: 24. jun.; 21. sept.; 18. okt.; 19. nov.

Rajhenburg: 29. jan.; veliki četrtek; ponedeljek po šesti nedelji po veliki noči; dan po sv. Petru in Pavlu; 26. avg.; 10. okt.

Sevnica: 14. febr.; ponedeljek po tihi nedelji; tretja sreda po veliki noči; 22. jun.; 16. avg.; 21. okt.; 6. dec.

Stare Svete gore: Sobota pred tiho nedeljo; sobota pred binškoštni.

Sv. Lenart-Zabukovje: 3. apr.; 18. jul.; 20. sept.; 6. nov.

Veliki Dol: 25. jan.; 3. marca; 13. jul.

Videm: 21. jan.; 20. febr.; 1. apr.; 21. maja; 3. avgusta; 26. okt.; 16. dec.

Zdole-Pleterje: 15. marca; 24. apr.; 15. jul.; 15. sept.

Zigarski vrh: 21. marca; 13. jun.; 1. sept.

Srez Celje

Celje: Vsako sredo in soboto (za prašiče); sobota sredi posta; 21. okt.; 30. nov.

Dobrna: Prvi ponedeljek po Svečnici (2. febr.); kvatni četrtek v sept.; 6. dec. (sv. Miklavž).

Nova cerkev: Ponedeljek po sv. Treh kraljih (6. jan.); četrtek po veliki noči; ponedeljek po sv. Rešnjem Telesu; 6. nov. (sv. Lenart).

Petrovče: 17. jan.; 4. marca; 2. jul.; 14. sept.

Sv. Jakob (občina Sv. Jurij okolica): 3. febr.; prvi ponedeljek po Velikem Šmarnu (15. avg.).

Št. Jurij ob juž. želez., okolica: 2. jan.; 10. febr.; 12. avg.; 19. nov.; 10. dec.

Št. Jurij ob juž. želez., trg: 12. marca; 24. apr.; 4. maja; 22. jun.; ponedeljek po letnih kvatrah; ponedeljek po jesenskih kvatrah; 28. okt.

Št. Jurij ob Taboru: 29. jan.; 10. marca; 7. sept.; 21. nov.

Teharje: 21. jan.; 22. febr.; 26. marca; 12. maja; 26. jul.; 12. okt.; 24. nov.; 19. dec.

Trg Braslovče: Ponedeljek pred sv. Matijem (24. febr.); cvetni petek; ponedeljek pred sv. Matevžem (21. sept.); ponedeljek pred sv. Martinom (11. nov.).

Trg Vojnik: Ponedeljek pred Svečnico (2. febr.); ponedeljek po beli nedelji; 16. maja; 4. jul.; 7. sept.; 18. okt.

Trg Zalec: 14. febr.; 13. jun.; 25. jul.; 29. avg.; 4. okt.; 13. dec.

Velika Pirešica (Zgornja Ponikva-Pernovo): 21. marca.

Vransko, trg: 3. marca (sv. Kunigunda); druga sreda po veliki noči; 29. sept.; 15. nov. (sv. Leopold).

Sreza Črnomelj in Metlika

Črnomelj: Torek po prvi kvatni nedelji v postu; torek v velikem tednu (po cvetni nedelji); torek po binškoštni kvatni nedelji; torek po sv. Petru in Pavlu (29. jun.); torek po kvatni nedelji v sept.; torek po sv. Simonu in Judi (28. okt.); torek po kvatni nedelji v adventu; prvi četrtek v jan.; prvi četrtek v febr.; prvi četrtek v maju; prvi četrtek v avg.; prvi četrtek v sept. Če je ta dan nedelja ali praznik, se vrši sejem prejšnji delavnik, če je pa prvi četrtek prvega dne v mesecu, se vrši sejem prihodnji četrtek.

Metlika: Torek po sv. Treh kraljih (6. jan.); torek po svečnici; torek po sv. Matiju (24. febr.); torek po sv. Jožefu (19. marca); torek po beli nedelji; torek po binškoštni; torek po sv. Alojziju (21. jun.); torek po sv. Marjeti (13. jul.); torek po velikem Šmarnu (15. avg.); torek po sv. Mihaelu (29. sept.); torek po sv. Martinu (11. nov.); torek po sv. Miklavžu (6. dec.).

Gradac: 21. jan.; 11. marca; 13. maja; 8. julija; 9. sept.; 25. nov. Če je ta dan nedelja ali praznik, se vrši sejem prejšnji delavnik.

Semič: 14. febr.; 15. marca; 26. aprila; 15. jun.; 24. jul.; 12. okt.

Stari trg: 18. marca (prihodnji delavnik); 13. jun.

Vinica: Ponedeljek po spreobrnjenju sv. Pavla (25. jan.); ponedeljek po tihi nedelji v postu; drugi ponedeljek po beli nedelji; ponedeljek po vnebohodu (po 6. nedelji po veliki noči); ponedeljek po sv. Alojziju (samo za živino); ponedeljek po sv. Marjeti (13. jul.); ponedeljek po nedelji, ki sledi malemu Šmarnu; ponedeljek po prvi adventni nedelji (samo za živino).

Srez Dolnja Lendava

Dolnja Lendava: 25. jan.; 16. febr.; 27. marca; 17. aprila; 16. jun.; 28. jul.; 28. avg.; 28. sept.; 28. okt.; 18. dec.; vsak torek za svinje in drobnico.

Beltinci: 20. jan.; 24. (v prestop. letu 25.) febr.; 25. apr.; 27. jun.; 15. jul.; 5. nov.

Bogojina: 15. febr.; 20. marca; 19. maja; 20. jul.; 4. sept.; 16. nov.

Črenšovci: 14. marca (samo za živino); ponedeljek po 3. maju; ponedeljek po 14. sept.; 20. okt.

Dobrovnik: Torek pred veliko nočjo (samo za živino); ponedeljek po Telovem; 25. jul.; 20. sept.

Dokležovje: 18. jun.; 21. avg.

Turnišče: Četrtek pred cvetno nedeljo; drugi ponedeljek po veliki noči (prvi je že velikonočni ponedeljek!) četrtek pred binškoštni; 12. jun.; četrtek pred veliko mašo; 9. sept.; 4. okt.; vsak četrtek za svinje in drobnico.

Srez Gornji grad

- Gornji grad:** Na tiho nedeljo (kramarski sejem); 4. maja; 28. okt.
- Ljubno:** 19. marca; 1. maja; 24. jun.; 26. avg.; 19. nov. (samo kramarski sejmi).
- Mozirje, trg:** 22. jan.; 24. apr.; binkoštni torek; 15. jun.; 16. avg.; ponedeljek pred malo Gospojnico; 18. okt.
- Rečica ob Savinji:** 17. marca; 6. nov. (oba živinska in kramarska).
- Šmartno ob Paki:** 22. marca; 11. nov.

Srez Kamnik

- Kamnik:** Kramarski in živinski sejmi vsak drugi torek v jan., marec, jun., avg., okt. in dec. Živinski sejmi vsak drugi torek v mesecu.
- Blagovica:** 25. jan.; 20. avg.
- Dob:** 14. febr.; 15. jun.; 10. avg.; 28. dec.
- Domžale:** 4. jan.; 4. maja; 26. jul.; 25. nov.
- Krajsnja:** 5. avg. (sv. Ožbalt); 21. dec. (sv. Tomaž).
- Lukovica:** 3. febr.; 26. marca; 27. apr.; 9. sept.; 18. okt.
- Mengeš:** 9. febr.; 17. marca (na dan sv. Jere); 25. maja; 5. jul.; 29. sept.; 6. nov.; 13. dec.
- Moravče:** 24. febr.; ponedeljek v velikem tednu; 16. maja; 21. jun.; torek po sv. Jerneju (24. avg.); 11. nov.
- Motnik:** 12. febr.; tretji ponedeljek v postu; 22. aprila; 2. jun.; sreda po rožnovenski nedelji v okt.
- St. Gotard:** Petek pred cvetno nedeljo; 5. maja; 25. maja; 2. jul.; 11. nov.
- Zgornji Tuhinj:** 20. febr.; 3. apr.; 12. jul.; 21. sept.

Srez Kočevje

- Kočevje:** 20. jan.; 20. marca; 4. maja; 15. jun.; 25. jul.; 24. avg.; 16. okt.; 30. nov.; 31. dec.
- Dobrepolje-Videm:** 17. jan.; 1. maja; 31. avg.; 5. dec.
- Dolenja vas:** 28. jan.; 13. apr.; 4. sept.; 17. nov. (se začasno ne vrše).
- Kočevska Reka:** 16. maja; 2. jul.
- Koprivnik:** 12. maja; 12. okt.
- Livold:** 1. apr.; 1. sept. (se začasno ne vršita).
- Loški potok:** 3. febr.; 4. apr.; 7. jun.; ponedeljek po Marijinem rojstvu v sept.
- Malá gora:** 25. maja; 30. jun.
- Mozelj:** 25. apr.; 30. jun. (če je ta dan nedelja ali praznik, prejšnji delavnik); 20. maja (če je ta dan nedelja ali praznik, naslednji delavnik).
- Pelom-Vrbove:** Četrty ponedeljek po veliki noči; 5. avg. (se začasno ne vršita).
- Ribnica:** 2. jan.; ponedeljek po beli nedelji; 24. jun.; prvi ponedeljek po 2. avg.; 21. sept.
- Smuka:** 1. marca.
- Sodražica:** 22. jan.; četrtek pred sv. Gregorjem; četrtek pred sv. Janezom Nepomukom; 22. jul.; 2. sept.; četrtek pred sv. Terezijo.
- Stara cerkev:** 5. apr.; 1. jun.
- Stari log:** 20. apr. (se začasno ne vrši).
- Sv. Gregor-Velike Slevice:** 27. apr.; 9. avg. (se začasno ne vršita).
- Turjak:** Na dan sv. Gregorja; 30. nov.

Velike Lašče: Ponedeljek pred sv. Matijem (če je sv. Matija v ponedeljek, prejšnji ponedeljek); četrtek pred binkoštni; 21. jun.; 16. avg.; 9. sept.; 6. nov.

Zdenska vas, Pri Sv. Antonu (Videm): Ponedeljek po tihi nedelji; 13. jun.; 17. jul.; sreda po rožnovenski nedelji.

Srez Slov. Konjice

- Slov. Konjice:** 5. jan. (samo za živino); 9. febr.; 1. marca (samo za živino); veliki četrtek; križeva sreda; 24. jun.; 31. jul.; 31. avg. (samo za živino); ponedeljek po sv. Mihaelu (29. sept.); 4. nov. (samo za živino); 3. dec.
- Oplotnica:** 3. marca (sv. Kunigunda); 11. nov.
- Vitanje:** Sredopostna sreda; 25. maja; 20. jul.; 14. sept.; 2. nov.; 27. dec.

Srez Kranj

- Kranj:** Prvi ponedeljek v maju, sept., okt., nov. in dec., sicer vsak ponedeljek sejmski dan. Ako pade na te dni kak praznik ali v mesecu nov. vernih duš dan, se vrši semenj prihodnji ponedeljek.
- Cerklje:** 17. jan.; petek pred cvetno nedeljo; 16. avg.; 21. okt.
- Poljane:** 4. maja; 11. nov.
- Škofja Loka:** 3. febr.; 17. marca; 24. apr.; 24. jun.; 16. avg.; 29. sept.; 25. nov. Če pade na ta dan praznik, se vrši sejem prejšnji delavnik. Tedenski sejem vsako soboto.
- Tržič:** Sobota po 20. marecu; sobota po 16. maju; sobota po 4. oktobru; 30. nov. Tedenski sejem vsako sredo in soboto.
- Zelezniki:** Tržni dan 30. nov.

Srez Krško

- Krško:** 3. febr.; 18. marca; 4. maja; 4. jul.; sobota pred praznikom Angelov varuhov (prva nedelja v sept.); ponedeljek po sv. Luki (18. okt.); 25. nov.; prva sreda v jan., apr., jun., avg. in dec.
- Boštanj:** Sobota po postu; 31. maja; sobota po sv. Urhu (4. jul.); petek po Marijinem imenu (v sept.).
- Brčka:** Na dan sv. Matije (24. febr.); na dan sv. Marka (25. apr.); ponedeljek pred sv. Janezom (24. jun.); ponedeljek pred sv. Mihaelom (29. sept.); na dan sv. Martina (11. nov.).
- Bušeča vas:** Torek po prvi nedelji po veliki noči; prvi torek po binkoštnih; 9. sept.; 12. nov.
- Drenovo:** 12. marca; 24. jun.; 29. sept.
- Gornji Boštanj:** Sobota po postu; 31. maja; sobota po sv. Urhu (4. jul.); petek po Marijinem imenu (sept.).
- Kostanjevica:** 17. jan.; ponedeljek po tihi nedelji; 31. maja; ponedeljek po sv. Jakobu (25. jul.); ponedeljek po sv. Mihaelu (29. sept.); kvatni ponedeljek v adventu.
- Leskovec:** Ponedeljek pred sv. Jurijem (24. apr.); 26. jul.; 14. avg.
- Mokronog:** Sobota pred tiho nedeljo; sobota po prazniku Srca Jezusovega; sobota pred sv. Jernejem (24. avg.); tretja sobota v sept.; 28. okt. (sv. Simon in Juda); 9. dec.; 12. mesečnih prašičjih sejmov vsak prvi četrtek v mesecu.
- Radeče:** 25. jan.; ponedeljek po postu; ponedeljek pred sv. Jurijem (24. apr.); 25. maja; 27. jun.; 17. jul.; 9. avg.; 1. sept.; 11. okt.; ponedeljek po sv. Martinu (11. nov.); 27. dec.

Raka: 10. marca; 19. nov.

Slančji vrh: Ponedeljek po sv. Urhu (4. jul.).

Studenc: 31. marca; 16. maja; 8. avg.; 30. okt.

Sv. Jurij pod Kumom: 25. apr.; 24. jun.

Škocijan: Četrtek v prvem kvartnem tednu; četrtek v drugem kvartnem tednu; četrtek v tretjem kvartnem tednu; četrtek v četrtem kvartnem tednu; 15. apr.; 15. jul.

Št. Janž: Torek v prvem kvartnem tednu; torek v tretjem kvartnem tednu; prvi ponedeljek po 24. jun.

Št. Jernej: Četrtek po svečnici; 12. apr.; ponedeljek po kvatni nedelji v maju; na dan sv. Jerneja; ponedeljek po vseh svetih.

Trebelno: Sobota po veliki noči.

Tržišče (Sv. Trojica): Ponedeljek pred sv. Rešnjim Telesom; 5. okt.

Velika dolina: 22. jul.; 22. nov. (samo za blago).

Veliki Cirknik: Prvi petek v postu.

Veliko Mraševo: 24. marca; 12. sept.

Vesela gora (St. Rupert): 12. marca; 27. apr.; četrtek pred binškošmi; sobota pred 8. sept.; 27. okt.

Srez Laško

Laško: 14. jan.; 24. febr.; veliki četrtek; 5. maja; binškošni torek; 24. jun.; 19. jul.; 24. avg.; 21. sept.; 23. okt.; 11. nov.; 21. dec.

Dol: 10. marca; ponedeljek po sv. Juriju; na dan sv. Ignacija; ponedeljek po sv. Mihaelu.

Jurklošter: 1. febr.; 1. jul.; 4. okt.; 13. dec.

Loka: 13. marca; 5. maja; 22. maja; četrtek po sv. Rešnjem Telesu; 5. avg.; 11. sept.; 17. okt.

Šmarjeta: 21. marca; 15. jul.; 7. sept.; 9. okt.

Št. Lenart nad Laškem: Cvetna sobota; 5. jul.; 16. sept.; 4. nov.

Trbovlje: 17. marca; 18. okt.

Srez Litija

Litija: Ponedeljek po sredpostni nedelji; sv. Florijana dan (4. maja); ponedeljek po sv. Rešnjem Telesu; ponedeljek po sv. Mihaelu; ponedeljek po sv. Nikolaju. Živinski sejmi zadnji ponedeljek v jan.; 13. jul.; 22. avg.

Dole: 26. marca; četrtek po sv. Rešnjem Telesu; 5. avg.

Krka-Podbukovje: Ponedeljek po beli nedelji; na dan sv. Kozme in Damjana (27. sept.)

Krka-Videm: Ponedeljek po sv. Treh kraljih; 1. marca; 16. maja; 5. avg.

Malo Trebeljevo: 18. marca; ponedeljek pred kvatno nedeljo v sept. (Se začasno ne vršita.)

Polšnik: 9. aprila; 25. maja; 6. jul.

Radohova vas: 2. jan.; pustni ponedeljek; 9. apr.; 26. maja; torek po binškoših; 18. okt.

Stična: Četrtek v velikem tednu; ponedeljek pred binškošmi; na dan sv. Bernarda (20. avg.); na dan sv. Katarine (25. nov.).

Šmartno: Dan po sv. Treh kraljih; torek po sv. Valentinu (14. febr.); torek po kresu; ponedeljek po sv. Jakobu (25. jul.); torek po Marijinem rojstvu (8. sept.); ponedeljek po sv. Martinu (11. nov.).

Šmartno-Javorje: Torek po tihi nedelji; 24. avg.

Št. Lambert: 14. febr.; 22. maja; 17. sept. (dogon nezaten).

Št. Vid pri Stični: Sreda po veliki noči; 15. jun.; ponedeljek po Marijinem rojstvu (8. sept.); drugi ponedeljek po sv. Mihaelu (29. sept.); sobota pred sv. Martinom (11. nov.).

Vače: Ponedeljek po beli nedelji; torek po drugi kvatni nedelji; 16. avg.; 30. nov.

Veliki Gaber: 30. apr.; 4. jul.; 26. avg.; 30. okt.

Višnja gora: 21. jan.; ponedeljek pred pustno nedeljo; ponedeljek po prvi kvatni nedelji, ponedeljek po cvetni nedelji; ponedeljek po drugi kvatni nedelji; 24. jun.; 26. jul.; 1. sept.; ponedeljek po tretji kvatni nedelji; ponedeljek po vseh svetih; ponedeljek pred četrto kvatno nedeljo.

Zagorje: 9. febr.; četrtek pred cvetno nedeljo; 12. maja; prvi ponedeljek v juniju; 30. jun.; 3. avg.; 29. avg.; torek po rožnovenski nedelji; 2. dec.; 31. dec.

Žubina: 24. febr.; 21. okt.

Mesto Ljubljana

Vsako sredo in soboto. Živinski sejmi: prva in tretja sreda v mesecu. Ako pade na ta dan praznik, se vrši živinski sejem dan poprej.

Srez Ljubljana okolica

Dolsko: Ponedeljek po tihi nedelji; 21. okt.

Grosuplje: 25. apr.; 29. sept.

Račna: 11. marca; 5. sept.

Senožeti (občina Dol): 20. maja; 18. nov.

Studenc-Ig: 27. febr.; 20. marca; ponedeljek po beli nedelji; četrtek po binškoših; 10. avg.; 11. nov.

Šmarje: Torek po sv. Florijanu; na dan sv. Roka (16. avgusta).

Št. Jurij pri Grosupljem (občina Št. Jurij): Prva sobota v aprilu; 19. okt.

Vrhnika: Prvi ponedeljek v postu; torek po veliki noči; ponedeljek pred Kristusovim vnebohodom; ponedeljek po sv. Trojici; 25. jul.; na dan sv. Leonarda (6. nov.); 27. dec.

Srez Ljutomer

Ljutomer: Vsak kvatni torek in torek v cvetnem tednu so živinski in kramarski sejmi. V ostalih mesecih pa so vsak drugi torek v mesecu le živinski sejmi. Če pade sejem na praznik, se vrši drugi dan.

Apače: 27. apr.; 9. sept.; 16. okt.

Gornja Radgona: 3. febr.; 25. maja; 30. jun.; 10. avg.; 16. nov.

Mala Nedelja: Kvatni četrtek po veliki noči; 21. okt. (samo za živino).

Razkrižje: Bela sreda; 16. maja; 24. jun.; 10. avg.; 3. nov.

Štrigova: 17. marca; 21. jul.; 29. sept.

Terbegovci-Sv. Duh: 24. avg.; 13. dec.; tretji ponedeljek v mesecih aprilu, juniju in oktobru.

Veržej: 7. marca (za živino); 7. maja; 29. sept.; 30. nov.

Srez Logatec

Dolenji Logatec: 3. jan.; 12. maja; 24. okt.

Gorenji Logatec: 7. febr.; petek po Kristusovem vnebohodu; ponedeljek po rožnovenski nedelji; 13. dec.

Begunje: 18. marca; 8. okt.

Cerknica: 24. (v prestopnem letu 25.) febr.; četrti ponedeljek po veliki noči ne vstevši velikonočnega; 26. jul.; 2. nov.

Grahovo (občina Cerknica): 9. febr.; 22. marca; 17. apr.; 15. nov.

Hotedršica: 5. apr.; 21. nov. (Se ne vršita.)

Lož: 19. febr.; 15. marca; 4. maja (sv. Florijan); 10. jun.; 16. avg.; 28. okt.; 5. dec.

Nadlesk (občina Stari trg): 28. marca; 20. sept.; 15. okt.

Nova vas (Bloke): 1. marca; 24. maja; 22. avg.; 29. sept.

Planina: 24. apr.; 12. jul.; 30. nov.

Rakek: 30. jan.; 2. apr.; 30. jun.; 16. sept.

Rovte: Ponedeljek po tihi nedelji v postu; 24. jun.; 10. avg.; 29. sept.

Št. Vid: Ponedeljek po sv. Gregoriju; ponedeljek po svetem Vidu; ponedeljek po sv. Jerneju.

Unec (občina Rakek): 17. jan.; prvi ponedeljek v marcu.

Zerovnica (občina Cerknica): Ponedeljek po sv. Treh kraljih; 14. febr.; sreda pred binškošmi; 20. jun. in 7. sept. (če je ta dan nedelja ali praznik, pa naslednji delavnik); 15. dec.

Ziri: Sredpostna sreda; sreda po veliki noči; 13. jun.; 4. jul.; 21. okt.

Mesto Maribor

Vsak drugi, četrti in peti torek v mesecu živinski sejem. Ako je v torek praznik, se vrši sejem dan poprej. Vsak petek svinjski (za drobnico) sejem. Ako je v petek praznik, se vrši sejem dan poprej. Ako je v četrtek božič, se vrši svinjski sejem v sredo pred božičem. Vsako sredo in soboto je tržni dan.

Srez Maribor, desni breg

Poljčane: Ponedeljek po kvatni nedelji; ponedeljek po cvetni nedelji; ponedeljek po vnebohodu (Križevem); sobota pred sv. Janezom Krstnikom; 10. jul.; 29. avg.; sobota po rožnovenski nedelji; 15. nov.

Slovska Bistrica: 17. jan. (samo za živino); 24. febr.; 11. marca (samo za živino); cvetni petek; 4. maja; 4. jun.; 25. jul.; 24. avg.; 24. sept.; 28. okt.; 23. nov.; 15. dec. (samo za živino).

Srez Maribor, levi breg

Sv. Jurij v Slovenskih goricah: 22. apr. (Začasno ustavljen.)

Sv. Lenart: Sv. Sebastiana dan; 25. marca; ponedeljek po beli nedelji; 19. maja; 24. jun.; 2. avg.; 5. sept.; 4. okt.; 6. nov.

Sv. Trojica: 20. marca; ponedeljek po sv. Trojici; 28. avg.; ponedeljek po kvatnih v sept. (Začasno ustavljeni.)

Ščavnica (Sv. Ana na Krembergu): 17. jul.; 14. sept.

Zgornja Kungota: 1. apr.; 7. okt. (Se začasno ne vršita.)

Srez Murska Sobota

Križevci: 16. apr.; 4. jun.; 27. okt. (živinski in kramarski); vsako prvo soboto v mesecu svinjski sejem, (ako je ta dan praznik, prejšnjo soboto).

Martjanci: 23. maja; 6. avg.; 27. okt.

Murska Sobota: Prvi ponedeljek v jan. (živinski); prvi ponedeljek v febr. (živinski in kramarski); prvi ponedeljek v marcu (živinski in kramarski); prvi ponedeljek v apr. (živinski); prvi ponedeljek v maju (živinski in kramarski); prvi ponedeljek v jun. (živinski); prvi ponedeljek v jul. (živinski in kramarski); 24. avg. (živinski in kramarski); prvi ponedeljek v sept. (živinski); 15. okt. (živinski in kramarski); prvi ponedeljek v nov. (živinski); 6. dec. (živinski in kramarski).

Prosenjakovci: 15. marca; 16. jun.; 2. sept.; 28. nov.

Puconci: 28. maja; 10. jul.; 10. sept.; 10. nov.

Rakičan: 26. marca; torek pred binškošmi; 2. jul.; 16. avg.; 8. okt. (goveji).

Srez Novo mesto

Novo mesto: Torek po sv. Antonu v jan.; torek pred sv. Jurijem v apr.; torek po sv. Jerneju v avg.; torek po sv. Lukežu v okt.; torek po prvi adventni nedelji; vsak prvi ponedeljek v mesecu; vsak ponedeljek sejem za prašiče.

Brusnice: Delavnik pred 19. marcem; zadnjo soboto pred kvatnim tednom v sept.

Črmošnjice: 24. febr.; 24. jun.; 12. sept.

Irča vas (občina Šmihel-Stopiče) — bivši kandijski sejmi: vsak četrtek po 15. vsakega meseca. Če pade četrtek na 15. v mesecu, se vrši sejem isti dan.

Lukovk (Trebnje): 16. maja (dan sv. Janeza); prvi ponedeljek po sv. Jakobu (25. jul.).

Mirna: 24. jun.; 2. nov.

Mirna peč: Ponedeljek po sv. Jožefu (če pade ponedeljek po sv. Jožefu na praznik, se vrši sejem prihodnji ponedeljek); 31. maja; 30. jun.; 29. sept.; 29. dec.

Št. Lovrenc (Velika Loka): 10. avg.; 23. nov.

Toplice: Četrtek po sv. Matiju (24. febr.); četrtek po sv. Florijanu (4. maja); 27. jul.; četrtek pred velikim smarnom (15. avg.); četrtek po rožnovenski nedelji.

Trebnje: 13. jun.; 13. jul.; 16. avg.

Velika Loka: 8. marca; 12. maja; 21. jun.; 25. jul.; 30. avg.; 16. dec.

Zagradec: Sobota pred belo nedeljo; dan pred malim smarnom (7. sept.).

Žužemberk: 3. febr.; 17. marca; 24. apr.; dan po Kristosovem vnebohodu; 9. jun.; četrtek po sv. Urhu v jul.; 9. avg., t. j. dan pred sv. Lovrencem; 14. sept.; 28. okt.; 6. dec. Vsako leto na cvetno soboto pa se vrši samo živinski sejem.

Srez Prevalje

Dravograd: 20. marca; 9. maja (za živino); 15. jun.; 2. avg.; 21. sept.; 3. nov. (za živino).

Črna: Ponedeljek po sv. Florijanu; 5. avg. (sv. Ožbalt); 21. okt. (sv. Uršula).

Guštanj: 17. jan.; na tiho nedeljo; 24. apr. (za živino); 24. jun.; 1. sept.; 18. okt.; 25. nov.

Marenberg: Četrti ponedeljek po božiču; 1. marca (za živino); ponedeljek pred cvetno nedeljo; binškošni torek; 21. jun. (za živino); 31. jul.; 29. sept.; 11. nov.

Mežica: 25. jul.; 4. dec.

Muta: 14. marca; 1. maja; 17. julija; 29. avg.; 28. okt.

Prevalje: Četrtek pred sv. Urbanom (25. maja); četrtek po sv. Jeronimu (30. sept.).

Ribnica na Pohorju: 25. jun.; 25. avg.; 22. okt.

Vuhred: 10. marca; 13. jun.; prva nedelja po 13. jun.; 10. avg.

Vuzenica: Prvo postno soboto; 25. apr.; 4. jul.; 16. avg.; 10. okt.; 6. dec.

Srez Ptuj

Ptuj (mesto): 23. apr.; 5. avg.; 25. nov.; vsak prvi in tretji torek v mesecu (samo za živino in konje); vsako sredo (svinjski). (Ako je te dni praznik ali nedelja, prihodnji dan.)

Ormož: Vsak prvi ponedeljek v januarju, februarju, marcu, maju, juniju, juliju, septembru, oktobru in decembru (samo živinski); vsak torek (svinjski); evetni petek; prvi ponedeljek po sv. Jakobu (ako pride Jakobovo na ponedeljek, se vrši sejem prihodnji ponedeljek); na Martinovo (ako je ta dan praznik, naslednji dan).

Sv. Tomaž pri Ormožu: 21. jun.; 29. avg.; 28. okt.; 3. dec.

Srez Radovljica

Radovljica: 12. marca; 24. apr.; binškošni torek; 26. jul.; 28. okt.; 13. dec.

Bitnje v Bohinju: Prva nedelja v okt., t. j. roženvska nedelja (za blago).

Bohinjska Bistrica: 1. maja; 24. jun. (za blago); 18. okt.; 6. dec. (za blago).

Dovje: 20. jan.; 29. sept. (oba za blago).

Jesenice: 4. maja; torek po binškoštih (za blago); prvi ponedeljek oktobra (za blago); 6. nov.; 3. dec. (za blago).

Kranjska gora: 20. marca; sobota pred drugim ponedeljkom v okt. (sta za živino ukinjena; drugi ponedeljek v okt. (za blago).

Lesce: 24. febr.; velikonočni torek; 13. jun.; 16. avg. (oba za živino); 29. sept.; 21. okt.

Mojstrana: 23. nov. (za blago).

Sava pri Jesenicah: 14. febr.; 19. marca (oba za blago).

Spodnje Gorje: Petek pred cvetno nedeljo; 11. nov.

Srez Slovenjgradec

Slovenjgradec: 25. jan.; drugo, četrto in šesto soboto v postu; 12. maja; 10. avg.; prvi ponedeljek v septembru; prvi ponedeljek v oktobru; 19. nov.

Sv. Lenart: Ponedeljek pred pustom; 1. jun.; 15. okt.

Šoštanj: Četrtek pred pustom; velikonočni torek; 22. jun.; 12. jul.; 29. sept.; ponedeljek pred sv. Katarino.

Št. Ilj pod Turjakom: 20. apr.; 2. jul.; v soboto pred angelsko nedeljo.

Št. Ilj pri Velenju: Ponedeljek pred cvetno nedeljo; 4. avg.; 21. sept.

Št. Janž pri Dravogradu: 15. apr.; 13. jun.; ponedeljek po imenu Marijinem; 9. okt.

Velenje: Četrtek po pustu; 1. maja; ponedeljek pred binškoštni; 18. jul.; 24. avg.; 24. okt.

Srez Šmarje pri Jelšah

Šmarje pri Jelšah: Ponedeljek po sv. Treh kraljih; 20. marca; tretji ponedeljek po veliki noči; ponedeljek po imenu Marijinem; 21. jun.; 17. avg.; 4. dec.

Čeremošče (občina Zetale): Sobota, nedelja in ponedeljek po 15. avg. (kramarski).

Dobje: Sobota po veliki noči; 16. jul.; sredi pred imenom Marijinim; 25. nov.

Kostrivnica: 10. marca; 25. apr.; 15. jun.; ponedeljek po sv. Jakobu; sobota pred roženvska nedeljo.

Kozje: 24. febr.; 26. apr.; 13. jun.; 25. jul.

Lemberg: Ponedeljek po sredpostni sredi; cvetni petek; 12. maja; sredi pred Telovim; ponedeljek po sv. Urhu; 5. avg.; 25. okt.; 25. nov.

Lesično: Ponedeljek po Vseh svetih.

Manga pri Planini pri Sevnici: 14. sept.

Pištanj: 9. febr.; 8. marca; 16. maja; 9. jun.; ponedeljek po sv. Roku; 29. sept.

Planina pri Sevnici: 11. jan.; 1. marca; 12. maja; 15. jun.; 12. jul.; sobota pred angelsko nedeljo; 15. okt.; 3. dec.

Podčetrtek: 17. marca; velikonočni torek; 1. jul.; 10. avg.; 1. okt.; 21. nov.

Ponikva: 14. febr.; četrti ponedeljek po veliki noči; 27. jun.; 1. avg.; sredi po roženvska nedelji; sobota pred sv. Martinom.

Pristava: Binškošni torek; 17. okt.

Rogatec: 24. febr.; 21. marca; ponedeljek po beli nedelji; ponedeljek pred vnebohodom; 25. maja; 12. jul.; 24. avg.; 14. sept.; 30. nov.

Sedlarjevo (Polje): 8. maja; 6. dec.

Slivnica (Sv. Urban): Prvi četrtek po binškoštih; 22. jul.; ponedeljek po roženvska nedelji.

Svete gore: 4. avg.; 7. sept.

Sv. Peter pod Svetimi gorami: 5. febr.; 6. marca; 15. apr.; 23. maja; 21. okt.; 13. dec.

Št. Vid pri Grobelnem: 14. marca; 17. jun.; 20. sept.

Tinsko: Tretji ponedeljek po binškoštih; 2. jul.; ponedeljek po angelski nedelji.

Verače (Sv. Filip): 14. jan.; 22. febr.; 1. maja; 25. maja; 17. jul.; 29. avg.; 16. okt.

Zagorje: 31. jul. (za živino).

Zusem (Loka pri Zusmu): 13. apr.; 20. jul.; 25. avg.; 12. sept.

Plemenski sejmi za selekcionirano rodovniško govejo živino

- 1.) Gorenjska cikasta (pingavska) pasma:**
15. maja v Kranju; 15. oktobra v Mengšu.
- 2.) Ormoška cikasta (pingavska) pasma:**
2. maja in 26. septembra v Ormožu.
- 3.) Sivopšenična (pomurska) pasma:**
3. aprila in 3. novembra pri Sv. Juriju pri Celju.
- 4.) Svetlolisasta (simentalska) pasma:**
25. aprila in 26. oktobra v Beltincih.
- 5.) Dolenjska sivorjava (montafonska) pasma:**
15. aprila v Velikih Laščah; 10. oktobra v Novem mestu; 22. oktobra v Velikih Laščah.
- 6.) Slovenska bela (marijadvorska) pasma:**
3. maja v Šmartnem ob Paki; 25. oktobra v Mariboru.

Ako pade določeni semanji dan na cerkveni ali državni praznik, se vrši sejem na prihodnji delavnik.

Nihče ni upravičen, prirejati razen tu objavljenih še kake nadaljnje plemenske sejmice.

Plemenske sejmice vodi po začasnih sejmiskih redih od kralj. banske uprave določeni živinorejski strokovnjak.

KAZALO

Rodovnik kraljevskega doma.	Nevarne rastline	60
Domnevno vreme leta 1936. po stoletnem koledarju.	Pomanjkljiv govor (Vilko Mazi)	61
	Kakšen bo konec sveta (dr. B. P.)	63
	Socialna fizika in Jugoslavija (Miroslav Adlešič)	65
	Hišna goba (Slavko Zidar)	70
	Utrujmo svoje telo! (dr. Mirko Karlin)	71
	Fregled slovenskega časopisja za leto 1935.	73
	Najnovejše o kislem zelju (Mara Novakova)	75
	Lov pred dva tisoč leti	76
	Pogovor o možu in ženi (Ladislav Gärtner)	77
	Koledarski drobiž	80
	Legenda o lesenih angelih (Ksenija Jelšnikova; ilustriral inž. arh. Janko Omahen)	81
	Igre, števila in problemi (M. Adlešič)	84
	Ali bi kolektivizacija kmetijstva pri nas pomenila zlo (dipl. agr. A. Jamnik)	90
	Kadar obiščemo bolnika (Zaščitna sestra)	95
	Kako je došel čaj v Evropo	96
	Razpredelnica o verjetnosti trajanja življenjske dobe	96
	Ob stoletnici prve slovenske povesti (dr. I. Lah)	97
	Zanimalo vas bo	101
	Čudili se boste!	103
	Trije trdi orehi	104
	Koledar za leto 1936. v uri	105
	Uganke. Nagrade	105
	Sejmi	107
	Kazalo	112
<p>Pratikarski del:</p>		
Astronomski podatki, prazniki in vremenski ključ.		
Koledar (risbe Maksima Gasparija), verzi k mesečnim vinjetam (Pavel Karlin).		
Poštne pristojbine.		
Kolki za listine.		
<p>Poučni in zabavni del:</p>		
Ob desetletnici	33	
Dosedanja izdanja Vodnikove družbe	35	
Slovenski pregovori in reki pa naše pravo (Metod Dolenc)	36	
Zlato (Ivan Rudnik)	41	
Slovenci v Jugoslaviji in izven nje (dr. Pavel Brežnik)	42	
Zgodovina v šivalni skrinjici	44	
Vloga in pomen konja na malem posestvu (dipl. agr. A. Jamnik)	46	
Lepak v davnih časih	47	
Kako jejmo jabolka (Gospodinja)	48	
Dvojčka (Gustav Strniša; ilustriral profesor Francè Podrekar)	49	
Redka sorodstva (M. A.)	54	
O zgodovini ure	55	
Praktični koledarski računi (Josip A. Podregar)	57	

Ko bi oče moral prati

pralo bi se samo z Radionom

Schichtov **RADION** pere sam

Najboljša namizna in zdravilna
pijača je prirodna radioaktivna

SISAČKA MINERALNA VODA

Bolnim in zdravim priporočamo

SISAČKO JODNO KOPALIŠČE

ki je najmočnejše, najelegantnejše in
najcenejše jodno kopališče v Jugoslaviji

Z D R A V I: revmatične bolezni, po-
apnenje žil, zvišani krvni pritisk,
bolezni srca in krvnic, ženske
bolezni, živčne bolezni, skrofulozo, te-
lesne slabosti in slabokrvnost, golšo,
katare dihalnih organov, astmo, bo-
lezni prebavnih organov in žolčevodov.

Vse informacije in prospekte daje brezplačno
Sisačka mineralna voda
in **Sisačko jodno kopališče**

ZADOVOLJNI

ste le tedaj, kadar ste

DOBRO IN POCENI OBLEČENI!

Ne pozabite torej, da Vam vse to nudi domača tvrdka

DRAGO SCHWAB

v LJUBLJANI, Aleksandrova cesta št. 7.

Popolna zaloga vsakovrstnega blaga za obleke, suknjiče, površnike, zimske suknje, damske plašče; nadalje lepa izbira doma izdelanih oblek, površnikov, zimskih sukenj, trenchcoat-plaščev, dežnih plaščev itd.

Najnižje cene in solidna postrežba Vam omogočajo prvovrstno oblačenje. — Zahtevajte vzorce!

Vsa oblačila po meri se izdelujejo v lastnem modnem salonu prvovrstno, po najnovejši modi in v najkrajšem času.

Aparati vseh znamk, najboljših kvalitet.

Vsakovrstni foto-pribor: papirji, filmi,

plošče, kemikalije itd.

KINO LEICA CONTAX

Vsa amaterska dela:

razvijanje, kopiranje in povečanje.

Strokovni nasveti.

le pri:

SPECIJALNA FOTOTRGOVINA

JOŠKO ŠMUC

LJUBLJANA, Šelenburgova ulica

kot **NAJPOPOLNEJŠA** in cenejša

KRALJEVNI DVORNI DOBAVITELJ
NAJVEČJA DOMAČA RAZPOŠILJALNA TVRDKA

F. SCHNEIDER

SEDELOVANJE GLASBIL IN GLASBENIH PRITEKLIN

ZAGREB, Nikolićeva ul. 10/a

Violine..... od Din 71.- nazgor

Kitare..... • 148.- •

Mandoline..... • 98.- •

Harmonike..... • 75.- •

Havajske kitare,
kromatične
harmonike, trube,
saksofoni in t.d.
najcenerje.

ZAHTEVAJTE BREZPLAČNI POUČNI GENKI

Zdrave noge ohranite

1. s čevlji po meri
2. z ročno popravljenimi čevlji
3. s Palma gumi podpetniki
4. s Palma gumijevim usnjem

Ali se more zdravje kupiti? Ne, moramo si ga ohraniti. Zato negujte Vaše zobe redno z zobno kremo SARGOV KALODONT, ki ima v sebi učinkoviti dodatek sulforicin oleat doktorja Bräunlicha. S tem odpravite polagoma, vendar zanesljivo zobni kamen in preprečite, da se naredi drug. Za izpiranje in razkuževanje ustna voda KALODONT.

V lastnem interesu vsakogar, ki trpi zaradi nadevu, pljučnih in tem podobnih bolezni, je, da se okoristi s ponudbo najbolj znane in dolgo let obstoječe tvrdke Puhlmann & Co., Berlin 404, Müggelstrasse 25—25a, ki pošlje vsakomur brezplačno in poštne prosto poučno knjižico s slikami. Čitajte oglas na str. 3. druge pole inseratov.

Rešitelj v nesreči. Često se primeri, da pride človeku nenadno in brez vidnega vzroka slabo. Za take primere, kjer se zdravniška pomoč ne more dovolj hitro poiskati, je treba, da imamo pri roki vedno kako preizkušeno sredstvo. Tako sredstvo je po mestih kakor tudi po vaseh že mnogo let zares zelo priljubljeno zdravilo Thierry-balzam z zaščiteno znamko «zelena nuna», ki se uspešno uporablja notranje kakor tudi zunanje. Glej oglas v naši Pratici! — Naročite ga neposredno pri lekarni Angela varuha, Adolfa pl. Thierryja naslednik, Pregrada št. 181 (via Zagreb), Savska banovina.

A. GOREC

Vam nudi:

Kolesa najboljših znamk * Kolesno blago v največji izberi * Avtomobilsko pneumatiko Michelin vseh vrst za osebne in tovarne avtomobile * Zimsko sportno blago domače in norveško * Bencinski avtomat * Olje vseh vrst

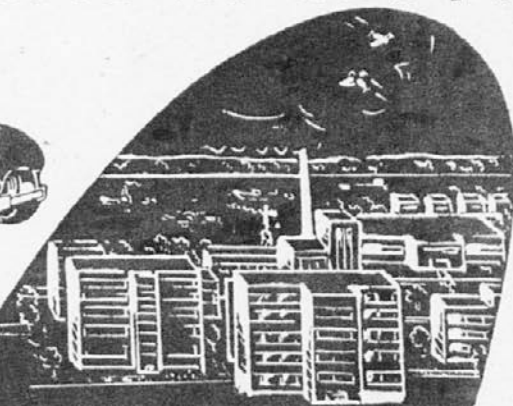
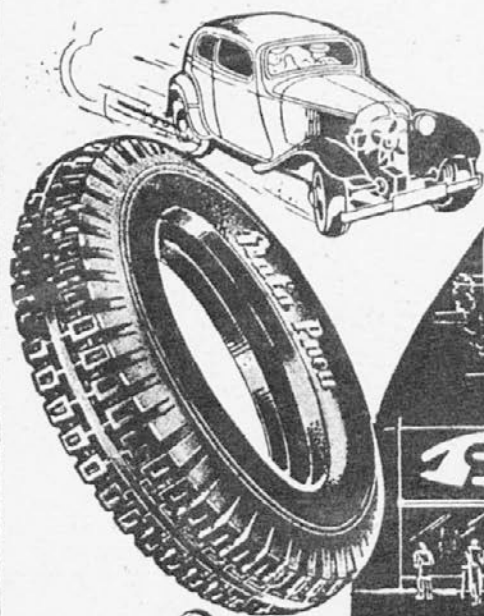
D. Z. O. Z.

LJUBLJANA

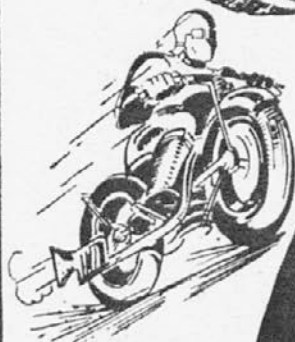
Tyrševa cesta 1
poleg nebotičnika

NAJVEČJE JUGOSLOVANSKE TOVARNE GUME IN OBUTVE

Bata

NA **Bata**
PNEUMATIKI
VEDNO PRVI

400
LASTNIH
PRODAJALEN
3000
SOTRUDNIKOV
IZDELUJE TEDENSKO

100,000
PAROV DOBRIH
CENENIH ČEVLJEV

Bata

MADE IN JUGOSLAVIA